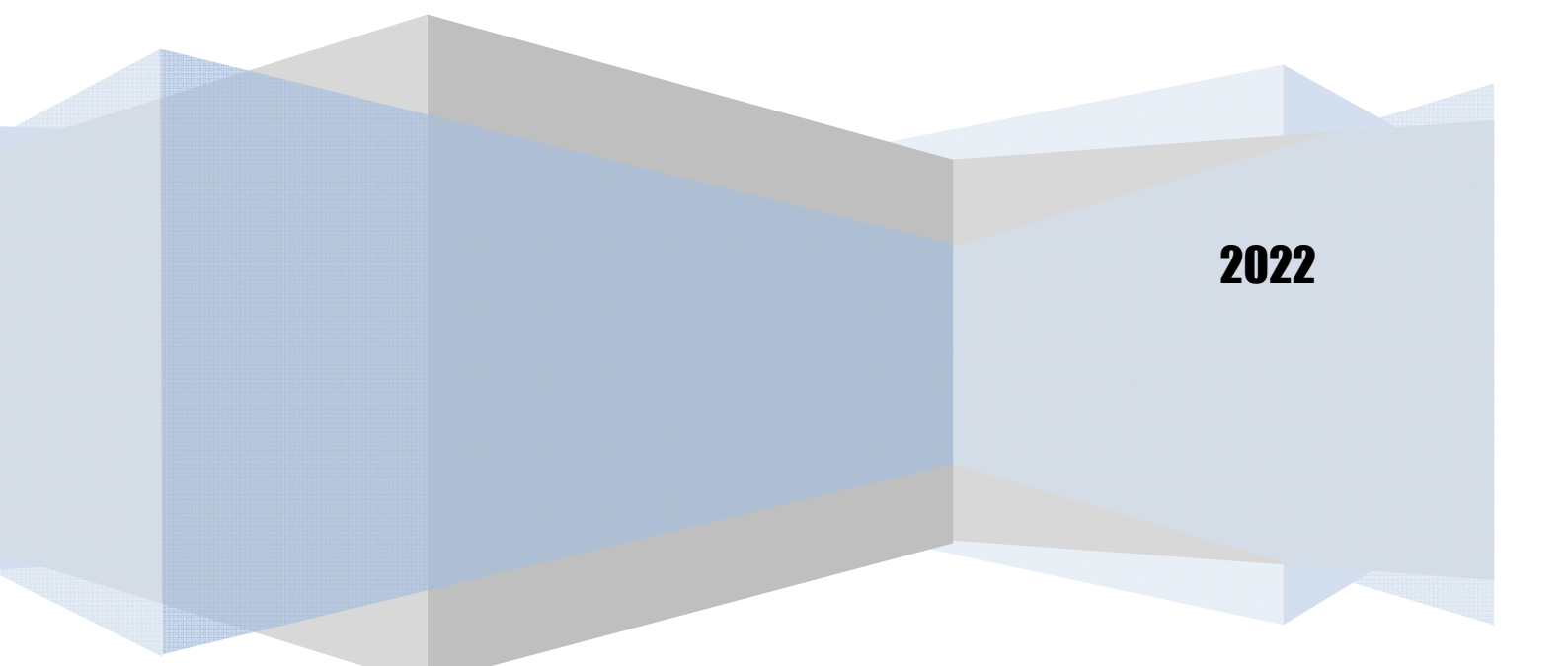

Príručka slovenskej morfológie pre školy

Jozef Berta

2022

Použité skratky

A. – akuzatív
atď. – a tak ďalej
D. – datív
DM – derivačná (*odvodzovacia*) morféma
EU – Európska únia
G. – genitív
I. – inštrumentál
IM – interfigovaná (spájacia) morfa
jedm. č. – jednotné číslo
KM koreňová morféma
KS – kmeň slova
L. – lokál
MM – modifikačná (obmieňacia) morfa
muž. rod, neživ. – mužský rod, neživotné
muž. rod, živ. – mužský rod, životné
N. – nominatív
napr. – napríklad
neživ. – neživotné
NP – neurčitková prípona
OP – osobná prípona
OS – odvodené slovo
os. – osoba
pl. – plurál (množné číslo)
pod. – podobne
PP – pádová prípona
resp. – respektíve
RM – relačná (*gramatická*) morféma
Roz M – rozštiepená morféma
S Pred – slovotvorná predpona
S Príp – slovotvorná prípona
s., str. – strana
SF – slovotvorný formant
sg. – singulár (jednotné číslo)
str. rod – stredný rod
SZ – slovotvorný základ
šk. r. – školský rok
TM – tematická morfa
Tvar Príp – tvarotvorná prípona
Tvar Zákl – tvarotvorný základ
tzv. – takzvaný
Zlož S – zložené slovo
žen. rod – ženský rod

Príručka slovenskej morfológie pre školy

Jozef Berta

Jozef Berta

Príručka slovenskej morfológie pre školy

Copyright © 2022 Dr. Jozef Berta

Grafická úprava: Jozef Berta 2022

Návrh obálky: Jozef Berta 2022

1. vydanie

Autor dáva súhlas na verejné rozširovanie tejto publikácie v elektronickej podobe.

Zverejnená na: www.zsgmik.sk (otvoriť uvedené rubriky: o škole, predmety, web.stránka slovenského jazyka – na stiahnutie); tiež na: <https://bertajozef.webnode.sk/> (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD)

Obsah

Použité skratky	2
Príručka slovenskej morfológie pre školy	4
Úvod	8
Definícia morfológie	9
Základné pojmy v morfológii	9
Tvar slova.....	9
Paradigma.....	10
Morfológické kategórie	10
Slovné druhy.....	11
Charakteristika a rozdelenie podstatných mien (substantív).....	14
Skloňovanie a pravopis v pádových príponách podstatných mien	20
Podstatné mená mužského rodu	20
Podstatné mená ženského rodu.....	28
Podstatné mená stredného rodu	33
Dôležitá pomôcka (<i>algoritmus</i>) pri určovaní vzorov podstatných mien	36
Zhrnutie pravopisu podstatných mien ako pomôcka pri aplikácii pádových prípon v jednotlivých vzoroch:	39
Skloňovanie cudzích podstatných mien	43
Charakteristika a rozdelenie prídavných mien (adjektív).....	44
Skloňovanie prídavných mien	46
Pravopis pádových prípon prídavných mien	51
Zhrnutie pravopisu pádových prípon prídavných mien a adjektíválií	58
Dôležitá pomôcka pri pravopise prípon prídavných mien a adjektíválií	61
Pravopis veľkých a malých písmen v prídavných menách.....	62
Písanie krátkych a dlhých prípon -ova, -ová, -yňa, -ina, -iná, -ový, -ovi	62
Zložené prídavné mená	64
Stupňovanie prídavných mien.....	65
Charakteristika a rozdelenie zámen (pronomín).....	66
Skloňovanie a pravopis zámen	70
Osobné – základné zámená (ja, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony)	71
Osobné – privlastňovacie zámená (môj, tvoj, jeho, jej, náš, váš, ich)	73
Písanie veľkých písmen v tvaroch zámen Ty, Vy, Tvoj, Váš	74
Spodobovanie a správna výslovnosť predložiek pred osobnými zámenami.....	75
Zvratné zámeno – základné (seba, sa)	75
Zvratné – privlastňovacie zámeno svoj, svoja, svoje, svoji, svoje	76
Ukazovacie zámená ten, tento, tamten, onen, taký, takýto, onaký, toľký.....	77
Opytovacie zámená	79

Vymedzovacie zámená	82
Používanie vymedzovacích zámen sám, sama, samo, sami, samy, samý, samá, samé, samí	84
Neurčité zámená	85
Zhrnutie pravopisu pádových prípon zámen.....	87
Charakteristika a rozdelenie čísloviek (numerálií)	92
Rozdelenie čísloviek podľa druhu.....	92
Gramatické kategórie čísloviek	95
Skloňovanie čísloviek.....	95
Skloňovanie a pravopis základnej číslovky jeden, jedna, jedno, jedni, jedny	97
Skloňovanie číslovky jeden.....	97
Osobitné skloňovanie základných čísloviek dva, dve, dvaja, oba, obaja, obe, obidva, bidvaja, obidve, tri, traja, štyri, štyria, päť, piati.....	98
Zhrnutie pravopisu pádových prípon čísloviek.....	101
Základné kritériá písania y/ý, i/í v jednotlivých vzoroch a pádových príponách čísloviek	102
Písanie jednoduchých a zložených čísloviek.....	104
Charakteristika a rozdelenie slovies (verb)	110
Slovesné gramatické kategórie	112
Rozdelenie slovesných tvarov	116
Pravopis i/í v kmeňotvorných, osobných príponách a y/ý, i/í	117
v neurčitých slovesných tvaroch	117
Základné kritériá písania i/í v kmeňotvorných, osobných príponách a y/ý, i/í v neurčitých slovesných tvaroch	118
Používanie tvarov slovies a slovných spojení	120
Neohybné slovné druhy	122
Charakteristika a rozdelenie prísloviek (adverbií)	122
Stupňovanie prísloviek	123
Tvorenie prísloviek	124
Pravopis prísloviek.....	125
Porovnanie používania prísloviek s predložkami, časticami	127
a citoslovcami.....	127
Charakteristika a rozdelenie predložiek (prepozícií)	129
Písanie predložiek.....	130
Väzba predložiek so skloňovateľnými slovnými druhmi	131
Vokalizácia predložiek	132
Spodobovanie.....	132
Charakteristika spojok (konjunkcií) a ich rozdelenie	136
Charakteristika častíc (partikul) a ich rozdelenie	142
Písanie častíc	143

Charakteristika citosloviec (interjekcií) a ich rozdelenie	146
Pravopis citosloviec	147
Rekapitulácia morfológického učiva v skrátenej forme	149
Podstatné mená (substantíva)	149
Prídavné mená (adjektíva).....	156
Zámená (pronominá).....	159
Číslovky (numeráliá)	163
Slovesá (verbá)	168
Príslovky (adverbiá)	173
Predložky (prepozície)	175
Spodobovanie.....	178
Spojky (konjunkcie).....	179
Častice (partikuly).....	180
Citoslovcia (interjekcie)	181
Použitá literatúra	183

Úvod

Táto ďalšia vydaná príručka ponúka učiteľom, ale hlavne žiakom možnosť podrobnejšie sa zorientovať v náročnej morfolologickej problematike slovenčiny. Aj keď existuje množstvo odbornej literatúry (uvádzam ju v kapitole použitá literatúra), ktorá sa zaoberá touto jazykovou rovinou veľmi obšírne, predsa len považujem za dôležité venovať sa jej v stručnejšej podobe (základným učivom, ktoré by študenti mali ovládať bez toho, aby sa museli prehrabávať v množstve zložitej odbornej literatúry). Určitú pomoc môže poskytnúť aj učiteľom slovenčiny, pretože v nej nájdú spracovaný (upravený) obsah učiva z morfológie na pomery didaktického použitia v škole.

Uvedená príručka je rozdelená do dvoch častí. V prvej časti sa objasňuje všeobecná charakteristika morfológie ako jazykovednej disciplíny, s jej základnými pojmami, ktoré by študenti mali ovládať, aby sa mohli hlbšie venovať jednotlivým slovným druhom (systému tvarov a pravidiel používania ohybných a neohybných slovných druhov v komunikácii, ktorého znalosť súvisí aj s pravopisom). Druhá časť je rekapituláciou celého morfologického učiva v skrátenej podobe a mala by poslúžiť študentom pri precvičovaní, utvrdzovaní a opakovaní tohto učiva.

Posledná kapitola uvádza (ako som už spomínal) zoznam odbornej literatúry, z ktorej som čerpal odborné informácie pri jej písaní. Pri jej spracovaní som však najviac vychádzal z predchádzajúcich mojich vydaných publikácií, najmä z publikácie *Kompendium slovenského pravopisu a výslovnosti pre školy a verejnosť*. Uvedenú odbornú literatúru, ktorú uvádzam, môžu študenti zároveň použiť v prípade záujmu o podrobnejšie, presnejšie vymedzenie danej problematiky.

Verím, že táto publikácia poslúži jednak žiakom, študentom, ale aj učiteľom pri prehľbovaní učiva tejto dôležitej a náročnej jazykovej roviny a pomôže im aj prakticky efektívnejšie zvládať výslednú komunikáciu v písomnej aj ústnej forme, ktorá im neraz robí nemalé problémy.

Definícia morfológie

Morfológia (tvaroslovie) je jazykovedná disciplína, ktorá sa zaoberá náukou o **gramatických triedach slov** (slovných druhoch), o ich **tvaroch**, ako aj o **významoch** a **funkciách tvarov**,

⇒ je teda náuka o **tvarovej rovine** v **systéme jazyka**,

⇒ je **súčasťou gramatickej stavby jazyka**,

→ zaoberá sa **slovnými druhmi**, **gramatickými tvarmi slov**, **tvorením slov** a **gramatickými kategóriami slov**.

Slovenčina patrí medzi **flektívne** (ohybné) **jazyky**,

⇒ tvorí ju **systém tvarov** a **pravidiel** používania **ohybných** a **neohybných slovných druhov** v komunikácii, ktorého znalosť súvisí aj s pravopisom.

Každá **morfologická jednotka** čiže **každý tvar** alebo **gramatické slovo**, ako aj každý **element** (prvok) **tvaru** čiže každá **morféma** má dve stránky: **formu** a **obsah**.

Základné pojmy v morfológii

Tvar slova

⇒ je pravidelná formálna (vonkajšia) **obmena slova** zjednotená spoločným **vecným** (lexikálnym) **významom** a súčasne rozlíšená **gramatickým významom** tohože **slova**.

Gramatický tvar (podobne ako **slovo**) sa skladá:

✱ z **morfém**,

⇒ **morféma** je **najmenšia časť tvaru** (alebo **slova**) **vydelená významom** alebo **funkciou**,

⇒ **tvar** i **slovo** môže mať **rozličnú morfematickú štruktúru** (stavbu);

✱ z **tvarotvorného základu** (Tvar Zákl) – v školskej praxi viac využíva termín **kmeň**,

⇒ vzniká po **oddelení tvarotvornej (ohýbacej) prípony** (Tvar Príp), **pádovej prípony** (PP), **osobnej** (OP) a **neurčitkovej prípony** (NP).

Tvary **utvorené príponou** sa menujú **syntetické tvary**,

napr. **žiak**

Tvar Zákl (kmeň)

-om,

Tvar Príp (PP)

pekn

Tvar Zákl (kmeň)

-ým,

Tvar Príp (PP)

pätnast

Tvar Zákl (kmeň)

-ého,

Tvar Príp (PP)

žien

Tvar Zákl (kmeň)

-Ø

Tvar Príp (PP)

číta

Tvar Zákl (kmeň)

-m

Tvar Príp (OP)

lavic

Tvar Zákl (kmeň)

-ou,

Tvar Príp (PP)

s naš

Tvar Zákl (kmeň)

-ím

Tvar Príp (PP)

učiteľ

Tvar Zákl (kmeň)

-Ø,

Tvar Príp (PP)

písa

Tvar Zákl (kmeň)

-ť

Tvar Príp (NP)

Tvary **utvorené samostatnými slovami** sa menujú **analytické** (zložené) **tvary**,
napr. pri slovesách tvary **minulého času** (čítal **som**), **budúceho času** (**budem** čítať),
podmieňovacieho spôsobu (čítal **by som**).

V stavbe **gramatického tvaru** rozlišujeme aspoň dve časti:

- ⇒ **lexikálnu**, ktorou sa **gramatický tvar** zaraďuje do **lexémy** (nositeľky lexikálneho, vecného významu), a do **slovnej čeľade príbuzných slov**,
- ⇒ a **gramatickú**, ktorou sa zaraďuje do istej **paradigmy** (skloňovacieho vzoru).

Pri niektorých ohybných slovách sa **tvarotvorný základ (kmeň)** pri skloňovaní **úplne mení**, napr. človek – **ľudia**, ja – **mnou**, ona – **jej**;

Pri **stupňovaní prídavných mien** a **prísloviak** sa **nemení gramatický tvar**, teda **nejde o skloňovanie**,

- ⇒ pri **pravidelnom stupňovaní** sa obmieňa **iba lexikálny význam slov** pomocou **slovotvorných predpôň** a **slovotvorných prípon**, napr. mil-ý – mil-**ší** – **naj**-mil-**ší**
- ⇒ pri **nepravidelnom stupňovaní** sa obmieňa aj **základ slova**, napr. dobr-ý – **lep**-**ší** – **naj**-**lep**-**ší**, zlý – **hor**-**ší** – **naj**-**hor**-**ší**;

Základným tvarom je:

- ⇒ pri slovesách **neurčitok**,
- ⇒ pri ostatných slovných druhoch **nominatív jednotného čísla**.

Paradigma

- ⇒ **vzor pre skloňovanie** resp. **časovanie** (napríklad vzor „žena“), teda **súbor slov s rovnakým ohýbaním**,
 - súbor všetkých **tvarov ohybného slova** a všetkých jeho **gramatických významov**,
- ⇒ úlohou **vzorov** je pomáhať **správne skloňovať ohybné slová** a **správne písať ich ohýbacie (pádové) prípony**, najmä keď končia na **i/i/y/y**.

Morfologické kategórie

✱ sú **vlastnosti plnovýznamových slovných druhov**,

- ⇒ **skloňovateľných**,
 - **podstatných mien**;
 - **prídavných mien**,
 - a **adjektíválií** (zámen, čísloviek, menných tvarov sloves), ktoré majú **podobné skloňovanie** ako vzory **pekný** a **cudzí**,

→ majú **menné kategórie**, →

- **rodu mužského** – maskulína,
 - ↔ tu sa pri podstatných menách mužského rodu ešte rozlišuje **životnosť** a **neživotnosť**,
- **rodu ženského** – feminína,
- a **rodu stredného** – neutra;

→ **čísla** (**jednotného** – singuláru, **množného** – plurálu);

→ **pádu** (nominatívu, genitívu, datívu, akuzatívu, lokálu, inštrumentálu);

→ **zhody** (v rode, čísle a páde) – **v prídavných menách, adjektíváliách** (v niektorých zámenách, číslovkách, v menných tvaroch sloviess) sa **rod** preberá od **nadradeného podstatného mena**,
napr. milý **chlapec**, prvý **vít'az**, v tých **svetroch**, vo vašich **triedach**, pod **páliacim slnkom**;

⇒ časovateľných (**sloviess**) a majú **slovesné kategórie**,

→ **osoby** (prvej, druhej, tretej),
→ **čísla** (**jednotného** – singuláru, **množného** – plurálu),
→ **času** (prítomného, minulého, budúceho),
→ **spôsobu** (oznamovacieho, rozkazovacieho, podmienovacieho),
→ **vidu** (dokonavého, nedokonavého),
→ **rodu** (činného, trpného),
→ **intencie** (uvádzam ho iba informatívne, v základných a stredných školách sa nepoužíva – neučí).

Pozor:

⊕ veľmi často sa **nesprávne** medzi **menné gramatické kategórie** zaraďuje **vzor**.

Slovná zásoba slovenčiny sa rozčleňuje na **desať slovných druhov**:

→ **podstatných mien**,
→ **prídavných mien**,
→ **zámen**,
→ **čísloviek**,
→ **prísloviiek**,
→ **predložiek**,
→ **spojok**,
→ **častíc**,
→ a **citosloviess**.

Slovné druhy

⇒ sú **lexikálno-gramatické triedy slov**,
→ zoskupenia slov s **podobným lexikálnym významom** a s **rovnakými** (podobnými) **morfologickými vlastnosťami**,
napr. medzi **podstatné mená** sa zaraďujú **pomenovania s lexikálnym významom osôb, zvierat, vecí, abstraktných pojmov**, z hľadiska **morfologických vlastností** majú **rod, pád, číslo**, sú **ohybné** (skloňujú sa);

Slovné druhy sa delia do troch skupín:

1. Podľa významového (lexikálneho) hľadiska na:

⊛ **plnovýznamové** (autosémantické),

- ⇒ majú svoj **vlastný vecný význam**,
- ⇒ niečo **pomenúvajú**,
- ⇒ majú **morfologické kategórie**,
 - **rodu, čísla pádu** (sú vlastnosťami **podstatných mien**),
 - **zhody v rode, čísla a páde** (ostatné menné slovné druhy – **prídavné mená, adjektíviá** (niektoré **zámená, číslovky, menné tvary sloves)** preberajú **rod** od **nadradeného podstatného mena**,
napr. šikovní **študent**, prvý **pretekár**, v tých **podmienkach**,
v našich **domoch**, pod **páliacim slnkom**;
 - **osoby, čísla, času, spôsobu, vidu a rodu** (pri **slovesách**),
napr. **čítam** (1. osoba, jednotného čísla, prítomného času, oznamovacieho spôsobu, nedokonavého vidu, činného rodu);
- ⇒ majú **gramatické tvary**,
- ⇒ môžu byť **vetnými členmi**;

→ k **plnovýznamovým slovným druhom** patria:

- **podstatné mená** (substantíva), ktoré označujú **osoby, zvieratá, veci a abstraktné pojmy**,
- **prídavné mená** (adjektíva), ktoré označujú **vlastnosti a vlastnícke vzťahy**,
- **zámená** (pronominá), ktoré **odkazujú** alebo **ukazujú** na všetko predchádzajúce,
- **čísllovky** (numeráliá), ktoré vyjadrujú **číselné vzťahy**,
- **slovesá** (verbá), ktoré označujú **činnosť** alebo **stav**,
- **príslovky** (adverbiá), ktoré označujú **okolnosti** alebo **vlastnosti deja**,
 - **príslovky** však stoja **osobitne**,
 - nie sú ako slovný druh **tvorovo amorfné** (beztvaré), ktoré nemajú určitý, pevný tvar, a preto nie je správne klásť ich na jednu rovinu s **gramatickými slovami a citoslovcami**;

⊛ a **neplnovýznamové** (syntémantické) – pomocné,

- ⇒ **nemajú** samy o sebe **vecný význam**,
- ⇒ **nemajú gramatické tvary**, lebo ich **lexikálny význam** je v podstate **gramatického rázu**,
 - **gramatické tvary** nemajú **ani citoslovčia**, lebo sú **tvorovo amorfné**,
- ⇒ **význam nadobúdajú** iba v spojení s **plnovýznamovými slovami**,
- ⇒ **nič nepomenúvajú**, iba vyjadrujú:
 - okolnosti a vzťahy nesamostatne – **predložky** (prepozície),
 - vzťahy priradenosti a podradenosti – **spojky** (konjunkcie),
 - postoj k slovu a výpovedi – **častice** (partikuly),
 - city, vôľu, zvuky – **citoslovčia** (interjekcie);
- ⇒ **nemôžu byť vetnými členmi**;

2. Podľa **morfologických vlastností** – či slovo môže mať **rozličné tvary** (dá sa **skloňovať**, prípadne **časovať** alebo má **stále rovnaký tvar**) delíme **slovné druhy** na:

✪ **ohybné** (flektívne),

- ⇒ majú **menné gramatické kategórie** (rod, číslo, pád, zhodu),
- ⇒ a **slovesné gramatické kategórie** (osobu, číslo čas, spôsob, rod, vid),
- ⇒ **ohýbajú sa**,
 - **skloňujú** (menia tvar **podľa skloňovacích vzorov**) – podstatné mená, prídavné mená, číslovky, zámená a menné tvary sloves,
 - a **časujú** – slovesá (menia tvar podľa osoby, čísla, času, spôsobu);

✪ a **neohybné** (neflektívne),

- ⇒ nemajú **gramatické kategórie**,
- ⇒ **neohýbajú sa** (nemenia tvar),
 - patria k nim **príslovky, predložky, spojky, častice a citoslovčia**.

3. Podľa **syntaktického hľadiska** ich delíme na:

✪ slovné druhy s **vetnočlenskou platnosťou** (autosyntagmatické),

- ⇒ vo vete plnia **funkciu vetných členov**,
 - dajú sa určiť **ako vetné členy**,
 - patria k nim **podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá, príslovky, citoslovčia**;

✪ slovné druhy **bez vetnočlenskej platnosti** (syntagmatické),

- ⇒ neplnia vo vete **funkciu vetných členov**,
 - nemôžu byť **vetnými členmi**,
 - zaraďujú sa tu **predložky, spojky, častice**,
- ⇒ neurčujú sa pri **syntaktickom rozbere**;

Charakteristika a rozdelenie podstatných mien (substantív)

⇒ sú to **plnovýznamové, ohybné slová** (skloňujeme ich). Môžu byť všetkými **vetnými členmi**.

Pomenúvajú:

- ⇒ **osoby**,
napr.: **Jano**, **chlap**, **futbalista**, **dedo**;
- ⇒ **zvieratá**,
napr.: **pes**, **mačka**, **líška**;
- ⇒ **rastliny**,
napr.: **dub**, **hruška**, **ovos**;
- ⇒ **veci**,
napr.: **stôl**, **lavica**, **vedro**;
- ⇒ **vlastnosti**,
napr.: **láskavosť**, **šikovnosť**, **srdečnosť**, **sila**, **odvaha**;
- ⇒ **deje**,
napr. **plavba**,
- ⇒ **vnútorné stavy človeka**,
napr.: **láska**, **žiaľ**, **radosť**, **bolesť**.

Rozdeľujeme ich na:

❶ **vlastné mená** (píšu sa s **veľkým začiatočným písmenom**),

⇒ pomenúvajú

- **vlastné mená** – osôb, bytostí, zvierat, národov, občanov,
napr. **Jano**, **Juraj**, **Brezina**, **Pejko**, **Zlatovláska**, **Šípková Ruženka** **Slovák**,
Oravan, **Boh** (*kresťanský*), **Ježiš Kristus**, **Matka Božia**,
→ **ale**: každý **boží** deň, **boh** **Mars** (**boh** nadprirodzená bytosť);

- **názvy ostrovov, polostrovov, oceánov, morí, mená planét**,
napr. **Nový Zéland**, **Predná India**, **Apeninský polostrov**; **Atlantický oceán**
(**Atlantik**), **Tichý oceán** (**Pacifik**), **Stredozemné more**, **Červené more**;
Mars, **Jupiter**, **Slnko**, **Venuša**;
→ **ale**: **zem** (hlina, podlaha) **svieti slnko** (zdroj tepla);

- **zemepisné názvy** (pohorí, vrchov, priesmykov, jaskýň), **mená štátov, ich správnych oblastí**,
→ **jednoslovné**: **Záruby**, **Karpaty**, **Vtáčnik**, **Slovensko**, **Poľsko**,
→ **viacslovné** : **Vysoké Tatry**, **Biele Karpaty**, **Severné Írsko**, **Čierne more**, **Slovenské rudohorie**, **Lomnický štít**, **Mont Blanc**, **Mount Everest**; **Duklianský priesmyk**; **Dobšinská ľadová jaskyňa**;
Monacké kniežactvo, **Prešovský okres**, **Košický kraj**, **Trenčianska župa**;

- názvy ľudských sídiel,
 - mestá a obce (všetky plnovýznamové slová sa píše s veľkým písmenom
napr. *Kysucké Nové Mesto*, *Spišské Nová Ves*, *Ruská Nová Ves*
↔ *ale: Vranov nad Topľou*, *Senica nad Myjavou*;

Treba rozlišovať:

- Štrbské **Pleso** (obec) – Štrbské **pleso** (jazero);
- Dlhá **Lúka** (obec) – Dlhá **lúka** (chotárný názov lúky);
- Dobšinská **Ladová Jaskyňa** (obec) – Dobšinská **Padová jaskyňa** (jaskyňa);
- Krásna **Hôrka** (hrad) – Krásna **hôrka** (vrch);
- Červený **Kameň** (hrad) – Červený **kameň** (vrch);
- Pobrežie **Slonoviny** (názov štátu) – Pobrežie **slonoviny** (pobrežie);
- Čierna **Hora** (štát) – Čierna **hora** (vrch);

- názvy ulíc, mostov, námestí,
 - **prvé** písmeno sa vždy píše veľké, ostatné len ak sú samy vlastným menom,
napr. *Ulica víťazov*, *Ulica Mateja Bella*, *Námestie mieru*, ***Južná trieda***, *Hviezdoslavovo námestie*, ***Vajanského ulica***, *Námestie P.O. Hviezdoslava*, *Most Apollo*;

- názvy **budov** (hradov, zámkov, kaštieľov, palácov, domov),
napr.: ***Spišský hrad***, ***Oravský zámok***, ***Markušovský kaštieľ***, ***Kaštieľ Betliar***, ***Krásna Hôrka***, ***Primaciálny palác***, ***Biely dom***, ***Dom umenia***, ***Domov vedeckých pracovníkov SAV***;

- názvy sviatkov
 - jednoslovné,
napr. *Vianoce*, *Turíce*, *Hromnice*,
 - viacslovné
 - ↔ **prvé písmeno** je vždy veľké,
napr. *Veľká noc*, *Prvý máj*, *Sviatok práce*, *Medzinárodný deň detí*, *Slovenské národné povstanie*,
 - ↔ *ale: vianočné sviatky*, *veľkonočné sviatky*;

- názvy **jedinečných inštitúcií**,
 - bez vlastného mena (**prvé písmeno** vždy veľké),
napr. *Matica slovenská*, *Slovenské národné divadlo*, *Slovenská akadémia vied*, *Slovenský ľudový umelecký kolektív*,
 - s vlastným menom v názve (vlastné mená, ktoré sú **súčasťou názvu** píšeme s veľkým písmenom),
napr. *Botanická záhrada Prírodovedeckej fakulty UK*, *Úrad vlády Slovenskej republiky*, *Chrám Matky Božej v Paríži*;

- **názvy inštitúcií,**
 - ak sú určené presne (s miestom sídla), začiatkové písmeno píšeme **veľké,**
napr. *Mestský úrad v Prešove, Gymnázium sv. Mikuláša Prešov,*
 - ak nie sú určené presne (bez sídla) a nejde o názov konkrétnej inštitúcie, píšeme sa **s malým písmenom**
napr. *základná škola, materská škola, mestský úrad;*

Pozor!

- **názvy vyučovacích predmetov sa píše s malým písmenom,**
napr.: *Výnikám v **deje**pise a v **sloven**skom jazyku.*

- **názvy oddelení inštitúcií, odbory sa píše s malým písmenom,**
napr.: *Študujem odbor cestnej dopravy.*

❷ všeobecné,

- ⇒ vzťahujú sa na **každý predmet toho istého druhu,**
napr.: **človek, zviera, dom, strom** (slovom strom pomenujeme všetky stromy na svete);
- píšeme sa s **malým začiatkovým písmenom;**

Všeobecné podstatné mená je možné ďalej deliť na:

⇓ **konkrétne** (hmotné),

⇒ označujú

- **osoby, zvieratá a veci, vymyslené bytosti,**
napr.: **otec, mačka, drevo, vodník, víla;**
 - **počítateľné** (žiak, učiteľ, lavica, jablko), ale aj **pomnožné** (nohavice, dvere),
 - **nepočítateľné** (nie je možné ich spočítať, uviesť počet),
 - ↔ **látkové** (označujú látku bez ohľadu na jej jednotlivé zložky a množstvo,
napr.: **múka, voda, maslo, piesok, bavlna, zlato;**
 - ↔ **hromadné** (majú len tvary jednotného čísla, ale označujú väčší počet predmetov, osôb,
napr.: **lístie, haluzina, zelenina, vtáctvo, ľudstvo, žiactvo, mládež,, hmyz, obyvateľstvo, Slovač;**

⇓ **abstraktné** (nehmotné),

⇒ pomenúvajú

- **deje, duševné stavy človeka a vlastností,**
napr.: **beh, výška, mladosť, vyučovanie, strach, šťastie, dobrota, láska, hnev, práca.**

Pomnožné podstatné mená,

- ⇒ majú len **tvary množného čísla**, ale **označujú jednu vec**,
napr.: **nožnice, hodiny, nohavice, dvere**;
- ich **rod** a **vzor** určujeme podľa **pádových prípon nominatívu, datívu a lokálu množného čísla**,
- **mužský rod**, vzor **dub**,
napr.: Piešťany – Piešťanom – o Piešťanoch;
Petrovaný – Petrovanom – o Petrovanoch;
 - **mužský rod**, vzor **stroj**,
napr.: okuliare – okuliarom, o okuliaroch;
 - **ženský rod**, vzor **žena**,
napr.: hodiny – hodinám – o hodinách; Tatry – Tatrám, o Tatrách,
sánky – sánkam – o sánkach;
 - **ženský rod**, vzor **ulica**,
napr.: nožnice – nožniciam – o nožniciach;
Mirkovce – Mirkovciam – o Mirkovciach;
 - **stredný rod**, vzor **mesto**,
napr.: vráta – vrátam – vrátach;
 - **stredný rod**, vzor **srdce**,
napr.: prsia – prsiam – o prsiach; pľúca – pľúcam – o pľúcach;

Pri podstatných menách určujeme **menné gramatické kategórie**:

★ **rodu**,

⇒ **mužského**,

- v rámci **životných podstatných mien** sa rozlišujú:
- **životné osobné** (chlap, muž, žiak, učiteľ, dedo) i **zvieracie**, ktoré majú **zosobnené tvary** (vlci, vtáci, orli);
 - **životné neosobné** – zvieracie,
 - ↔ v pluráli sa skloňujú a majú pádové prípony ako neživotné vzory **dub** a **stroj** – **duby, stroje** (vlk/vlky, medveď/medvede);
 - ↔ v **G. pl.** majú podstatné mená mužského rodu vždy pádovú príponu **-ov**;

- pri **podstatných menách mužského rodu** môže **životnosť** a **neživotnosť** aj kolísať,
- pri **zvieracích neosobných podstatných menách v pluráli** (orli/orly, vlci/vlky);
 - pri **zmene pomenovaní osôb** na **pomenovania neživých vecí** (žolíci – žolíky, Mikulášovi – osobe, v Mikuláši – meste);
 - pri **pomenovaní matematických a administratívnych výrazov** (deliteľu/deliteľovi, ukazovateľu/ukazovateľovi);

⇒ **ženského**,

- v **I. sg.** majú podstatné mená ženského rodu vždy pádovú príponu **-ou**;

⇒ **stredného,**

→ v **N pl.** majú podstatné mená stredného rodu vždy pádovú príponu **-á /-ia;**

→ vyskytujú sa aj prípady **kolísania v rode,**

→ **domácich slov,**

napr. **knieža** (stredný i mužský životný rod), **psisko** (stredný i mužský rod);

→ ale najmä **cudzích slov,**

napr. **tofu** (mužský neživotný i stredný rod);

cunami/tsunami (ženský i stredný rod);

⇒ pri **pomnožných podstatných menách** sa rozlišuje **rod** podľa **tvaru** v **N., G., D. pl. a L. pl. ,**

napr. kúpele, kúpeľom – **stroje, strojom**; od huslí, o husliach – od **dlaní, o dlaniach**; vráta, vrátam – **mestá, mestám**; prsia, o prsiach – **srdcia, o srdciach**; dostihy, dostihom – **duby, dubom**; sane, saniam – **ulice, uliciam**; sánky, o sánkach – **ženy, o ženách**;

Ďalšie konkrétne príklady na určovanie **pomnožných podstatných mien** podľa **pádových prípon nominatívu, datívu a lokálu množného čísla v uvedených vzoroch** uvádzam v tejto tabuľke

	dub	žena	stroj	ulica	mesto	srdce
N pl.	-y	-y	-e	-e	-á/a	-ia
	Margecany	Tatry	kúpele	Vianoce	ústa	dvercia
D pl.	-om	-ám/-am	-om	-iam/-am	-ám/-am	-iam/-am
	Margecanom	Tatrám	kúpeľom	Vianociam	ústam	dverciam
L pl.	-och	-ách/-ach	-och	-iach/-ach	-ách/-ach	-iach/-ach
	po Margecanoch	v Tatrách	v kúpeľoch	po Vianociach	na ústach	v dverciach, v pľúcach

★ čísla,

⇒ **jednotného** (singuláru) aj **množného** (plurálu),

→ väčšina **konkrétnych počítateľných podstatných mien,**

napr.: žiak/žiaci, dom/domy, lavica/lavice;

→ aj niektoré **abstraktné podstatné mená,**

napr.: príčina/príčiny, deň/dni;

⇒ **len jednotného čísla** (singuláru),

→ **konkrétne hromadné a látkové podstatné mená,**

napr.: mládež, voda;

⇒ **len množného čísla** (plurálu),

→ **pomnožné podstatné mená** (zaraďujú sa medzi **počítateľné**),

napr.: jedny nožnice, jedny sane;

✱ pádu,

- ⇒ **nominatívu, genitívu, datívu, akuzatívu, lokálu, inštrumentálu;**
 - **vokatív** bol v minulosti tiež súčasťou pádov a používal sa na **oslovenie**, napr.: synu, priateľu, otče;
 - v súčasnosti (v modernej slovenčine) **zanikol**, jeho tvary sa už nachádzajú iba v starších biblických textoch, v nárečiach alebo v češtine (pane učiteľ, pani učiteľko, pane doktore),
 - vyskytuje sa aj v hovorových osloveniach (mami, oci, Jani, Zuzi);

⇒ pád môžeme správne určiť,

- len v **kontexte** (v súvislom texte), z **vety**,
- *nikdy nie – len zo samotného tvaru podstatného mená* (pero – N alebo A?), napr.: Požičal si **pero** spolužiakovi? – z vety vyplýva, že podstatné meno **pero** je použité v **akuzatíve**.

Skloňovanie a pravopis v pádových príponách podstatných mien

Pri skloňovaní podstatných mien sa v slovenčine vyčleňujú tieto vzory:

⇒ pre mužský rod (chlap, hrdina, dub, stroj a menej používaný – kuli);
⇒ pre ženský rod (žena, ulica, dlaň, kosť a menej používaný – gazdiná),
→ samostatné skloňovanie majú vzory (pani, mať);
⇒ pre stredný rod (mesto, srdce, vysvedčenie, dievča);

Okrem základných tvarov sa pri podstatných menách rozlišuje aj:

⇒ synonymia, variantnosť pádových prípon , napr.: v N. pl. pri vzore chlap – chlap-i, syn-ovia, ded-ovia, priateľ-ia;
⇒ dublety, dvojtvary , napr.: dievč-at-á/dievč-enc-e, od rok-a/rok-u, zub-mi/zub-ami, objekt-mi/objekt-ami; vlastné mená – Krask-o/Krask-u;

Podstatné mená mužského rodu

Pozri nižšie uvedené tabuľky s vysvetlením **skloňovania** jednotlivých **vzorov** a **pravopisom** ich **pádových prípon**:

Tabuľka č. 1

	Podstatné mená mužského rodu – životné osobné (vzorov chlap, hrdina)											
Vzory	Kmeň slova (KS) vzniká odtrhnutím pádovej prípony (PP)	Pádové prípony (menia tvar slova skloňovaním)										
	Zakončenie kmeňa											
chlap	na spoluhlásku chlap-Ø, KS PP ded-o KS PP holub-Ø KS PP jeleň-Ø KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú mužské životné osobné podstatné mená zakončené v nominatíve jednotného čísla na pádovú príponu -Ø (chlap-Ø, učiteľ-Ø) a na pádovú príponu -o (ded-o); – zvieracie podstatné mená (len v jednotnom čísle) zakončené v nominatíve jednotného čísla na pádovú príponu-Ø (pstruh-Ø, jeleň-Ø, medveď-Ø), – ich kmeň sa končí na spoluhlásku;										
	Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)					
	N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I
	Ø o	a	ovi	a u	ovi	om	i/ia ovia	ov í	om	ov	och	mi ami
hrdina	na spoluhlásku hrdin -a KS PP husit -a KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú všeobecné a vlastné mená zakončené v nominatíve jednotného čísla na pádovú príponu -a (hrdin-a, husit-a), – ich kmeň sa končí na spoluhlásku										
	Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)					
	N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I
	a	u	ovi	u	ovi	om	ovia i	ov	om	ov	och	ami mi

Z uvedenej tabuľky č. 1 vidíme, že pri **životných osobných podstatných menách vzorov chlap** a **hrdina** sa vždy píše **-i**:

- ⇒ v pádových príponách **-i** nominatívu množného čísla,
napr.: *chlap-i, roľník-i, husit-i*;
- ⇒ v pádových príponách **-ovi** datívu, lokálu jednotného čísla,
napr.: o *chlap-ovi, ded-ovi, učiteľ-ovi, hrdin-ovi, turist-ovi*;
- ⇒ **aj** v pádových príponách **-ovi** datívu a lokálu jednotného čísla **zvieracích podstatných mien mužského rodu**,
napr.: *holub-ovi; o tigr-ovi, slon-ovi, jeleň-ovi, medveď-ovi*;
- ⇒ v pádových príponách **-mi, -ami** inštrumentálu množného čísla,
napr.: s *chlap-mi, roľník-mi, husit-mi, ale ded-ami, hrdin-ami*;

Pozor!

- ⇒ v **genitíve** a **akuzatíve** množného čísla sa vždy píše **pádová prípona -ov**,
napr.: (od) *žiak-ov*, (vidím) *žiak-ov*; (od) *ded-ov*, (vidím) *ded-ov*;
(od) *hrdin-ov*, (vidím) *hrdin-ov*; (od) *husit-ov*, (vidím) *husit-ov*;

Okrem základných tvarov medzi **variantné relačné** (gramatické) **prípomy životných osobných podstatných mien** patria:

- ⇒ pri vzore **chlap**,

- v **nominatíve** plurálu,
 - **pádová prípona -i**
napr.: *žiac-i, študent-i, roľník-i*;
 - **pádová prípona -ia**,
napr.: *učiteľ-ia, priateľ-ia, občan-ia*;
 - **pádová prípona -ovia**,
napr.: *ded-ovia, svedk-ovia, chirurg-ovia*;

- v **inštrumentáli** plurálu,
 - **pádová prípona -mi**,
napr.: *žiak-mi, vojak-mi, roľník-mi, priateľ-mi*;
 - ale aj **pádová prípona -ami**,
napr.: *ded-ami, ekonom-ami, chlapc-ami*;

- ⇒ pri vzore **hrdina**,

- v **nominatíve** plurálu,
 - **pádová prípona -ovia**,
napr.: *poradc-ovia, zradc-ovia*;
 - **pádová prípona -i**
napr.: *husit-i, futbalist-i, bandit-i*;

- v **inštrumentáli** plurálu,
 - **pádová prípona -mi**,
napr.: *bandit-mi, katechét-mi, husit-mi*;
 - **pádová prípona -ami**,
napr.: *futbalist-ami, zradc-ami, poradc-ami*;

Tabuľka č. 2

Podstatné mená mužského rodu - neživotné neosobné (vzorov dub, stroj)													
Vzory	Kmeň slova (KS) vzniká odtrhnutím pádovej prípony (PP)	Pádové prípony (menia tvar slova skloňovaním)											
	Zakončenie kmeňa												
dub	na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku N. sg. dub-Ø KS PP N. pl. dub-y KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú mužské neživotné neosobné podstatné mená zakončené v nominatíve jednotného čísla na pádovú príponu -Ø , kmeň sa končí na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku (most-Ø , kozub-Ø , zub-Ø); N. pl. -y (most-y , kozub-y , zub-y); – pomnožné podstatné mená zakončené v nominatíve množného čísla na pádovú príponu -y (fašiang-y , hody , Karpat-y , Piešťan-y); – zvieracie podstatné mená zakončené v nominatíve množného čísla na pádovú príponu -y (had-y , havran-y , lev-y , holub-y); – podstatné mená cudzieho pôvodu zakončené v nominatíve jednotného čísla na pádové prípony -us , -os , -es (vynechávajú sa), napr.: humanizm-us , G. humanizm-u ; koz-m-os , G. koz-m-u ; diabet-es , G. diabet-u); – slová cudzieho pôvodu zakončené na -al , -er , -ér , -el , -ér (materiál , server , mixér , kábel , gél)											
Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)							
N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I		
Ø	a	u	Ø	e	om	y	ov	om	y	och	mi		
stroj	na mäkkú spoluhlásku N. sg. stroj-Ø KS PP N. pl. stroj-e KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú mužské neživotné podstatné mená zakončené v nominatíve jednotného čísla na pádovú príponu -Ø , kmeň sa končí na mäkkú spoluhlásku (lúč-Ø , dážď-Ø , nôž-Ø); N. pl. -e (lúč-e , dažd-e , nož-e); – pomnožné podstatné mená zakončené v nominatíve množného čísla na pádovú príponu -e (okuliar-e , Vrábl-e , Tlmač-e , Ladc-e); – zvieracie podstatné mená zakončené v nominatíve množného čísla na pádovú príponu -e (mravc-e , jelen-e , medved-e , komár-e); – slová cudzieho pôvodu zakončené na -l , -r (bicykel , kufor , pilier , liter);											
Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)							
N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I		
Ø	a	u	Ø	i	om	e	ov	om	e	och	mi		

Z uvedenej tabuľky č. 2 vidíme, že:

⇒ pri vzore **dub** sa píše **-y**:

→ v pádových príponách nominatívu a akuzatívu množného čísla neživotných neosobných podstatných mien , napr.: dub-y , most-y , kozub-y , zub-y ;
→ v pádových príponách nominatívu a akuzatívu množného čísla zvieracích podstatných mien , napr.: lev-y , jastrab-y , pstruh-y ;
→ v nominatíve a akuzatíve množného čísla pomnožných podstatných mien , napr.: Podhoran-y , Kapušan-y , Petrovan-y ;
→ v nominatíve a akuzatíve množného čísla mnohých slov cudzieho pôvodu (typu hotel, tunel, bar) zakončených na -l, -r , atď. (pozri tabuľku č. 4), ktoré sa skloňujú podľa vzoru dub , napr.: hotel-y , tunel-y , bar-y ;

Ale pozor!

⊕ v lokáli jednotného čísla sa slová typu hotel, tunel píše s pádovou príponou -i , napr.: v hotel-i , v tunel-i ;
--

⇒ pri vzore **stroj** sa píše **-i**

- v pádových príponách **lokálu jednotného čísla neživotných neosobných podstatných mien**,
napr.: *o stroj-i, o lúč-i, o dážď-i, na konc-i, v žiaľ-i, v žánr-i*;
- v pádových príponách **inštrumentálu množného čísla neživotných neosobných podstatných mien**,
napr. *so stroj-mi, s lúč-mi, s dažď-ami*;
- tiež v pádovej prípone **lokálu jednotného čísla podstatných mien cudzieho pôvodu** zakončených na **-r, -el, -ár** atď., ktoré sa skloňujú podľa vzoru **stroj** (pozri tabuľku č. 4),
napr.: na *majer-i, na bycicl-i, na pilier-i, v kalendár-i*;

⇒ pri vzore **stroj** sa píše aj **pádová prípona -í**:

- v **genitíve množného čísla**,
napr.: *bez peňaz-í, dn-í, kon-í*;

⇒ **pádová prípona -ov** sa píše,

- v **genitíve množného čísla** aj vo vzoroch **dub**, aj **stroj**,
napr.: *od stol-ov, lev-ov, bar-ov; lúč-ov, jeleň-ov, okuliar-ov*;

⊕ **Pozor** na slová **typu bicykel, kalendár**,

- ktoré napriek tomu, že sú v kmeni zakončené na **tvrdú alebo obojakú spoluhlásku**, skloňujú sa podľa **vzoru stroj**,
napr.: *bicykl-e, kalendár-e* (ako **stroje**).

Okrem základných tvarov medzi **variantné relačné** (gramatické) **prípomy neživotných neosobných podstatných mien** patria:

⇒ pri vzore **dub**,

- v **genitíve singuláru**,

- **pádová prípona -a**
napr.: *dub-a, most-a, stol-a, zub-a*;
- **pádová prípona -u**,
napr.: *škrob-u, riad-u, hlad-u*;

- v **lokáli singuláru**,

- **pádová prípona -e**
napr.: *o cukr-e, futbal-e, detail-e*;
- **pádová prípona -u**,
napr.: *vrch-u, vlak-u, gulag-u*;
- **pádová prípona -i**,
napr.: *materiál-i, server-i, decibel-i*;

→ v genitíve plurálu,

- *pádová prípona -ov*,
napr.: dub-**ov**, strom-**ov**, most-**ov**, zub-**ov**;
- *pádová prípona -Ø*,
napr.: Petrovian-**Ø**, Piešťan-**Ø**, Karpát-**Ø**;

→ v inštrumentáli plurálu,

- *pádová prípona -mi*,
napr.: dub-**mi**, -**mi**, hrad-**mi**, hotel-**mi**,
- ale aj *pádová prípona -ami*,
napr.: cukr-**ami**, detail-**ami**, film-**ami**, pojm-**ami**;

⇒ pri vzore **stroj**,

→ v genitíve singuláru,

- *pádová prípona -a*
napr.: pedál-**a**, kočiar-**a**, odlakovač-**a**;
- *pádová prípona -u*,
napr.: plač-**u**, čaj-**u**, púdr-**u**;

→ v genitíve plurálu,

- *pádová prípona -ov*,
napr.: púdr-**ov**, lúč-**ov**, stroj-**ov**;
- *pádová prípona -Ø*,
napr.: Dechtár-**Ø**, Tlmáč-**Ø**, Vrábel'-**Ø**;
- *pádová prípona -í*,
napr.: dn-**í**, peňaz-**í**;

→ v inštrumentáli plurálu,

- *pádová prípona -mi*,
napr.: stroj-**mi**, mesiac-**mi**, lúč-**mi**, matrac-**mi**;
- *pádová prípona -ami*,
napr.: dážď-**ami**, plášť-**ami**, kufr-**ami**;

Skloňovanie vzoru kuli

Poznámka:

☞ **kuli** (je to *nekvalifikovaný robotník* v južnej a východnej Ázii, *nádenník*, *nosič*)

Tabuľka č. 3

Vzor	Zakončenie kmeňa	Má osobitné skloňovanie . Podľa tohto vzoru sa skloňujú cudzie životné všeobecné mená (kuli-0, grizly-0, abbé-0); a vlastné mená a priezviská (Bandy-0, Inönü-0, Verdi-0)											
kuli	na samohlásku i, í, y, ü, e, é, ä, ö, ø kuli-0 KS PP	Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)					
		N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I
		ø	ho	mu	ho	im	im	ovia	ov	om	ov	och	ami

⇒ pri vzore kuli sa píše -i:

- v pádových príponách lokálu a inštrumentálu jednotného čísla cudzích životných všeobecných mien, vlastných mien a priezvisk,
napr.: *kul-im, grizl-im, Verd-im*;
- v pádových príponách inštrumentálu možného čísla cudzích životných všeobecných mien, vlastných mien a priezvisk,
napr.: *s kul-iami, grizl-iami*.

Z tabuliek 1, 2 a 3 tiež vidíme (ako sme už uvádzali), že **pádová prípona -ov** sa vždy píše:

- v **genitíve množného čísla** (vo všetkých *vzoroch podstatných mien mužského rodu – chlap, hrdina, dub, stroj a kuli*),
napr.: *od žiak-ov, husit-ov, stol-ov, lev-ov, lúč-ov, okuliar-ov, kuli-ov*;
- v **akuzatíve množného čísla len** vo *vzoroch chlap, hrdina a kuli*,
napr.: *vidím žiak-ov, husit-ov, kuli-ov*;

⇒ **pádová prípona -mi, -ami** sa píše vo všetkých *vzoroch podstatných mien mužského rodu (chlap, hrdina, dub, stroj a kuli)*:

- v **inštrumentáli množného čísla**,
napr.: *žiač-mi, husit-mi, most-ami, lev-mi, jeleňmi, lúč-mi, okuliar-mi, kuli-ami*.

V nasledujúcej rozdelenej tabuľke č. 4 (na tri časti) podľa skloňovacích vzorov neživotných neosobných podstatných mien uvádzam konkrétne príklady pravopisu pádových prípon podstatných mien, ktoré majú **zmiešané skloňovanie** (skloňujú sa podľa vzorov **dub** aj **stroj**) a spôsobujú značné problémy v pravopise **i/y**. Robia sa v nich veľmi často pravopisné chyby.

Tabuľka č. 4

Podľa vzoru dub sa skloňujú nasledujúce podstatné mená			
zаконčenie kmeňa v N. sg.	pravopis pádových prípon		
na -r, -l	v N. sg. pádová prípona -ø	v L sg. pádová prípona -e	v N. a A. pl. pádová prípona -y
Príklady pravopisu takýchto slov			
bar	bar-ø	o bar-e	bar-y
večer	večer-ø	o večer-e	večer-y
podiel	podiel-ø	o podiel-e	podiel-y
šál	šál-ø	o šál-e	šál-y
zаконčenie kmeňa v N. sg.	pravopis pádových prípon		
na -ar, -or, -ir, -ur, -úr, -al, -ol, -ól, -il, -yl, -ýl, -ul	v N. sg. pádová prípona -ø	v L sg. pádová prípona -e	v N. a A. pl. pádová prípona -y
Príklady pravopisu takýchto slov			
autokar	autokar-ø	v autokar-e	autokar-y
víchor	víchor-ø	vo víchr-e	víchr-y
cukor	cukor-ø	o cukr-e	cukr-y
gejzír	gejzír-ø	o gejzír-e	gejzír-y
kotol	kotol-ø	na kotl-e	kotl-y
gól	gól-ø	o gól-e	gól-y

Podľa vzoru stroj sa skloňujú nasledujúce podstatné mená			
zаконčenie kmeňa v N. sg.	pravopis pádových prípon		
na -r	v N. sg. pádová prípona -ø	v L sg. pádová prípona -i	v N. a A. pl. pádová prípona -e
Príklady pravopisu takýchto slov			
majer	majer-ø	o majer-i	majer-e
na -ár, -iar, -ier, -ál	v N. sg. pádová prípona -ø	v L sg. pádová prípona -i	v N. a A. pl. pádová prípona -e
Príklady pravopisu takýchto slov			
chotár	chotár-ø	v chotár-i	chotár-e
močiar-ø	močiar-ø	v močiar-i	močiar-e
pilier	pilier-ø	na pilier-i	pilier-e
pedál	pedál-ø	na pedál-i	pedál-e
na -el, -er, -or (s pohyblivou samohláskou e, o, ktorá pri zmene tvaru vypadáva)	v N. sg. pádová prípona -ø	v L sg. pádová prípona -i	v N. a A. pl. pádová prípona -e
Príklady pravopisu takýchto slov			
bicykel	bicykel-ø	na bicykl-i	bicykl-e
kábel	kábel-ø	na kábl-i	kábl-e
meter	meter-ø	o metr-i	metr-e
kufor	kufor-ø	v kufr-i	kufr-e

Podstatné mená, ktoré sa skloňujú v sg. podľa vzoru stroj , v pl. podľa vzoru dub			
zаконčenie kmeňa v N. sg.	pravopis pádových prípon		
na -al, -el, -er, -ér, -ír (v cudzích slovách s pevnou samohláskou a, e, é, i, ktorá pri zmene tvaru nevypadáva)	v N. sg. pádová prípona -ø	v L sg. pádová prípona -i	v N. a A. pl. pádová prípona -y
Príklady pravopisu takýchto slov			
areál	areál-ø	v areál-i	areál-y
ideál	ideál-ø	o ideál-i	ideál-y
tunel	tunel-ø	v tunel-i	tunel-y
bojlér	bojlér-ø	o bojlér-i	bojlér-y
štartér	štartér-ø	na štartér-i	štartér-y
klavír	klavír-ø	na klavír-i	klavír-y

Z uvedenej tabuľky vidíme, že:

⇒ **s tvrdým krátkym -y** sa píše:

→ **pádové prípony** v **nominatíve** a **akuzatíve množného čísla** slov typu **hotel, tunel** atď. (pozri aj tabuľku č. 4), ktoré sa skloňujú podľa **vzoru dub**,
napr.: **hotel-y, tunel-y**; *V Prešove máme štyri hotel-y a dva tunel-y*;

→ **pádové prípony** v **nominatíve** a **akuzatíve množného čísla** pri podstatnom mene **mužského rodu zver**, ktoré sa skloňuje podľa **vzoru dub**,
napr.: *Ozrutné zver-y žijú v hustých lesoch. Slony patria medzi najcennejšie zver-y; Bizóny patria medzi žijúce zver-y v zoologických záhradách*;

→ **pádové prípony** v **nominatíve** a **akuzatíve množného čísla neživotného podstatného mena mužského rodu večer** (*ten letný večer*), ktoré sa skloňuje podľa **vzoru dub**,
napr.: *Letné večer-y využívame na prechádzky*.

→ **zvieracie podstatné meno mužského rodu psy** v množnom čísle (iba zvieratá), ktoré sa skloňuje podľa **vzoru dub** (*tie psy – duby*),
napr.: *Pri strážení na salašoch sa využívajú ovčiarske ps-y. Tie dva ps-y treba cvičiť!*

→ **zvieracie podstatné meno mužského rodu sokoly** v množnom čísle, ktoré sa skloňuje podľa **vzoru dub**,
napr.: *Sokol-y žijú aj v našich lesoch*.

→ **pádové prípony genitívu jednotného čísla, nominatívu a akuzatívu množného čísla podstatného mena ženského rodu osy**, ktoré sa skloňuje podľa **vzoru žena**,
napr.: *Okolo nás poletovali os-y. V záhrade máme os-y*.

⇒ **ale s pádovou príponou -i** sa píše (taktiež pozri tabuľku č. 4) :

→ slová typu **hotel, tunel** atď. v **lokáli jednotného čísla**,
napr.: v **hotel-i**, v **tunel-i**; *V tomto hotel-i sa dá aj ubytovať*;

→ v **genitíve, datíve a lokáli jednotného čísla** podstatné meno **ženského rodu zver**, ktoré sa skloňuje podľa vzoru **kosť**,
napr.: *veľa srnčej zver-i, k vysokej zver-i, o divej zver-i; V našom chotári je veľa srnčej zver-i; Daniele patria k vysokej zver-i; O divej zver-i sa často polemizuje*;

→ v **datíve** a v **lokáli jednotného čísla** podstatné meno **ženského rodu večera**,
→ hoci sa **kmeň** pred **pádovou príponou -a** končí na **obojakú spoluhlásku -r**, predsa sa skloňuje podľa vzoru **ulica**,
napr.: *Dám prednosť chutnej večer-i. Po dobrej večer-i sa nám už nechcelo učiť. Po teplej a chutnej večer-i robotníci pracovali v tuneli*.

→ **zvieracie podstatné meno mužského rodu psi** v **množnom čísle** (zvieratá, ale aj ľudia v prenesenom zmysle), ktoré sa skloňuje podľa vzoru **chlap (tí psi – chlapi)**, napr.: *Veľkí ps-i sa prehnali okolo nás. Vandali, tí ps-i, poškodili na cintoríne hroby.*

→ **zvieracie podstatné meno mužského rodu sokoli** v **množnom čísle** (zvieratá, ale aj ľudia v prenesenom zmysle), ktoré sa skloňuje podľa vzoru **chlap**, napr.: *Futbalisti, tí naši sokol-i, vyhrali najt'ážší kvalifikačný zápas. Štúrovci, tí naši sokol-i, bojovali za slobodu.*

→ v **nominatívne** a **akuzatívne množného čísla** podstatné meno ženského rodu **os**, ktoré sa skloňuje podľa vzoru **kost'**, napr.: *Zem sa otáča okolo svojej os-i;*

⇒ s **pádovou príponou -í** sa píše:

→ v **genitíve možného čísla** podstatné meno ženského rodu **os**, ktoré sa skloňuje podľa vzoru **kost'**, napr.: *od dlhých os-í na kolesách.*

Podstatné mená ženského rodu

Tabuľka č. 5

Podstatné mená ženského rodu (vzorov žena , ulica)													
Vzory	Kmeň slova KS vzniká odtrhnutím pádovej prípony (PP)	Pádové prípony (menia tvar slova skloňovaním)											
	Zakončenie kmeňa												
žena	na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku	Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatívne jednotného čísla na pádovú príponu -a (voď-a , škôl-a , os-a , ryb-a); kmeň sa končí na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku; v N. pl. na pádovú príponu -y (voď-y , škôl-y , os-y , ryb-y); – pomnožené podstatné mená (Alp-y , And-y , Tatr-y , Pienin-y); – ženské podstatné mená cudzieho pôvodu zakončené v nominatívne jednotného čísla na -ea (idea , Andr-ea), -oa (al-oa), -ua (Nikarag-ua)											
	N. sg. žen-a KS PP	Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)					
	N. pl. žen-y KS PP	N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I
		a	y	e	u	e	ou	y	í	ø	ám	y	ách
ulica	na mäkkú spoluhlásku	Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatívne jednotného čísla na pádovú príponu -a (baň-a , lavič-a); kmeň sa končí na mäkkú spoluhlásku; v N. pl. na pádovú príponu -e (baň-e , lavič-e); – pomnožené podstatné mená zakončené v nominatívne jednotného čísla na pádové prípony -e , -ie (husl-e , san-e , Košic-e , Vianoc-e , financ-ie); – cudzíe prevzaté slová zakončené na -ia (demokrac-ia , funkc-ia , revolúc-ia , Luc-ia) – ich kmeň sa končí na samohlásku -i – cudzíe slová zakončené na -ya (harp-ya , Líb-ya) – ich kmeň sa končí na samohlásku -y ;											
	N. sg. ulic-a KS PP	Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)					
	N. pl. ulic-e KS PP	N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I
		a	e	í	u	í	ou	e	í	ø	iam	e	iach

Okrem základných tvarov medzi **variantné relačné** (gramatické) **prípony podstatných mien ženského rodu** (pozri tabuľku č. 5) patria:

⇒ pri vzore **žena**,

→ v **datíve a lokáli singuláru**,

- **pádová prípona -e**
napr.: **žen-e**, **vod-e**, **ryb-e**;
- **pádová prípona -i**,
napr.: **ide-i**, **Andre-i**, **Ike-i**;

→ v **genitíve plurálu**,

- **pádová prípona -Ø**,
napr.: **žien-Ø**, **káv-Ø**; **úloh-Ø**, **jamôk-Ø**, **matiek-Ø**, **fajok-Ø**, **vojen-Ø**;
- **pádová prípona -í**,
napr.: **ide-í**, **Andre-í**, **medail-í**;

→ v **datíve a lokáli plurálu**,

- **pádová prípona -ám, -ách**,
napr.: **žen-ám**, **medail-ám**; **obav-ách**, **ide-ách**;
- ale aj **pádová prípona -am, -ach**,
napr.: **krás-am**, **lásk-am**; **otázk-ach**;

⇒ pri vzore **ulica**,

→ v **genitíve plurálu**,

- **pádová prípona -Ø**,
napr.: **ulíc-Ø**, **chvíľ-Ø**; **oviec-Ø**, **vládkyň-Ø**;
- ale aj **pádová prípona -í**,
napr.: **akci-í**, **ruž-í**, **šanc-í**;

→ v **datíve a lokáli plurálu**,

- **pádová prípona -iam, -iach**,
napr.: **ulic-iam**, **o duš-iach**;
- ale aj **pádová prípona -am, -ach**,
napr.: **dielň-am**, **o prác-ach**;
- tiež **pádová prípona -ám, -ách**,
napr.: **akci-ám**, **o harpy-ách**;

Tabuľka č. 6

Podstatné mená ženského rodu (vzorov dľaň, kost')																																				
Vzory	Kmeň slova KS vzniká odtrhnutím pádovej prípony (PP)	Pádové prípony (menia tvar slova skloňovaním)																																		
	Zakončenie kmeňa																																			
	dľaň	na spoluhlásku N. sg. dľaň-ø KS PP N. pl. dľaň-e KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatívne jednotného čísla na pádovú príponu -ø (zbraň-ø, tyč-ø, garáž-ø, posteľ-ø, hrud'-ø, nádej-ø, zem-ø, prax-ø); kmeň sa končí na spoluhlásku ; v nominatívne množného čísla majú pádovú príponu -e (zbraň-e, tyč-e, garáž-e, posteľ-e, hrud'-e, nádej-e, zem-e); Jednotné číslo (sg.) <table><tr><td>N</td><td>G</td><td>D</td><td>A</td><td>L</td><td>I</td></tr><tr><td>ø</td><td>e</td><td>i</td><td>ø</td><td>i</td><td>ou</td></tr></table> Množné číslo (pl.) <table><tr><td>N</td><td>G</td><td>D</td><td>L</td><td>A</td><td>I</td></tr><tr><td>e</td><td>í</td><td>iam</td><td>e</td><td>iach</td><td>ami</td></tr></table>											N	G	D	A	L	I	ø	e	i	ø	i	ou	N	G	D	L	A	I	e	í	iam	e	iach
N	G	D	A	L	I																															
ø	e	i	ø	i	ou																															
N	G	D	L	A	I																															
e	í	iam	e	iach	ami																															
kost'	na spoluhlásku N. sg. kost'-ø KS PP N. pl. kost'-i KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatívne jednotného čísla na pádovú príponu -ø (step-ø, os-ø, hus-ø, masť-ø, radosť-ø, krv-ø); kmeň sa končí na spoluhlásku ; – v nominatívne množného čísla majú pádovú príponu -i (step-i, radosť-i, hus-i, masť-i); Jednotné číslo (sg.) <table><tr><td>N</td><td>G</td><td>D</td><td>A</td><td>L</td><td>I</td></tr><tr><td>ø</td><td>i</td><td>i</td><td>ø</td><td>i</td><td>ou</td></tr></table> Množné číslo (pl.) <table><tr><td>N</td><td>G</td><td>D</td><td>L</td><td>A</td><td>I</td></tr><tr><td>i</td><td>í</td><td>iam</td><td>i</td><td>iach</td><td>ami</td></tr></table>											N	G	D	A	L	I	ø	i	i	ø	i	ou	N	G	D	L	A	I	i	í	iam	i	iach	ami
N	G	D	A	L	I																															
ø	i	i	ø	i	ou																															
N	G	D	L	A	I																															
i	í	iam	i	iach	ami																															

Variantné relačné (gramatické) prípony (pozri tabuľku č. 6) sa vyskytujú aj pri vzore **dľaň**,

→ v datíve a lokáli plurálu,

- *pádová prípona -iam, -iach*,
napr.: *pec-iam, výpoved-iach*;
- ale aj *pádová prípona -am, -ach*,
napr.: *piesň-am, básň-ach, esež-ach*;

Tabuľka č. 7

Podstatné mená ženského rodu (vzorov gazdiná, pani, mat')												
Vzory	Kmeň slova KS vzniká odtrhnutím pádovej prípony PP)	Pádové prípony (menia tvar slova skloňovaním)										
	Zakončenie kmeňa											
gazdina	na spoluhlásku	Adjektívno-substantívne skloňovanie										
		Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla na pádovú príponu -á (kráľovn-á, stryn-á, kňažn-á, princezn-á, švagrín-á, ujčín-á, cisárovn-á, šľachtičn-á); správne — dve princezny; nesprávne — dve princezny; správne — od kňažien, švagrín; nesprávne — od kňažn-ých, švagrín-ých;										
	N. sg. gazdin-a KS PP											
	N. pl. gazdin-é KS PP											
pani	na spoluhlásku	Adjektívno-substantívne skloňovanie										
		Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla na pádovú príponu -á (kráľovn-á, stryn-á, kňažn-á, princezn-á, švagrín-á, ujčín-á, cisárovn-á, šľachtičn-á); správne — dve princezny; nesprávne — dve princezny; správne — od kňažien, švagrín; nesprávne — od kňažn-ých, švagrín-ých;										
	N. sg. pan-i KS PP											
	N. pl. pan-ie KS PP											
mat' mater		Slovo mat'/mati/mater sa skloňuje tak, že sa základ slova v nepriamych pádoch rozširuje (v sg. mat'-ø , od mater-e, mater-i, mat'-ø/mater-ø , o mater-i, s mater-ou ; v pl. mater-e, mater-i, mater-iam, mater-e, o mater-iach, s mater-ami)										

Z uvedených tabuliek č. 5 – 7 vidíme, že:

⇒ **pádová prípona -y** sa vždy píše pri vzore **žena**:

→ v nominatíve a akuzatíve množného čísla podstatných mien ženského rodu, napr.: noh-y, koz-y ;
→ v nominatíve a akuzatíve množného čísla slov cudzieho pôvodu zakončených na príponu -ea , napr.: ide-y, Andre-y ;
→ v nominatíve a akuzatíve množného čísla pomnožných podstatných mien, napr.: Alp-y, And-y, Tatr-y, Pienin-y, Petrovany ;

⇒ **pádová prípona -i** sa píše:

→ v datíve a lokáli jednotného čísla slov cudzieho pôvodu ženského rodu vzoru žena , ktoré sú zakončené na príponu -ea , napr.: Andre-i, ide-i, orchide-i ;
→ v lokáli jednotného čísla nasledujúcich vzorov ženských podstatných mien (ulica, dlaň, kosť, pani, mat', mater), napr.: na ulic-i , v ban-i , v dieln-i , v garáž-i , na os-i , o pan-i , o mater-i ;
→ v príponách -mi, -ami inštrumentálu množného čísla vo všetkých vzoroch ženských podstatných mien (žena, ulica, dlaň, kosť, gazdiná, pani, mat', mater), napr.: so škol-ami, lavic-ami, zbraň-ami, masť-ami, švagrín-ami, pan-iami, mater-ami ;

⇒ pádová prípona **-í** sa píše:

- v **genitíve množného čísla** vzorov ženských podstatných mien (*žena, ulica, dlaň, kosť, pani, mater*),
napr.: *od konop-í, orchide-í Andre-í, medail-í, ide-í, dieln-í, ban-í, akci-í, financi-í, večer-í, obc-í, haluz-í, rýchlost-í, z tvár-í; garaž-í, husl-í, hus-í, pan-í, mater-í;*

⇒ pádová prípona **-ou** sa píše:

- v **inštrumentáli jednotného čísla** vo všetkých vzoroch ženských podstatných mien (*žena, ulica, dlaň, kosť, gazdiná, pani, mater*),
napr.: *s tried-ou, učebnic-ou, nádej-ou, krv-ou, švagrín-ou, paň-ou, mater-ou;*

Pravidlo o rytmickom krátení sa pri podstatných menách ženského rodu **uplatňuje** (dve dlhé slabiky nemôžu v jednom slove po sebe nasledovať):

- v pádových príponách **datívu** a **lokálu množného čísla** vzoru **žena** sa dlhé prípony **-ám, -ách** (*ženám, ženách*) po predchádzajúcich dlhých slabikách **skracujú** na **-am, -ach**,
napr.: *úradníckam – úradníckach, riekam – riekach;*
- v pádových príponách **datívu** a **lokálu množného čísla** vzoru **ulica** sa dlhé prípony **-iam, -iach** (*uliciam – uliciach*) po predchádzajúcich dlhých slabikách **skracujú** na **-am, -ach**,
napr.: *pracam – prácach, sviecam – sviecach;*
- v pádových príponách **datívu** a **lokálu množného čísla** vzoru **dlaň** sa dlhé prípony **-iam, -iach** (*dlaniam – dlaniach*) po predchádzajúcich dlhých slabikách **skracujú** na **-am, -ach**,
napr.: *čitárňam – čítárňach, piesňam – piesňach, básňam – básňach.*

Výnimka z pravidla o rytmickom krátení pri podstatných menách ženského rodu sa uplatňuje (dve dlhé slabiky môžu v jednom slove po sebe nasledovať):

- v **genitívu množného čísla** podstatných mien ženského rodu sa dlhé pádové prípony **-í** po predchádzajúcich dlhých slabikách **neskracujú**:
→ pri vzore **ulica**,
napr. *hrádzí, priadzí, chôdzí, vóní, kôlní;*
→ pri vzore **dlaň**,
napr. *básní, piesní, kázní, siení, strání, tlačiarňí.*

Podstatné mená stredného rodu

Tabuľka č. 8

Podstatné mená stredného rodu (vzorov mesto , srdce , vysvedčenie , dievča)													
Vzory	Kmeň slova KS <i>vzniká</i> <i>odtrhnutím</i> pádovej prípony (PP)	Pádové prípony (menia tvar slova skloňovaním)											
	Zakon- čenie kmeňa												
mesto	na <i>tvrdú</i> alebo <i>obojakú</i> <i>spoluhlásku</i> , <i>samohlásku</i> N. sg. mest- o KS PP N. pl. mest- á KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg. na pádovú príponu -o (per- o , tlačiv- o , chlapisk- o), – pomnožné podstatné mená v N. pl. s pádovou príponou -a/á (úst- a , vrát- a , krosn- á , bradl- á , Košarisk- á); – cudzie podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg. na pádovú príponu -um, -on, -o, kmeň sa končí na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku (epitet- on , oxymor- on , fôr- um), príp. samohlásku (múze- um , gymnázi- um , rádi- o);											
		Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)					
		N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I
		o ø	a	u	o ø	e u	om	á ia	ø i	ám	á	ách	ami
srdce	na <i>mäkkú</i> <i>spoluhlásku</i> N. sg. srdc- e KS PP N. pl. srdc- ia KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg. na pádovú príponu -e (pol- e , lic- e , vrec- e , lovišt- e , Sobotišt- e); – pomnožné podstatné mená v N. pl. s pádovou príponou -ia , resp. -a (po predchádzajúcej dlhej slabike), napr.: plúč- a , Lukovišt- ia ;											
		Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)					
		N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I
		e	a	u	e	i	om	ia/a	0/ i	iam	ia	iach	ami
vysved- čenie	N. sg. vysvedčen- ie N. pl. vysvedčen- ia	Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg. na pádovú príponu -ie (pozadie, úskalíe, obdobie, ústie – ústia, Považ- ie , Rudohor- ie); – miestne a chotárne názvy , ktoré majú v N. sg. tvar <i>druhových prívlastňovacích prídavných mien</i> (Srnie – Smia);											
		Jednotné číslo (sg.)						Množné číslo (pl.)					
		N	G	D	A	L	I	N	G	D	A	L	I
		ie	ia	iu	ie	í	ím	ia	í	iam	ia	iach	iami
dievča N. sg. dievč- a KS PP N. pl. dievč-at- á dievč-enc- e		Podľa tohto vzoru sa skloňujú podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg. na pádové prípony -a, -ä (dieť- a , vnúť- a , teľ- a , holúb- ä , chláp- ä); dieťa má v pl. osobitné skloňovanie (det- i , od det- i , deť- om , det- i , o deť- och , s deť- mi), – pomnožné podstatné mená (dvojč- enc-e /dvojč-at- á).											
		Jednotné číslo (sg.)											
		N		G		D		A		L		I	
		a ä		at'-a		at'-u		a		at-i		at'-om	
		Množné číslo (pl.)											
		N		G		D		A		L		I	
		-at- á		-at-0		-at-ám		-at-á		-at-ách		-at- ami	
-enc- e -c-e		-enienc- ø iec- ø		-enc-om c-om		enc-e c-e		-enc-och -c-och		-enc- ami -c- ami			

Okrem základných tvarov medzi **variantné relačné** (gramatické) **prípony podstatných mien stredného rodu** (pozri tabuľku č. 8) patria:

⇒ pri vzore **mesto**,

→ v lokáli singuláru,

→ **pádová prípona -e**,

napr.: **miest-e**, **slov-e**, **kin-e**;

→ ale aj **pádová prípona -u**,

napr.: **ihrisk-u**, **tich-u**, **kritéri-u**;

→ v genitíve plurálu,

→ *pádová prípona -Ø*,
napr.: *miest-Ø, rán-Ø; písmen-Ø, slov-Ø, kont-Ø, mydiel-Ø, jedál-Ø*;
koliesok-Ø;
→ ale aj *pádová prípona -í*,
napr.: *múze-í, štúdi-í, embry-í*;

→ v nominatíve plurálu,

→ *pádová prípona -a*,
napr.: *miest-a*;

→ v datíve a lokáli plurálu,

→ *pádová prípona -am, -ach*,
napr.: *miest-am, miest-ach*;

⇒ pri vzore **srdce**,

→ v genitíve plurálu,

→ *pádová prípona -Ø*,
napr.: *srdc-Ø, pl'úc-Ø; citosloviac-Ø, vajec-Ø*,
→ ale aj *pádová prípona -í*,
napr.: *pol-í, mor-í*;

→ v nominatíve plurálu,

→ *pádová prípona -a*,
napr.: *líc-a*;

→ v datíve a lokále plurálu,

→ *pádová prípona -am, -ach*,
napr.: *líc-am, pl'úc-am, pl'úc-ach*;

⇒ pri vzore **dievča** (N. sg. **-a**, **-ä**),

→ v pluráli,

→ **-atá**,
napr.: *dievč-at-á, vnúč-at-á, zvier-at-á, kniež-at-á*;
→ **-(en)ce**,
napr.: *dievč-(en)ce, vnúč(en)ce, pras-ce, tel'-ce, kur-(en)ce, det'úr-(en)ce*;

Z uvedenej tabuľky č. 8 vidíme, že:

⇒ **mäkké krátke -i** sa pri **podstatných menách stredného rodu** píše:

- v pádových príponách **lokálu jednotného čísla** vzorov **srdce** a **dievča**, napr.: o **pol-i, mor-i, vrec-i**, o **diet'at-i, vnúcat-i, húsat-i**;
- v pádových príponách **-mi, -ami, -iami** inštrumentálu množného čísla vo všetkých vzoroch podstatných mien stredného rodu (**mesto srdce, vysvedčenie, dievča**), napr.: s **mravenisk-ami, aut-ami, vrec-ami; úskal-iami, obdob-iami; vnúcat-ami, húsat-ami**;

⇒ **mäkké dlhé -í** sa pri **podstatných menách stredného rodu** píše:

- v pádovej prípone **genitívu množného čísla** vzorov **mesto, srdce, vysvedčenie, dievča**, napr.: od **múze-í, mor-í, pol-í, oj-í, pohor-í, nábrež-í, z potrub-í**;
- aj v pádových príponách **lokálu a inštrumentálu jednotného čísla** pri vzore **vysvedčenie**, napr.: o **vysvedčen-í, s vysvedčen-ím, o úskal-í, s obdob-ím**;

Pravidlo o rytmickej krátke sa pri podstatných menách stredného rodu **uplatňuje** (dve dlhé slabiky nemôžu v jednom slove po sebe nasledovať):

- v pádových príponách **nominatívu, datívu, akuzatívu a lokálu množného čísla** vzoru **mesto**, a preto sa dlhé prípony **-á, -ám, -á, -ách** (**mestá – mestám – mestá – mestách**) po predchádzajúcej dlhej slabike skracujú na **-a, -am, -a, -ach** (**miesta – miestam – miesta – miestach**; **vlákna – vláknam – vlákna – vláknach**; **lýtkam – lýtkam – lýtkam**);
- v pádových príponách **nominatívu, datívu, akuzatívu a lokálu množného čísla** vzoru **srdce**, a preto sa dlhé prípony **-ia, -iam, -ia, -iach** (**srdcia – srdciam – srdcia – srdciach**) po predchádzajúcej dlhej slabike skracujú na **-a, -am, -a, -ach** (**líca – lícam – líca – lícach**; **pl'úca – pl'úcam – pl'úca – pl'úcach**).

Výnimka z pravidla o rytmickej krátke pri podstatných menách stredného rodu platí (dve dlhé slabiky môžu v jednom slove po sebe nasledovať):

- v tvaroch **genitívu množného čísla** s vkladnou dvojhláskou **ie** pri podstatných menách **ženského a stredného rodu**, ktoré sa skloňujú:
 - podľa vzoru **žena**, napr.: **výhra – výhier popri (výher)**,
 - podľa vzoru **ulica**, napr.: **Mlynárce – Mlynárie**,
 - a podľa vzoru **mesto**, napr.: **hospodárstvo – hospodárstiev, cigánstvo – cigánstiev**;
- v tvaroch vzoru **vysvedčenie**, napr.: **lístie – lístia – lístiu – lístie – lístí – lístím**;
ústie – ústia – ústiu – v ústí – ústím;
skálie – skália – skáli – skálím;
prútie – prútia – prútí – prútím;
satie – satia – satí – satím;

Dôležitá pomôcka (*algoritmus*) pri určovaní vzorov podstatných mien

❶ pri podstatných menách mužského rodu treba určiť:

- či sú to **životné osobné podstatné mená** – vzory **chlap** a **hrdina**,
- či sú **neživotné neosobné podstatné mená** – vzory **dub** a **stroj**,
- prípadne **podstatné mená** s osobitným skloňovaním – vzor **kuli**,

- aká je v **jednotlivých vzoroch** **pádová prípona nominatívu singuláru** a na akú **spoluhlásku** (*tvrdú, obojakú alebo mäkkú*), príp. *samohlásku*, sa končí **kmeň**, ktorý vzniká *po odtrhnutí pádovej prípony*;
→ môžeme si pomôcť *aj určením pádovej prípony v nominatíve plurálu*,

- ⇒ **vzor chlap** – **životné osobné podstatné mená** zakončené v N. sg. na **nulovú** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**,
- **životné osobné podstatné mená** zakončené v N. sg. na pádovú príponu **-o**,
 - **zvieracie podstatné mená** (iba v jednotnom čísle) zakončené v N. sg. na **nulovú** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;
 - **cudzie mužské priezviská** (kmeň zakončený na **samohlásku**, napr. Hajdu, od Hajdu-a; Szabó, od Szabó-a),
 - **cudzie mužské mená** (pri skloňovaní vypádajú **pôvodné prípony**), napr. **géníus**, **géní-a**, **geni-ovia**; **Aristoteles**, **Aristotel-a**; **Pytagoras**, **Pytagor-a**;
→ N. sg. chlap- Ø	učiteľ- Ø	ded- o	holub- Ø	Hajdu- Ø
KS PP	KS PP	KS PP	KS PP	KS PP
→ N. pl. chlap- i ;	učiteľ- ia	ded- ovia		
KS PP	KS PP	KS PP		

- ⇒ **vzor hrdina** – **všeobecné a vlastné mená** zakončené v N. sg. na pádovú príponu **-a**, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;
- N. sg. hrdin-**a** husit-**a**
 - KS PP KS PP
 - N. pl. hrdin-**ovia** husit-**i**
 - KS PP KS PP

- ⇒ **vzor dub** – **mužské neživotné neosobné podstatné mená** zakončené v N. sg. na **nulovú** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **tvrdú** alebo **obojakú spoluhlásku**,
- **zvieracie podstatné mená** iba v množnom čísle;
 - **pomnožné podstatné mená** iba v množnom čísle;
 - **podstatné mená cudzieho pôvodu** zakončené na **-us, -os, -es** (tie sa v ostatných pádoch vynechávajú, napr. **humanizmus**, od **humanizm-u**; **kozmos**, od **koz-m-u**; **diabetes**, od **diabet-u**);
 - **slová cudzieho pôvodu** na **-l, -r** atď.,
 - N. sg. dub-**Ø** hotel-**Ø**
 - KS PP KS PP
 - N. pl. dub-**y** holub-**y** fašiang-**y** hotel-**y**
 - KS PP KS PP KS PP KS PP

- ⇒ **vzor stroj** – mužské neživotné neosobné podstatné mená zakončené v N. sg. na **nulový** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **mäkkú spoluhlásku**;
- zvieracie podstatné mená (iba v množnom čísle);
 - pomnožné podstatné mená (iba v množnom čísle);
 - slová cudzieho pôvodu na **-l, -r**, atď.,
 - N. sg. stroj-**Ø** kábel-**Ø**
KS PP KS PP
 - N. pl. stroj-**e** jelen-**e** okuliar-**e** kábl-**e**
KS PP KS PP KS PP KS PP

- ⇒ **vzor kuli** (má osobitné skloňovanie) – cudzie životné všeobecné mená, vlastné mená a priezviská zakončené v N. sg. na **nulový** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **samohlásku**,
- N. sg. kuli-**Ø** grizly-**Ø** Bandy-**Ø** Verdi-**Ø**
KS PP KS PP KS PP KS PP
 - N. pl. kuli-**ovia** grizly-**ovia** Bandy-**ovia** Verdi-**ovia**
KS PP KS PP KS PP KS PP

❷ pri podstatných menách ženského rodu treba určiť:

- či sú **vzory** v **nominatívne jednotného čísla** zakončené na **pádové prípony -a** (vzory **žen-a** a **ulic-a**),
- či sú **vzory** v **nominatívne jednotného čísla** zakončené na **pádové prípony -Ø** (vzory **dlaň-Ø** a **kost'-Ø**),
- či majú **adjektívno-substantívne skloňovanie** (vzor **gazdiná**),
- či majú **nepravidelné skloňovanie** (vzory **pani, mat'/mater**);

- aká je v **jednotlivých vzoroch** pádová prípona **nominatívu singuláru**,
- a na akú **spoluhlásku** (**tvrdú, obojakú** alebo **mäkkú**) sa končí **kmeň**, ktorý vzniká po odtrhnutí **pádovej prípony v N. sg.**,
→ *môžeme si pomôcť aj určením pádovej prípony v nominatívne plurálu,*

- ⇒ **vzor žena** – podstatné mená ženského rodu zakončené v **nominatívne jednotného čísla** na pádovú príponu **-a**, **kmeň** sa končí na **tvrdú** alebo **obojakú spoluhlásku**;
- ženské podstatné mená cudzieho pôvodu zakončené na **-ea, -oa, -ua**;
kmeň sa končí na **samohlásku -e, -o, -a**;
 - pomnožné podstatné mená (iba v množnom čísle);
 - N. sg. žen-**a** Andre-**a** alo-**a** Nikaragu-**a**
KS PP KS PP KS PP KS PP
 - N. pl. žen-**y** Andre-**y** Tatr-**y**
KS PP KS PP KS PP

- ⇒ **vzor ulica** – podstatné mená ženského rodu zakončené v **nominatívne jednotného čísla** na pádovú príponu **-a**, **kmeň** sa končí na **mäkkú spoluhlásku**;
- cudzie prevzaté slová zakončené na **-ya, -ia**, **kmeň** sa končí na **samohlásku -y, -i**;
 - pomnožné podstatné mená (iba v množnom čísle);
 - N. sg. ulic-**a** harpy-**a** funkci-**a**
KS PP KS PP KS PP
 - N. pl. ulic-**e** harpy-**e** funkci-**e** husl-**e** financ-**ie**
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ **vzor dlaň** – *podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla* na pádovú príponu -ø, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;

→ v **nominatíve množného čísla** majú pádovú príponu -e;

→ N. sg. dlaň-ø garáž-ø posteľ-ø tyč-ø zbraň-ø
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. dlaň-e garáž-e postel-e tyč-e zbraň-e
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ **vzor kost'** – *podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla* na pádovú príponu -ø, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;

→ v **nominatíve množného čísla** majú pádovú príponu -i

→ N. sg. kost'-ø hus-ø step-ø, os-ø,
KS PP KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. kost-i hus-i step-i os-i,
KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ **vzor gazdiná** (má adjektívno-substantívne skloňovanie) – *podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla* na pádovú príponu -á, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;

→ v **nominatíve množného čísla** majú pádovú príponu -é;

→ N. sg. gazdin-á kráľovn-á, švagrín-á
KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. gazdin-é kráľovn-é, švagrín-é
KS PP KS PP KS PP

⇒ **vzor pani** (ak sa nachádza vo vete, skloňuje sa **samostatne**),

→ v **nominatíve jednotného čísla** má pádovú príponu -i, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;

→ N. sg. pan-i
KS PP

→ N. pl. pan-ie
KS PP

⇒ **vzor mat'/matí/mater** sa skloňuje tak, že sa **základ slova** v **nepriamych pádoch rozširuje** (v sg. mat'-ø, od mater-e, mater-i, mat'-ø/mater-ø, o mater-i, s mater-ou; v pl. mater-e, mater-í, mater-iam, mater-e, o mater-iach, s mater-ami);

→ v **nominatíve jednotného čísla** má **nulovú** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;

→ N. sg. mat'-ø
KS PP

→ N. pl. mater-e
KS PP

❸ pri **podstatných menách stredného rodu** treba určiť:

→ aká je v **jednotlivých vzoroch** pádová prípona **nominatívu singuláru**

→ a na akú **spoluhlásku** (**tvrdú, obojakú alebo mäkkú**), príp. **samohlásku** (len pri vzore mesto) sa **končí kmeň**, ktorý vzniká **po odtrhnutí** pádovej prípony (pri **vzoroch mesto, srdce**);

→ môžeme si pomôcť aj **určením pádovej prípony v nominatíve plurálu**,

- ⇒ **vzor mesto** – *podstatné mená stredného rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla* na pádovú príponu **-o**, **kmeň** sa končí na *tvrdú* alebo *obojakú* spoluhlásku;
- cudzie podstatné mená stredného rodu zakončené na prípony **-um, -on, -o**, (tie sa v ostatných pádoch vynechávajú),
napr. *epiteton*, od *epitet-a*; *fórum*, od *fór-a*; *múzeum*, od *múze-a*; *rádio*, od *rádi-a*;
- pomnožené podstatné mená v **N.pl.** s pádovou príponou **-a/á** (ústa, krosná);
- N. sg. **mest-o**
KS PP
- N. pl. **mest-á** *epitet-a* *fór-a* *múze-á* *rádi-á* *krosn-á* *úst-a*
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

- ⇒ **vzor srdce** – *podstatné mená stredného rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla* na pádovú príponu **-e**, **kmeň** sa končí na *mäkkú* spoluhlásku;
- pomnožené podstatné mená v **N. pl.** s pádovou príponou **-a/ia**;
- N. sg. **srdc-e** *líc-e*
KS PP KS PP
- N. pl. **srdc-ia** *líc-a* *pľúc-a* *Lukovišt-ia*
KS PP KS PP KS PP KS PP

- ⇒ **vzor vysvedčenie** – *podstatné mená stredného rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla* na pádovú príponu **-ie**,
- miestne a chotárne názvy, ktoré majú v **N. sg.** tvar **druhových prívlastňovacích prídavných mien (Srn-ie)**,
- N. sg. **vysvedčen-ie** *čítan-ie* *úst-ie* *Srn-ie*
KS PP KS PP KS PP KS PP
- N. pl. **vysvedčen-ia** *čítan-ia* *úst-ia* *Srn-ia*
KS PP KS PP KS PP KS PP

- ⇒ **vzor dievča** – *podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg.* na pádové prípony **-a, -ä**,
- pomnožené podstatné mená,
- N. sg. **dievč-a** *diet'-a* *teľ-a* *holúb-ä*
KS PP KS PP KS PP KS PP
- N. pl. **dievč-at-á** *det-i* *teľ-at-á* *holúb-ät-á* *dvojč-enc-e/dvojč-at-á*
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

Zhrnutie pravopisu podstatných mien ako pomôcka pri aplikácii pádových prípon v jednotlivých vzoroch:

- ⇒ **tvrdé krátke -y** sa píše iba v pádových príponách podstatných mien vzorov:

- **dub** (v **nominatíve** a **akuzatíve množného čísla**),
napr.: *dom-y*, *kruh-y*, *zvieracie podstatné mená (holub-y, ozrutné zver-y, ovčiarske ps-y, tie dva ps-y sokoly – vtáci)*, slová typu (*štyri hotel-y a dva tunel-y* – pozri aj tabuľku č. 4), *letné večer-y* (*ten letný večer*), pomnožené podstatné mená (*Petrovan-y, Piešť-an-y*);
- a **žena** (v **nominatíve** a **akuzatíve množného čísla**),
napr.: *škol-y, os-y, ryb-y*; *podstatné mená cudzieho pôvodu (Andre-y, orchide-y)*; *pomnožené podstatné mená (Tatr-y, Pienin-y)*;

⇒ **mäkké krátke -i** sa píše,

- v **datíve** a **lokáli jednotného čísla** podstatných mien cudzieho pôvodu, ktoré sa skloňujú podľa vzoru žena,
napr.: o *Andre-i, ide-i, orchide-i*;
- v **pádových príponách N., D., L. sg. a I. pl. podstatných mien vzorov (chlap, hrdina, stroj, kuli. ulica, dlaň, kosť, gazdiná, pani, mat', mesto, srdce, dievča)**,
napr.: *chlap-i*, s *chlap-mi, ded-ovi, holub-ovi, roľník-ovi; husit-i, o stroj-i, o piesni-i, hus-i, os-i, s princezn-ami, pan-i, pan-iami, o mater-i, s mest-ami, o srdc-i, o dievčat-i*;
- v **pádových príponách -mi, -ami, -iami inštrumentálu množného čísla vo všetkých vzoroch podstatných mien**:
 - **mužského rodu (chlap, hrdina, dub, stroj, kuli)**,
napr.: *chlap-mi, hrdin-ami, dub-mi, stroj-mi, kuli-ami*;
 - **ženského rodu (žena, ulica, dlaň, kosť, gazdiná, pani, mater)**;
napr.: *žena-mi, ulic-ami, dlaň-ami, kosť-ami, gazdin-ami, pan-iami, mater-ami*;
 - a **stredného rodu (mesto, srdce vysvedčenie, dievča)**,
napr.: *mest-ami, srdc-ami (nie srdc-iami), vysvedčen-iami, dievčat-ami (dievčenc-ami)*;
- v **lokáli jednotného čísla** slov typu **hotel, tunel** atď. (pozri tabuľku č. 4),
napr.: v *hotel-i, v tunel-i; V tomto hotel-i sa dá aj ubytovať*;
- v **datíve** a v **lokáli jednotného čísla** podstatného mena ženského rodu **večera**,
 - hoci sa **kmeň** pred **pádovou príponou -a** končí na **obojakú spoluhlásku -r**, predsa sa skloňuje podľa vzoru **ulica**,
napr.: *Dám prednosť chutnej večer-i. Po dobrej večer-i sa nám už nechcelo učiť. Po teplej a chutnej večer-i robotníci pracovali v tuneli.*
- v **nominatíve** a **akuzatíve množného čísla** podstatného mena ženského rodu **os**, ktoré sa skloňuje podľa vzoru **kosť**,
napr.: *Zem sa otáča okolo svojej os-i*;

- v **genitíve, datíve** a **lokáli jednotného čísla** podstatného mena ženského rodu **zver**, ktoré sa skloňuje podľa vzoru **kosť**,
napr.: *veľa srnčej zver-i, k vysokej zver-i, o divej zver-i; V našom chotári je veľa srnčej zver-i; Daniele patria k vysokej zver-i; O divej zver-i sa často polemizuje*;
- v **množnom čísle zvieracieho podstatného mena mužského rodu psi** (zvieratá, ale aj ľudia v prenesenom zmysle), ktoré sa skloňuje podľa vzoru **chlap (tí psi – chlapi)**,
napr.: *Veľkí ps-i sa prehnali okolo nás. Vandali, tí ps-i, poškodili na cintoríne hroby.*
- v **množnom čísle zvieracieho podstatného mena mužského rodu sokoli** (zvieratá, ale aj ľudia v prenesenom zmysle), ktoré sa skloňuje podľa vzoru **chlap**,
napr.: *Futbalisti, tí naši sokol-i, vyhrali najťažší kvalifikačný zápas. Štúrovci, tí naši sokol-i, bojovali za slobodu.*

⇒ **mäkké dlhé -í** sa píše:

- v pádových príponách **genitívu množného čísla** pri **podstatných menách** vzorov **chlap, stroj, žena, ulica, dlaň, kosť, pani, mater, mesto, srdce, vysvedčenie, dievča**,
napr.: od *ľud-í, host-í, peňaz-í, dn-í, kon-í; medail-í, orchide-í, Andre-í, ide-í, konop-í, večer-í, akci-í, husl-í, obc-í, zbran-í, tyč-í, haluz-í, z tvár-í; hus-í, od dlhých os-í na kolesách, rýchlost-í, pan-í, mater-í, pol-í, mor-í, oj-í, vysvedčen-í; pohor-í, múze-í, nábrež-í, z potrub-í; úskal-í*;
 - vo vzoroch **žena, ulica, dlaň** platí **výnimka z rytmického krátenia** (dve dlhé slabiky môžu v jednom slove po sebe nasledovať),
napr.: *hrádz-í; priadz-í, chôdz-í, vôn-í, kôln-í; básn-í, piesn-í, kázn-í, sien-í, strán-í, strojárn-í, tlačiarň-í*;
- v pádových príponách **-í, -ím lokálu** a **inštrumentálu jednotného čísla** pri vzore **vysvedčenie**,
napr.: o *vysvedčen-í, nábrež-í*, s *vysvedčen-ím, nábrež-ím*;

⇒ **pádová prípona -ov** sa píše:

- v **genitíve množného čísla** vzorov **chlap, hrdina, dub, stroj, kuli**,
napr.: *žiak-ov, husit-ov, most-ov, lev-ov, kalendár-ov, kuli-ov*;
- aj v **akuzatívu množného čísla** pri **životných osobných vzoroch mužského rodu chlap, hrdina** a pri vzore **kuli**,
napr.: *vidím študen-ov, hrdin-ov, kul-iov*;

⇒ **pádová prípona -ou** sa píše:

- v **inštrumentáli jednotného čísla** vo **všetkých vzoroch ženských podstatných mien** (**žena, ulica, dlaň, kosť, gazdiná, pani, mať**),
napr.: s *ryb-ou, baň-ou, sviac-ou, tyč-ou, hus-ou, švagrín-ou, paň-ou, mater-ou*.

Pravidlo o rytmickej krátke sa pri podstatných menách **uplatňuje** (dve dlhé slabiky nemôžu v jednom slove po sebe nasledovať):

- v pádových príponách **datívu** a **lokálu množného čísla** vzoru **žena** sa dlhé prípony **-ám, -ách** (*ženám, ženách*) po predchádzajúcich dlhých slabikách **skrácujú** na **-am, -ach**,
napr.: *úradníckam – úradníckach, riekam – riekach*;
- v pádových príponách **datívu** a **lokálu množného čísla** vzoru **ulica** sa dlhé prípony **-iam, -iach** (*uliciam – uliciach*) po predchádzajúcich dlhých slabikách **skrácujú** na **-am, -ach**,
napr.: *pracam – prácach, sviecam – sviecach*;
- v pádových príponách **datívu** a **lokálu množného čísla** vzoru **dlaň** sa dlhé prípony **-iam, -iach** (*dlaniam – dlaniach*) po predchádzajúcich dlhých slabikách **skrácujú** na **-am, -ach**,
napr.: *čitárňam – čitárňach, piesňam – piesňach, básňam – básňach*.
- v pádových príponách **nominatívu, datívu, akuzatívu** a **lokálu množného čísla** vzoru **mesto**, a preto sa dlhé prípony **-á, -ám, -á, -ách** (*mestá – mestám – mestá – mestách*) po predchádzajúcej dlhej slabike **skrácujú** na **-a, -am, -a, -ach** (*miesta – miestam – miesta – miestach; vlákna – vláknam – vlákna – vláknach; lýtka – lýtkam – lýtka – lýtkach*);
- v pádových príponách **nominatívu, datívu, akuzatívu** a **lokálu množného čísla** vzoru **srdce**, a preto sa dlhé prípony **-ia, -iam, -ia, -iach** (*srdcia – srdciam – srdcia – srdciach*) po predchádzajúcej dlhej slabike **skrácujú** na **-a, -am, -a, -ach** (*líca – lícam – líca – lícach; plúca – plúcam – plúca – plúcach*).

Výnimka z pravidla o rytmickej krátke pri podstatných menách sa uplatňuje (dve dlhé slabiky môžu v jednom slove po sebe nasledovať):

- v pádovej príponke **-í** **genitívu množného čísla podstatných mien ženského rodu** pri vzore **ulica**,
napr.: *hrádzí, priadzí, chôdzí, vŕn-í, kôln-í*;
- pri vzore **dlaň**,
napr.: *básn-í, piesn-í, kázn-í, sien-í, strán-í, strojárn-í, tlačiarň-í*;
- v tvaroch **genitívu množného čísla s vkladnou dvojhláskou -ie** pri podstatných menách **ženského a stredného rodu**, ktoré sa skloňujú:
 - podľa vzoru **žena**,
napr.: *výhra – výhier* (popri *výher*),
 - podľa vzoru **ulica**,
napr.: *Mlynárce – Mlynárie*,
 - a podľa vzoru **mesto**,
napr.: *hospodárstvo – hospodárstiev, cigánstvo – cigánstiev*.
- v gramatických tvaroch vzoru **vysvedčenie**,
napr.: *ústie – ústia – ústiu* – v *ústí – ústím*.

Skloňovanie cudzích podstatných mien

V slovenčine je výrazná tendencia podriaďovať **cudzie slova** (všeobecné aj vlastné) **domácomu skloňovaciemu systému**. Zväčša sa pritom vychádza z **výslovnosti cudzích slov**.

Podľa **zаконčenia** a **rodu** sa jednotlivé slová zoradujú k niektorému zo **skloňovacích vzorov** (pozri v predchádzajúcich tabuľkách jednotlivých skloňovacích vzorov).

Mnoho cudzích všeobecných i vlastných podstatných mien sa však **neskloňuje**, majú vo **všetkých pádoch rovnaký tvar**. Neskloňujú sa predovšetkým **také slová**, pri ktorých **pomer zakončenia a prirodzeného rodu** nezodpovedá **domácej skloňovacej sústave** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 9)

Tabuľka č. 9

Nesklonné cudzie všeobecné a vlastné podstatné mená			
Mužský rod			
	české priezviská na <i>ú</i>		
<i>atašé</i>	<i>Martínu</i>		
<i>tabu</i>	<i>Janu</i>		
<i>kakadu</i>			
<i>chargé d'affaires</i>	<i>Pav-Mi</i>		
<i>Ra</i> (egypt-ský boh)	<i>Vencú</i>		
	<i>Petrú</i>		
Ženský rod			
mená osôb ženského rodu zakončené na spoluhlásku alebo na samohlásku <i>-i, -y, -o, -e</i>	iné vlastné mená na <i>-e</i>	hromadné slová zakončené na <i>-y</i>	iné slová
<i>miss</i>	<i>Labe</i>	<i>dzentry</i>	<i>avenue</i>
<i>madam</i>		<i>jury</i>	
<i>missis</i>		whisky	
<i>girl</i>			
<i>Manon</i>			
<i>Rút</i>			
<i>lady</i>			
<i>Sapfo</i>			
<i>Inge</i>			
<i>Pák Den-</i>			
Stredný rod			
mená vecí a jednotlivých pojmov zakončené na <i>-i, -e, -é, -u, -ú, -ô</i>		mená cudzích vzdialených miest	
<i>harakiri</i>	<i>aleluja</i> (v Mozartovom <i>Aleluja</i>)	<i>Nantes</i>	
<i>alibi</i>	<i>hosanna</i>	<i>Marseille</i>	
<i>kivi</i>			
<i>dementi</i>	<i>baby, ktoré je stredného rodu (ako slovo dieťa)</i>	<i>Sydney</i>	
<i>finále</i>		<i>Hanoi</i>	
<i>penále</i>			
<i>skóre</i>			
<i>extempore</i>		<i>Waterloo</i>	
<i>kanoe</i>		<i>Oslo</i>	
<i>komuniké</i>			
<i>neglizé</i>			
<i>matiné</i>			
<i>defilé</i>			
<i>kupé</i>			
<i>resumé</i>			
<i>renomé</i>			
<i>dražé</i>			
<i>soirée</i>			
<i>filé</i>			
<i>želé</i>			
<i>plateau</i>			
<i>menu</i>			

Charakteristika a rozdelenie prídavných mien (adjektív)

⇒ sú to **plnovýznamové, ohýbné slovné druhy** (*skloňujeme ich*). Môžu byť podmetom, prísudkom, predmetom, ale najčastejšie zhodným prívlastkom.

Pomenúvajú **vlastnosti** alebo **príslušnosti**:

- **osôb**,
napr.: **veselé dievča**;
- **zvierat**,
napr.: **dobrý pes**;
- **vecí**,
napr.: **pevný stôl**, **páví chvost**, **otcov kabát**;
- **prírodných a spoločenských javov**,
napr.: **nežné svitanie**, **veľká nezamestnanosť** atď.

Určujeme pri nich **menné gramatické kategórie**:

→ **zhodu** v **rode**, v **čísle**, v **páde** a pri niektorých i **stupňovanie**.

Píšu sa v spojení s **nadradenými podstatnými menami**,

- ich tvary sa **zhodou** v **rode**, v **čísle** a v **páde** prispôsobujú týmto **nadradeným podstatným menám**,
 - a podľa týchto **podstatných mien** sa určujú aj **gramatické kategórie prídavných mien (zhodu v rode, čísle a v páde)**:
napr.:
 - ↔ **šikovn-ý chlapec** – N., sg., mužský rod;
 - ↔ **svedomit-í žiaci** – N., pl., mužský rod;
 - ↔ **meden-ý džbán** – N., sg., mužský rod;
 - ↔ **sviež-i vzduch** – N., sg., mužský rod;
 - ↔ **líšč-í chvost** – N., sg., mužský rod;
 - ↔ **otc-ov-ø sveter** – N., sg., mužský rod;
 - ↔ **brat-ov-o pero** – N., sg., stredný rod;
 - ↔ **kamarát-ov-e perá** – N., pl., stredý rod;
 - ↔ **brat-ov-i kamaráti** – N., pl., mužský rod;
 - ↔ **sestr-in-a kabelka** – N., sg., ženský rod;
 - ↔ **sestr-in-i spolužiaci** – N., pl., mužský rod.

Prídavné mená sa **rozdeľujú** na **2 základné skupiny**:

❶ **vlastnostné prídavné mená**,

→ pýtame sa na nich **zámennými otázkami** **aký, aká, aké; taký, taká, také**;

❷ **privlastňovacie prídavné mená**,

→ pýtame sa na nich **zámennými otázkami** **čí, čia, čie**.

Vlastnostné prídavné mená sa delia na:

❶ **akostné,**

- vyjadrujú **akosť** (čistú vlastnosť),
napr.: *čistý, zlý, dobrý, pekný*;
- sú **neodvodené**;
- môžeme od nich tvoriť **antonymá** (slová opačného významu),
napr.: *malý – veľký, krátky – dlhý, teplý – studený*;
- môžeme ich **stupňovať**:
 - **pravidelne** (základ slova sa nemení),
napr.: *sladký – sladší – najsladší*,
rýchly – rýchlejší – najrýchlejší;
 - **nepravidelne** (základ slova sa mení),
napr.: *dobry – lepší – najlepši*; *zlý – horši – najhorši*;
- môžeme od nich tvoriť:
 - **zdrobnené** slová,
napr.: *biely – bielučký – bielulinký*;
 - i **zveličené** odvodeniny,
napr.: *veľký – veľikánsky – veličinný*;
- môžeme od nich tvoriť **príslovky** pomocou prípon **-e** alebo **-o**,
napr.: *verný – vern-e, dobrý – dobr-e, lacný – lacn-o*;
- môžeme od nich tvoriť **abstraktné podstatné mená** pomocou prípony **-osť**,
napr.: *skromný – skromn-osť*;
- môžeme od nich tvoriť **abstraktné podstatné mená** pomocou prípony **-ota**,
napr.: *slepý – slep-ota, dobrý – dobr-ota*;
- môžeme od nich tvoriť **slovesá** pomocou prípony **-núť**,
napr.: *chudý – chud-núť*;
- možno ich spájať s **príslovkami miery**,
napr.: *veľmi dobrý, trochu milý*;

❷ **vzťahové** (sú vždy odvodené),

- vyjadrujú **vzťah** k podstatnému menu, z ktorého sú odvodené,
napr.: *drevo – drev-ený, slama – slam-ený*;
- **nestupňujú sa** (*pokiaľ nejde o prenesený význam*);
- **nemajú antonymá** (slová opačného významu);
- **nemajú synonymá** (slová, slovné spojenia s rovnakým alebo blízkym významom);
- **netvorí sa od nich nové slová**;
- **nerozvíja ich príslovka** (*pokiaľ nejde o prenesený význam*).

Privlastňovacie prídavné mená (nemožno ich *stupňovať*) a delia sa na:

❶ **individuálne,**

→ tvoria sa od osobných a zvieracích podstatných mien , → vyjadrujú privlastnenie jednotlivým osobám alebo zvieratám , napr.: <i>otec-ov kabát</i> , <i>Štúr-ov jazyk</i> , <i>matk-in klobúk</i> , <i>sestr-in syn</i> , <i>líšk-in chvost</i> ;

❷ **druhové (živočíšne),**

→ vyjadrujú privlastnenie celému zvieraciemu alebo ľudskému druhu , napr.: <i>líšč-i</i> , <i>zajač-ia</i> , <i>holub-ie</i> , <i>trpaslič-i</i> , <i>obr-i</i> (patriace líške, zajacovi, holubovi, trpaslíkovi, obrovi);
--

Skleňovanie prídavných mien

Nasledujúce tabuľky (č. 10 - 12) dokumentujú **skleňovanie jednotlivých vzorov a pravopis ich pádových prípon**:

Tabuľka č. 10

Skloňovanie prídavných mien mužského a stredného rodu v jednotnom čísle										
Vzory	Kmeň slova (KS) vzniká odtrhnutím pádovej prípony (PP)		Pádové prípony (menia tvar slova skloňovaním)							
	Zakončenie kmeňa									
pekný	na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku pek <u>n</u> -ý KS PP		Podľa tohto vzoru sa skloňujú akostné a vzťahové prídavné mená , tiež adjektíviálie (slová z iných slovných druhov) v N. sg. s pádovou príponou -ý (kmeň zakončený na „nie mäkkú“ spoluhlásku), napr.: <i>sivý</i> ; <i>denný</i> ; <i>bratský</i> ; <i>Záborský</i> ; <i>taký</i> ; <i>prvý</i> ; <i>čítaný</i> ; bližšie pozri str. 49							
			Jednotné číslo (sg.)							
			N		G	D	A		L	I
	muž. rod	str. rod			muž. rod	str. rod				
				živ.	neživ					
ý	é	ého	ému	ého	ý	é	om	ým		
cudzí	na mäkkú spoluhlásku cud <u>z</u> -í KS PP		Podľa tohto vzoru sa skloňujú akostné a vzťahové prídavné mená , tiež adjektíviálie (slová z iných slovných druhov) v N. sg.. s pádovou príponou -í (kmeň zakončený na mäkkú spoluhlásku), napr.: <i>starší</i> , <i>niečí</i> , <i>tretí</i> , <i>hrajúci</i> ; bližšie pozri str. 49							
			Jednotné číslo (sg.)							
			N		G	D	A		L	I
	muž. rod	str. rod			muž. rod	str. rod				
				živ.	neživ					
i	ie	ieho	iemu	ieho	i	ie	om	ím		
pávi	na „nie tvrdú“ spoluhlásku páv- i KS PP		Podľa tohto vzoru sa skloňujú druhové (živočíšne) prídavné mená (hadí, kohútí, včelí, kozí, strídží)							
			Jednotné číslo (sg.)							
			N		G	D	A		L	
	muž. rod	str. rod			muž. rod	str. rod				
				živ.	neživ					
i	ie	ieho	iemu	ieho	i	ie	om	ím		
otecov	otecov- ø SP PP		Podľa tohto vzoru sa skloňujú individuálne privlastňovacie prídavné mená (<i>Petrov</i> , <i>Dunčov</i> , <i>Hankin</i> , <i>Risulin</i>) a privlastňovacie osobné (<i>môj</i> , <i>tvoj</i> , <i>náš</i> , <i>váš</i>) a zvrtné zámená (<i>svoj</i>)							
			Jednotné číslo (sg.)							
			N		G	D	A		L	I
	muž. rod	str. rod			muž. rod	str. rod				
				živ.	neživ					
ø	o	ho	mu	ho	ø	o	om	ým		
matkin	matkin- ø SP PP									
			Jednotné číslo (sg.)							
			N		G	D	A		L	I
	muž. rod	str. rod			muž. rod	str. rod				
				živ.	neživ					
ø	o	ho	mu	ho	ø	o	om	ým		

Skloňovanie prídavných mien ženského rodu v jednotnom čísle						
Vzory	Kmeň slova <i>KS</i> vzniká odtrhnutím pádovej prípony (<i>PP</i>)	Pádové prípony (menia tvar slova skloňovaním)				
	Zakončenie kmeňa					
pekná	na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku pekn - <i>ý</i> <i>KS PP</i>	Podľa tohto vzoru sa skloňujú akostné a vzt'ahové prídavné mená , tiež adjektíviá (slová z iných slovných druhov) – pozri str. 49, , v N. sg. s pádovou príponou -á				
		Jednotné číslo (sg.)				
		N	G	D	A	L
		á	ej	ej	ú	ej ou
cudzia	na mäkkú spoluhlásku cudz - <i>í</i> <i>KS PP</i>	Podľa tohto vzoru sa skloňujú akostné a vzt'ahové prídavné mená , tiež adjektíviá (slová z iných slovných druhov , ktoré sa skloňujú podľa vzoru cudzí), v N. sg. s pádovou príponou -ia				
		Jednotné číslo (sg.)				
		N	G	D	A	L
		ia	ej	ej	iu	ej ou
pávia	páv- <i>í</i> <i>PP</i>	Podľa tohto vzoru sa skloňujú druhov é (živočíšne) prídavné mená				
		Jednotné číslo (sg.)				
		N	G	D	A	L
		ia	ej	ej	iu	ej ou
otcova matkina	otc ov - <i>a</i> <i>SP PP</i> <i>KS</i> matk in - <i>a</i> <i>SP PP</i> <i>KS</i>	Podľa tohto vzoru sa skloňujú individuálne prívlastňovacie prídavné mená a prívlastňovacie osobné zámená (moja, tvoja, naša, vaša) a zvrtné zámená (svoja)				
		Jednotné číslo (sg.)				
		N	G	D	A	L
		a	ej	ej	u	ej ou

Skloňovanie prídavných mien mužského, ženského a stredného rodu v množnom čísle											
Vzory	Kmeň slova KS vzniká odtrhnutím pádovej prípony (PP)	Pádové prípony (menia tvar slova skloňovaním)									
	Zakon- čenie kmeňa										
pekný	na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku pekn- ý KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú akostné a vzťahové prídavné mená, tiež adjektíviá (slová z iných slovných druhov , ktoré sa skloňujú podľa vzoru pekný) – <i>sivý; denný; bratský; Záborský; taký; prvý; čítaný</i> ; bližšie pozri str. 49									
		Množné číslo (pl.)									
		N		G	D	A			L	I	
		muž. rod	ženský rod	stredný rod		mužský rod	ženský rod	stredný rod			
		živ.	než.			živ.	než.				
		í	é	é	ých	ým	ých	é	é	ých	ými
cudzí	na mäkkú spoluhlásku cudz- í KS PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú akostné a vzťahové prídavné mená (krajší, rýdži, svieži, dlhší), tiež adjektíviá (slová z iných slovných druhov , ktoré sa skloňujú podľa vzoru cudzí) – <i>starší, niečí, tretí, hrajúci</i> ; bližšie pozri str. 49									
		Množné číslo (pl.)									
		N		G	D	A			L	I	
		muž. rod	ženský rod	stredný rod		muž. rod	ženský rod	stredný rod			
		živ.	než.			živ.	než.				
		í	ie	ie	ích	ím	ích	ie	ie	ích	ími
pávi	páv- í PP	Podľa tohto vzoru sa skloňujú druhové prívlastňovacie prídavné mená, utvorené od podstatných mien pomenúvajúcich zvieratá (hadí, kohútí, včelí, kozí, stridží)									
		Množné číslo (pl.)									
		N		G	D	A			L	I	
		muž. rod	ženský rod	stredný rod		muž. rod	ženský rod	stredný rod			
		živ.	než.			živ.	než.				
		í	ie	ie	ích	ím	ích	ie	ie	ích	ími
otcov matkin	otcov- ø SP PP KS matkin- ø SP PP KS	Podľa tohto vzoru sa skloňujú individuálne prívlastňovacie prídavné mená, utvorené od osobných a zvieracích podstatných mien mužského rodu slovotvornými príponami -ov, -ova, -ovo, -ove, -ovi (<i>Petr-ov, Dunč-ov</i>) a od osobných a zvieracích podstatných mien ženského rodu slovotvornými príponami -in, -ina, -ino, -ine, -ini (<i>Hank-in, Risul-in</i>), prívlastňovacie osobné zámená (<i>môj, tvoj, náš, váš</i>) a zvrtné zámená (<i>svoj</i>)									
		Množné číslo (pl.)									
		N		G	D	A			L	I	
		muž. rod	ženský rod	stredný rod		muž. rod	ženský rod	stredný rod			
		živ.	než.			živ.	než.				
		í	e	e	ých	ým	ých	e	e	ých	ými

Z uvedených tabuliek č. 10 - 12 vidíme, že:

★ **vlastnostné prídavné mená (akostné a vzťahové)** sa skloňujú:

⇒ podľa vzoru **pekn-ý** (pekn-á, pekn-é),

→ ak v **N. sg.** majú **pádovú príponu -ý/y, -á/a, -é/e** a pred ňou **kmeň zakončený na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku**,
napr.: *dobr-ý, sol'n-ý, súrn-y, slovensk-á, slovensk-é*;

⇒ podľa vzoru **cudzí** (cudz-ia, cudz-ie),

→ ak v **N. sg.** majú **pádovú príponu -í/i, -ia/a, -ie/e** a pred ňou **kmeň zakončený na mäkkú spoluhlásku**,

→ najmä stupňované prídavné mená v 2. a 3. stupni,

napr.: *širš-í, dlhš-í, dlhš-ia, najmocnejš-í*,

→ ale aj *cudz-í, rýdz-í, rýdz-e, rúč-a*.

Okrem prídavných mien sa podľa vzorov **pekný** a **cudzí** skloňujú aj slová z iných slovných druhov – nazývame ich **adjektíváliá**.

Zaraďujú sa k nim:

- ★ **podstatné mená**, ktoré vznikli prechodom od **prídavných mien** a skloňujú sa:

→ podľa vzoru **pekn-ý** (*pekn-á, pekn-é*),
napr.: *Jesensk-ý, konečn-á, vreckov-é, Vrbov-é*;
→ aj podľa vzoru **cudz-í** (*cudz-ia, cudz-ie*),
napr.: *domác-i, Revúc-a*;

- ★ **zámená**:

→ podľa vzoru **pekn-ý**:
→ **opytovacie** – **vzt'ážné** (*ak-ý, ktor-ý*);
→ **ukazovacie** (*tak-ý, takýto*);
→ **vymedzovacie** (*ten ist-ý, tak-ý ist-ý, in-ý, nijak-ý, žiadn-y, každ-ý, sam-ý*);
→ **neurčité** (*niektor-ý, nejak-ý, dajak-ý, akýkoľvek, ktorýkoľvek, bohvieak-ý, ktorýsi, akýsi*);
→ aj podľa vzoru **cudzí**:
→ **opytovacie** – **vzt'ážné** (*č-í*);
→ **neurčité** (*nieč-í, dač-í*);

- ★ **číslovky**:

→ podľa vzoru **pekn-ý**,
→ **radové** (*prv-ý, druh-ý, piat-y*),
→ **násobné** (*dvojnásobn-ý, viacnásobn-ý*),
→ **druhové** (*dvojak-ý, trojak-ý, mnohorak-ý*);
→ aj podľa vzoru **cudzí**:
→ **radové** (*tret-í, tisíc-i*);

- ★ **činné prídavné príslovky** aj **minulé**:

→ podľa vzoru **cudz-í**:
napr.: *padaj-úc-i, skúšaj-úc-i; zalia-vš-í, vylia-vš-í, zaklia-vš-í*;

- ★ **trpné prídavné príslovky**:

→ podľa vzoru **pekn-ý**,
napr.: *napísan-ý, volen-ý*;

Pri **vlastnostných prídavných menách** aj **adjektíváliách** sa **uplatňuje pravidlo** o **rytmickom krátení** (dve dlhé slabiky nemôžu v jednom slove bezprostredne po sebe nasledovať):

→ pri vzore **pekný** (*pekná, pekné*),
napr.: *krásn-y obraz, krásn-a príroda, súrn-y prípad, biel-y sveter*;
→ aj pri vzore **cudzí** (*cudzia, cudzie*)
napr.: *rýdz-i kov, rýdz-eho, rýdz-emu kovu, rýdz-a reč, rýdz-e zlato; horúc-i čaj, rúč-a dievka*.

★ **privlastňovacie druhové (živočíšne) prídavné mená** sa skloňujú:

⇒ podľa vzoru páv-**í** (páv-**ia**, páv-**ie**),
napr.: líšč-**í** kožuch, zajač-**ia** farma, holub-**ie** mlád'a, trpaslič-**í** vzrast;

→ ak vznikli od **podstatných mien** zakončených na **-ák, -ík** (**chrobák, slimák, kamžík, trpaslík**), skrakuje sa v nich **základ slova** a píše sa (**chrobačí, slimáci, kamzíci, trpasličí**);

→ pri niektorých podobných **živočíšnych druhových prídavných menách** máme možnosť **dvojakého** zápisu,
napr.: vtáčí/vtačí, kohútí/kohutí;

→ pri ostatných **živočíšnych druhových prídavných menách** sa dve dlhé slabiky nasledujúce v jednom slove po sebe **neskracujú** (môžu po sebe nasledovať), teda **platí výnimka z pravidla o rytmickej krátení**,
napr.: páví, býčí, delfíní, komáří.

★ **Privlastňovacie individuálne prídavné mená** sa skloňujú:

⇒ podľa vzoru otc-**ov** (otc-**ova**, otc-**ovo**),

→ ak sú **utvorené** od **osobných a zvieracích podstatných mien mužského rodu** slovotvornými príponami **-ov, -ova, -ovo, -ove, -ovi**,
napr.: sused-**ov** chlapec, kamarát-**ova** sestra, otc-**ovo** pero, medved'-**ov** chvost, Štúr-**ov** priateľ, Štúr-**ov-i** priatelia;

⇒ podľa vzoru matk-**in** (matk-**ina**, matk-**ino**),

→ ak sú **utvorené** od **osobných a zvieracích podstatných mien ženského rodu** slovotvornými príponami **-in, -ina, -ino, -ine, -ini**,
napr.: susedk-**in** syn, sestr-**ina** blúza, mačk-**ino** mlád'a, Oľg-**in** kabát, Oľg-**ine** kamarátky, sestr-**ini** kamaráti.

Pravopis pádových prípon prídavných mien

Z tabuliek č. 10 - 12 vyplýva, že:

⇒ **s dlhým mäkkým -í** sa píše:

★ **vlastnostné** (*akostné, vzťahové*) **prídavné mená**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **pekný** a **adjektíviá** (*ukazovacie, opytovacie, vzťahné, vymedzovacie, neurčité zámená; radové, násobné, druhové, neurčité číslovky a trpné prídavné*), ktoré majú **podobné skloňovanie** a **pádové prípony** ako vzor **pekný**,

→ iba v **nominatívu množného čísla**,

- **prídavných mien**, v spojení s podstatnými menami mužského rodu životného,
napr.: *vesel-í, vysok-í, mil-í chlapci*;
- **zámen**, v spojení s podstatnými menami mužského rodu životného,
napr.: *t-í, tak-í, toľkí chlapci; ktor-í chlapci, ak-í Pudia; t-í ist-í, in-í, tak-í ist-í žiaci*; V našej triede *boli sam-í* výborní športovci (mnoho športovcov); *nie-ktor-í chlapci, ktor-í-si chlapci, ak-í-si Pudia*;
- **čísloviek**, v spojení s podstatnými menami mužského rodu životného,
napr.: *na súťaži vo futbale boli prv-í, druh-í; boli dvojnásobn-í, viacnásobn-í víťazi; dvojak-í Pudia, stretli sa trojak-í súrodenci*;
- **trpných prídavných mien**,
napr.: *boli vybrať-í spomedzi viacerých; poslanci boli volen-í*;

- ★ **vlastnostné** (akostné, vzťahové) **prídavné mená**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **cudzí** a **adjektíviá** (ukazovacie, opytovacie, neurčité zámená; radové číslovky a činné prídavné prítomné a minulé), ktoré majú podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor **cudzí** (vždy len -í),

→ v pádových príponách **N., I. jednotného čísla** a **všetkých pádov množného čísla**,

→ **prídavných mien**, v spojení s podstatnými menami,
napr.: *cudz-í chlap; s cudz-ím chlapom, širš-ím stolom; cudz-í chlapi; od cudz-ích, chlapov, žien, dievčat; k cudz-ím chlapom, ženám, dievčatám; vidím cudz-ích chlapov; o cudz-ích chlapoch, ženách, dievčatách; s cudz-ími chlapmi, ženami, dievčatami;*

→ **zámen**, v spojení s podstatnými menami,
napr.: *č-í chlapec, holub, papier, inakš-í sveter, nič-í majetok; inakš-í chlap; nie-č-í, dač-í, kade-č-í dom; č-ím chlapcom, ženám, dievčatám; s č-ím chlapcom, dievčaťom; č-í chlapi; inakš-í chlapi; nie-č-í, da-č-í, kade-č-í, voľ-a-č-í, č-ísi vlastníci; od č-ích žiakov, žien, dievčat; inakš-ích chlapov, svetrov; nie-č-ích, da-č-ích, kade-č-ích domov; dám č-ím chlapcom, ženám, dievčatám; vidím č-ích chlapcov; o č-ích žiakoch, ženách, dievčatách; o inakš-ích chlapoch, svetroch, ženách, dievčatách; o nie-č-ích, da-č-ích, kade-č-ích domoch; s č-ími žiakmi, ženami, dievčatami;*

→ **radových čísloviek**,
napr.: *naši žiaci boli tret-í;*

→ **činných prídavných prítomných a minulých**,
napr.: *čítaj-úc-i, vylia-vš-í, zaklia-vš-í;*

- ★ **druhov** (živočíšne) **privlastňovacie prídavné mená**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **páví** (vždy len -í),

→ v pádových príponách **N. a I. jednotného čísla** a **G., D., L. a I. množného čísla**, v spojení s podstatnými menami,
napr.: *orl-í zrak, tigr-í pohľad, obr-í výzor, ps-í brechot; s orl-ím zrakom, tigr-ím pohľadom; od orl-ích pier, tigr-ích pazúrov; orl-ím perám, tigr-ím pazúrom; o orl-ích perách, o tigr-ích pazúroch; s orl-ími perami, s tigr-ími pazúrmami;*

Pozor na správne použitie **druhových prídavných mien** vzoru **páví**!

→ V lokáli jednotného čísla majú tvary:
(o **orľom** perí, o **včelom** mede, o **sokolom** zraku).

Výnimka z pravidla o rytmickej krátení platí (dve dlhé slabiky môžu v jednom slove po sebe nasledovať):

⇒ v **druhových** (živočišnych) **prídavných menách** a v **adjektíváliách**,

→ **s dlhým mäkkým -i** sa píše *ich* **prípomy**:

- v **druhových prídavných menách**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **páví**, napr.: **páv-i**, **páv-ich**; **býč-i**, **delfín-i**, **komár-i**, **krokodíl-i**, **diviáč-i**, **netopier-i**;
- v tvaroch **neurčitých zámen** s časticami **nie-**, **bár-**, **bárs-**, **bohvie-**, **čertvie-**, **ktovie-**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **cudzí**, napr.: **nieč-ím**; **nieč-i**, **nieč-ím**, **nieč-ich**, **nieč-ími**, **bárč-ím**, **čertvieč-ím**, **ktovieč-ím**;
- v tvaroch **minulého činného prídavného -vší** (po predchádzajúcej dvojhláske **ia**), ktoré sa skloňujú podľa vzoru **cudzí**, napr.: **vyliavš-i**, **zakliavš-i**, **usmiavš-i sa**;

Pozor ale na **zmenu** v **pravopise druhových prídavných mien**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **páví**!

Ako sme už predtým konštatovali, podľa najnovších **Pravidiel slovenského pravopisu** došlo k **úpravám písania niektorých druhových (živočišnych) prídavných mien** skloňujúcich sa podľa vzoru **páví**:

- v tých, ktoré vznikli od **podstatných mien** zakončených na prípony **-ák, -ík** (**chrobák**, **slimák**, **kamzík**, **trpaslík**) sa **základ slova skrakuje** (**chrobačí**, **slimačí**, **kamzičí**, **trpasličí**);

- pri **niektorých podobných** máme možnosť **dvojakeho zápisu** (**vtáčí**, **ale i vtačí**, **kohútí**, **ale aj kohutí**);

- **ostatné druhové prídavné mená s dvoma dĺžkami** sa však **nadalej neskracujú**, máme teda len tvary **páví**, **býčí**, **delfiní**, **komarí**, **krokodilí**;

Pozor tiež na **nasledujúce chyby**, ktoré sa **sem-tam** v **praxi objavujú**,

- tvary **paví**, **paviu**, **pavie**, **byčí**, **delfiní**, **komarí**, **krokodilí** nie sú v žiadnom prípade **kodifikované – jazykovo uzákonené**.

→ **s krátkym mäkkým -i** sa píše,

- pádová prípona v **nominatívne množného čísla prídavných mien** vzoru **otcov** (**matkin**), napr.: **susedov-i** synovia, **otcov-i** bratia; **susedkin-i** rodičia, **Katkin-i** chlapci;

Vždy **mäkké** a **krátke** sú:

- slovotvorné prípony privlastňovacích prídavných mien **-ova, -ove, -ovi, -ina, -ine, -ini** vzorov **otcov (matkin)**,
napr.: *sused-ova sestra, otc-ove knihy, sused-ovi synovia;*
Katk-in brat, mamk-ina sestra, Zuzk-ine rukavice, Jank-ini bratia.

Vždy sa píše **-ou**:

- v pádovej prípone **I. sg. ženského rodu prídavných mien** vzorov **pekný, cudzí, pávi, otcov, matkin**
napr.: *soľn-ou baňou, horúc-ou vodou, líšč-ou srst'ou, kamarátov-ou sestrou,*
sestrin-ou blúzkou;

→ s dlhým tvrdým -ý sa píše:

- ★ vlastnostné (*akostné, vzťahové*) prídavné mená, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **pekný** a adjektíváliá (*ukazovacie, opytovacie, vzťahové, vymedzovacie, neurčité zámená; radové, násobné, druhové, neurčité číslovky a trpné prídavné*), ktoré majú podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor **pekný**,

→ v pádových príponách **N., I. jednotného čísla** a v **G., D., A., L.** a **I. množného čísla**, (teda vo všetkých pádoch okrem N. pl., kde sa píše -í),

- **prídavných mien**, v spojení s podstatnými menami,
napr.: *dobr-ý, poctiv-ý, šikovn-ý, študent; s dobr-ým, pekným, poctivým, mladým chlapcom, dievčaťom; od dobrých, nadaných, zodpovedných chlapcov, dievčat; dám dobrým, poctivým, šikovným študentom, študentkám; o dobrých, nadaných, zodpovedných chlapoch, sestrách, dievčatách; s dobrými, poctivými, mladými chlapcami, sestrami, dievčatami;*
- **zámen**, v spojení s podstatnými menami,
napr.: *tak-ý, ak-ý, ktor-ý, ten ist-ý, tak-ý ist-ý, sam-ý, nejak-ý žiak, kvet; s t-ým, tak-ým, ktor-ým, t-ým ist-ým, tak-ým ist-ým, niektor-ým žiakom, kvetom, dievčaťom; od t-ých, tak-ých, toľk-ých, ktor-ých, t-ých ist-ých, niektor-ých žiakov, kvetov, žien, dievčat; dám t-ým, tak-ým, toľk-ým, ktor-ým, t-ým ist-ým, nie-ktor-ým žiakom, kvetom, ženám, dievčatám; vidím t-ých, tak-ých, ktor-ých, t-ých t-ých, nie-ktor-ých chlapcov; o t-ých, tak-ých, ktor-ých, t-ých ist-ých, nie-ktor-ých študentoch, kvetoch, ženách, dievčatách; s t-ými, nie-ktor-ými žiakmi, ženami, dievčatami;*
- **čísloviek**,
napr.: *druh-ý, štvrt-ý žiak, kvet; s druh-ým, štvrt-ým žiakom, kvetom, dievčaťom; od druh-ých, štvrt-ých chlapcov, kamarátok, dievčat; dám druh-ým chlapcom, kamarátkam, dievčatám; vidím druh-ých priateľov; o druh-ých kamarátoch, ženách, dievčatách; s druh-ými kamarátkami, ženami, dievčatami; viacnásobn-ý víťaz; od jedn-ých chlapcov, stromov, žien, dievčat; dám jedn-ým chlapcom, stromom, ženám, dievčatám; vidím jedn-ých chlapcov; (o) jedn-ých chlapoch, stromoch, ženách, dievčatách; (s) jedn-ými chlapmi, stromami, ženami, dievčatami;*
- **trpných prídavných**, napr.: *prečítan-ý text; prečítan-ých textov*

★ **privlastňovacie prídavné mená (individuálne)**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **otcov (matkin)**:

→ v pádových príponách **-ým, -ých, -ými** inštrumentálu jednotného čísla a genitívu, datívu, akuzatívu, lokálu a inštrumentálu množného čísla,
napr.: *od otcov-ých (matkin-ých) známych, k otcov-ým matkin-ým) známym, zbadal otcov-ých (matkin-ých) známych, o otcov-ých (matkin-ých) známych, s otcov-ými (matkin-ými) známymi;*

Výnimka z pravidla o rytmiickom krátení platí (dve dlhé slabiky môžu v jednom slove bezprostredne po sebe nasledovať):

⇒ vo vlastnostných prídavných menách, zámenách a radových číslovkách, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **pekný**,

→ **pádové prípony** v **N., I. jednotného čísla** a v **G., D., A., L. a I. množného čísla** sa preto (po predchádzajúcich dlhých slabikách) **skracujú** a píšú **s krátkym -y**,

→ v **prídavných menách**,
napr.: *krásn-y, švárny* mládenec; so *švárny-ym, priam-ym* študentom, *dievčaťom*; *od priam-ych* chlapcov, *žien, dievčať*; *dám švárny-ym* mládencom; *vidím priam-ych* chlapcov; *o priam-ych* chlapoch, *sestrách, dievčatách*; *s krásn-ymi* chlapcami, *sestrami, dievčatami*; *turčiansk-y, ale aj turčiansk-a – turčiansk-e; krásn-a – krásn-u – krásn-e*;
→ v **zámenách**,
napr.: *žiadn-y* list neprišiel; *žiadn-ych* kvetov;
↔ aj v tvaroch neurčitých zámen s časticami **nie-, bár-, bárs-, bohvie-, čertvie-, ktovie-**,
napr.: *niekým, bárským, bohviekým, ktoviekým*;
→ v **číslovkách**,
napr.: *piat-y, šiest-y* žiak, kvet; s *piat-ym, šiest-ym* žiakom, kvetom, *dievčaťom*; *od piat-ych, šiest-ych* chlapcov, kamarátok, dievčať; *dám piat-ym, šiest-ym* chlapcom, kamarátkam, dievčatám, *vidím piat-ych, šiest-ych* priateľov; *o piat-ych, šiest-ych* kamarátoch, ženách, dievčatách; *s piat-ymi, šiest-ymi* kamarátkami, ženami, dievčatami;

Prídavné meno **rád** sa najčastejšie vyskytuje:

→ v jednotnom čísle (**rád, rada, rado**);

Tvar **radý s krátkym tvrdým -y** sa používa:

→ v **nominatívu množného čísla mužského rodu neosobného, ženského rodu a stredného rodu**,
napr.: *Psy sú rad-y. Zvery majú rad-y mäso. Kvety sú rad-y. Ženy, mamy sú rad-y. Deti sú rad-y. Dievčence sú rad-y.*

Tvar **rad-i** s **krátkym mäkkým -i** sa používa:

→ v **nominatívu množného čísla mužského rodu životného osobného**,
napr.: *Muži sú radi. Psi sú radi.*

Prídavné meno **rád** sa stupňuje takto:

→ *je rád/radšej/najradšej.*

V súčasnej spisovnej slovenčine sú už **zriedkavé nesklonné krátke (menné/zmeravené) tvary prídavných mien**, ktoré bývajú súčasťou slovesno-menného/neslovesného prísudku, napr. *hoden, dlžen, vinen.*

Zhrnutie pravopisu pádových prípon prídavných mien a adjektíválií

Pri osvojovaní, utvrdzovaní (upevňovaní) písania **y/ý, i/í** v **pádových príponách prídavných mien** a **adjektíválií** – slov z iných slovných druhov, ktoré majú podobné skloňovanie a podobné pádové prípony ako vzory **pekný** a **cudzí** (pozri tabuľky 10 – 12, s. 46 – 48) odporúčam použiť tento algoritmus (poradie úkonov, krokov), ktoré sa postupným cvikom zautomatizujú a natrvalo vryjú do ľudskej pamäti):

1. krok → určiť **druh prídavného mena** (**vlastnostné – akostné a vzťahové, privlastňovacie – individuálne a druhové, živočíšne**);
2. krok → dať ho do **základného tvaru** (*nominatívu jednotného čísla*);
3. krok → určiť jeho **pádovú príponu** a na akú **spoluhlásku** sa končí v **kmeni** (*tvrdú, obojakú alebo mäkkú*);
4. krok → určiť **rod, číslo** pád uvedeného prídavného mena (*na základe zhody s podstatným menom*) a **vzor** uvedeného prídavného mena (*pekný, cudzí, pávi, otcov, matkin*);
5. krok → na základe predchádzajúcich krokov **správne napísať y/ý, i/í** v príslušnej **pádovej prípone** podľa toho, ako sa uvádza v **jednotlivých tabuľkách prídavných mien** (č. 10 – 12) a v kritériách **nasledujúceho zhrnutia** (treba však pozrieť aj podrobnejší výklad o rozdelení, skloňovaní a pravopise pádových prípon v jednotlivých vzoroch prídavných mien v predchádzajúcej časti).

Uvádzam aj konkrétny príklad použitia uvedeného algoritmu pri prídavnom mene, v zhode s podstatným menom – **pekní chlapci**:

- ⇒ v 1. kroku → určíme, že ide o **vlastnostné akostné prídavné meno**;
- ⇒ v 2. kroku → ho dáme do základného tvaru (*nominatívu jednotného čísla – pekný chlapec*);
- ⇒ v 3. kroku → určíme jeho **pádovú príponu -ý** a zakončenie kmeňa na **tvrdú spoluhlásku ě** (po odtrhnutí pádovej prípony -ý);
- ⇒ v 4. kroku → určíme (podľa nadradeného podstatného mena, s ktorým je v zhode) jeho **rod** (*mužský*), **číslo** (*množné*), **pád** (*nominatív*), a teda **skloňovací vzor** (*pekný*);
- ⇒ v 5. kroku → na základe určenia v predchádzajúcich krokoch a **základných kritérií písania y/ý, i/í** v jednotlivých vzoroch a pádových príponách prídavných mien (pozri nasledujúci text, príp. tabuľky č. 10 – 12) **správne napíšeme** v tomto prídavnom mene pádovú príponu **-í** (*pekneí chlapci*).

Vlastnostné prídavné mená (**akostné** a **vzťahové**) a **adjektíváliá** (pýtame sa na nich – **aký, aká, aké; taký, taká, také**) sa skloňujú:

→ podľa **vzoru pekný (pekná, pekné)** – **uplatňuje** sa pri nich **pravidlo o rytmickej krátene** (dve dlhé slabiky nemôžu v jednom slove bezprostredne po sebe nasledovať),

- v **N. sg.** majú pádovú príponu **-ý/y, -á/a, -é/e** a pred ňou **kmeň** zakončený na **tvrdú** alebo **obojakú spoluhlásku**, napr.: *dobr-ý, soľn-ý, slovensk-á, slovensk-é, Jesensk-ý, konečn-á, vreckov-é, ak-ý, ktor-ý, tak-ý, tak-ý ist-ý, ktorýsi, akýsi, druh-ý, dvojnásobn-ý, dvojak-ý, volen-ý; súrn-ý, krásn-ý, piat-ý* (uplatňuje sa **pravidlo o rytmickej krátene**),

→ **s mäkkým dlhým -í** sa píše:

↔ iba v *pádových príponách nominatívu množného čísla prídavných mien a adjektíválií*,
napr.: vesel-**í**, vysok-**í**, t-**í**, ktor**í**, ak-**í-si** chlapci; dvojnásobn-**í** víťazi,
trojak-**í** súrodenci; boli volen-**í**;
krásn-**í** mladenci, boli v poradí šiest-**í** (uplatňuje sa pravidlo o rytmickej krátene);

→ **s dlhým tvrdým -ý** sa píše:

↔ vo všetkých ostatných pádových príponách (N., I. sg.; G., D., A., L. a I. pl.) *prídavných mien a adjektíválií*,
napr.: ktor-**ý** prv-**ý** šikovn-**ý** študent; s t-**ým** štvrt-**ým** dobr-**ým** chlapcom, dievčaťom; od nie-ktor-**ých** zodpovedn-**ých** chlapcov, dievčat;
nie-ktor-**ých** prečítaných textov;
dám t-**ým** druh-**ým** poctiv-**ým** študentom, študentkám;
o t-**ých** ist-**ých** nadan-**ých** chlapoch, sestrách, dievčatách;
s nie-ktor-**ými** mlad-**ými** chlapcami, sestrami, dievčatami;
krásn-**ý** mladenec, krásn-**ým** mládencom, o krásn-**ych** mládencoch, s krásn-**ymi** mladencami (uplatňuje sa pravidlo o rytmickej krátene);

→ skloňujú sa podľa vzoru cudzí (cudzia, cudzie) – uplatňuje sa pri nich pravidlo o rytmickej krátene,

→ v N. sg. majú pádovú príponu -**í/i**, -**ia/a**, -**ie/e** a pred ňou kmeň zakončený na mäkkú spoluhlásku,
napr.: širš-**í**, dlhš-**í**, dlhš-**ia**, najmocnejš-**í**, cudz-**í**, č-**í**, dač-**í**; tret-**í**, tisíc-**í**, padajúci, skúšajúci;
rýdz-**í**, rýdz-**e**, rúč-**a**; domác-**í**, Revúc-**a**; nieč-**í**, (uplatňuje sa pravidlo o rytmickej krátene);

→ **s dlhým mäkkým -í** sa píše:

→ vo všetkých pádových príponách (N., I. sg. a všetkých pádoch pl.) *prídavných mien a adjektíválií*,
napr.: cudz-**í** chlap; s č-**ími** žiakmi, ženami, dievčatami; da-č-**ích**, kade-č-**ích** domov; da-č-**ích**, kade-č-**ích** domoch; s č-**ími** žiakmi, ženami, dievčatami; naši žiaci boli tret-**í**;
od nie-č-**ích**, o nie-č-**ích**, čítaj-úc-**ích**, vyliť-vš-**ím**, zakliať-vš-**ími** (uplatňuje sa výnimka z pravidla o rytmickej krátene);

Privlastňovacie druhové (živočíšne) prídavné mená (pýtame sa na nich – *čí, čia, čie*) – platí pri nich **výnimka z pravidla o rytmickej krátke** (dve dlhé slabiky môžu v jednom slove po sebe nasledovať):

→ skloňujú sa podľa vzoru **páv-í** (páv-ia, páv-ie),

→ sú **utvorené od podstatných mien pomenúvajúcich zvieratá**,
napr.: *kohú-í, krokodíl-í, ps-í* (platí **výnimka z pravidla o rytmickej krátke**);

→ v **N. sg.** majú **pádovú príponu -í/i, -ia/a, -ie/e**
napr.: *líšč-í kožuš, zajač-ia farma, holub-ie mlád'a, trpaslič-í vzrast*;

→ **s mäkkým dlhým -í** sa píše:

→ vo **všetkých pádových príponách (N., I. sg. a všetkých pádoch pl.)**
napr.: *líšč-í chvost, páv-í, páv-ích; býč-í, tigr-í pohľad, s orl-ím zrakom, od tigr-ích pazúrov, o tigr-ích pazúroch; s tigr-ími pazúrmí*;

→ v **lokáli jednotného čísla** majú **tvary** (*o orľom perí, o včelom mede, o sokolom zraku*);

Privlastňovacie individuálne prídavné mená,

→ skloňujú sa podľa vzoru **otc-ov** (otc-ova, otc-ovo),

→ sú **utvorené od osobných a zvieracích podstatných mien mužského rodu slovotvornými príponami -ov, -ova, -ovo, -ove, -oví**, ktoré sú **vždy mäkké a krátke**,
napr.: *sused-ov chlapec, kamarát-ova sestra, otc-ovo pero, medved'-ov chvost, chlapc-ove zošity, Štúr-ov priateľ, Štúr-ov-i priatelia*;
↔ **s krátkym mäkkým -i** sa píše aj **pádová prípona v nominatíve množného čísla prídavných mien vzoru otcov**,
napr.: *susedov-i synovia, otcov-i bratia*;
↔ **s dlhým tvrdým -ým** sa píše **pádové prípony -ým, -ých, -ými**,
napr.: *dám otcov-ým bratom, hovorím o bratov-ých deťoch, s bratov-ými priateľmi*;

→ skloňujú sa podľa vzoru **matk-in** (matk-ina, matk-ino),

→ sú **utvorené od osobných a zvieracích podstatných mien ženského rodu slovotvornými príponami -in, -ina, -ino, -ine, -ini**, ktoré sú **vždy mäkké a krátke**,
napr.: *susedk-in syn, sestr-ina blúza, mačk-ino mlád'a, Ol'g-in kabát, Ol'g-ine kamarátky, sestr-ini kamaráti*.
↔ **s krátkym mäkkým -i** sa píše aj **pádová prípona v nominatíve množného čísla prídavných mien vzoru matkin**,
napr.: *susedkin-i rodičia, Katkin-i chlapci*;
↔ **s dlhým tvrdým -ým** sa píše **pádové prípony -ým, -ých, -ými**,
napr.: *matkin-ým bratom, o sestrin-ých deťoch, s matkin-ými priateľmi*;

Dôležitá pomôcka pri pravopise prípon prídavných mien a adjektíválií

Pri **prídavných menách** a **adjektíváliách** sa píše:

⇒ **mäkké dlhé í,**

→ iba v **N. pl.** pri vzore **pekný** (uplatňuje sa pravidlo o rytmickej krátenej),
napr.: **t-í**, **vesel-í**, **krásn-i**, **ktorí**, **ak-i-si** chlapci; **dvojnásobn-í** víťazi, **trojak-í**
súrodenci; **boli volen-í**;

→ vo **všetkých pádových príponách** vzoru **cudzí** (uplatňuje sa pravidlo
o rytmickej krátenej),
napr.: **cudz-í** chlap; s **č-ími** žiakmi, ženami, dievčatami; od **nie-č-ích**, **da-č-ích**,
domov; o **nie-č-ích**, **da-č-ích** domoch; s **č-ími** žiakmi, ženami, dievčatami; **naši**
žiaci **boli tret-í**; **čítaj-úc-i**;

→ vo **všetkých pádových príponách** vzoru **pávi** (platí výnimka z pravidla o
rytmickej krátenej),
napr.: **kohú-í**, **krokodíl-í**, **ps-í**; **líšč-í** chvost, **páv-í**, **páv-ích**; **býč-í**, **tigr-í** pohľad,
s orl- **ím** zrakom, od **tigr-ích** pazúrov, o **tigr-ích** pazúroch; s **tigr-ími** pazúrmí;

⇒ **tvrdé dlhé ý,**

→ v **pádových príponách -ý, -ým, -ých, -ými** vzoru **pekný** (uplatňuje sa pravidlo o
rytmickej krátenej),
napr.: **ktor-ý** prv-ý šikovn-ý **krásn-y** študent; s **t-ým** štvrt-ým **dobr-ým** chlapcom,
dievčaťom; od **nie-ktor-ých** zodpovedn-ých chlapcov, dievčat; **nie-ktor-ých**
prečítaných textov; dám **t-ým** druh-ým poctiv-ým študentom, študentkám;
o **t-ých** ist-ých nadan-ých chlapcoch, sestrách, dievčatách; s **nie-ktor-ými**
mlad-ými chlapcami, sestrami, dievčatami;

→ v **pádových príponách -ým, -ých, -ými** vzoru **otcov** a **matkin**,
napr.: dám **otcov-ým** bratom, hovorím o bratov-ých deťoch, s bratov-ými
priateľmi; **matkin-ým** bratom, o sestrin-ých deťoch, s **matkin-ými** priateľmi;

⇒ **vždy mäkké a krátke** sú slovotvorné prípony **-ov, -ova, -ovo, -ove, -ovi**, a **-in, -ina, -ino, -ine, -ini**, pri vzoroch **otcov** a **matkin**,

→ napr.: **sused-ov** chlapec, **kamarát-ova** sestra, **otc-ovo** pero, **medved'-ov** chvost,
chlapc-ove zošity, **Štúr-ov-i** priatelia; **susedk-in** syn, **Ol'g-in** kabát, **sestr-ina**
blúza, **mačk-ino** mláďa, **Ol'g-ine** kamarátky, **sestr-ini** priatelia.

Pravopis veľkých a malých písmen v prídavných menách

Veľké písmená sa píšú:

→ ak sa od **vlastných podstatných mien** utvorili **privlastňovacie prídavné mená** **slovotvornými príponami**:

→ **-ov, -ova, -ove, -ovi,**

napr.: **Bernolák** – **Bernolák-ov** slovník; **Dunčo** – **Dunč-ov** chvost,
Hviezdoslav – **Hviezdoslav-ova** ulica; **Kukučín** – **Kukučín-ove** diela;
Kiska – **Kisk-ovi** priaznivci;

→ **-in, -ina, -ino, -ini,**

napr.: **Mária** – **Mári-in** otec, **Mári-ina** sestra, **Rysuľa** – **Rysul-ine** teliatka,
Zuzka – **Zuzk-ini** bratia;

→ ak je **prídavné meno** ako prvé slovo **viacslovného vlastného mena**:

napr.: **Slovenská** republika, **Dobšinská** ľadová jaskyňa, **Zelené** pleso.

Malé písmená sa píšú:

→ ak sa od **vlastných podstatných mien** utvorili **vlastnostné vzťahové prídavné mená** **slovotvornými príponami** **-ský, -sky, -ký, -ovský, -iansky,**

napr.: **Napoleon** – **napoleon-ský**;

Štefan – **štefan-ská** zábava;

Rus – **rus-ký** jazyk;

Bernolák – **berňolák-ovský** pravopis;

Silvester – **silvestr-ovský** večierok;

→ ak sa od **vlastných podstatných mien** utvorili **vlastnostné vzťahové** a **akostné prídavné mená**:

napr.: **slovenský** národ, **dobšinské** zvyky, **zelené** jazerá.

Písanie krátkych a dlhých prípon **-ova, -ová, -yňa, -ina, -iná, -ový, -ovi**

Prípona **-ova** s **krátkou samohláskou a** sa píše:

→ v **privlastňovacích prídavných menách**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **otcov (otcova)**,
napr.: **otc-ova** ruka, **Hviezdoslav-ova** ulica.

Prípona **-ová** s **dlhou samohláskou á** sa píše:

→ vo **vzťahových prídavných menách** a v **priezviskách**,
napr.: **hokej-ová** legenda, **orech-ová** torta (pýtame sa – **aká?**)
Mária Kováč-ová, **Daniela Hlink-ová** (pýtame sa – **kto?**)

Pozor na rozlišovanie písania prípon **-yňa, -ina, -ový, -ovi**

Prípona **-yňa** sa píše:

→ pri ženských podobách osôb utvorených z *paralelných mužských názvov osôb*,
napr.: kolega – koleg-**yňa**, sok – sok-**yňa**, Grék – Grék-**yňa**;

Prípona **-iná** s *dlhou samohláskou á* sa píše:

→ pri podstatných menách ženského rodu, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **gazdiná**,
napr.: *gazd-iná*, *švagr-iná*, *ujč-iná*;

Prípona **-ina** s *krátkou samohláskou a* sa píše:

→ pri názvoch podstatných mien rozličných látok, *mäsa*, *hromadných názvov vecí*,
zvierat, *matematických názvov*,
napr.: *zem-ina*, *vlákn-ina*; *teľac-ina*, *srňac-ina*; *hrab-ina*, *brez-ina*, *jeľš-ina*; *zver-ina*,
div-ina, *hyd-ina*; *tret-ina*, *menš-ina*, *množ-ina*, *velič-ina*;

→ v slootovorných príponách privlastňovacích prídavných mien ženského rodu vzoru **matk-in**,
napr.: **sestr-ina** vnučka, **matk-ina** sestra, **Katk-ina** blúзка;

Poznámka:

→ v takto vytvorených privlastňovacích prídavných menách musíme dbať navyše aj na **pravopis gramatických (pádových) prípon**,
napr. koleg-**yn-in-i** synovia, sprievodk-**yn-in-a** sestra,
od sprievodk-**yn-in-ých** kamarátov,
dám sprievodk-**yn-in-ým** dcéram,
o sprievodk-**yn-in-ých** plánoch,
so sprievodk-**yn-in-ými** starosťami;

Prípona **-ový** sa píše:

→ vo vzťahových prídavných menách vzoru **pekný**,
napr.: **hovor-ový** jazyk, **ľud-ový** kroj;

Prípona **-ovi** sa píše:

→ v *pádových príponách datívu* a *lokálu jednotného čísla životných osobných*
a *zvieracích podstatných mien mužského rodu*,
napr. **chlap-ovi**, **ded-ovi**, **hrdin-ovi**, **husit-ovi**, **holub-ovi**.

Zložené prídavné mená

Môžu byť dvojaké, takže ich aj rôznym spôsobom píšeme:

✦ **so spojovníkom** (*bez medzier medzi slovami*),

→ ak **zložené prídavné mená označujú rovnocenný vzťah dvoch slov**, z ktorých boli **vytvorené**,
napr.: **žltó-červený** (obsahuje žltú aj červenú farbu),
česko-slovenský (zahŕňajúci Česko aj Slovensko),
výchovno-vzdelávací (spájajúci výchovu aj vzdelávanie);

✦ zásadne **bez spojovníka**,

→ ak **zložené prídavné mená pochádzajú zo slov**, ktoré boli **vo vzájomnom podrad'ovacom vzťahu**,
napr.: **tepelnoizolačný** (tepelná izolácia),
banskobystrický (Banská Bystrica),
pracovnoprávny (pracovné právo).

Problém „**copywriterom**“ (sú to kreatívni textári, ktorí vedia napísať pútavé a zaujímavé texty, tiež skúsení predajcovia a ich cieľom je predat' či propagovať určitú myšlienku, produkt alebo službu) robí aj **prídavné meno vodeodolný/vodoodolný**.

Správne by sa uvedené **prídavné meno** malo tvoriť so **spájacou hláskou -o-**,

→ čiže **vodo**o**dolný** make-up, **vodo**o**tesné** hodinky a pod.

Stupňovanie prídavných mien

⇒ je to schopnosť prídavných mien obmieňať rozličnú mieru prítomnosti pomenovanej vlastnosti tromi stupňami,

- nemení sa ním **gramatický tvar slova** ako pri **skloňovaní**,
- stupňovať sa môžu **len vlastnostné akostné prídavné mená** (ojedinele vzťahové),

Stupňovanie môže byť:

★ pravidelné (základ slova sa nemení),

- tvorí sa obmieňaním slovotvorného základu prídavného mena a pridaním slovotvornej prípony a v 3. stupni aj slovotvornej predpony,

1. stupeň, **základný** (pozitív),
napr.: **krátk-y**, **rýchľ-y**; **nov-y**, **zlat-y**, **mlad-y**, **šikovn-y**, **ľahk-y**, **hlúp-y**,
múdr-y, **zdrav-y**, **smutn-y**;
2. stupeň, **porovnávací** – komparatív,
→ od 1. stupňa príponami **-ší, -ejší**,
napr.: **krat-ší**, **rýchľ-ejší**; **nov-ší**, **zlat-ší**, **mlad-ší**, **ľah-ší**, **zdrav-ší**,
šikovn-ejší, **hlúp-ejší**, **múdr-ejší**, **smutn-ejší**;
3. stupeň, **najvyšší** – superlatív,
→ od 2. stupňa prídavného mena predponou **naj-**
napr.: **naj-krat-ší**, **naj-rýchľej-ší**, **naj-nov-ší**, **naj-zlat-ší**,
naj-mlad-ší, **naj-ľah-ší**, **naj-šikovn-ejší**, **naj-hlúp-ejší**,
naj-múdr-ejší, **naj-zdrav-ší**, **naj-smutn-ejší**;

★ nepravidelné (základ slova sa mení),

- tiež má tri stupne,
- tvorí sa tak, že v druhom a treťom stupni **sa úplne mení slovný základ**,
napr.: **dobr-y** – **lep-ší** – **naj-lep-ší**; **zlý** – **hor-ší** – **naj-hor-ší**; **pekný** – **kraj-ší**
– **naj-kraj-ší**; **malý** – **men-ší** – **naj-men-ší**; **veľký** – **väč-ší** – **naj-väč-ší**;

★ opisom,

- spojením **prídavného mena v základnom tvare** s **druhým** a **tretím stupňom prísloviek**,
napr.: **veľmi/väčšmi**, **najväčšmi** / – **väčšmi usilovný žiak**;
mnoho/viac, **najviac** / – **najväčšmi ustatý drevorubač**;
málo/menej, **najmenej** / – **najmenej horúci deň**;

Charakteristika a rozdelenie zámen (pronomín)

Zámená sa zaraďujú medzi **plnovýznamové, ohybné slovné druhy**, hoci ich význam je len všeobecný a nie všetky sa ohýbajú.

Ukazujú alebo odkazujú na:

→ osobu, zviera, vec, ale aj vlastnosť, prívlastňovanie, činnosť, jav, stav;

Vo vete (v texte) zastupujú:

- podstatné mená,
napr.: **ja, to, ten, on** (*Janko bol veľmi dobrý matematikár*);
- prídavné mená,
napr.: **taký, nejaký** (*Jano je dobrý*);
- číslovky,
napr.: **koľko, toľko, niekoľko** (*Kúpil si päť, niekoľko ceruziek*);
- príslovky,
napr.: **tak, tade, Vždy** (*včera, predvčerom*) *prišiel do školy neskoro*.

Preberajú:

- gramatické kategórie (**rod, číslo, pád**) slovného druhu, ktorý zastupujú (podstatného mená, prídavného mená, číslovky), ale aj **zhodu** v **rode, čísle a páde**.

Podľa kategórie **rodu** sa zámená delia na:

❶ bezrodové,

- určuje sa pri nich len **číslo, pád** (**ja, ty, my, vy, sa, kto, čo**), neurčuje sa **rod**,
napr.: **My** (muži, ženy, deti) **sa** umývame. **Kto** z týchto mužov, žien, detí sa nezúčastnil výletu do Vysokých Tatier?

❷ rodové,

- určuje sa pri nich **rod, číslo, pád** (**on/ona**); tiež **zhoda** v **rode, čísle a páde** (**môj/ moja/ moje; ten/tá/to; aký/aká/aké, taký/taká/také; všetka/všetko**);
napr.: **On** prišiel prvý. **Ona** mu dala dobrú knihu. **Môj** spolužiak neprišiel do školy. **Moja** spolužiačka sa nezúčastnila výletu pre chorobu. **Moje** dieťa je choré. **Ten** študent je výborný. **Tá** žiacka napísala najlepšie písomnú prácu z matematiky. **To** sa dievčaťu iste nebude páčiť. Janko, **aký** máš zajtra program? **Aká** je tvoja odpoveď, Janka? **Aké** výsledky z dejepisu dosiahlo to dievča? **Všetka** naša snaha vyšla nazmar. Povedal **všetko**, čo bolo potrebné povedať.
→ môžeme teda pri nich určiť **osobitný tvar** pre každý **menný rod**.

Podľa **vecného významu** sa zámená delia na:

❶ osobné,

- **základné**,
 - **ja, ty, my, vy, on, ona, ono, oni** (muži);
 - **ony** (ženy a deti);

→ **privlastňovacie**,
→ *môj, tvoj, náš, váš,, jeho, jej, ich*;

② zvratné,

→ **základné**,
→ **seba/sa**;
↔ zvratné zámeno **sa** nemá tvar *nominatívu*, dej slovesa obracia na *vykonávateľ'a deja*,
↔ o zvratnom zámenе môžeme hovoriť **len vtedy**, ak sa dá **krátky tvar** nahradiť **dlhým**,
napr.: Mama **sa** umýva (*sama seba umýva*)- krátky tvar **sa** sa nahrádza **dlhým seba**, preto je to **zvratné zámeno**.
Otec **si** spieva (*sám pre seba*).
Prechádzala **sa** po chodníku („seba prechádzala” nedáva zmysel, lebo **sa** nie je **zámeno**, ale **súčasť slovesa**).

→ **privlastňovacie**,
→ **svoj**;
↔ privlastňuje hociktovej gramatickej osobe, ktorá **je podmetom vety**,
napr.: Janko zjedol **svoj** obed (on zjedol vlastný obed)
Otec robil mušt podľa **svojho** receptu (rozumej podľa **otcovho** receptu). **Otec** robil mušt podľa **jeho** receptu (rozumej podľa napr. **susedovho** receptu).

③ ukazovacie zámená:

→ **ukazujú** alebo **odkazujú** na *osoby, veci, vlastnosti, počet a okolnosti*, ktoré už boli v texte spomenuté,
→ **substantívne** – *ten, tá, to, tie* (vyslovujeme: **t, nie ť**); *tento, táto, toto; onen/oný, oná, ono*;
→ **adjektívne** – *taký, takýto, onaký*;
→ **číslovkové** – *toľko, toľký, toľkokrát, toľkoraký, toľkonásobný*;
→ **príslovkové** – *tak, takto, tam, sem, tu, tadiaľ, tade, vtedy, stade, odtiaľ, dosiaľ, preto, nato*;

→ ukazujú sa nimi na **blízke (ten)** alebo **vzdialenejšie (tamten)** osoby, zvieratá, veci;

→ väčšina **ukazovacích zámen** **sa začína spoluhláskou t-**,
napr.: *ten, tá, to, tie, toto, tento, táto, toto; taký, takýto, tamtie, toľko, toľký, toľkokrát, toľkoraký, toľkonásobný, tak, takto, tam, tu, tadiaľ, tade*;
→ zriedkavejšie majú aj **hláskovú skupinu on-** a **s-**
napr.: *onen, onen/oný, onaký, onehdy; sem*;

④ opytovacie (vzťahové) zámená,

- opytujeme sa nimi na neznámu osobu, vec, vlastnosť, množstvo, počet a okolnosť,
 - **substantívne** – **kto, čo**,
 - **adjektívne** – **aký** (N. pl. **akí**), **ktorý** (N. pl. **ktorí**), **či** (**čia** – od **čej**; **nie** od **čie** alebo **čie**),
 - **číslovkové** – **koľký** (N. pl. **koľkí**), **koľko**, **koľkokrát** (píše sa spolu), **koľko ráz** (píše sa osobitne), **koľkoraký**, **koľkorako**, **koľkonásobný**, **koľkonásobne**;
 - **príslovkové** – **ako**, **kde**, **kade**, **kam**, **kadiaľ**, **odkiaľ**, **kedy**, **odkedy**, **prečo**, **načo**, **začo**;
- **typický element** pre tieto zámená je **-k**, a **-č**;

- **opytovacie zámená vo funkcii spojky** (na začiatku vedľajšej vety) v **súvetiach** vyjadrujú **vzťahy medzi vetami**, preto ich nazývame **vzťahovými zámenami**, napr.: *To je žiak, **ktorý** získal pre našu školu medzinárodné ocenenie. Nevie, **kto** prišiel na vyučovanie posledný.*

⑤ vymedzovacie zámená,

- **naznačujú** (veľmi všeobecne):

- **totožnosť, rovnakosť** (**ten istý**, N. pl. **tí istí**) – **odlišnosť** (**iný**, N. pl. **iní**),
- **úplnosť, súhrn** (**všetci**) – **neúplnosť, nedostatok, popretie** (**nikto**),
- **jedinečnosť, obmedzenie** (**sám, samý**),
 - ↔ **substantívne** – **nikto, nič, všetci** (všetok);
 - ↔ **adjektívne** – **ten istý, taký istý, nijaký, žiadny, každý, samý, sám**;
 - ↔ **číslovkové** – **niekoľko**;
 - ↔ **príslovkové** – **nijako, takisto, ináč, nikde, nikade, nikam, všade, všadiaľ, inde, inokade, inam, nikdy, vždy, inokedy**;

- nimi na rozdiel od **neurčitých zámen** sa **presne vymedzí**, o ktorú osobu, zviera alebo **vec** nám ide.

- **zámená sám, sama, samo, sami, samy** označujú:

- **osamelú osobu, zviera, vec alebo skupinu**, bez pomoci, dozoru, napr.: *Zostal doma **sám** (opustený). **Sama** odišla (bez pomoci). **Dieťa** sa **hralo samo** (bez dozoru). **Chlapci** prišli **sami** (opustení). **Dievčatá** spievali **samy** (bez pomoci);*
- majú vyššie uvedené (**samostatné**) používanie vo vete;

- **zámená samý, samá, samé, sami** označujú:

- **prevahu osôb, zvierat, vecí rovnakého druhu alebo ich veľké množstvo**, napr.: *Záhrada je **samý** kvet. To tričko je **samý** flák (plno). V texte je **samá** chyba (veľa). V izbe sú **samé** žlté kvety (nijaké iné, len žlté). Na futbalovom zápase boli **sami** chuligáni (mnoho).*
- podobne majú vyššie uvedené (**samostatné**) používanie vo vete,
- skloňujú sa ako **prídavné meno vzoru pekný**.

⑥ neurčité zámená,

→ nepresne, neurčito, len všeobecne, naznačujú osobu (*niekto*), zviera a vec (*niečo*), *vlastnosť, okolnosť*, o ktorých sa nič presne nevie;

→ zväčša sú odvodené (utvorené) od opytovacích zámen pomocou:

→ predpôn

- ↔ **da-** (napr.: *da-kto, da-čo, da-či, da-ktorý, da-jaký*);
- ↔ **nie-** (napr.: *nie-kto/nie-čo, nie-čí, nie-ktorý*);
- ↔ **voľa-** (napr.: *voľa-kto/voľa-čo, voľa-ktorý, voľa-jaký*);
- ↔ **hoci-** (napr.: *hoci-kto/hoci-čo*);
- ↔ **všeli-** (napr.: *všeli-čo, všeli-jaký*);
- ↔ **málo-** (napr.: *málo-ktorý/málo-čo*);
- ↔ **poda-** (napr.: *poda-ktorý*);
- ↔ **zriedka-** (napr.: *zriedka-kedy*);
- ↔ **sotva-** (napr.: *sotva-kedy*);
- ↔ **hoci-** (napr.: *hoci-kedy*);
- ↔ ale aj ďalších *hoc-, neviem-, ktovie-, čertvie-, bárs-, bár-, kade-*;

→ alebo prípon

- ↔ **-si** (napr.: *kto-si, akí-si, ktorý-si*);
- ↔ **-koľvek** (napr.: *kto-koľvek, kde-koľvek, či-koľvek, čiže-koľvek*).

→ členíme ich ďalej na:

- *substantívne* – *nie-kto, nie-čo, kto-si, čo-si, da-kto, da-čo, kto-koľvek, čo-koľvek, hoci-kto, hoci-čo*;
- *adjektívne* – *ne-jaký, nie-čí, nie-ktorý, da-jaký, da-čí, aký-koľvek, ktorý-koľvek, bohvie-ktorý, ktorý-si, aký-si*;
- *číslovkové* – *nie-koľko, koľko-si, koľký-koľvek, niekoľko-násobne, ktovie-koľkonásobný, hoci-koľkokrát, da-koľkoraký*;
- *príslovkové* – *ne-jako, ktovie-ako, kade-kde, kde-si, od-niekiaľ, nie-kedy, voľa-kedy, da-kedy, bohvie-prečo, ktovie-prečo*;

Podľa **ohybnosti** sa zámená delia na:

- ❶ **ohybné** (*sklonné*),
- ❷ **neohybné** (*nesklonné*).

Skloňovanie a pravopis zámen

Ako **prídavné mená** vzoru **pekný** sa skloňujú **zámená**, ktoré majú podobu **prídavného mena** s kmeňom zakončeným na **tvrdú** alebo **obojakú spoluhlásku** (adjektiváliá):

- ukazovacie zámená typu **taký, onaký, toľký, toľkýto**;
- opytovacie zámená typu **ktorý, aký, koľký** a **od nich odvodené zámená**;
- vymedzovacie zámená typu **ten istý, taký istý, každý, iný, samý**;
- neurčité zámená typu **niektorý, daktorý, dajaký, voľajaký**;
 - v **nominatívne množného čísla** sa uvedené zámená píšú s **-í/i**;
 - v **ostatných pádoch** sa píšú s **ý/y**.

Ako **prídavné mená** vzoru **cudzí** sa skloňujú **zámená**, ktoré majú **podobu prídavného mena** s kmeňom zakončeným na **mäkkú spoluhlásku** (adjektiváliá):

- opytovacie zámeno **či** a **od neho odvodené zámená**;
- vymedzovacie zámeno **inakší**;
- neurčité zámená typu **niečí, dačí, kadečí, ničí**;
 - **tieto zámená** sa vo **všetkých pádových príponách** píšú s **i/i**.

Ako **samostatné vzory** sa skloňujú tieto **zámená**:

- **osobné - základné zámená** (**ja, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony**) – pozri tabuľku č. 13;
- **osobné – privlastňovacie zámená** (**môj, tvoj, náš váš**) – pozri tabuľky č. 14 a 15;
- **zvrtné základné a privlastňovacie zámeno** (**svoj**) – pozri tabuľky č. 18, 19;
- **ukazovacie zámená** **typu ten, tá, to...** – pozri tabuľky č. 20;
- a opytovacie zámená **kto? čo?** – pozri tabuľku č. 21.

Neskloňujú sa:

- **osobné privlastňovacie zámená** **jeho jej, ich**;
- **ukazovacie zámená** typu **tu, tam, tade, vtedy, tak, onak, sem, tak**;
- **opytovacie zámená** typu **kde, kam, kade, kedy, ako, prečo, načo**;
- **vymedzovacie zámená** typu **inde, inam, tak isto**;
- **neurčité zámená** typu **hociam, málokedy, ktoviekam, kamkoľvek**.

Osobné – základné zámená (ja, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony)

→ sú pomenovaniami gramatických osôb:

→ **ja, my** – 1. osoba;

→ **ty, vy** – 2. osoba;

→ **on, ona, ono, oni, ony** – 3. osoba;

→ zámená **ja, ty, my, vy** sú **bezrodové** (vo vete sa spájajú so slovesom);

Zámeno **on** má v **genitíve** a **akuzatíve** tvary:

→ **jeho, neho, ho, -ňho** (pri zastupovaní **životných podstatných mien**),

napr.: *Idem poňho* (po chlapca).

→ **-ň** (pri zastupovaní **neživotných podstatných mien**),

napr.: *Skočím poň* (po hrmiec).

→ majú **samostatné skloňovanie** (pozri dve nasledujúcu tabuľku č. 13).

Skloňovanie a pravopis osobných – základných zámen

Tabuľka č. 13

Osobné zámená základné	ja	ty	on	ona	ono
N.	ja	ty	on	ona	ono
G.	mňa, ma	teba, ťa	jeho, neho, -ňho, -ň	jej, nej	jeho, neho, -ň
D.	mne, mi	tebe, ti	jemu, nemu, mu	jej, nej	jemu, nemu, mu
A.	mňa, ma	teba, ťa	jeho, neho, ho, -ňho, -ň	ju, ňu	ho, -ň
L.	mne	tebe	ňom	nej	ňom
I.	mnou	tebou	ním	ňou	ním
Osobné zámená základné	my	vy	oni	ony	
N.	my	vy	oni	ony	
G.	nás	vás	ich, nich	ich, nich	
D.	nám	vám	im, nim	im, nim	
A.	nás	vás	ich, nich	ich, ne	
L.	nás	vás	nich	nich	
I.	namí	vami	nimi	nimi	

Pri pravopise **osobných základných zámen** (pozri predchádzajúcu tabuľku č. 13 si treba zapamätať, že:

⇒ **s krátkym tvrdým -y** sa píše tvary zámen:

→ **ty, my, vy** v **nominatíve**,

napr.: **Ty** si prišiel prvý. **My všetci** sa zúčastníme zajtrajšieho výletu. **Vy** to dokážete!

⇒ **s mäkkým krátkym -i** sa vždy píše tvary:

- **mi** v **datíve krátkeho tvaru** osobného základného zámená **ja**,
napr.: Podaj **mi** vody.
- **ich, nich** v **genitíve** a **akuzatíve** zámen **oni, ony**;
- **im, nim** v **datíve** zámen **oni, ony**;
- **nich** v **lokáli** zámen **oni, ony**;
- **nami, vami, nimi** v **inštrumentáli** zámen **my, vy, oni, ony**.

⇒ **s mäkkým dlhým -í** sa píše:

- iba tvar **s ním** v **inštrumentáli** osobných zámen **on, ono**,
napr.: **S ním** sa nechcem kamarátiť.

⇒ **s pádovou príponou -ou** sa píše:

- tvary **so mnou, s tebou, s ňou** v **inštrumentáli** zámen **ja, ty, ona**.

Písanie a používanie osobných zámen **oni, ony**

Keď osobné zámeno **on** odkazuje na osoby mužského rodu, má:

- v **nominatíve množného čísla pádovú podobu oni**:
napr.: *Chlapi premýšľali nad ekonomickými problémami. Oni tomu rozumejú.*

Keď osobné zámeno **on** odkazuje na zvieratá a neživotné podstatné mená mužského rodu, tiež na podstatné mená ženského a stredného rodu, má:

- v **nominatíve množného čísla pádovú podobu ony**:
napr.: *Ženy premýšľali nad módou. Ony sú tou témou nadšené.*
Deti sa hrali s loptou. Ony to tak vždy robia, keď sú na ihrisku.

Tvary **jeho, jej, ich** možno podľa použitia vo vete hodnotiť dvojako:

- ako vyskloňované **osobné základné zámeno on**, ktoré má samostatné skloňovanie a je predmetom,
napr.: *Jeho nikto nevolal. Vyčítal to práve jej. Ich ten výsledok vôbec nepotešil.*
- ako **nesklonné osobné prívlastňovacie zámená jeho, jej, ich**, ktoré sa ako prívlastok viažu na **podstatné meno**,
napr.: *Jeho práca bola najlepšia zo všetkých. Bol to jej výsledok. Hovorili o ich úspechu.*

Používanie krátkych a dlhých tvarov osobných základných zámen

Dlhšie tvary sa používajú:

- po **predložkách**,
napr.: *Nebudeš **do mňa** zapárať. Poradím si aj **bez teba**;*
- **na začiatku vety**,
napr.: ***Jeho** videli. **Mne** sa to páči;*
- ak **je** na **zámene dôraz**,
napr.: *Vyvolala **mňa**. To ani **mne** neveríš?*
- keď **zámeno zastupuje** (nahrádza) **životné podstatné meno mužského rodu**,
*Nestaraj sa **doňho**!* (do kamaráta).
***Preňho** (pre kamaráta) to nie je jednoduché.*

Kratšie tvary zámen sa používajú:

- po **predložkách** so začiatočným **ň-**,
napr.: *pred **ňu**, po **ňu**;*
- iba po **predložkách** končiacich na **samohlásku s -ňho, -ň**,
napr.: *do/za/pre **neho** – **doňho/doň, preňho/preň, zaňho/zaň**;*

Použitie tvarov s **-ňho, -ň** (*poňho, poň, zaňho, zaň, doňho, doň*) zámena **on** závisí od životnosti,

- v **mužskom rode** sa píše **spolu s predložkami**,
napr.: *Zavolaj **naňho**!* (na priateľa).
Ponáhľam sa naň (na autobus).
- keď **zámeno zastupuje** (nahrádza) **neživotné podstatné mená mužského rodu a stredného rodu**,
napr.: ***Chod' poň!*** (po obraz, po mlieko).

Kratšie tvary zámen (mi, ma, ti, ťa) nikdy nestoja **na začiatku vety** a **vyslovujú sa spolu s predchádzajúcim slovom**.

Osobné – privlastňovacie zámená (môj, tvoj, jeho, jej, náš, váš, ich)

- patria k nim tie zámená, ktorými privlastňujeme **gramatickým osobám v 1. a 2. osobe singuláru a plurálu** zámenami: **môj, tvoj, náš váš** a sú **ohybné** (adjektívne zámená)
 - pre **3. osobu singuláru a plurálu** sú to tvary **jeho, jej, ich**, ktoré sú **neohybné** (stoja v pozícii zhodného prívlastku).

Osobné privlastňovacie zámená môj/moja/moje, tvoj/tvoja/tvoje, náš/naša/naše, váš/vaša/vaše sa skloňujú podľa vzoru **môj** (pozri nasledujúce tabuľky č. 14, 15),

Tabuľka č. 14

Číslo	N.	G.	D.	A.	L.	I.
sg.	môj moja moje	môjho mojej môjho	môjmu mojej môjmu	môjho moju moje	mojom mojej mojom	môjím mojou môjím
pl.	moji	mojich	mojim	mojich (muž, živ.) moje (ostatné)	mojich	mojimi

Tabuľka č. 15

Osoby	Singular			Plurál	
	Pýtame sa otázkami				
	čí	čia	čie	čí (mužské životné)	čie (ostatné)
ja	môj dom	moja mama	moje dieťa	moji rodičia	moje deti
ty	tvoj dom	tvoja mama	tvoje dieťa	tvoji rodičia	tvoje deti
my	naš dom	naša mama	naše dieťa	naši rodičia	naše deti
vy	váš dom	vaša mama	vaše dieťa	vaši rodičia	vaše deti
on ono	jeho dom	jeho mama	jeho dieťa	jeho rodičia	jeho deti
ona	jej dom ich dom	jej mama ich mama	jej dieťa ich dieťa	jej rodičia ich rodičia	jej deti ich deti

Z predchádzajúcich tabuliek č. 14, 15 vyplýva, že pri **privlastňovacích zámenách môj, tvoj, náš, váš** sa píše:

→ **dlhé mäkké -i,**

→ iba v **pádovej prípone inštrumentálu jednotného čísla:**
napr.: *V kine som bol s **mojím, твоjim, našim, vašim** kamarátom.*

→ **krátke mäkké -i,**

→ v **ostatných pádových príponách (N., G., D., A., L., I.) množného čísla,**
napr.: Na dvore sú **moji, tvoji, naši, vaši** kamaráti.
*Darček som dostal od **mojich, твоjich, našich, vašich** kamarátov.*
*Poviem to **mojim, твоjim, našim, vašim** kolegom.*
*Hovorím o **mojich, твоjich, našich, vašich** spolužiakoch.*
*Na výlet pôjdem s **mojimi, твоjimi, našimi, vašimi** kamarátmi.*

Písanie veľkých písmen v tvaroch zámen Ty, Vy, Tvoj, Váš

V priamom písomnom styku (korešpondencii), teda v listoch, na pohľadniciach, blahoželaniach, telegramoch, e-mailoch, v pozvánkach a podobne (ak sa vzťahujú na konkrétneho adresáta) **píšeme na znak úcty veľké začiatkové písmená** v tvaroch **zámen:**

→ **osobných Ty (Teba, Ťa, Tebe, Ti), Vy (Vás, Vám, Vami),**
napr.: Srdečne **Ťa** pozdravujem. Ďakujem **Ti** za list, ktorý si mi nedávno poslal.
→ a **privlastňovacích Tvoj (Tvojmu, Tvojho, Tvojim), Váš (Vášho, Vášmu, Vašim),**
napr.: Prajem všetko najlepšie celej **Tvojej (Vašej)** rodinke.

Naopak – **tvary zámen ty, vy, tvoj, váš** sa píše s **malým začiatčným písmenom:**

→ v rozličných **návodoch, pokynoch, reklamných textoch, prostredníctvom internetu,**
napr.: *na rozličných diskusných fórach, ktoré nemajú formu korešpondencie;*

Možnosť písania týchto zámen s veľkým začiatčným písmenom však **Pravidlá slovenského pravopisu nevylučujú.**

S **malým začiatočným písmenom** sa píše aj tvary:

- **zvratných zámen seba (sa, si), svoj,**
napr.: *Obchodný dom TESCO vás pozýva na výhodný letný výpredaj tovaru. Budete môcť lacno nakúpiť pre seba i pre svojich blízkych. Blízko vašich dverí máte položený nákup.*
- a **pomocného slovesa byť (si, ste),**
napr.: *So zvýhodneným zimným nákupom ste boli spokojní?*

Spodobovanie a správna výslovnosť predložiek pred osobnými zámenami

Pri spojení **predložky** a **osobného zámena** (od teba) **platí pravidlo o spodobovaní**, pretože **predložka od** končí na *znelú spoluhlásku* a **osobné zámeno** začína *neznelou spoluhláskou „t”*, a preto **vyslovujeme [ot t'eba]**.

Pri spojení **predložiek s, so, k, ku** s uvedenými **osobnými zámenami** v nasledujúcej tabuľke č. 16 **neplatí vo výslovnosti pravidlo o spodobovaní**.

Tabuľka č. 16

Píšeme:	Vyslovujeme správne:	Vyslovujeme nesprávne:
s ním	s ním	nie z ním
s nami	s nami	nie z nami
s vami	s vami	nie z vami
s nimi	s nimi	nie z nimi
so mnou	so mnou	nie zo mnou
k nemu	k nemu	nie g nemu
k nám	k nám	nie g nám
k vám	k vám	nie g vám
k tebe	k tebe	nie g tebe
ku mne	ku mne	nie gu mne
ku tebe	ku tebe	nie gu tebe
ku nám	ku nám	nie gu nám

Pri spojení **predložky** a **privlastňovacieho zámena** (od tvojho brata) **dochádza k spodobovaniu**, pretože **predložka od** končí na *znelú spoluhlásku* a **privlastňovacie zámeno tvojho** začína *neznelou spoluhláskou „t”*, a preto **sa vyslovuje [ot tvojho]**.

Podobne dochádza k spodobovaniu aj v príkladoch v nasledujúcej tabuľke č. 37, keď **po predložkách s, k** nasledujú uvedené **privlastňovacie zámená našim, vašim, mojej, mojou**

Tabuľka č. 17

Píšeme:	Vyslovujeme správne:	Vyslovujeme nesprávne:
s našim psom	z našim psom	nie s našim psom
s mojou tetou	z mojou tetou	nie s mojou tetou
k mojej mame	g mojej mame	nie k mojej mame
k vašim rodičom	g vašim rodičom	nie k vašim rodičom

Zvratné zámeno – základné (seba, sa)

- Zvratné zámeno **seba, sa** vzťahuje sa na všetky tri osoby vo všetkých troch rodoch a v obidvoch číslach,

→ má **samostatné skloňovanie** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 18);

Tabuľka č. 18

	N.	G.	D.	A.	L.	I.
sg.	—	seba	sebe, si	seba, sa	sebe	sebou
pl.	nemá množné číslo					

Z tabuľky vidíme, že **zvrtné zámeno seba, sa**:

- skloňuje sa **iba** v **jednotnom čísle** (**nemá však nominatív jednotného čísla**);
- **nemá ani množné číslo**;
- v **inštrumentáli** má **pádovú príponu -ou**.

Krátke tvary **sa, si** sú **zvrtnými**:

- keď činiteľ deja (**podmet**) vykonáva dej na sebe a môžu sa nahradiť **plným tvarom seba, sebe**,
napr. česať **sa** (**seba**), škodiť **si** (**sebe**);
- alebo vyznačujú **vzájomné (obojstranné) vzťahy**,
napr. **bozkať sa** (**navzájom jeden druhého**), **povedať si niečo** (**navzájom jeden druhému**);

- inak **sú zvrtné zámená sa, si** súčasťou **zvrtných slovies**,
↔ **nepovažujú sa za zámená**.

Zvrtné – privlastňovacie zámeno **svoj, svoja, svoje, svoji, svoje**

- používa sa, keď **podmetu vety** patrí **predmet**, na ktorý sa vzťahuje (prechádza) dej vety (prísudok)
napr.: **Brat zobral svoj kabát** (**podmetom vety je brat a privlastňovacím zámenom svoj naznačuje, že kabát mu patrí**);

- vyjadruje **vlastnícky alebo rodinný vzťah** k osobe alebo veci, ak je **príslušná osoba podmetom vety**,
napr.: **Ja svoju sestru poznám. Ty svoj názor ťažko zmeníš. Terka svoju mamu miluje. My svoje práva poznáme. Vy presadzujete len svoje záujmy. Susedia sú pyšní na svoju záhradu.**

- skloňuje sa podľa vzoru **môj** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 19, aj s **pravopisom jednotlivých pádových prípon**).

Tabuľka č. 19

Singular				Plurál	
Pád	Mužský rod	Ženský rod	Stredný rod	Mužský rod (životné)	Ostatné rody
N.	svoj	svoj-a	svoj-e	svoj-i	svoj-e
G.	svoj-ho	svoj-ej	svoj-ho	svoj-ich	svoj-ich
D.	svoj-mu	svoj-ej	svoj-mu	svoj-im	svoj-im
A.	svoj-ho svoj	svoj-u	svoj-e	svoj-ich	svoj-e
L.	svoj-om	svoj-ej	svoj-om	svoj-ich	svoj-ich
I.	svoj-im	svoj-ou	svoj-ím	svoj-imi	svoj-imi

Z tejto tabuľky vyplýva, že pri **zvratnom privlastňovacom zámene svoj** sa píše:

→ **dlhé mäkké -i,**

→ iba v **pádovej prípone -ím** inštrumentálu jednotného čísla mužského životného a stredného rodu,
napr.: *V kine som bol so **svojím** kamarátom, dievčaťom.*

→ **krátke mäkké -i,**

→ v ostatných **pádových príponách množného čísla:**

- ↔ **-ich** genitívu, v spojení s **podstatnými menami mužského a stredného rodu**,
napr.: Darček som dostal *od **svoj-ich** kamarátov, sestier*;
- ↔ **-im** datívu, v spojení s **podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu**,
napr.: Povieť *to **svoj-im** kolegom, učiteľkám, dievčatám*;
- ↔ **-ich** akuzatívu, v spojení s **podstatnými menami mužského rodu životného**,
napr.: Na druhej strane vidím ***svoj-ich** kamarátov*;
- ↔ **-ich** lokálu, v spojení s **podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu**,
napr.: Hovoril som o ***svoj-ich** spolužiakoch, dcérach, dievčatách*;
- ↔ **-imi** inštrumentálu, v spojení s **podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu**,
napr.: *Na výlet pôjdem so **svoj-imi** kamarátmi, sestrami, dievčatami.*

→ **pádová prípona -ou**

→ v **inštrumentáli jednotného čísla ženského rodu**,
napr.: V divadle som bol *so **svoj-ou** kamarátkou.*

Ukazovacie zámená **ten, tento, tamten, onen, taký, takýto, onaký, toľký**

Môžu byť:

❶ **ohybné,**

- **adjektívne** zámená typu **taký, takýto, onaký,**
- **číslovkové** zámená typu **toľký, toľkoraký, toľkonásobný;**
→ skloňujú sa podľa vzoru **pekný;**

- **substantívne** zámená – **ten (tá, to), tie; odvodené zámená tento (táto, toto), onen (oná, ono);**
→ majú **samostatný vzor**, podľa ktorého sa skloňujú;

- keď sa **dve ukazovacie zámená** skladajú do **jedného slova, skloňuje sa iba ohybná časť**,
napr. **taký**-to žiak, **takí**-to žiaci, tam-**tí** mládenci, od tam-**tých** žiačok, tam-**tým** dievčatám, **ten**-to zamestnanec, **tých**-to učiteľov, **tým**-to študentkám;

❷ neohybné,

- **príslovkové** zámená – **tak, takto, tam, sem, tu, tadiaľ, tade, vtedy, stade, odtiaľ, dosiaľ, preto, nato;**
 → **číslovkové** zámená – **tol'kokrát, tol'ko rás;**

Sklonovanie ukazovacieho zámená **ten, tá, to, tí, tie**

Tabuľka č. 20

Pád	Jednotné číslo			Množné číslo	
	Mužský rod	Ženský rod	Stredný rod	Mužský rod životný	Ostatné rody
N.	ten	tá	to	tí	tie
G.	toho	tej	toho	tých	tých
D.	tomu	tej	tomu	tým	tým
A.	toho (pána) ten (dom)	tú	to	tých	tie
L.	o tom	tej	tom	tých	tých
I.	tým	tou	tým	tými	tými

Pri ukazovacích zámenách, ktoré sa skloňujú ako prídavne meno vzoru **pekný**, sa píše:

→ **dlhé mäkké -í,**

- iba v pádovej prípone **-í nominatívu** množného čísla mužského rodu,
 napr.: **t-í, tak-í, tol'k-í** chlapci;

→ **dlhé tvrdé -ý,**

→ v ostatných pádoch:

- ↔ v pádovej prípone **-ý nominatívu** jednotného čísla mužského rodu,
 napr.: **tak-ý** žiak;
- ↔ v pádovej prípone **-ým inštrumentálu** jednotného čísla mužského a stredného rodu,
 napr.: s **t-ým, tak-ým** žiakom, dievčaťom;
- ↔ v pádovej prípone **-ých genitívu** množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
 napr.: od **t-ých, tak-ých, tol'k-ých** žiakov, žien, dievčat;
- ↔ v pádovej prípone **-ým datívu** množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
 napr.: **t-ým, tak-ým, tol'k-ým** žiakom, ženám, dievčatám;
- ↔ v pádovej prípone **-ých akuzatívu** množného čísla mužského rodu životného,
 napr.: **t-ých, tak-ých, tol'k-ých** žiakov, chlapcov;
- ↔ v pádovej prípone **-ých lokálu** množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
 napr.: o **t-ých, tak-ých, tol'k-ých** študentoch, ženách, dievčatách;
- ↔ v pádovej prípone **-ými inštrumentálu** množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
 napr.: s **t-ými, tak-ými, tol'k-ými** žiakmi, ženami, dievčatami.

Správna výslovnosť ukazovacích zámen

Ukazovacie zámeno **ten, tá, to** sa v *tvaroch* **ten, tej, tí, tie, tieto** vyslovuje:
→ s „t“ (tvrdo) – [ten, tej, tí, tie, tieto] a **nie** s „t“ (mäkko) – [t'en, t'ej, t'í, t'ie, t'ieto].

Opytovacie zámená

Patria k nim tieto **zámená**:

→ **kto, čo; aký, aká, aké, ktorý, ktorá, ktoré, či, čia, čie; koľko, kde, kam, kedy, načo, prečo, odkiaľ, ako;**
→ stoja na začiatku **doplňovacích otázok**;

Skloňovanie opytovacích zámen **kto, čo** (pádové otázky)

Tabuľka č. 21

Jednotné číslo		
N.	kto?	čo?
G.	koho?	čoho?
D.	komu?	čomu?
A.	koho?	čo?
L.	kom?	čom?
I.	kým?	čím?

→ opytovacím zámenom **kto** sa pýtame na **osoby**,
napr.: **Kto** vyhral včerajší zápas?
→ opytovacím zámenom **čo** sa pýtame na **veci**,
napr.: **Čo** sa včera udialo?
→ **skloňujú sa len v jednotnom čísle** (pozri tabuľku č. 21).

Pozor na výslovnosť opytovacieho zámena **kto**

→ opytovacie zámeno **kto** sa vyslovuje:
→ s „t“ [kto] a **nie** s „d“ [kdo] a **nie** ani s „g“ [gdo].

Skloňovanie opytovacích zámen **aký, aká, aké**

Tabuľka č. 22

Pád	Singulár			Plurál	
N	aký?	aká?	aké?	akí?	aké?
G	akého?	akej?	akého?	akých?	akých?
D	akému?	akej?	akému?	akým?	akým?
A	akého?/aký?	akú?	aké?	akých?	aké?
L	(o)akom?	akej?	akom?	akých?	akých?
I	akým?	akou?	akým?	akými?	akými?

Z tabuľky č. 22 vidíme, že pri **opytovacom zámene aký**, ale podobne aj **ktorý** (skloňujú sa ako prídavne meno vzoru **pekný**) sa píše:

→ **dlhé mäkké -í**

→ iba v *pádových príponách -í nominatívu množného čísla mužského rodu životného osobného*,
napr.: **ktor-í** chlapci, **ak-í** ľudia;

→ **dlhé tvrdé -ý**

→ v ostatných pádoch:

- ↔ v *pádových príponách -ý nominatívu jednotného čísla mužského rodu*,
napr.: **ktor-ý** žiak, chlapec, **ak-ý** človek;
- ↔ v *pádových príponách -ým inštrumentálu jednotného čísla mužského a stredného rodu*,
napr.: s **ktor-ým** žiakom, dievčaťom; s **ak-ým** študentom, dievčaťom;
- ↔ v *pádových príponách -ých genitívu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu*,
napr.: od **ktor-ých** žiakov, žien, dievčat; od **ak-ých** študentov, žien, dievčat;
- ↔ v *pádových príponách -ým datívu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu*,
napr.: **ktor-ým** žiakom, ženám, dievčatám, **ak-ým** študentom, ženám, dievčatám;
- ↔ v *pádových príponách -ých akuzatívu množného čísla mužského rodu životného*,
napr.: **kto-ých** žiakov; **ktor-ých** chlapcov; **ak-ých** študentov;
- ↔ v *pádových príponách -ých lokálu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu*,
napr.: o **ktor-ých** žiakoch, ženách, dievčatách; o **ak-ých** študentoch, ženách, dievčatách;
- ↔ v *pádových príponách -ými inštrumentálu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu*,
napr.: s **ktor-ými** žiakmi, ženami, dievčatami; s **ak-ými** žiakmi, ženami, dievčatami.

Rozdiel medzi používaním opytovacích zámen aký – ktorý

Opytovacím zámenom **aký, aké, akého** sa pýtame:

- na **vlastnosti predmetu**,
napr.: **Aké** tričko sa ti páči? (biele, dlhé).
Do **akého** obchodu? (do malého obchodu, do veľkého obchodu, do nového obchodu);

Opytovacími zámenami **ktorý, ktoré, ktorého** sa pýtame:

- na **konkrétny predmet**,
napr.: **Ktoré** tričko sa ti páči? (tamto, toto biele, to červené).
Do **ktorého** obchodu? (do tohto obchodu, do toho nového obchodu na Hlavnej ulici);
- na **vlastnosti, kvalitu vecí a javov**,
napr.: **Aký** bol ten film?
- na **výber z viacerých možností**,
napr.: **Ktorý** byt sa vám najviac páči? **Ktoré** auto si vyberiete? **Ktorá** ceruzka je ostrejšia?

Skloňovanie opytovacích zámen **čí, čia, čie**

Tabuľka č. 23

Pád	Singulár			Plurál	
N.	čí?	čia?	čie?	čí?	čie?
G.	čieho?	čej?	čieho?	čích?	čích?
D.	čiemu?	čej?	čiemu?	čím?	čím?
A.	čieho? / čí?	čiu?	čie?	čích?	čie?
L.	čom?	čej?	čom?	čích?	čích?
I.	čím?	čou?	čím?	čími?	čími?

Opytovacími zámenami **čí, čia, čie** sa pýtame:

→ na **vlastníka** alebo **pôvodcu**,
napr.: **Čí** je to pes? **Čia** je to čiapka? **Čie** sú to kone?

Z tabuľky č. 23 vidíme, že pri **opytovacom zámene čí** (skloňuje sa ako prídavné meno vzoru **cudzí**) sa vždy píše **mäkké dlhé -í**:

- v tvaroch **-čí** pádových prípon **N. sg.** mužského rodu životného a neživotného,
napr.: **čí** chlapec, holub, papier;
- v tvaroch **-čí** pádových prípon **N. pl.** mužského rodu životného,
napr.: **čí** chlapi;
- v tvaroch **-čím** pádových prípon **I. sg.** mužského a stredného rodu,
napr.: s **čím** žiakom, dievčaťom;
- v tvaroch **-čích** pádových prípon **genitívu** množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: od **čích** žiakov, žien, dievčat;
- v tvaroch **-čím** pádových prípon **datívu** množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: **čím** chlapcom, ženám, dievčatám;
- v tvaroch **-čích** pádových prípon **akuzatívu** množného čísla mužského rodu životného,
napr.: **čích** chlapcov;
- v tvaroch **-čích** pádových prípon **lokálu** množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: o **čích** žiakoch, ženách, dievčatách;
- v tvaroch **-čími** pádových prípon **inštrumentálu** množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: s **čími** žiakmi, ženami, dievčatami;

Výslovnosť opytovacích zámen **čí, čia, čie**

Tabuľka č. 24

Opytovacie zámeno píšeme		vyslovujeme správne	vyslovujeme nesprávne
čí	čia	od čej	nie od [čie alebo čije]

Rozdiel medzi používaním **radi** – **rad-y**

Chcete ísť s nami?		
Veľmi rad-i!	muži alebo žiaci + ženy, deti	mužský rod, životné alebo muž. rod živ. + žen. a str.rod
Veľmi rad-y!	len ženy, príp. deti	ženský a stredný rod
On-i sú rad-i.	muži alebo žiaci + ženy, deti	mužský rod, životné alebo muž. rod živ. + žen. a str.rod
On-y sú rad-y.	len ženy, príp. deti	ženský a stredný rod
Keď je v skupine čo len jeden muž, žiak (<i>podstatné meno musí byť mužského rodu</i>), musíme používať on-i (rad-i)		

Neohybné sú:

- opytovacie zámeno **kde** (pýtame sa ním na **miesto**),
napr.: **Kde** bývajú tvoji rodičia?
- opytovacie zámeno **kam** (pýtame sa ním na **smer**),
napr.: **Kam** utekáte?

Ak opytovacie zámená spájajú vety (stoja na začiatku vedľajších viet), nazývame ich **vzťahnými zámenami**.

Pozri porovnanie týchto **zámen** v nasledujúcej tabuľke č. 25

Zámená	Opytovacie zámená	Vzťahné zámená
aký	Aký budeš mať prospech?	Nevie povedať, aký bude mať prospech.
ktorý	Ktorý dom sa ti páči?	To je ten dom, ktorý sa ti páči.
či	Či bol ten pes?	Až večer zistili, či bol ten pes.
kto	Kto otvorí dvere?	Uvidíš, kto otvorí dvere.
čo	Čo si chcel?	Nevedel si spomenúť, čo chcel.

Vymedzovacie zámená

Z väčšiny týchto zámen môžeme utvoriť **protikladné dvojice**:

- ten ist-ý – in-ý; tak-ý ist-ý – inakš-í; tamže – inde, inam; toľko isto, tak isto – inak;
takže – ináč; všetci – nikto; všade – nikde; vždy – nikdy; všetko – nič;
každ-ý – žiaden,
→ nijako, nijak-ý, nič-í, sám, sam-ý.

Ako prídavné mená vzoru **pekný** sa skloňujú nasledujúce vymedzovacie zámená:

- **ten ist-ý, tak-ý ist-ý, každ-ý, in-ý, nijak-ý, sam-ý.**

- **mäkké dlhé -í** sa pri nich píše:

- iba v pádovej prípone **-í nominatívu množného čísla**,
napr.: **t-í ist-í, tak-í ist-í, in-í, nijakí, samí** žiaci;

→ **dlhé tvrdé -ý** sa pri nich píše:

→ v ostatných pádoch:

- ↔ v pádovej prípone **-ý** nominatívu jednotného čísla mužského rodu,
napr.: *ten ist-ý chlapec, pes, tanier; in-ý kraj; tak-ý ist-ý žiak;*
- ↔ v pádovej prípone **-ým** inštrumentálu jednotného čísla mužského a stredného rodu,
napr.: s *t-ým ist-ým, in-ým, tak-ým ist-ým študentom, dievčaťom;*
- ↔ v pádovej prípone **-ých** genitívu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: *od t-ých ist-ých, in-ých, tak-ých ist-ých žiakov, žien, dievčat;*
- ↔ v pádovej prípone **-ým** datívu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: *t-ým ist-ým, in-ým, tak-ým ist-ým žiakom, ženám, dievčatám;*
- ↔ v pádovej prípone **-ých** akuzatívu množného čísla mužského rodu životného,
napr.: *t-ých ist-ých, in-ých, tak-ých ist-ých žiakov, chlapcov;*
- ↔ v pádovej prípone **-ých** lokálu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: *o t-ých ist-ých, in-ých, tak-ých ist-ých žiakoch, ženách, dievčatách;*
- ↔ v pádovej prípone **-ými** inštrumentálu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: s *t-ými ist-ými, in-ými, tak-ými ist-ými žiakmi, ženami, dievčatami;*

Ako prídavné mená vzoru **cudzí** sa skloňujú nasledujúce vymedzovacie zámená:

→ **inakší, nič;**

→ **mäkké dlhé -í** sa pri nich vždy píše:

→ vo všetkých pádoch:

- ↔ v pádovej prípone **-í** nominatívu jednotného a možného čísla mužského rodu,
napr.: *inakš-í sveter, nič-í majetok; inakš-í chlapci, študenti;*
- ↔ v pádovej prípone **-ím** inštrumentálu jednotného čísla mužského a stredného rodu,
napr.: *inakš-ím svetrom, perom; nič-ím majetkom;*
- ↔ v pádovej prípone **-ích** genitívu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: *od inakš-ích chlapcov, svetrov, blúzok, pier;*
- ↔ v pádovej prípone **-ích** lokálu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: *o inakš-ích svetroch, blúzkach, perách;*
- ↔ v pádovej prípone **-ích** akuzatívu množného čísla mužského rodu,
napr.: *inakš-ích chlapcov;*
- ↔ v pádovej prípone **-ími** inštrumentálu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu.
napr.: s *inakš-ími svetrami, blúzkami, perami;*

Nesklonné sú vymedzovacie zámená:

→ *nikto, nič, všetci (všetok); nijako, inak, tamže, takisto, ináč, nikde, nikade, nikam, všade, všadiaľ, inde, inokade, inam, nikdy, vždy, inokedy;*

Používanie vymedzovacích zámen sám, sama, samo, sami, samy, samý, samá, samé, samí

→ tvar **sám, sama, samo** znamená jediný, osamotený a označuje :

→ jednu osobu, zviera alebo jednu skupinu,
napr.: *Jurko bol doma **sám**.*
*Janka sa bojí zostať doma **sama**.*
*Dievča sa po ulici prechádzalo **samo**.*

→ **s mäkkým krátkym -i** sa píše tvar **sam-i**,

→ nahrádza **podstatné mená mužského životného rodu v nominatíve plurálu**,
napr.: *Študenti, učitelia bývajú **sam-i**. Chlapci išli na dvor **sami**.*

→ **s tvrdým krátkym -y** sa píše tvar **sam-y** (znamená samotný, opustený, bez pomoci, osamotený, nikto iný alebo nič tam nie je),

→ nahrádza **podstatné mená mužského rodu neživotné, ženského a stredného rodu**,
napr.: *Stromy v lese vyrástli **sam-y**.*
*Ženy **sam-y** pracovali v kuchyni.*
*Dievčatá ostali v triede **sam-y**.*

Ale pozor!

Pri zámenách **sam-y – sam-i** a zámenom **sam-ý** neplatia rovnaké gramatické pravidlá:

→ zámená **sam-y – sam-i** využívajú **rodové pravidlo** (pre jednotlivé rody **-y** alebo **-i**):
napr.: *Ženy (ženský rod) a dievčatá (stredný rod) spievali **sam-y**.*
*Chlapci (mužský rod, životný) prišli **sam-i**.*

Pomôcka:

- keď ukážeme zámenom **tí**, píšeme **sam-i**,
napr.: *Chlapci (**tí**) prišli **sam-i**;*
- keď ukážeme zámenom (**tie**), píšeme **sam-y**,
napr.: *Ženy a dievčatá (**tie**) spievali **sam-y**.*
- ak z textu nie je zrejмый gramatický rod, slovo **sam-i** píšeme s mäkkým **-i**:
napr.: ***Sam-i** ste to vymysleli. Vy **sam-i** ste sa tak rozhodli.*

Zámeno **sam-ý** (s tvrdým dlhým **-ý**) sa skloňuje podľa vzoru **pekný** (znamená **číry, čistý**),

- väčšinou sa vyskytuje vo význame,
 - že je mnoho vecí toho istého druhu,
 - alebo, že je niečoho veľa – osôb, zvierat a vecí;

Tvar zámena **sam-ý s tvrdým dlhým -ý** sa používa:

- v **mužskom rode neživotnom**,
napr.: *Kabát mal sam-ý flák. Juraj bol sam-ý humor. Pole bolo sam-ý kvet* (mnoho kvetov.)

Tvar zámena **sam-í s mäkkým dlhým -í** sa používa:

- v **množnom čísle mužského rodu životného**,
napr.: *Na plavárni boli samí vyšportovaní muži* (mnoho mužov).

Tvar zámena **sam-á s dlhou pádovou príponou -á** sa používa:

- v **ženskom rode**,
napr.: *Trieda bola sam-á špina* (všade).

Tvar zámena **sam-é s dlhou pádovou príponou -é** sa používa:

- v **množnom čísle**:
 - **mužského rodu neživotného**,
napr.: *V záhrade boli sam-é kvety.*
 - **ženského rodu**,
napr.: *Na módnú prehliadku prišli sam-é ženy.*
 - **stredného rodu**,
napr.: *Na túre boli sam-é deti. Po ihrisku behali sam-é dievčatá.*

Neurčité zámená

Keďže neurčité zámená sú utvorené od opytovacích zámen, aj skloňujú sa ako opytovacie zámená.

Podľa vzoru **pekný** sa skloňujú:

- neurčité zámená typu: *bárs-aký, bárs-ktorý, da-jaký, da-ktorý, voľ-a-ktorý, hoci-jaký, hoci-ktorý, ne-jaký, nie-ktorý, poda-ktorý, ponie-ktorý*;
- neurčité zámená typu: *ktorý-si, aký-si, ktorý-koľvek, aký-koľvek*.
 - skloňuje sa *iba označená časť* s *ohybným opytovacím zámenom*.

V opytovacích zámenách **aký**, ale aj **ktorý**, z ktorých sa pomocou *predpôn, prípon* **utvorili** neurčité zámená a majú **podobné skloňovanie** ako prídavne meno vzoru **pekný**, sa píše:

- **dlhé mäkké -í**,

- iba v tvaroch *-ktorí, akí-* **nominatívu** množného čísla mužského rodu životného,
napr.: *niektorí chlapci; ktorísi chlapci; akísi ľudia*.

→ **dlhé tvrdé -ý** sa píše,

→ **v ostatných tvaroch:**

- **-ktorý, -aký nominatívu jednotného čísla mužského rodu**,
napr.: **nie-ktorý** žiak, **ktorý-si** chlapec, **aký-si** človek;
- **-ktorým, -akým, -kým inštrumentálu jednotného čísla mužského a stredného rodu**,
napr.: s **nie-ktorým** žiakom, dievčaťom; s **ktorým-si** chlapcom, dievčaťom; s **akým-si** študentom, dievčaťom;
- **-ktorých, -akých genitívu množného čísla**,
napr.: od **nie-ktorých** žiakov, žien, dievčat; od **ktorých-si** chlapcov, žien, dievčat;
od **akých-si** študentov, žien, dievčat;
- **-ktorým, -akým datívu množného čísla**,
napr.: **nie-ktorým** žiakom, ženám, dievčatám; **ktorým-si** chlapcom, ženám, dievčatám;
akým-si študentom, ženám, dievčatám;
- **-ktorých, -akých akuzatíve množného čísla mužského rodu životného**,
napr.: **nie-ktorých** žiakov; **ktorých-si** chlapcov; **akých-si** študentov;
- **-ktorých, -akých lokálu množného čísla**,
napr.: o **nie-ktorých** žiakoch, ženách, dievčatách; o **ktorých-si** chlapcoch, ženách,
dievčatách; o **akých-si** študentoch, ženách, dievčatách;
- **-ktorými, -akými inštrumentálu množného čísla**,
napr.: s **nie-ktorými** žiakmi, ženami, dievčatami; s **ktorými-si** chlapcami, ženami,
dievčatami; s **akými-si** študentmi, ženami, dievčatami;

✚ **koncová prípona -si** sa vždy píše s **mäkkým krátkym -i**;

Podľa vzoru **cudzí** sa skloňujú:

→ **neurčité zámená typu *niečí, dačí, kadečí, bárčí***.

V opytovacích zámenách **čí**, z ktorých sa neurčité zámená utvorili pomocou **predpôn, prípon** a **majú podobné** skloňovanie ako prídavne meno vzoru **cudzí**, sa vo všetkých **tvaroch** vždy píše **mäkké dlhé í** :

- **-čí nominatívu jednotného a množného čísla mužského rodu**,
napr.: **nie-čí, da-čí, kade-čí**;
- **-čím inštrumentálu jednotného čísla mužského a stredného rodu**,
napr.: **nie-čím, da-čím, kade-čím, bár-čím**;
- **-čích genitívu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu**,
napr.: od **nie-čích, da-čích, kadečích**;
- **-čím datívu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu**,
napr.: **nie-čím, da-čím, kade-čím, bár-čím**;
- **-čích akuzatívu množného čísla mužského rodu**,
napr.: **nie-čích, da-čích, kade-čích**;
- **-čími inštrumentálu množného čísla mužského, ženského a stredného rodu**,
napr.: s **nie-čími, da-čími, kade-čími**;

✚ Pri neurčitých zámenách **niečí, niečia, niečie, niečím** platí výnimka z **rytmického krátenia** (môžu po sebe nasledovať dve dlhé slabiky).

Zhrnutie pravopisu pádových prípon zámen

Pri osvojovaní, utvrdzovaní (upevňovaní), písania **y/ý, i/í** v pádových príponách zámen, ktoré majú **podobné skloňovanie** aj **pravopis pádových prípon** ako vzory **pekný** a **cudzí**, odporúčam použiť tento algoritmus (poradie úkonov, krokov, ktoré sa postupným cvikom zautomatizujú a natrvalo vryjú do pamäte):

1. krok → určiť **druh zámena**,
2. krok → dať ho do **základného tvaru** (*nominatívu jednotného čísla*),
3. krok → určiť jeho **pádovú príponu** a na akú **spoluhlásku** sa končí v **kmeni** (*tvrdú, obojakú alebo mäkkú*) pri **ukazovacích, opytovacích, vzťahných, vymedzovacích a neurčitých zámenách**, ktoré majú **pri skloňovaní podobné pádové prípony** ako vzory **pekný** a **cudzí**;
4. krok → určiť **rod, číslo pád** a **vzor** uvedeného zámena,
5. krok → **na základe predchádzajúcich krokov** správne napísať **y/ý, i/í** v príslušnej **pádovej prípone** podľa toho, **ako sa uvádzajú** v komentári na ďalšej strane nasledujúceho zhrnutia **pravopisu zámen** (treba však pozrieť aj podrobnejší výklad o rozdelení, skloňovaní a pravopise pádových prípon jednotlivých vzorov zámen v celej predchádzajúcej časti).

Uvádzam aj konkrétny príklad použitia uvedeného algoritmu pri **opytovacom zámene** – **ktorým** žiakom:

- ⇒ v 1. kroku → určíme, že ide o **opytovacie zámeno**,
- ⇒ v 2. kroku → dáme ho do **základného tvaru** (*nominatívu jednotného čísla* – **ktorý** žiak),
- ⇒ v 3. kroku → určíme jeho **pádovú príponu** **-ý** a **zакončenie kmeňa** (*na obojakú spoluhlásku **r***)
- ⇒ v 4. kroku → určíme v zhode s nadradeným podstatným menom jeho **rod** (*mužský*), **číslo** (*množné*), **pád** (*datív*), a teda vzor (*pekný*),
- ⇒ v 5. kroku → na základe určenia v predchádzajúcich krokoch **správne napíšeme** v tomto **opytovacom zámene pádovú príponu** **-ý**.

Pozor na pravopis ostatných zámen:

- ⇒ **samostatné skloňovanie** aj **vlastný pravopis pádových prípon** majú:

→ **osobné základné a privlastňovacie** (podrobnejšie pozri tabuľky č. 13,14, 15), **zvratné privlastňovacie** (podrobnejšie pozri tabuľku č. 19), tiež **nasledujúce zhrnutie pravopisu zámen**;

- ⇒ **osobitný pravopis** majú:

→ **zámená** **samy** a **sami** (pozri príklady na s. 84, 85 a v nasledujúcom texte).

Základné kritériá písania **y/ý, i/í** v jednotlivých vzoroch a pádových príponách zámen:

⇒ **s tvrdým krátkym -y** sa píše:

→ **osobné základné zámená** (samostatné skloňovanie)

- **ty, my, vy** v nominatíve,
napr.: **Ty** si prišiel prvý. **My všetci** sa zúčastníme zajtrajšieho výletu. **Vy** to dokážete!
- **ony** v nominatíve množného čísla zámena **on** (odkazuje na **zvieratá** a **neživotné podstatné mená mužského rodu**, tiež na **podstatné mená ženského a stredného rodu**),
napr.: **Ženy** premýšľali nad módou. **Ony** sú tou témou nadšené. **Deti** sa hrali s loptou. **Ony** to robia rady.

→ zámeno **samy** (osobitný pravopis)

- v spojení s **podstatnými menami ženského a stredného rodu** (môžeme na nich ukázať zámenom **tie**),
napr.: **Ženy a dievčatá (tie)** spievali **samy**;

⇒ **s mäkkým krátkym -i** sa píše:

→ tvary **osobných základných zámen** (samostatné skloňovanie),

- **mi** v datíve **krátkeho tvaru** zámena **ja**,
napr.: Podaj **mi** vody;
- **ich, nich** v genitíve a akuzatíve osobných základných zámen **oni, ony**,
napr.: **Ich** sa pýtať nebudem; **Skutočnú pravdu** sa dozviem **od nich**;
- **im, nim** v datíve osobných základných zámen **oni, ony**,
napr.: **Im** by som vôbec nedôveroval;
- **nich** v lokáli osobných základných zámen **oni, ony**,
napr.: **Pochyboval** by som **o nich**;
- **nami, vami, nimi** v inštrumentáli osobných základných zámen **my, vy, oni, ony**,
napr.: Budeme premýšľať nad **nami, vami, nimi**;
- **oni** v nominatíve množného čísla osobného základného zámena **on** (odkazuje na **osoby mužského rodu**):
napr.: **Chlapi** premýšľali nad ekonomickými problémami. **Oni** tomu rozumejú.

→ osobné a vzratné privlastňovacie zámená **môj, tvoj, náš, váš, svoj** vo **všetkých tvaroch pádových prípon množného čísla** (samostatné skloňovanie),

- v pádovej prípone **-i** nominatívu, v spojení s podstatnými menami mužského rodu životného,
napr.: Na dvore sú **moj-i, tvoj-i, naš-i, vaš-i** kamaráti;
- v pádovej prípone **-ich** genitívu, v spojení s podstatnými menami mužského a stredného rodu,
napr.: Darček som dostal **od moj-ich, tvo-jich, naš-ich, vaš-ich svojich** kamarátov, sestier,
- v pádovej prípone **-im** datívu, v spojení s podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: Poviem **to moj-im, tvoj-im, naš-im, vaš-im** kolegom, učiteľkám, dievčatám;
- v pádovej prípone **-ich** akuzatívu množného čísla, v spojení s podstatnými menami mužského rodu životného,
napr.: Na druhej strane vidím **moj-ich, tvoj-ich, naš-ich, vaš-ich, svojich** kamarátov;
- v pádovej prípone **-ich** lokálu, v spojení s podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: Hovoril som o **moj-ich, tvoj-ich, naš-ich, vaš-ich, svojich** spolužiakoch, dcérach, dievčatách;
- v pádovej prípone **-imi** inštrumentálu, v spojení s podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: Na výlet pôjdem s **moj-imi, tvoj-imi, naš-imi, vaš-imi, svojimi** kamarátmi, sestrami, dievčatami.

→ zámeno **sami** (osobitný pravopis) sa píše **s mäkkým krátkym -i:**

- v spojení s podstatnými menami mužského rodu životného (môžeme na nich ukázať zámenom **tí**),
napr.: **Chlapci (tí) prišli sam-i;**
- ak z textu nie je zrejмый gramatický rod,
napr.: **Sam-i** ste to vymysleli. **Vy sam-i** ste sa tak rozhodli.

⇒ **s mäkkým dlhým -i** sa píše:

→ osobné základné zámeno **on, ono** (samostatné skloňovanie),

- v tvare (s) **ním** pádovej prípony inštrumentálu jednotného čísla uvedených osobných základných zámen,
napr.: S **ním** sa nechcem kamarátiť.

→ osobné a vzratné privlastňovacie zámená **môj, tvoj, náš, váš, svoj** (samostatné skloňovanie),

- v tvaroch (s) **moj-ím, tvoj-ím, naš-ím, vaš-ím**, (so) **svoj-ím** v pádových príponách inštrumentálu jednotného čísla, v spojení s podstatnými menami mužského životného a stredného rodu,
napr.: **V kine som bol s moj-ím, tvoj-ím, naš-ím, vaš-ím, so svoj-ím** kamarátom, dievčaťom.

- **ukazovacie, opytovacie a vzťahné, vymedzovacie a neurčité zámená**, ktoré sa utvorili od **opytovacích zámen -ktorý, aký-** pomocou *predpôn* a *prípon* a majú podobné skloňovanie aj pádové prípony ako prídavné mená vzoru **pekný**,

→ iba v *pádovej prípone -í nominatívu množného čísla mužského rodu*, v spojení s **podstatnými menami mužského rodu životného**, napr.: **t-í, tak-í, toľk-í** chlapci; **ktor-í** chlapci, **ak-í** ľudia; **t-í ist-í, in-í, tak-í ist-í, in-í** žiaci; V našej triede **boli sam-í** výborní športovci (mnoho športovcov); **niektor-í** chlapci, **ktor-ísi** chlapci, **ak-ísi** ľudia;

- tvary **opytovacích, vymedzovacích a neurčitých zámen**, ktoré sa utvorili z **opytovacích zámen či** pomocou *predpôn*, *prípon* a **majú podobné** skloňovanie aj pravopis pádových prípon ako prídavné meno vzoru **cudzí**,

→ v *pádových príponách nominatívu jednotného a množného čísla*, v spojení so **životnými a neživotnými podstatnými menami mužského rodu**, napr.: **č-í** chlapec, holub, papier, **inakš-í** svet, **nič-í** majetok; **inakš-í** chlap; **nieč-í, dač-í, kadeč-í** dom; **či** chlapci; **inakš-í** chlapi; **nieč-í, dač-í, kadeč-í, voľač-í, č-ísi** vlastníci;

→ v *pádových príponách inštrumentálu jednotného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského a stredného rodu**, napr.: s **č-ím** chlapcom, holubom, papierom, s **inakš-ím** svetom, s **nič-ím** majetkom; s **inakš-ím** chlapom; s **nieč-ím, dač-ím, kadeč-ím voľač-ím, č-ísim** vlastníkom, domom;

→ v *pádových príponách genitívu a lokálu množného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu**, napr.: od **č-ích** žiakov, žien, dievčat; **inakš-ích** svetov; **inakš-ích** chlapov; **nieč-ích, dač-ích, kadeč-ích** domov; o **č-ích** žiakoch, ženách, dievčatách; o **inakš-ích** chlapoch, ženách, dievčatách; svetoch, **nieč-ích, dač-ích, kadeč-ích** domoch;

→ v *pádových príponách datívu množného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu**, napr.: **č-ím** chlapcom, ženám, dievčatám;

→ v *pádových príponách akuzatívu množného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského rodu životného**, napr.: vidím **č-ích, inakš-ích, nieč-ích** chlapcov;

→ v *pádových príponách inštrumentálu množného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu**, napr.: s **č-ími, inakš-ími, nieč-ími** žiakmi, ženami, dievčatami;

⇒ **s tvrdým dlhým -ý** sa píše:

→ tvary **ukazovacích, opytovacích, vzťahových, vymedzovacích a neurčitých zámen** a majú podobné skloňovanie aj pádové prípony ako prídavné mená vzoru **pekný**,

- v *pádovej prípone -ý nominatívu jednotného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského rodu**,
napr.: *tak-ý, ak-ý, ktor-ý, ten ist-ý, tak-ý ist-ý, sam-ý, ne-jak-ý žiak, kvet*;
- v *pádovej prípone -ým inštrumentálu jednotného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského a stredného rodu**,
napr.: s *t-ým, tak-ým, ktor-ým, t-ým ist-ým, tak-ým ist-ým, nie-ktor-ým žiakom, dievčaťom*;
- v *pádovej prípone -ých genitívu množného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu**,
napr.: od *t-ých, tak-ých, toľk-ých, ktor-ých, t-ých ist-ých, nie-ktor-ých žiakov, žien, dievčat*,
- v *pádovej prípone -ým datívu množného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu**,
napr.: *t-ým, tak-ým, toľk-ým, ktor-ým, t-ým ist-ým, niektor-ým žiakom, ženám, dievčatám*;
- v *pádovej prípone -ých akuzatívu množného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského rodu životného**,
napr.: *t-ých, tak-ých, toľk-ých, ktor-ých, t-ých ist-ých, nie-ktor-ých žiakov; chlapcov*;
- v *pádovej prípone -ých lokálu množného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského ženského a stredného rodu**,
napr.: o *t-ých, tak-ých, toľk-ých, ktor-ých, t-ých ist-ých, niektor-ých študentoch, ženách, dievčatách*;
- v *pádovej prípone -ými inštrumentálu množného čísla*, v spojení s **podstatnými menami mužského a stredného rodu**,
napr.: s *t-ými, tak-ými, toľk-ými, ktor-ými, t-ými ist-ými, niektor-ými žiakmi, ženami, dievčatami*.

⇒ **pádová prípona -ou** sa vždy píše:

- v **inštrumentáli jednotného čísla ženského rodu všetkých zámen**,
napr.: *so mn-ou, s teb-ou, s naš-ou, s vaš-ou, s moj-ou, s tvoj-ou, so svoj-ou, s t-ou, s tak-ou, s ak-ou, s ktor-ou, s t-ou ist-ou, s tak-ou ist-ou, s in-ou, so sam-ou, s nie-ktor-ou*.

Charakteristika a rozdelenie čísloviek (numerálií)

Číslovky (numeráliá) sú **plnovýznamové, ohybné slová (skloňujú sa)**.

Označujú **počet**:

- **osôb**,
napr.: *dvaja priatelia, tri* ženy;
- **zvierat**,
napr.: *dve kozy, štyri* mačky;
- **vecí**,
napr.: *päť* pier,
- **dejov**,
napr.: *merat' dvakrát*;
- **ich poradie**,
napr.: *prvé* jahody;
- **a členenie**,
napr.: *trojaké* ponožky.

→ číslovky majú **podobu**:

- **podstatného mena**,
napr.: *sto, tisíc, milión, miliarda*;
- **prídavného mena**,
napr.: *prvý, druhý, viacnásobný, trojaký; tretí, tisíci*;
- **príslovky**,
napr.: *dvojako*.

Rozdelenie čísloviek podľa druhu

❶ **základné** (otázka: koľko, koľkí?),

- označujú počet, množstvo,
napr.: *jeden, dva, dvaja, tri, štyri, päť, sto, tisíc, milión, tisícdeväťstošesť, tritisíc sedemsto dvadsaťdva; štvrt', málo, veľa, mnoho*;

❷ **skupinové** (otázka: koľko?),

- vyjadrujú **nielen celkový počet** ako súhrn, ale pomenúvajú **každý jednotlivý predmet v skupine predmetov**,
napr. skupinová číslovka *troje deti* = 1 + 1 + 1 (traja jednotlivci), *dvoje, štvoro, päťoro, šestero, viacero*;
→ *využívajú sa najmä v spojení s pomnožnými podstatnými menami*,
napr.: *dvoje, troje dvere, viacero ponožiek*;

❸ **radové** (otázka: koľký v poradí?),

- vyjadrujú **poradie osôb alebo vecí v rade**,
napr.: *prvý, druhý, tretí, štvrtý, piaty, stý, tisíci...*;
prvý štvrt'rok (je v rade *štyroch* štvrt'rokov na *prvom* mieste); *prví* letci v histórii;

⇒ Porovnajcie rozlíšenie použitia **základných** a **radových čísloviek** v pravopise:

- **základné číslovky** (vyjadrujú počet),
napr.: v **tridsiatich rokoch svojho života** (mal práve **30** rokov);
Z podaných siedmich návrhov bol jeho najlepší (koľko podaných návrhov – **sedem**);
V triede boli piati žiaci (koľko: **päť** – **5** žiakov, **bodka** sa za číslicou **nepíše**);
- **radové číslovky** (vyjadrujú poradie),
napr.: v **tridsiatych rokoch dvadsiateho storočia**; **prídem po 20. februári**; **narodil sa v 80. rokoch minulého storočia**; **oslava 5. výročia**; **1931. až 1939. rok**; **piaty žiak**; **5. žiak**;
→ za **číselnými radovými číslovkami** sa dáva **bodka**;

④ násobné (otázka: koľkokrát?)

⇒ vyjadrujú:

- **koľkokrát?** sa uskutoční dej slovesa,
napr.: **prvýkrát** súťažiť; **päťkrát** denne jesť; **veľakrát** vidieť;
- **koľko rás?**
napr.: **raz, dva razy, tri razy, štyri razy** skočiť;
ale päť rás, šesť rás, sto rás spadnúť; **veľa rás** počuť;
- **koľkýkrát?**
napr.: **prvýkrát, druhýkrát, piatykrát, stýkrát**;
→ číslovky s **krát** sa píšú **spolu**,
napr.: **druhýkrát, šiestykrát, stýkrát; šesťkrát, veľakrát**;
→ platí tu výnimka z rytmického krátenia;
- **koľký rás?**
napr.: **prvý rás, druhý rás, piaty rás, stý rás**;
→ číslovky s **rás** sa píšú **osobitne**,
napr.: **druhý rás, šiesty rás, stý rás** (s krátkou samohláskou **a**);
ale päť rás, šesť rás, sto rás (s dlhou samohláskou **á**);
- **koľkonásobný?**
napr.: **dvojnásobný, trojnásobný, štvornásobný, stonásobný**;
- **koľkonásobne?**
napr.: **dvojnásobne, trojnásobne, štvornásobne, stonásobne**;
→ sú to **nesklonné číslovky**.

⑤ druhové (otázka: koľkoraký?)

- pomenúvajú **počet druhov vecí** alebo **javov**,
napr.: **trojaké** poháre; **päťoraké** zákusky; **mnohoraký** spôsob prípravy šalátu;

⑥ podielové číslovky

- sú **iba tvarom základných čísloviek**,
→ vznikajú spojením predložky **po** so **základnou číslovkou** v pomenovacom tvare,
napr.: **po dve, po tri, po štyri** eura; **po päť, po šesť** eur;
Žiaci sedeli po traja, po štyria, po dvoch.

Rozdelenie číselníkov podľa **určitosti**:

1. **určité**:

- pomenúvajú **určitý, presný počet** alebo **poradie osôb, zvierat, vecí, dejov a vlastností**;
→ písať sa môžu **dvojako (slovom aj číslom)**;

⇒ k **určným číslom** patria:

- **základné**,
napr.: **tri** strany (**tri** – **3** strany,),
→ **bodka** za číslom **sa nepíše**;
→ **bodka** sa **nepíše** ani pri **letopočte** a pri **číslovke**, ktorá je **za podstatným menom**,
napr.: roku **1989**; strana **30**; cvičenie **4**; kapitola **20**; zväzok **21**;
paragraf **15**;
→ **tieto čísla** sa čítajú ako **základné číslá**;
→ **skupinové**
napr.: **troje, päť, desať**;
→ **radové**,
napr.: **tretia** strana (**3.** strana),
→ **bodka** za číslom **sa píše**;
→ **násobné**,
napr.: **štvornásobná** matka (**4-násobná** matka); **stokrát** vyskočil (**100-krát** vyskočil); **šesť ráz** kopol (**6 ráz** kopol);
→ **druhé**,
napr.: **dvojaký, päťaký, stokraký**.

2. **neurčité číslá** vyjadrujú:

- **neurčitý** (len *približne, na základe odhadu alebo osobného názoru*) **počet** alebo **poradie osôb, zvierat, vecí, dejov a vlastností**,
napr.: **málo** vody, **zopár** mincí, **mnoho** ovocia, **viacnásobná** matka, **niekoľkokrát** zopakovala, **veľa ráz** jedla, **niekoľko** spôsoby;
→ **nedajú sa zapísať číslom**;

⇒ k **neurčným číslom** patria:

- **základné**,
napr.: **málo, veľa, mnoho**;
→ **skupinové**
napr.: viacero;
→ **radové**,
napr.: mnohý;
→ **násobné**,
napr.: mnohokrát, veľakrát, mnoho ráz, viac ráz, mnohýkrát, mnohý raz, mnohonásobný, viacnásobný, mnohonásobne, viacnásobne
→ **druhé**,
napr.: mnohoraký, mnohorako;

Gramatické kategórie čísloviek

Môžu sa pri nich určovať **menné gramatické kategórie**:

- ich určovanie závisí od toho, či sa môžu **ohýbať (skloňovať)** alebo sú **nesklonné**,
 - pri vzoroch **jeden, dva, tri štyri, päť, dub, stroj, žena, mesto** určujeme **rod, číslo, pád**;
 - pri tých, ktoré majú podobné skloňovanie ako vzor **pekný a cudzí** (*radové, násobné, druhové*) sa určuje **zhoda v rode, čísle a páde**;
 - pri neohybných (nesklonných – *trojako, viacero*) sa gramatické kategórie neurčujú;

Skloňovanie čísloviek

Číslovky, ktoré majú **podobu podstatných mien** sa skloňujú:

⇒ podľa vzoru **dub**,

- ak číslovka **milión** **stojí samostatne**,
napr.: **milión – milióny – miliónmi**;
Počet ľudí sa blíži k **miliónu**;

- ak číslovka **milión** **stojí pri podstatnom mene** je **nesklonná**;

⇒ podľa vzoru **stroj**,

- ak číslovka **tisíc** **stojí samostatne**,
napr.: **tisíc – tisíce – tisícmi**; Počet sa blíži k **trom tisícom**;

- ak číslovka **tisíc** **stojí pri podstatnom mene** (je súčasťou zloženej číslovky) **neskloňuje sa**,
napr.: Mám **šesťtisíc** korún;

⇒ podľa vzoru **žena**

- číslovka **miliarda**, ak **stojí samostatne**,
napr.: **miliarda – miliardy**; Na zemi je 5,4 **miliárd** ľudí;
- **číselné podstatné mená (čísla a číslice)**;
- **pomenovanie číslic**,
napr.: **nula, jednotka, dvojka, päťorka, stovka, tisícka**;

- ak číslovka **miliarda** **stojí pri podstatnom mene**, je **nesklonná**;

⇒ podľa vzoru **ulica**,

- **skupiny čísel**,
napr.: **dvojica, trojica, päťica**;

⇒ podľa vzoru **mesto**,

- ak číslovka **sto, málo** **stojí samostatne**,
napr.: číslo delíme **stom**; uspokojil sa aj s **málom**;

→ ak číslovka **sto**, **málo** stojí **pri podstatnom mene** je **nesklonná**,
napr.: Je tam **sto** žiakov;

⇒ **zlomkové výrazy** sa skloňujú:

- podľa vzoru **dlaň**,
napr.: **štvrt'**;
- podľa vzoru **ulica**,
napr.: **polovica**;
- podľa vzoru **žena**,
napr.: **osmina, štvrtina, tretina, polovina**;

Nesklonné je:

- **pol**
napr.: na **pol** ihriska.

Číslovky, ktoré majú **podobu** (formu) **prídavných mien** (*adjektíváliá*), sa skloňujú:

⇒ podľa vzoru **pekný** – **kmeň slova** zakončený na **tvrdú** alebo **obojakú spoluhlásku** a **pádová prípona nominatívu jednotného čísla** je **-ý**:

- **radové**,
napr.: **druh-ý, štvrt-ý, piat-y** ročník;
- **násobné** (zakončené na **-násobný**),
napr.: **dvojnásobn-ý, trojnásobn-ý, štvornásobn-ý** víťaz;
- **druhové** (zakončené na **-aký**),
napr.: **trojak-ý, päťorak-ý, mnohorok-ý** spôsob;
- **neurčité**,
napr.: **viacnásobn-ý** víťaz;
→ **ale** v **nominatíve plurálu** je **pádová prípona -í**;
napr.: **viacnásobn-í** víťazi; **mnoh-í** chlapci, **niekoľk-í** študenti, **viacer-í** futbalisti,

⇔ **pravopis ich pádových prípon** je teda **podobný** ako pri **vzore pekný**,
→ v **nominatíve plurálu -í/i**, v **ostatných pádoch -y/ý**;

⇒ podľa vzoru **cudzí** – **kmeň slova** zakončený na **mäkkú spoluhlásku** a **pádová prípona nominatívu jednotného čísla** je **-í**:

- **radové**,
napr.: **tretí, tisíci.**

⇔ **pravopis ich pádových prípon** v **nominatíve** a **inštrumentáli singuláru** a **vo všetkých pádoch plurálu** je **podobný** ako pri **vzore cudzí** (**vždy s -í/i**).

Pozor!

Pri **násobných číslovkách** **tretíkrát, tisíckrát, stýkrát; tisícnásobný, jedenásťnásobný, dvanásťnásobný, osemdesiatnásobný; viacrázový** platí výnimka z rytmického krátenia (*dve dlhé slabiky môžu po sebe nasledovať*).

Skloňovanie a pravopis základnej číslovky jeden, jedna, jedno, jedni, jedny

Základná číslovka **jeden** má:

→ **samostatné skloňovanie** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 26);

Tabuľka č. 26

Skloňovanie číslovky jeden (jednotné aj množné číslo)					
Pád	jednotné číslo			množné číslo	
	mužský rod	stredný rod	ženský rod	muž. rod - životný	ostatné rody (muž. rod – neživ., žen. rod, stred. rod)
N.	jeden-0 chlap, pes, dub	jedn-o dievča	jedn-a žena	jedn-i chlapi	jedn-y stromy, ženy, deti
G.	jedn-ého	jed-ého	jedn-ej	jedn-ých	jedn-ých
D.	jedn-ému	jedn-ému	jedn-ej	jedn-ým	jedn-ým
A.	jeden-0 strom, jedn-ého muža, psa	jedn-o dievča	jedn-u ženu	jedn-ých	jedn-y stromy, ženy, deti
L.	(o) jedn-om	(o) jedn-om	(o) jedn-ej	(o) jedn-ých	(o) jedn-ých
I.	(s) jedn-ým	(s) jedn-ým	(s) jedn-ou	(s) jedn-ými	(s) jedn-ými

→ v **zložených číslovkách** je číslovka **jeden** **nesklonná**,
napr.: 21, 31, 41, 101 ..., zo **sto****jeden** prípadov, v **sedemdesiat****jeden** obciach.

Z tabuľky č. 26 vidíme, že

⇒ základná číslovka **jedn-i** s mäkkým krátkym **-i** sa píše:

→ v nominatíve množného čísla životných podstatných mien mužského rodu,
napr.: **jedn-i** *Pudia*; Vraveli nám o tom **jedn-i** rodičia;

⇒ základná číslovka **jedn-y** s krátkym ypsilonom sa píše:

→ v **N.** a **A.** podstatných mien:

- **neživotných mužského rodu**,
napr.: **jedn-y** *stromy*;
- **ženského rodu**,
napr.: **jedn-y** *ženy*; Celú zimu nosili len **jedn-y** *topánky*;
- **stredného rodu**,
napr.: **jedn-y** *deti*; Máme iba **jedn-y** *oči*, tak sa o ne musíme starať.

→ ostatné pády základnej číslovky **jedn-i/y** sa v I. sg. a v množnom čísle píšú s **dlhým ypsilonom -ý**:

→ v I. sg. mužského rodu životného,
napr. s <i>jedn-ým chlapom</i> ;
→ v G. pl. mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: od <i>jedn-ých chlapov, stromov, žien, dievčat</i> ;
→ v D. pl. mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: dám <i>jedn-ým chlapom, stromom, ženám, dievčatám</i> ;
→ v A. pl. mužského rodu životného,
napr. vidím <i>jedn-ých chlapov</i> ;
→ v L. pl. mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: (o) <i>jedn-ých chlapoch, strom-och, žen-ách, dievčat-ách</i> ;
→ v I. pl. mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: (s) <i>jedn-ými chlapmi, stromami, ženami, dievčatami</i> .

Číslovka jeden je **nesklonná**:

→ v zložených číslovkách ,
napr. <i>dvadsaťjeden</i> žien; so <i>štyridsaťjeden</i> mužmi; z 21, 31, 41, 101 ..., zo <i>stojeden prípadov</i> , v <i>sedemdesiatjeden</i> obciach.

Osobitné skloňovanie základných čísloviek dva, dve, dvaja, oba, obaja, obe, obidva, bidvaja, obidve, tri, traja, štyri, štyria, päť, piati

Tabuľka č. 27

pád	dva, dvaja, dve	oba ,obaja, obe obidva, obidvaja, obidve
N.	<i>dva stromy</i> (muž. rod, neživ.), <i>dvaja chlapi</i> (muž. rod, živ.), <i>dve ženy</i> (žen. rod), <i>dve autá</i> (str. rod),	<i>oba, obidva stromy</i> (muž. rod, neživ.), <i>obaja, obidvaja chlapi</i> (muž. rod, živ.), <i>obe, obidve ženy, autá</i> (žen. rod, str. rod),
G.	dvoch	oboch, obidvoch
D.	trom	obom, obidvom
A.	<i>dva stromy</i> (muž. rod, neživ.), <i>dvoch chlapov</i> (muž. rod, živ.), <i>dve ženy</i> (žen. rod), <i>dve autá</i> (str. rod),	<i>oba , obidva stromy</i> (muž. rod, neživ.), <i>oboch, obidvoch chlapov</i> (muž. rod, živ.), <i>obe, obidve ženy</i> (žen. rod), <i>obe, obidve autá</i> (str. rod),
L.	dvoch	oboch, obidvoch
I.	dvoma/dvomi	oboma/obomi obidvoma/obidvomi

Tabuľka č. 28

pád	tri, traja	štyri, štyria	päť, piati
N.	tri stromy (muž. rod, neživ.), tri ženy (žen. rod), tri autá (str. rod), traja chlapi (muž. rod, živ.),	štyri stromy (muž. rod, neživ.), štyri ženy (žen. rod), štyri autá (str. rod), štyria chlapi (muž. rod, živ.),	piati chlapi (muž. rod, živ.), päť stromov (muž. rod, neživ.), päť žien (žen. rod), päť dievčat (str. rod),
G.	troch	štyroch	piatich
D.	trom	štyrom	piatim
A.	tri stromy (muž. rod, neživ.), tri ženy (žen. rod), tri autá (str. rod), troch chlapov (muž. rod, živ.)	štyri stromy (muž. rod, neživ.), štyri ženy (žen. rod), štyri autá (str. rod) štyroch chlapov (muž. rod, živ.),	piatich chlapov (muž. rod, živ.), päť žien (žen. rod), päť dievčat (str. rod),
L.	troch	štyroch	piatim
I.	troma/tromi	štyrmi	(s) piatimi

Základné číslovky **dva, tri, štyri, päť** majú:

→ **osobitné skloňovanie** (pozri tabuľku č. 27, 28);

Základné číslovky **5 – 99** sa skloňujú:

→ podľa vzoru **päť** (pozri tabuľku č. 28);

Skupinové číslovky (**dvoje, troje, štvoro, päťoro** atď.) **sa neskloňujú**:

→ napr.: *vybrať si z **päťoro** šiat.*

Z tabuliek č. 27, 28 vidíme, že základné číslovky **dvaja, obidvaja, obaja, traja, štyria** sa so **životnými podstatnými menami mužského rodu** používajú:

- v **nominatívne plurálu**,
napr.: **dvaja, obidvaja, obaja, traja, štyria chlapi**;
- a v **akuzatívne plurálu**,
napr.: **dvoch, oboch, obidvoch, troch, štyroch chlapov**;

Základné číslovky **dva, obidva, oba** sa s **neživotnými podstatnými menami mužského rodu** používajú:

- v **nominatívne a akuzatívne plurálu**,
napr.: **dva, obidva, oba duby**;

Základné číslovky **dve, obidve, obe** sa v **nominatívne a akuzatívne plurálu** používajú:

- s **podstatnými menami ženského rodu**,
napr.: **dve, obidve, obe ženy**;
- a **stredného rodu**,
napr.: **dve, obidve, obe deti; dve, obidve, obe autá**;

Základné číslovky **tri, štyri** sa aj v **nominatíve** a **akuzatíve plurálu** používajú:

- s neživotnými podstatnými menami mužského rodu,
napr.: **tri, štyri stromy**;
- s podstatnými menami ženského rodu,
napr.: **tri, štyri ženy**;
- a s podstatnými menami stredného rodu,
napr.: **tri, štyri deti, autá**.

Základné číslovky **dva, dve, dvaja, oba, obaja, obe, obidva, obidvaja, obidve, tri, traja, štyri, štyria** majú v inštrumentáli plurálu tvary,

- s **dvoma/dvomi, oboma/obomi, obidvoma/obidvomi, tromi/tromi, štyrmi chlapmi, ženami, autami**.

Základné číslovky **5 – 99** sa skloňujú podľa vzoru **päť**,

- okrem čísloviek so zložkou **-jeden**, ktoré sa **neskloňujú**,
napr.: **tridsaťjeden chlapcov**, od **päťdesiatjeden chlapcov**, o **sedemdesiatjeden chlapcov**, s **deväťdesiatjeden chlapcami**.

Z tabuľky č. 28 vidíme, že základná číslovka **päť** sa v **nominatíve** a **akuzatíve** spája s **podstatnými menami v genitíve**:

- **mužského rodu, neživotnými**,
napr.: **päť stromov, rožkov**;
- **ženského rodu**,
napr.: **päť žien, korún**;
- **stredného rodu**,
napr.: **päť dievčat, miest**;

V **nominatíve** má číslovka **päť** aj tvar **piati**,

- keď sa spája so **životnými podstatnými menami**,
napr.: **piati chlapi, študenti, turisti**;

Pri vzore základnej číslovky **päť** sa v pádových príponách všetkých tvarov vždy píše **mäkké krátke -i**,

- **piati chlapi, piat-im chlapom, piat-ich chlapov, (o)piat-ich chlapoch, (s)piat-imi chlapmi, siedm-i muži, ôsm-im návštevníkom**.

Zhrnutie pravopisu pádových prípon čísloviek

Aj pri osvojovaní, utvrdzovaní (upevňovaní), písania **y/ý, i/í** v pádových príponách čísloviek, ktoré majú **podobu podstatných mien** a skloňujú sa podľa **vzorov podstatných mien** (**dub, stroj, žena, ulica, dlaň, mesto**), alebo ktoré majú **podobu prídavných mien** (*adjektiváliá*) s **podobným skloňovaním** aj **pravopisom pádových prípon** ako vzory **pekný** a **cudzí**, odporúčam použiť tento algoritmus (poradie úkonov, krokov, ktoré sa postupným cvikom zautomatizujú a natrvalo vryjú do pamäte):

1. krok → určiť **druh číslovky**,
2. krok → dať ju do **základného tvaru** (*nominatívu jednotného čísla*),
3. krok → určiť **pádovú príponu** a na **akú spoluhlásku** sa číslovka s **podobou podstatných mien** alebo s **podobou prídavných mien** končí v **kmeni** (*tvrdú, obojakú alebo mäkkú*),
4. krok → určiť **rod, číslo pád a vzor** uvedenej číslovky,
5. krok → **na základe predchádzajúcich krokov** správne napísať **y/ý, i/í** v príslušnej **pádovej prípone** podľa toho, **ako sa uvádzajú** v komentári na ďalšej strane nasledujúceho **zhrnutia čísloviek** (treba však pozrieť aj podrobnejší výklad o rozdelení, skloňovaní a pravopise pádových prípon jednotlivých vzorov čísloviek v celej predchádzajúcej časti).

Uvádzam aj konkrétny príklad použitia uvedeného algoritmu pri **číslovke** (s podobou prídavného mena) – s **druhým** víťazom:

- ♦ v 1. kroku → určíme, že ide o **radovú číslovku**,
- ♦ v 2. kroku → ju dáme do **základného tvaru** (*nominatívu jednotného čísla* – **druhý** víťaz),
- ♦ v 3. kroku → určíme jeho **pádovú príponu -ý** a **zakončenie kmeňa** (*na obojakú spoluhlásku h*)
- ♦ v 4. kroku → určíme jeho **rod** (*mužský*), **číslo** (*jednotné*), **pád** (*inštrumentál*), a teda vzor (*pekný*),
- ♦ v 5. kroku → na základe určenia v predchádzajúcich krokoch **a základných kritérií písania y/ý, i/í v jednotlivých vzoroch a pádových príponách čísloviek** (pozri nasledujúci text na s. 104 – 105) **správne napíšeme** v tejto **radovej číslovke pádovú príponu -ý**.

Uvádzam tiež aj konkrétny príklad použitia uvedeného algoritmu pri **číslovke** (s podobou podstatného mena) – **miliardy**:

- ♦ v 1. kroku → určíme, že ide o **číslovku**,
- ♦ v 2. kroku → ju dáme do **základného tvaru** (*nominatívu jednotného čísla* – **miliarda**,
- ♦ v 3. kroku → určíme jej **pádovú príponu -a** a **zakončenie kmeňa** (*na tvrdú spoluhlásku d*),
- ♦ v 4. kroku → určíme jej **rod** (*ženský*), **číslo** (*množné*), **pád** (*nominatív*), a teda vzor (*žena*),
- ♦ v 5. kroku → na základe určenia v predchádzajúcich krokoch **a základných kritérií písania y/ý, i/í v jednotlivých vzoroch a pádových príponách čísloviek** (pozri nasledujúci text na s. 105) **správne napíšeme** v tejto **radovej číslovke pádovú príponu -ý**.

Pozor na pravopis ostatných čísloviek:

- **základné číslovky jeden, dva, tri, štyri, päť, piati** (podrobnejšie pozri tabuľky č. 26-28) majú **samostatné skloňovanie** aj **vlastný pravopis pádových prípon** (príklady ich pravopisu pozri v nasledujúcom texte).

Základné kritériá písania y/ý, i/í v jednotlivých vzoroch a pádových príponách čísloviek

⇒ **s tvrdým dlhým -ý** sa píše:

→ **radové, násobné, druhové, neurčité číslovky**, ktoré **majú podobné** skloňovanie aj pravopis pádových prípon ako prídavné mená vzoru **pekný**,

→ v pádových príponách **N., I. sg.** a v **G., D., L., I. pl.**
napr.: *bol v poradí prv-ý, druh-ý; prv-ým, prv-ých, prv-ými, dvojak-ý smer, dvojak-ým, dvojak-ých, dvojak-ými, trojak-ý; dvojnásobn-ý víťaz, dvojnásobn-ým, dvojnásobn-ých, dvojnásobn-ými, viacnásobn-ý víťaz, mnohorak-ý spôsob;*

→ **základné číslovky jedn-i/y**

→ v množnom čísle:

⇔ v **G.** mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: *jedn-ých chlapov, stromov, žien, dievčat;*
⇔ v **D.** mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: *jedn-ým chlapom, stromom, ženám, dievčatám;*
⇔ v **A.** mužského rodu – životného,
napr.: *jedn-ých chlapov;*
⇔ v **L.** mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: (o) *jedn-ých chlapoch, strom-och, žen-ách, dievčat-ách;*
⇔ v **I.** mužského, ženského a stredného rodu,
napr.: (s) *jedn-ými chlapmi, stromami, ženami, dievčatami;*

⇒ **s tvrdým krátkym -y** sa píše:

→ číslovky, ktoré majú **podobu podstatných mien** a skloňujú sa podľa vzoru **dub**:

→ ak číslovka **milión** *stojí samostatne*,
napr.: *milión – milión-y*; Počet ľudí sa blíži k *miliónu*;

→ číslovky, ktoré majú **podobu podstatných mien** a skloňujú sa podľa vzoru **žena**:

→ v pádových príponách **N.** a **A. pl.**
napr.: *miliard-y*,
⇔ **zlomkové výrazy**,
napr.: *osmin-y, štvrtin-y, tretin-y, polovin-y;*

→ **radové číslovky**, ktoré majú podobné skloňovanie aj pravopis pádových prípon ako prídavné meno vzoru **pekný** a platí pri nich pravidlo o rytmickej krátení (dve dlhé slabiky nemôžu po sebe nasledovať),

→ v pádových príponách **N., I. sg.** a v **G., D., L., I. pl.**
napr.: *bol v poradí piat-y, s piat-ym; piat-ych, piat-ym, piat-ymi;*

→ základná číslovka **jedn-y**,

→ v pádových príponách **N. a A. pl.**, v spojení s neživotnými podstatnými menami mužského, ženského a stredného rodu:
napr.: **jedn-y stromy; jedn-y ženy, jedn-y topánky; jedn-y deti, jedn-y oči;**

⇒ **s mäkkým dlhým -í** sa píše:

→ radové, násobné, druhové, neurčité číslovky, ktoré **majú podobné** skloňovanie aj pravopis pádových prípon ako prídavné meno vzoru **pekný**,

→ v pádových príponách **nominatívu množného čísla**,
napr.: **na pretekoch boli prv-í, druh-í; dvojnásobn-í víťazi, dvojak-í ľudia, niekoľkonásobn-í víťazi;**

→ radové číslovky, ktoré **majú podobné** skloňovanie aj pravopis pádových prípon ako prídavné meno vzoru **cudzí**,

→ v pádových príponách **N. a I. jednotného čísla** a všetkých pádových príponách **množného čísla**,
napr.: **bol tret-í v poradí; stretol sa s tret-ím vo včerajších pretekoch; tret-ích, tret-ím, tret-ími;**

⇒ **s mäkkým krátkym -i** sa píše:

→ číslovky, ktoré majú **podobu podstatných mien** a skloňujú sa podľa vzoru **ulica**,

→ v pádových príponách **D. a L. sg.**,
⇔ slova **polovica**
napr.: **v polovic-i týždňa; o polovic-i cesty;**
⇔ skupiny čísel,
napr.: **dvojc-i, trojic-i, päťic-i;**

→ číslovky, ktoré majú **podobu podstatných mien** a skloňujú sa podľa vzoru **stroj**,

→ ak číslovka **tisíc stojí samostatne**,
napr.: **tisíc – tisíce – s tisíc-mi prípadov; Počet sa blíži k trom tisícom;**

→ radové číslovky, ktoré **majú podobné** skloňovanie aj pravopis pádových prípon ako prídavné meno vzoru **pekný** a **uplatňuje sa pri nich pravidlo o rytmickej krátení** (dve dlhé slabiky nemôžu po sebe nasledovať),

→ v pádových príponách **nominatívu množného čísla**,
napr.: **na pretekoch boli piat-i, šiest-i, siedmi-i;**

→ radové číslovky, ktoré **majú podobné** skloňovanie aj pravopis pádových prípon ako prídavné meno vzoru **cudzí** a **uplatňuje sa pri nich pravidlo o rytmickej krátení** (dve dlhé slabiky nemôžu po sebe nasledovať),

→ v pádových príponách **N. a I. jednotného čísla** a v pádových príponách **množného čísla**,
napr.: **tisíc-i prípad, s tisíc-im prípadom; tisíc-ich, tisíc-imi;**

→ základná číslovka jedn-**i**,

→ v **nominatíve množného čísla**, v spojení so životnými podstatnými menami mužského rodu,
napr.: jedn-**i** ľudia; Vráveli nám o tom jedn-**i** rodičia;

→ základné číslovky päť, piat-**i**, ktoré majú **samostatné skloňovanie** (pozri tabuľku č. 28),

→ v pádových príponách **nominatívu**,

⇔ keď sa spájajú so životnými podstatnými menami,
napr.: piat-**i** chlapi, študenti, turisti;

→ aj vo všetkých ostatných tvaroch pádových prípon,

⇔ piat-**i** chlapi, piat-**im** chlapom, piat-**ich** chlapov, o) piat-**ich** chlapoch, (s) piat-**imi** chlapmi, siedm-**i** muži, ôsm-**im** návštevníkom.

→ tvary základných čísloviek dva, tri, štyri, päť,

→ v **inštrumentáli plurálu**,
napr.: s dvoma/dvomi, oboma/obomi, obidvoma/obidvomi, troma/tromi, štyrmi, piatimi chlapmi, ženami, autami.

→ základné číslovky tri, štyri sa aj v **N.** a **A. plurálu** používajú:

- s neživotnými podstatnými menami mužského rodu,
napr.: tr-**i**, štyr-**i** stromy;
- s podstatnými menami ženského rodu,
napr.: tr-**i**, štyr-**i** ženy;
- a s podstatnými menami stredného rodu,
napr.: tr-**i**, štyr-**i** deti, autá.

Písanie jednoduchých a zložených čísloviek

Pri písaní čísloviek osobitne, či **dovedna** treba brať do úvahy tri faktory:

- či je číslovka **základná** alebo **radová**;
- či je číslovka **jednoduchšia** alebo **zložitejšia**;
- či je číslovka **so základným tvarom** alebo **skloňovaným**.

Určité číslovky sa môžu písať **dvojako**:

⇒ **slovom** aj **číslicou**,

- **určité základné číslovky**,
napr.: **tri** strany – **3** strany,
→ **bodka za číslicou** sa **nedáva**;

→ pri **letopočte** a pri **číslovke**, ktorá je **za podstatným menom**, sa **bodka nepíše**,
napr.: roku **1989**, strana **30**, cvičenie **4**, kapitola **20**, paragraf **15**, zväzok **21**,
→ **tieto číslice sa čítajú** ako **základné číslovky**;

→ **určité radové číslovky**,
napr.: **tretia** strana – **3.** strana,
→ **bodka za číslicou sa dáva**;

→ **určité násobné číslovky**,
napr.: **štvornásobná** matka (**4-násobná** matka), **stokrát** vyskočil (**100-krát** vyskočil), **šesťrát** kopol (**6 krát** kopol).

Neurčité číslovky sa píšú:

⇒ **iba slovom**,

→ **málo** vody, **zopár** mincí, **mnoho** ovocia, **viacnásobná** matka, **niekoľkokrát** zopakovala, **veľa krát** jedla, **niekoľkoraké** spôsoby;
→ **nedajú sa zapísať číslicou**.

Základné číslovky zložené s **jeden**

→ **zložené základné číslovky** zakončené na **-jeden** sa nikdy neskloňujú,

→ **desiatky** a **jednotky zložených základných čísloviek** sa píšú **spolu**,
napr.: **tridsaťjeden** žiakov, **päťdesiatjeden** dievčat, **v dvadsaťjeden** laviciach.

Ale:

→ **zložené základné číslovky** začínajúce sa na **jeden-** majú, navyše, aj **privilégium** (výhodu) **sklonného tvaru**,
napr.: vo svojich **jedenadvadsiatich** rokoch, spomedzi **jedenatridsiatich** príslušníkov.

Základné číslovky zložené s **-dva, -tri, štyri, -päť, -šesť** atď. sú:

→ buď **nesklonné** a píšeme ich ako **jedno slovo**
napr.: **dvadsaťsedem** študentov, s **päťdesiatšesť** chlapcami, od **šesťdesiatštyri** dievčat,
→ alebo **sklonné** a **skloňovanú časť** píšeme **oddelene**,
napr.: pre **dvadsiatich siedmich** žiakov, s **päťdesiatimi šiestimi** študentkami.

→ pri skloňovaní **zložených základných čísloviek** **jednotky oddeľujeme** od **zvyšku číslovky**,
napr.: s **dvestoštyridsiatimi piatimi** účastníkmi, **tristopäťdesiatim dvom** prieskumníkmi.

Základné číslovky v **neskloňovanom základnom tvare** píšeme **ako jedno slovo** (používa sa v účtovníctve),

- takto môžeme dokonca písať aj vyššie zložené základné číslovky,
napr.: **osemstoštyridsaťosem, tristoštyridsaťosemtisíc,**
 - pre **väčšiu prehľadnosť** však máme zároveň možnosť oddeľovať **tisícky, stovky** a **desiatky s jednotkami**,
napr.: **päťtisíc dvesto; sedemtisíc dvesto osemdesiattri; deväťtisíc sedemsto štyridsaťdva** obyvateľov; **trinásťtisíc päťsto** prípadov ochorení;
⇔ **táto forma je praktickejšia;**

- spisovné je tiež **nesklonné používanie základných čísloviek**, ktoré sa **píšu spolu**,
napr.: **s dvadsaťdva** korčuliarmi; **s dvadsaťštyri** krajinami; **s dvadsaťštyri** titulmi.

- ak základná číslovka označuje **iba stovky** alebo **tisícky**, píše sa **spolu**,
napr.: **dvesto, tritisíc, dvadsaťsedemtisíc, stoosemdesiatdvatisíc.**

Nesklňované tvary vyšších zložených čísloviek píšeme:

- buď **dovedna ako jedno slovo**
napr.: **tisícsemdvestoosedesiatštyri, deväťstosedesiatpäť;**
- alebo **oddeľujeme stovky, tisícky, milióny** atď.
napr.: **tisíc sedemsto štyridsaťosem, štyri milióny, päť miliónov, deväť miliónov, tri miliardy, sedem biliónov.**
 - pri takto **zložitých číslach** je však pre lepšiu prehľadnosť **možné tisícky, stovky písať oddelene** a **desiatky s jednotkami spolu**, preto by zápis čísla (**9 898 425**) mohol vyzeráť aj takto: **deväť miliónov osemdvesto deväťdesiatosemtisíc štyristo dvadsaťpäť;**

Zložené radové číslovky **21.** až po **99.** majú:

- alebo v oboch častiach tvar prídavných mien a **desiatky a jednotky** sa **vo všetkých pádoch** vždy píšú **zvlášť** (ako **dve slová**),
 - každá časť sa aj osobitne skloňuje,
napr.: **dvadsiaty prvý, od dvadsiateho siedmeho, k štyridsiatemu piatemu, s deväťdesiatym deviatym;**
- alebo **rovnako správnu, ale zriedkavejšiu podobu**, pri ktorej **stoja jednotky na prvom mieste**,
 - píšú sa ako **jedno slovo**,
napr.: **dvaadvadsiaty, triaštyridsiaty.**

Spolu sa píšú:

- aj **radové číslovky** zložené z **jednotiek, stovák** a **tisícok**,
napr. **stoprvý, dvetisícdrhý.**

Tisícky a **stovky** oddeľujeme:

- v **zložených radových číslovkách** (podobne ako pri zložených základných číslovkách),
napr.: **tisíc deväťsto tridsiateho ôsmeho.**

Zároveň je prípustné aj **celú zloženú radovú číslovku** písať (rovnako ako pri základných číslovkách):

- ako **jedno slovo**,
napr.: *päťstodvadsiatyôsmy*;
- **ale aj osobitne**,
napr.: *päťsto, dvadsiaty ôsmy, tisíc deväťsto šesťdesiateho ôsmeho*;
→ **táto forma je častejšia**.

Spisovné sú aj podoby:

- **základných čísloviek s jednotkami na začiatku**,
napr.: *jedenadvadsať, päťatridsať*;
- **radových čísloviek s jednotkami na začiatku**,
napr.: *jedenadvadsiaty, päťatridsiaty*;
→ píšú sa vždy ako **jedno slovo** (aj pri skloňovaní).

- **násobné číslovky** typu *päťkrát, stokrát; prvýkrát, druhýkrát, piatykrát, stýkrát* sa píšú **spolu**,
→ **platí pri nich výnimka z pravidla o rytmickej krátení**;

- **násobné číslovky** typu *tri razy, päť ráz, sedem ráz, desať ráz; prvý raz, druhý raz, štvrtý raz, piaty raz, stý raz* sa píšú **osobitne**.

Pozor!

- slovo **krát** píšeme **oddelene**,

- iba ak popisujeme **matematickú operáciu**,
napr.: *tri krát tri* je deväť ($3 \times 3 = 9$).

V zložených radových číslovkách od 101. majú:

- **stovky** a **vyššie číslovky** podobu **základných čísloviek**,
→ podobu **radových čísloviek** v nich majú len **desiatky** a **jednotky**
- píšú sa **spolu**,
napr.: *stoprvý, stodruhý, stoštvrtý, štyristotridsiaty tretí, šesťtisícosemstodeväťdesiatypiaty*;
↔ alebo sú **tak členené** ako **základné číslovky**,
napr.: *1981 – tisíc deväťsto osemdesiaty prvý*,
↔ **podobne** je to **aj pri skloňovaní**,
napr.: *v roku tisíc deväťsto osemdesiatom deviatom*.

Existuje však jedna **výnimka**:

- slovo **tentoraz** je **príslovka** (**nie číslovka**), a preto sa **píše spolu**.

Pri písaní **kombináciou číselnej** a **slovnej zložky** sa môže využiť **spojovník**:

- keď prvou časťou je **číslica** a druhou **slovo**,
napr.: *5-ročné deti; 30-ročná vojna; 70-ročný dôchodca; 3-izbový byt; 4-násobný víťaz; 78-krát, 5,5-percentný*;
- keď **číslica** je **kombinovaná** s **veľkými** alebo s **malými písmenami**,
napr.: *tank T-35, lietadlo IL-18*.

Spojovník sa nedáva:

- ak sa číslica kombinuje s celými slovami,
napr.: *Zetor 25; Apollo 13*

K číslici sa nikdy nepripájajú:

- prípony **-tich, -tych, -ich, -te**,
napr.: v zápisoch s *15-imi, v 60-tich rokoch* a pod.;
→ sú **nesprávne** a používajú sa **úplne zbytočne**.

Namiesto toho **ich** stačí pri skloňovaní **základných čísloviek** napísať:

- ako číslicu,
napr.: *v 60 rokoch*;
- alebo **slovom**,
napr.: *v šesťdesiatich rokoch*.

Podobne je treba postupovať aj pri písaní **radových čísloviek**:

- namiesto **nesprávne** uvádzaného spojenia v **80-tych rokoch** stačí napísať:

→ *v 80. rokoch* alebo *v osemdesiatych rokoch*,
⇔ to, že ide o v **poradí osemdesiate roky**, *naznačuje bodka*.

Dovedna sa píše:

- aj **zložené prídavné mená** s číslovkou,
napr.: *štvorroamenný, dvestodvadsaťvoltový, poldruhakilový, dvaapolizbový byt, stopäťdesiatkilový*.

Písanie dátumu

- **deň** píšeme **radovou číslovkou** s **bodkou**,
- **mesiac** **slovom** (väčšinou v **genitíve**),
- **rok** **čísllovkou** (bez bodky),
napr.: *10. apríla 2021*

- ak **pred dátumom** píšeme **miesto**, *čiarku nedávame*,
napr.: *Prešov 10. apríla 2021*

- pri písaní dátumu vo vetách **je zbytočné pridávať pred dátum výrazy** ako **dňa, zo dňa**, pretože už **samotné čísla** vyjadrujú **konkrétny deň** uvedeného **mesiaca** a **roka**.

Správne používanie čísloviek v bežnej komunikácii (pozri nasledujúcu tabuľku č. 29)

4/8	štyri lomené ôsmimi (nesprávne sa používa – štyri lomeno ôsmimi)
4 : 2	štyri delené dvomi/dvoma (nesprávne sa používa – štyri deleno dvomi/dvoma)
350 : 100	tristopäťdesiat delené stom
1 + 1 = 2	dva plus dva je štyri (nesprávne sa používa – dve plus dve sú štyri)
3 × 3 = 9	tri krát tri je deväť
0,5	nula celých päť desatín (nesprávne sa používa – nula celá päť desatín)
4,1	štyri celých jeden desatín
Bol tam s 3. oddielom.	Bol tam s tretím oddielom.
Boli tam 2 šatky, 2 vrecia.	Boli tam dve šatky, dve vrecia. (Nesprávne sa používa – Boli tam dva šatky, dva vrecia.)
Kúpil dve, tri, štyri rožky.	ALE: Kúpil päť, osem rožkov. (Nesprávne sa používa – Kúpil päť, osem rožky.)
Zápas skončil 3 : 1.	Zápas skončil tri jeden. (Nesprávne sa používa – Zápas skončil tri jedna.)
Pri vyratúvaní poradia (1., 2.) <i>hovoríme a píšeme</i>	po prvé, po druhé, po tretie, po desiaty raz a pod. (Nesprávne sa používa – za prvé, za druhé.)

Charakteristika a rozdelenie sloviess (verb)

→ sú **ohybné, plnovýznamové** slová, časujú sa.

Pomenúvajú deje:

→ a to **činnosť** *osôb, zvierat a vecí*,
napr.: **písať**, **čítať**, **rúbať**, **rýľovať**;
→ alebo **stav**,
napr.: **bledne** od zlosti, **spí** ako zabitý, otec **starne**.

Rozdeľujú sa:

❶ podľa úplnosti významu na:

⇒ **plnovýznamové**,

→ **jedným slovesom** sa vyjadruje:

→ **činnosť**,
napr. **variť**, **rúbať**, **písať**;
→ alebo **stav**,
napr.: **blednúť**, **starnúť**, **mladnúť**;

⇒ **neplnovýznamové**,

→ nemôžu stať **samostatne** (bez neurčitku plnovýznamového slovesa),
napr.: **chcem spievať**, **budem utekať**, **začnem spievať**.

Neplnovýznamové (pomocné) slovesá podľa funkcie delíme na:

⇒ **modálne** (*spôsobové*),

→ majú funkciu spájať mennú časť prísudku s podmetom vety,
→ **byť**, **zdať sa**, **stať sa**,
napr.: Otec **je** dobrý. Otec **sa** v mladosti **stal** majstrom športu;

⇒ **sponové**,

→ majú za úlohu vyjadriť, vykonať dej plnovýznamového slovesa,
→ **vôľu**,
napr.: **chcem spať**;
→ **nutnosť**,
napr.: **musím spať**;
→ **schopnosť**,
napr.: **môžem spať**;
→ **potrebu**,
napr.: **mám spať**;

⇒ **fázové,**

- vyjadrujú fázu priebehu deja,
 - **začiatok**,
napr.: **začne** pršať;
 - **trvanie**,
napr.: **ostáva** stát' vo dverách;
 - **koniec**,
napr.: **ostáva** snežiť;

⇒ **limitné,**

- vyjadrujú, že dej je tesne pred uskutočnením (pred hranicou realizácie), ale neuskutoční sa,
napr.: **išlo** ma roztrhnúť, **mal** ho čert uchytiť;

❷ Podľa povahy deja delíme slovesá na:

⇒ **činnostné,**

- **podmet** vykonáva **činnosť slovesá**,
napr. **otec** **spieva**, **sestra** **číta**;

⇒ **stavové slovesá,**

- vyjadrujú stav či zmenu stavu, v ktorom sa nachádzajú osoby, zvieratá a veci,
napr.: **uschli**, **zožltla**, **vädli**, **rástli**.

❸ Podľa toho, či sa **viažu** alebo **neviažu s predmetom**, poznáme:

⇒ **predmetové slovesá,**

- **viažu sa s predmetom** (prísudok + predmet),
napr.: **píše** úlohu;

⇒ **bezpredmetové slovesá,**

- **neviažu sa s predmetom**,
- **viažu sa s príslovkovým určením** (prísudok + príslovkové určenie miesta),
napr.: **lieta** vo vzduchu, **behá** po dvore.

Predmetové slovesá sa delia na:

⇒ **prechodné,**

- **viažu sa s priamym predmetom** v **bezpredložkovom akuzatíve**,
napr.: **píše** úlohu, **číta** knihu;

⇒ **neprechodné,**

→ viažu sa s **nepriamym predmetom**, teda s **predmetom** v **predložkovom akuzatíve** alebo v **ostatných pádoch** okrem **nominatívu**,
napr.: *čakám na spolužiaka, hovorí otcovi, učím sa so sestrou.*

④ Podľa **zvratnosti** delíme **slovesá** na:

⇒ **zvratné,**

→ pri ktorých sa nachádza **zvratné zámeno sa, si**,
napr. *spievať si, česať sa*;

⇒ **nezvratné,**

→ ktoré sú **bez zvratného zámena**,
napr. *spievať, bubnováť, česať*.

Slovesné gramatické kategórie

① **osoba:**

1. osoba (*ja píšem, my píšeme*),
2. osoba (*ty píšeš, vy píšete*),
3. osoba (*on, ona, ono píše; oni* – chlapi, *ony* – ženy, dievčatá *píšu*);

② **číslo:**

- **singulár** – jednotné číslo,
→ *dej vykonáva jeden človek*,
napr.: *píšem, píšeš, píše*;
- **plurál** – množné číslo,
→ *dej vykonávajú najmenej dvaja*,
napr.: *píšeme, píšete, píšu*;

③ **čas:**

⇒ **prézent** (prítomný čas),

→ **dej** nastáva v **momente reči** (teraz, v tejto chvíli),
napr.: *spievam, čítam, píšem, volám, zmúdriem*;

⇒ **historický prezent,**

- *je to prítomný čas, ktorý sa v umeleckej literatúre stáva gramatickým štylistickým prostriedkom a aktualizuje dej príbehu z minulosti*,
napr.: *Zle som ho videl, obraz sa mi rozmazával. Odrazu sa otočí a ide ku mne. Krvi by sa nebol vo mne dorezal.*
- keď hovoríme o **minulosti**,
napr.: *V tom čase už pustovní mníši osídľujú aj Malú Zbranú.*

➡ **gnómický prítom,**

→ *keď* vyjadrujeme **všeobecné platné pravdy**,
napr.: ***Zem sa točí okolo Slnka.***

⇒ **préteritum** (minulý čas),

→ *dej sa uskutočnil pred momentom reči (v minulosti)*,
napr.: ***spieval som; čítal som, písal som;***

⇒ **futúrum** (budúci čas),

→ *dej sa uskutoční po momente reči (v budúcnosti)*,
napr.: ***budem spievať, budem čítať, budem písať;***

④ **spôsob:**

⇒ **oznamovací** (indikatív),

→ vyjadruje, že *dej* skutočne **prebiehal**, práve **prebieha** alebo **bude prebiehať**;
→ pri **nedokonavých slovesách** sa môže vyjadrovať **vo všetkých troch časoch**,
napr.: ***čítam; čítal som; budem čítať;***
→ pri **dokonavých slovesách** má **iba minulý** a **budúci čas**,
napr.: ***prečítal som, prečítam;***

⇒ **rozkazovací** (imperatív),

→ **prikazuje, vyzýva**, aby sa *dej* uskutočnil,
napr.: ***Píš! Napíš!***

⇔ **rozkazovací spôsob** sa tvorí tak, že:

→ nepridávame príponu, **ale spoluhlásky sa zmäčkujú na d', t', ň, l'**,

→ ak sa **základ slovesa v 3. os. pl.** končí na spoluhlásku **d, t, n, l**,
napr.: **viest' – ved-ú (*ved'!* *ved'me!* *ved'te!*)**,
byť – bud-ú (*bud'!* *bud'me!* *bud'te!*),
šatit' – šat-ia (*šat'!* *šat'me!* *šat'te!*),
zamenit' – zamen-ia (*zameň!* *zameňme!* *zameňte!*),
delit' – del-ia (*del'!* *del'me!* *del'te!*);

→ pridávame gramatickú príponu **-i**,

→ ak sa **základ slovesa v 3. os. pl.** končí **na ťažko vysloviteľnú, nezvyčajnú dvojicu** alebo **skupinu spoluhlások**,
napr.: **zat'ať – zatn-ú (*zatni!* *zatnime!* *zatňte!*)**,
prestrieť – prestr-ú (*prestri!* *prestrime!* *prestríte!*),
určiť – urč-ia (*urč!* *určme!* *určte!*);

→ tvar zostáva bez akejkoľvek zmeny,

→ ak sa základ slovesa v 3. os. pl. končí **na jednu spoluhlásku** (a nie je to d, t, n, l),
napr.: **robiť** – **rob-ia** (**rob!** **robme!** **robte!**),
chytať – **chyta-j-ú** (**chytaj!** **chytajme!** **chytajte!**),
kričať – **krič-ia** (**krič!** **kričme!** **kričte!**),
kaziť – **kaz-ia** (**kaz!** **kazme!** **kazte!**).

→ spoluhláska **j** vypadáva a rozkazovací spôsob je zvyšok základu slovesa,

→ ak sa základ slovesa v 3. os. pl. končí **na spoluhlásku j**, pred ktorou je **i** alebo **y**,
napr.: **umyt'** – **umy-j-ú** (**umy!** **umyme!** **umyte!**),
biť – **bi-j-ú** (**bi!** **bime!** **bite!**),
kryť – **kry-j-ú** (**kry!** **kryme!** **kryte!**).

↓ osobitné tvorenie rozkazovacieho spôsobu

→ sloveso **byť** nemá pravidelné časovanie,
→ **rozkazovací spôsob** je utvorený z tvaru **3.osoby pl. budúceho času**,
→ **byť** – **bud'**! **bud'me!** **bud'te!**

→ slovesá **jesť**, **vedieť**

→ **menia v rozkazovacom spôsobe poslednú spoluhlásku na dz** (nie na d'),
napr. **jesť** – **jedz!** **jedzme!** **jedzte!** **vedieť** – **vedz!** **vedzme!** **vedzte!**

⇒ **podmieňovací** (kondicionál),

→ vyjadruje **podmienku**, za ktorej sa *dej koná* alebo *by sa mohol konať*,
napr.: **písal by som**, **bol by som písal**;
→ znakom **podmienky, možnosti, želania** je **častica by**;

⇔ **prítomný čas v podmienovacom spôsobe** sa tvorí:

→ **plnovýznamovým slovesom v minulom čase + časticou by**,
napr.: **cestoval by som**;

⇔ **minulý čas v podmienovacom spôsobe** sa tvorí:

→ **slovesom byť v minulom čase + časticou by + plnovýznamovým slovesom v minulom čase**,
napr.: **bol by som cestoval**;

⇔ **budúci čas nemá**.

⑥ vid:

⇒ **dokonavý,**

- vyjadruje **ukončený, ohraničený dej**,
napr.: **zašije** (*dej bude trvať ohraničenú dobu*);
→ **dokonavé slovesá** tvoria **budúci čas jedným slovom**,
napr.: **preskočí**;

⇒ **nedokonavý,**

- vyjadruje **neukončený, neohraničený dej**, **dej** môže trvať *takmer celý život*,
napr.: **šije, číta, píše**;
→ **nedokonavé slovesá** tvoria **budúci čas dvoma slovami**
(**neplnovýznamovým slovesom byť** v **budúcom čase** +
plnovýznamovým slovesom),
napr.: **budem šiť; bude cvičiť**;

- niektoré slovesá vytvárajú **pomocou predpôn** vidové páry,
napr.: **písať/s-písať**.

Pravopis **predpôn** vo vidových pároch slovies:

- **predpona s-** sa pripája na **neznelú spoluhlásku slovného základu**,
napr.: **s-písať; s-tenčiť**;
- **predpona z-** sa pripája na **znelú spoluhlásku alebo samohlásku v slovnom základe**,
napr.: **z-dolať; z-raniť; z-orat**;
- **predpony**, ktoré majú **viac hlások** a končia sa na **spoluhlásku**, majú vždy **na konci znelú spoluhlásku bez ohľadu na základ slovesa**,
napr.: **vz-chopiť sa; roz-trhať; pod-kladať; nad-ložiť; ob-točiť**.

⑥ slovesný rod:

⇒ **činný** (aktívum),

- **podmet** vykonáva **činnosť slovesa**,
napr.: **Otec rúbe drevo**;

⇒ **trpný** (pasívum),

- **podmet** nevykonáva **činnosť slovesa**,
napr.: **Drevo je rúbané. Drevo sa rúbe. Lúka sa kosí**.

Rozdelenie slovesných tvarov

❶ podľa zloženia,

⇒ **jednoduché,**

→ skladajú sa z **jedného slova**,
napr.: *píšem, chcem;*

⇒ **zložené,**

→ skladajú sa z **dvoch a viacerých slov**,
napr.: *bude spať, písal by som;*

❷ podľa určených gramatických kategórií:

⇒ **určité slovesné tvary,**

→ dajú sa pri nich určiť **slovesné gramatické kategórie** (*osoba, číslo, čas, spôsob, vid a rod*);

⇒ k **určitým slovesným tvarom** patrí:

- **prítomný čas**,
napr.: *volám, čítam, kričím, cvičím;*
- **minulý čas**,
napr.: *volal som, volali sme; čítal som, čítali sme;*
- **budúci čas**,
napr.: *budem volať, budem čítať;*
- **rozkazovací spôsob**,
napr.: *zavolaj! prečítaj! zavrí! vypí! spi!*
- **podmieňovací spôsob prítomný**,
napr.: *volal by som, čítali by sme;*
- **podmieňovací spôsob minulý**,
napr.: *bol by som volal, boli by sme čítali;*

⇒ **neurčité slovesné tvary:**

→ **neohybné,**

→ *nedajú sa pri nich určiť slovesné gramatické kategórie;*

⇔ **zaraduje sa k nim:**

- **neurčitok**,
 - má neurčitkovú príponu **-ť**,
napr.: *robi-ť, cviči-ť číta-ť;*
- **prechodník**,
 - má prípony **-ac, -iac, -úc**,
napr.: *stoj-ac, chod-iac, píš-uc, čítaj-úc;*

→ ohybné,

→ dajú sa **skloňovať**, majú menné gramatické kategórie **rodu, čísla, pádu**;

⇔ **zaradujú sa k nim:**

→ **činné prídavné príslovce**,

→ má prípony **-ací, -iaci, -úci**,
napr.: stoj-**ací**, rob-**iaci**, píš-**uci**, volaj-**úci**;
→ má **zhodu v rode, čísle a v páde**;
→ **má podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor cudzí**;

→ **činné prídavné minulé**,

→ má prípony **-vší, -všia, -všie**,
napr.: robí-**vší**, robí-**všia**, robí-**všie**; vola-**vší**,
vola-**všia**, vola-**všie**;
→ má **zhodu v rode, čísle a v páde**;
→ **má podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor cudzí**;
→ v súčasnej slovenčine je to už neproduktívny tvar;

→ **trpné prídavné príslovce**,

→ má prípony **-tý, -ný, -ený**
napr.: vybra-**tý**, vola-**ný**, peč-**ený**;
→ má **zhodu v rode, čísle a v páde**;
→ **má podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor pekný**;

→ **slovesné podstatné meno**,

→ v N. sg. má príponu **-ie**,
napr.: spievan-**ie**, čítan-**ie**;
→ má **zhodu v rode, čísle a v páde**;
→ **má podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor vysvedčenie**.

Pravopis i/í v kmeňotvorných, osobných príponách a y/ý, i/í v neurčitých slovesných tvaroch

Pravopis správneho písania **i/í, y/ý** v **príponách slovies** nie je taký problematický ako pri **skloňovateľných slovných druhoch (podstatných menách, prídavných menách, zámenách a číslovkách)**.

Na správne napísanie **i/í** v **osobných príponách** (menia tvary slov pri časovaní slovies) je potrebné **určiť gramatické kategórie časovateľných slovies** (osobu, číslo, čas, spôsob, rod, vid).

Na správne napísanie **i/í, y/ý** v **neurčitých slovesných tvaroch** (činného prídavného príslovca prítomného, činného prídavného minulého, trpného prídavného príslovca a slovesného podstatného mena) je potrebné **určiť vzor, podľa ktorého sa skloňujú a gramatické kategórie (rod, číslo, pád)**.

Základné kritériá písania i/í v kmeňotvorných, osobných príponách a y/ý, i/í v neurčitých slovesných tvaroch

⇒ **mäkké krátke -i** sa píše,

→ v **kmeňotvorných príponách** a v **zакončení všetkých slovesných tvarov**,
napr.: *robiť, prosiť; odpovedalí sme, hlasovali by sme, pretri, zavri, vypi, spi;*

→ v **príponách tvarov prítomného času slovies vzoru robiť**, v ktorom sa **uplatňuje rytmické krátenie** (dve dlhé slabiky nemôžu po sebe nasledovať),
napr.: *chválím – chváliš – chváli – chválime – chváľte;*
čiernim – čierniš – čierni – čiernime – čiernite;

→ v **príponách činného prídavia prítomného slovies vzoru padnúť**, ktoré majú **podobné skloňovanie a pádové prípony** ako vzor **cudzí** a v ktorom sa **uplatňuje rytmické krátenie** (dve dlhé slabiky nemôžu po sebe nasledovať),
napr.: *vládnuci, striehnuci;*

⇒ **mäkké dlhé -í** sa píše,

→ v **3. osobe jednotného čísla prítomného času**,
napr.: *Mamka sedí na stoličke. Nieko na mňa kričí.*

→ v **kmeňotvornej prítomníkovej prípone tvarov prítomného času slovies vzoru robiť**,
napr.: *robí-m – robí-š – robí – robí-me – robí-te;*

→ v **príponách činného prídavia minulého**, ktoré má **podobné skloňovanie a pádové prípony** ako vzor **cudzí**,
napr.: *robi-vší, vola-vší,*

→ v **pádových príponách slovesných podstatných mien**, ktoré majú **podobné skloňovanie a pádové prípony** ako vzor **vysvedčenie**,
napr.: *spievan-ím, čítan-ím;*

⇒ **tvrdé dlhé -ý** sa píše,

→ iba v **jednotnom čísle trpného prídavia**, ktoré má **podobné skloňovanie a pádové prípony** ako vzor **pekný**,
napr.: *upečen-ý koláč, uvaren-ý, vyprat-ý, obaren-ý;*

POZOR na písanie **ypsilonu (y)** v **rozkazovacom spôsobe**:

⇒ **prípona -y** sa pri **slovesách** vyskytuje (píše):

→ iba v **rozkazovacom spôsobe niektorých vybraných slov!**
napr.: *Skry! Umy! Ry! Vy!*

→ je súčasťou slovného základu (**nie prípony**),

→ v **rozkazovacom tvare slovies** umyt', ryt', kryt',
napr.: *zmy, umyme, umyte, ry, ryme, ryte, kry, kryme, kryte, zmy, vyry, vymy, pory, prikry, odokry, skry, zakry;*

Rytmické krátenie sa pri **slovesách uplatňuje** (dve dlhé slabiky nemôžu v nasledujúcich slovesných tvaroch po sebe nasledovať):

- v **neurčitku** sloves **vzoru padnúť**,
napr.: **vládnúť**, **striehnúť**, **ale chladnúť**;
- v **prípone 3. os. množného čísla** sloves **vzoru padnúť**,
napr.: **vládnú**, **striehnú**, **ale chladnú**;
- v **prípone prechodníka** sloves **vzoru padnúť**,
napr.: **vládnuc**, **striehnuc**, **ale chladnúc**;
- v **prípone prítomného činného prídavia** sloves **vzoru padnúť**,
napr.: **vládnuci**, **striehnuci**, **ale chladnúci**;
- v **prípone 3. os. množného čísla** sloves **vzoru česať**,
napr.: **lámu**, **viažu**;
- v **prípone prechodníka** sloves **vzoru česať**,
napr.: **lámuc**, **viažuc**;
- v **prípone prítomného činného prídavia** sloves **vzoru česať**,
napr.: **lámuci**, **viažuci**, **ale češú – češúc – češúci**;
- v **príponách tvarov prítomného času** sloves **vzoru robiť**,
napr.: **chválím – chváliš – chváli – chválime – chváľte**; **čiernim – čierniš – čierni – čiernime – čiernite**, **ale robím – robíš – robí – robíme – robíte**;
- v **príponách tvarov prítomného času** sloves **vzoru volať**,
napr.: **hlásam – hlášaš – hlása – hlásame – hlásate**; **spievam – spievaš – spieva – spievame – spievate**, **ale volám – voláš – volá – voláme – voláte**;
- v **tvaroch prítomného času opakovacích sloves zakončených na -avať**,
napr.: **písavať – písavam – písavaš – písava – písavame – písavate**;
spievavať – spievavam – spievavaš, spievava; ale volávať – volávam – volávaš – voláva – volávame.

Výnimka z pravidla o rytmickej krátení pri **slovesách platí** (dve dlhé slabiky môžu v nasledujúcich slovesných tvaroch po sebe nasledovať):

- v **neurčitku** sloves typu **zmúdiť, zväžniť, sprísniť, zdomácnieť, vytriezviť**;
- v **tvaroch 1., 2., 3. osoby jednotného čísla a 1., 2. osoby množného čísla prítomného času** sloves typu **zmúdiť, zväžniť, sprísniť, zdomácnieť, vytriezviť**,
napr.: **zmúdiem, zmúdiš, zmúdie, zmúdieme, zmúdiate**; **zväžniem, zväžniš, zväžnie, zväžnieme, zväžniete**;
- v **prípone -ia v 3. os. množného čísla prítomného času** sloves,
napr.: **chvália, pália, vážia, triedia, ľúbia**;
- v **prípone -iac prechodníka**,
napr.: **chváliac, páliac, hlásiac, vážiac, ľúbiac, triediac**;
- v **prípone -iaci prítomného činného prídavia**,
napr.: **chváliaci, páliaci; vážiaci, hlásiaci, ľúbiaci, triediaci**;
- v **prípone -vší, -všia, -všie minulého činného prídavia** (po predchádzajúcej dvojhláske -ia),
napr.: **vyliavší, vyliavšia, vyliavšie; zakliavší, zakliavšia, zakliavšie; udiavší sa, udiavšia sa, udiavšie sa**;
- v **tvaroch opakovacích sloves zakončených na -ievať** (dvojhláska **ie sa neskracuje**),
napr.: **blúdiavať – blúdiavam – blúdiavaš – blúdiava – blúdiavate**; **chválievať, krmievať, pálievať, slávievať, trápievať**.

Používanie tvarov slovies a slovných spojení

⇒ **záporný tvar slovesa byť** sa tvorí:

→ pomocou častice **nie** a píše sa **osobitne**,
napr.: **nie som, nie je**;

⇔ **pozor** tiež na správne písanie **nie, ne**:

→ častica **nie** sa **vždy** píše **samostatne!**

→ **správny tvar použitia**:
napr.: **Nie som** príliš sklamaný. **Toto nie je** dobrý nápad. Žiadni kamaráti **nie sú**.

→ **nesprávny tvar použitia**:
Neni som príliš sklamaný. **Toto neni** dobrý nápad. Žiadni kamaráti **neni** sú tam.

→ predpona **ne** sa **vždy** píše **spolu so slovesom!**
napr.: **Nebol** príliš sklamaný. **Nešiel** s ním do školy.

Pozor na správne použitie nasledujúcich slovesných spojení!

Správne použitie	Nesprávne použitie
<i>Nerozumiem tomu.</i>	<i>Nerozumiem to.</i>
<i>Nechápem to.</i>	<i>Nechápem tomu.</i>

Pozor na správne vykanie!

⇒ Pri **vykaní musí byť sloveso vždy v množnom čísle!**

→ napr.: **Pán kolega, kde ste boli?** **Pani susedka, ako ste sa mali na dovolenke?**
Pán učiteľ, boli by ste taký láskavý? **Janka, vy ste boli prvá.** **Babka, neostávajú sama.** **Milan, v ktorom roku ste narodený?** **Pani susedka, prišli ste posledná.**

Pozor aj na ďalšie chyby v nasledujúcich slovných spojeniach!

⇒ Pri **správne** použitom tvare slovesa pri vykaní **v minulom čase** sa podmet (**vy**) zhoduje s **prísudkom v čísle**,

→ napr.: **Vy ste to videli, pán učiteľ?** **Vy ste to videli, pani učiteľka?** **Pani suseda, vtedy ste mi veľmi pomohli.**

⇒ **Nesprávne** použitý tvar slovesa pri vykaní v minulom čase:

→ napr.: **Vy ste to videl pán učiteľ?** **Vy ste to videla pani učiteľka?** **Pani suseda, vtedy ste mi veľmi pomohla.**

⇒ **Správne** použitý tvar slovesa pri vykaní **v podmieňovacom spôsobe**:

→ napr.: **Mladý pán, uvoľnil by ste mi miesto?** **Boli by ste mi pomohli?**

⇒ **Nesprávne** použitý tvar slovesa pri vykaní **v podmieňovacom spôsobe**:

→ napr.: *Mladý pán, **uvolnil** by ste **mi miesto**? **Bol** by ste **mi pomohol**?*

Sloveso **môcť** má v 1. osobe množného čísla tvar **môžeme** (nie **môžme**)!

⇒ **Správny** tvar použitia slovesa **môcť**:

→ napr.: ***Môžeme** prísť zajtra k Vám?*

⇒ **Nesprávny** tvar použitia slovesa **môcť**:

→ napr.: ***Môžme** prísť zajtra k Vám?*

Sloveso **môcť** má v 2. osobe množného čísla tvar **môžete** (nie **môžte**)!

⇒ **Správny** tvar použitia slovesa **môcť**:

→ napr.: ***Môžete** mi poslať zošit z matematiky?*

⇒ **Nesprávny** tvar použitia slovesa **môcť**:

→ napr.: ***Môžte** mi poslať domáce úlohy?*

Neohybné slovné druhy

Charakteristika a rozdelenie prísloviak (adverbií)

Príslovky sú:

- **neohybné slová**, lebo **stupňovanie** nie je ohýbanie (nejde o zmenu tvaru slova, ale o obmenu jeho lexikálneho významu – miery prítomnosti *príznaku/vlastnosti/okolnosti*),
- **plnovýznamové slová**;
- majú funkciu **vetného člena**;

⇒ tvoria **určovací sklad**:

- hlavne s **prísudkom**,
napr.: *utiecť domov*;
- ale aj s **prídavným menom**,
napr.: *veľmi pekný, dosť dobrý*;
- a **inou príslovkou**,
napr. *celkom pomaly*;
- zriedkavo s **podstatným menom**,
napr.: *cesta späť*.

Pomenúvajú:

- **okolnosti a vlastností slovies, prídavných mien a iných prísloviak**,
napr.: *prišiel včera, je ekonomicky nevýhodný, veľmi dobre*;

Rozdelenie prísloviak

V školskej praxi sa využíva nasledujúce členenie:

❶ miesta,

- *Kde? Kam? Kade? Odkiaľ? Pokiaľ?*
napr.: *vysoke, dole, vpravo, okolo, zhora, potiaľ, uprostred*;

❷ času,

- *Kedy? Odkedy? Dokedy? Ako dlho?*
napr.: *zrána, včera, zvečera, oddnes, do zajtra, stále*;

❸ spôsobu,

- *Ako? Akým spôsobom? Akoľko?*
napr. *dozrú, dobre, hlasno/e, plynulo/e, skvele/o, trocha/u, veľmi, rýchlo, s pamäti*;

✚ *miery*,

- *Akoľko? Do akej miery?*
napr.: *častočne, veľmi*;

✚ *zreteľa,*

→ *Z akého hľadiska? V akom zmysle?*
napr.: *rozumovo, navzájom;*

④ príčiny,

→ *Prečo? Načo? Začo? Z akej príčiny?*
napr. *náročky, nadarmo, zámerne, zato, náhodne, úmyselne, omylom;*

✚ *účelu,*

→ *Načo? S akým účelom, cieľom?*
napr.: *pracovne, naprotiveň;*

✚ *účinku,*

→ *S akým výsledkom, účinkom?*
napr.: *úspešne, nazmar;*

✚ *prípustky,*

→ *Napriek čomu?*
napr.: *mimovoľne, nechtiac.*

⇒ osobitným typom sú **modálne príslovky**,

→ spájajú sa s neurčitkom,
→ vyjadrujú **potrebu, nutnosť, nevyhnutnosť, vôľu**,
napr.: *treba, netreba, načím, hodno, nehodno, radno, neradno, neslobodno;*
Treba si obliecť kabát. Nehodno sa tým zaoberať. Neslobodno oslabiť pozornosť.

Stupňovanie prísloviek

Podobne ako **prídavné mená** sa stupňujú **iba príslovky** odvodené **od stupňovateľných prídavných mien**,
napr.: *dobry* – *dobre*; *vesely* – *veselo*; *múdry* – *múdro*;

Stupňovanie môže byť:

⇒ **pravidelné** (základ slova sa nemení),

1. stupeň, **základný**
napr.: *krátko, rýchlo*;
2. stupeň (od 1. stupňa príponami **-šie, -ejšie**),
napr.: *krat-šie, rýchl-ejšie*;
3. stupeň (od 2. stupňa príslovky predponou **naj-**),
napr.: *naj-krat-šie, naj-rýchl-ejšie*.

⇒ **nepravidelné** (základ slova sa mení),

→ tiež má tri stupne,
→ tvorí sa tak, že v druhom a treťom stupni *sa úplne mení slovný základ*,
napr.: *dobre – lepšie – najlepšie; zle – horšie – najhoršie; málo – menej – najmenej; veľa – viac – najviac; pekne – krajšie – najkrajšie; veľmi – väčšmi – najväčšmi; ďaleko – ďalej – najďalej; skoro – skôr/skorej – najskôr/najskorej.*

⇒ **opisom**,

→ pridaním **d'alšej príslovky**,
napr.: *vpravo – väčšmi vpravo – najväčšmi vpravo.*

Tvorenie prísloviek

Príslovky tvoríme:

⇒ od **prídavných mien**,

→ **príponou -o** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 30),

Tabuľka č. 30

Prídavné meno	Príslovka zakončená príponou -o
tuhý	tuh-o
tvrdý	tvrd-o
múdry	múdr-o
mladistvý	mladistv-o
bronzový	bronzov-o
plačlivý	plačliv-o
spravodlivý	spravodliv-o

→ **príponou -e** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 31),

Tabuľka č. 31

Prídavné meno	Príslovka zakončená príponou -e
chutný	chutn-e
odborný	odborn-e
ročný	ročn-e
dokonalý	dokonal-e
ojedinelý	ojedinel-e
minulý	minul-e

→ **príponou -y** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 32),

Tabuľka č. 32

Prídavné meno	Príslovka zakončená príponou -y
estetický	estetick-y
mužský	mužsk-y
český	česk-y
letecký	leteck-y
etický	etick-y
spoločenský	spoločensk-y
fyzický	fyzick-y
detský	detsk-y

→ **príponou -o alebo -e** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 33),

Tabuľka č. 33

Prídavné meno	Príslovka zakončená príponou -o alebo -e
prísny	prísn-e/-o
smutný	smutn-e/-o
drsny	drsn-e/-o
horúčkovitý	horúčkovit-e/-o
dôležitý	dôležit-e/-o
skvelý	skvel-e/-o
zdvorilý	zdvoril-e/-o

⇒ **zo slovesných tvarov** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 34)

Tabuľka č. 34

Sloveso	Príslovka
ležať	ležmo, ležiačky
rozkročiť	rozkročmo
obkročiť	obkročmo
chcieť, nechcieť	chtiac- nechtiac
stáť	stojáčky
ukradnúť	ukradomky
hádať	hádam

⇒ **zmeravením iných výrazov**,
napr.: *naľavo, naporúdzi, donedávna, zrána, dodnes.*

Pravopis prísloviek

Príslovky píšeme:

⇒ **vždy s krátkou slovotvornou príponou -e , -y:**

→ napr.: *pekn-e, slovensk-y;*

⇒ **zväčša dovedna (ako jedno slovo):**

- *keď vznikli zo spojenia predložky s-, na-, nad-, málo-, dolu- a pod. (alebo iného slovného druhu) a podstatného mena,*
napr. *Darí sa nám iba sčasti. Stál naprostriedku. Prišiel až nadránom. Tvrdil to donedávna. Padol doluznačky;*
- *keď vznikli spojením predložky so slovom,*
napr.: *doľava, nahlas, donedávna, navidomoči, zrána, dodnes;*
- *keď vznikli zložením z dvoch prísloviek (medzi predložku a slovo sa nedá už nič vložiť),*
napr.: *Vidí ho dennodenne. Svätosväte jej to sľúbil. Zriedkakedy sa objaví;*

⇒ **dovedna, aj osobitne** (prednosť sa dáva písaniu **dovedna**):

- *príslovky vyjadrujúce farbu,*
napr.: *Vydrhla ju dobiela/ do biela. Zafarbila ju načerveno/na červeno;*
- *niektoré príslovky vyjadrujúce od akých čias veku (vzrastu),*
napr.: *Od mlada/i / Odmlada/i/ ho má rada. Radosť rozdávala odmala/od mala;*

⇒ **osobitne:**

- príslovky vyjadrené *slovesami hovorenia*,
napr.: *hovoríť, rozprávať, písať, poznačiť si, zaznamenať*,
→ spájajú sa vždy s predložkou *po*,
napr.: *hovoríť po anglicky, písať po taliansky*;
- aj niektoré príslovkové výrazy typu,
napr.: *na nerozoznanie, na nepoznanie, na neuverenie, do zúfania, do omrzenia, bez prestania* a pod.;

⇒ **oddelene:**

- aj *slovné spojenia*, ktoré môžu byť príslovkami,
napr.: *zo dňa na deň, v lete v zime, krok za krokom*;

⇒ **so spojovníkom:**

- príslovky typu:
napr.: *široko-d'aleko, zôkol-vôkol, sem-tam, hore-dole, chtiac-nechtiac, zoči-voči, voľky-nevoľky, krížom-krážom, raz-dva* (urobiť niečo);

⇒ **podľa toho, ako ich vyslovujeme:**

- tie, ktoré vznikli spojením predložky *z-* a *genitívu*,
napr.: *sčasti* (nie *zčasti*), *skrátka* (nie *zkrátka*), *spamäti* (nie *zпамäti*), *sprava* (nie *zprava*).

Pri príslovkách, ktoré vzniknú *z predložkových spojení*, sa *predložka z-* zmení na *predponu s-*,

- ak sa *predložka napojí na neznelú spoluhlásku*,
napr.: *Opísal to z časti knihy. Sčasti má pravdu. Ranu mal z opaku ruky. Tresol mu spakruky.*

Z sa nemení:

- pri *napojení na znelú alebo zvučnú spoluhlásku*,
napr.: *Pozri sa na to aj zdola, aj zhora. Zrána býva v obci zriedkakedy hmľa.*

Niektoré príslovky môžu mať **dvojtvary:**

- napr.: *rýchlo/rýchle, bleskovo/bleskove, smutno/smutne, povahovo/povahove, časovo/časove, prerývano/prerývane, drsno/drsne, chutno/chutne.*

Čiarkou sa neoddeľujú:

- príslovkové určenia **rozličného druhu** alebo **toho istého druhu** so **širším** a **užším** určením.

Porovnanie používania prísloviok s predložkami, časticami a citoslovcami

Príslovky **okolo, vedľa, dole, poníže** a pod. sú príslovkami,

→ napr.: *Bežal **okolo**. Strelil **vedľa**. Pozeraj **dole**! Autobus stojí **poníže**.*

Príslovky **okolo, vedľa, dole, poníže** a pod. sa môžu stať **predložkami**,

→ *vtedy stoja **pred** ohýbným slovným druhom a neviažu sa s prísudkom vety.*
napr.: *Bežal **okolo** školy. Strelil **vedľa** brány. Padá **dole** brehom. Stojí **poníže** domu.*

Príslovky **dobre, skôr, veľmi** a pod. sú príslovkami,

→ *Bolo mi **dobre**. Príd' **skôr**. **Veľmi** sa mu páči.*

Príslovky **dobre, skôr, veľmi** a pod. sa môžu stať **časticami**,

→ *vtedy hodnotia výpoveď a neviažu sa s prísudkom vety,*
napr.: *Je **skôr** žltý ako oranžový. **Veľmi** ju nevidel.*
→ ak sú **uvádzacími časticami**, sú **oddelené čiarkou**,
napr.: ***Dobre**, nezabudnem.*

Príslovky sa môžu stať aj **citoslovcami**:

→ *vtedy sa neviažu s prísudkom vety,*
→ sú **oddelené od ostatnej časti vety čiarkou**,
napr.: ***Výborne**, tak to má byť. **Dočerta**, ako to mám urobiť.*

↔ porovnaj príklady písania **citoslovie** (v predchádzajúcom rámečku)
s uvedenými **príslovkami**:
***Výborne** sa mu darí. Chod' **dočerta**.*

V nasledujúcich tabuľkách pozri **správne** a **nesprávne** použitie nasledujúcich vyjadrovacích jazykových prostriedkov:

Správne	<i>Bolo by treba sa na to pozrieť. Treba sa na to pozrieť.</i>
Nesprávne	<i>Trebaloby sa na to pozrieť. Je treba sa na to pozrieť.</i>

Správne	<i>Už je to oveľa lepšie. Veľmi mi pomohol. Ďakujem pekne ... Veľmi pekne d'akujem...</i>
Nesprávne	<i>Už je to d'aleko lepšie. Moc mi pomohol. Díky moc... (slang).</i>

Správne:	<i>Dávno som s ním nikde nebola.</i>
Nesprávne:	<i>Dlho som s ním nikde nebola.</i>

Správne	<i>Prišiel sem.</i>
Nesprávne	<i>Prišiel tu.</i>

Správne:	<i>Idem von.</i>
Nesprávne:	<i>Idem vonku.</i>

Nasledujúca tabuľka č. 35 dokumentuje, kedy ide o **príslovku** a kedy o **iný slovný druh** (so správnym zápisom):

na oko	predložka a podstatné meno
spamäti	príslovka
do kopy	predložka a podstatné meno
naoko	príslovka
naveky	príslovka
v noci	predložka a podstatné meno
navlas	príslovka
na hlas	predložka a podstatné meno
v dome	predložka a podstatné meno
doma	príslovka
z pamäte	predložka a podstatné meno
dokopy	príslovka
na vlas	predložka a podstatné meno
na veky	predložka a podstatné meno
nahlas	príslovka
poobede	príslovka
po obede	predložka a podstatné meno
vo dne v noci	príslovka

Charakteristika a rozdelenie predložiek (prepozícií)

Predložky sú neplnovýznamové, neohybné slová, *nemajú gramatické kategórie*.

Vyjadrujú **vzťah** medzi slovami,

→ spájajú sa vždy s **podstatným menom** (alebo *zámenom, číslovkou*) v **nepriamych pádoch** (vo všetkých, okrem nominatívu).

Vo vete **nestoja samostatne**, ale vždy v *spojení s iným slovom*,

napr.: **od** domu, **k** otcovi, **od** chorého, **k** nemocnému, **s** ním, **od** dvoch, **k** piatim, **za** štyroch.

Nemajú funkciu **vetného člena** (nemôžu byť vetnými členmi).

Rozdelenie predložiek

⇒ **podľa pôvodu:**

❶ **prvotné predložky** (primárne):

→ používajú sa **len ako predložky**, *nepoužívajú sa vo funkcii iného slovného druhu*,

napr.: **cez, z, v, k, od, s, pod** atď.;

❷ **druhotné predložky** (sekundárne):

→ vznikli *prechodom od iných slovných druhov*,

napr.: **uprostred** davu, **okolo** domu; **na rozdiel od** krajín východnej Európy...; Môžeme si to dovoliť **so zreteľom na** získanú prax;

Začínajúc 1. júlom vstúpi do platnosti nový zákon;

→ ich počet narastá v administratívnom štýle (v právnických a obchodných textoch),

napr.: **v súvisi, v porovnaní, na rozdiel, v závislosti od, prostredníctvom, zásluhou, počnúc, končiac...**;

⇒ **podľa zloženia:**

❶ **jednoduché**,

→ majú **jeden slovný základ**,

→ **nedajú sa rozčleniť**,

napr. **z, s, pod, na, pred, v, medzi**;

❷ **zložené**,

→ majú **dva a viac slovných základov**,

→ **dajú sa rozčleniť**,

napr.: **spod** (*s + po + pod*), **ponad, spoza, vopred**.

Predložky sa používajú aj ako **iné slovné druhy**:

- ako **príslovky**,
napr.: stál **uprostred**; ide **okolo**; *Chtiac-nechtiac* musím ísť; *Počínajúc* pondelkom otvárame všetky obchody; *Nechtiac* som ho urazil;
- ako **častice**,
napr.: *má okolo sto korún, vd'aka* otcovi;
→ **ale: otcova vd'aka (podstatné meno)**;
- ako **slovesá**,
napr.: *začínajúc, končiac, nehľadiac*;
- ako **podstatné meno**,
napr.: *Maj predovšetkým na zreteli* svoje zdravie. *Nerobíme rozdiel* medzi školami.

Písanie predložiek

- predložky **s, so** sa viažu s **inštrumentálom**, a tak sa v **inštrumentáli jednotného** a **množného čísla** aj **zapisujú**,
napr.: s otcom, so sestrou; s knihami, so školami;

- predložky **z, zo** sa viažu s **genitívom**, a tak sa v **genitíve jednotného** a **množného čísla** aj **zapisujú**,
napr.: z povaly, zo dvora, z obchodov, zo škôl.

⇒ **spolu** sa píše **zložené predložky** utvorené:

- spojením **predložky** a **príslovky**,
napr. *poniže, obd'aleč, zospodu, zdola, zhora, sprava, zľava, vrátane, zvonku, zároveň*;
- z **prvotnej predložky** a **zmeraveného pádu**,
napr.: *doprostred, uprostred, naprieč, pozdĺž, povedľa, skraja, kvôli*.

Ale pozor!

⇒ **osobitne** sa píše:

- zložená predložka **v ústrety**;
- predložkové výrazy zložené z prvotných predložiek a pádov podstatných mien,
napr. *v rámci, v pomere, vo vzťahu, v protiklade, v zmysle, z hľadiska, na rozdiel, v závislosti od, vzhľadom na, so zreteľom na, s výnimkou*.

⇒ **dovedna** aj **osobitne** sa môžu písať,

- tvary s **predložkou**,
napr.: *dovidenia* aj *do videnia*; *dopekla* aj *do pekla*;
→ aj keď *systémovejšie* je písať *ich spolu*,
napr.: *dovidenia, dopekla*.

Väzba predložiek so skloňovateľnými slovnými druhmi

⇒ **predložky** sa viažu s tvarmi:

→ **podstatných mien, prídavných mien, zámen a čísloviek.**

Spojenie **predložiek** s *jedným* i *viacerými pádmi* je **ustálené** (pozri nasledujúcu tabuľku č. 36).

Tabuľka č. 36

Predložky	viažu sa s	Príklady
bez, do, miesto, mimo, od, okrem, prostred, spod, sponad, spomedzi, uprostred, vókol, u, z, za, zo...	G.	<i>do domu, od okna, bez jedla, okrem nich, u oboch</i>
k, ku, kvôli, napriek, naproti, proti, voči	D.	<i>k vrchom, proti všetkým,</i>
cez, medzi, na, nad, o, po, pod, popod, pre, pred, skrz, v, za	A.	<i>cez noc, pre rodinu, skrz oblaky</i>
na, o, po, popri, pri, v	L.	<i>pri okne,</i>
medzi, nad, pod, pred, s, so, za	I.	<i>s rodičmi,</i>
medzi, nad, pod, pred	A., I.	<i>medzi nás; medzi nami</i>
na, o, po, v	A., L.	<i>na stôl, o mňa, po vodu; na stole, po ceste, o mne,</i>
za	G., A., I.	<i>za vojny; za košeľu; za dverami</i>

Používanie **správnych** a **nesprávnych** väzieb pri niektorých **predložkách** pozri v nasledujúcej tabuľke č. 37:

Tabuľka č. 37

Správne väzby	Nesprávne väzby
Je o päť minút dvanásť.	Je za päť minút dvanásť.
Neprišli pre chorobu (príčina).	Neprišli kvôli chorobe (nie v prospech choroby). Neprišli vd'aka chorobe (chorobe nemáme začo vd'ačiť).
počas choroby	po dobu choroby
Píšeme perom (čím? – prostriedok).	Píšeme s perom.
nad všetky očakávania	cez všetky očakávania
urobiť to aj napriek, proti zákazu	urobiť to aj cez zákaz
výzva na poplach	výzva k poplachu
prísť na raňajky	prísť k raňajkám
kniha na opakovanie učiva	kniha pre opakovanie učiva
prišli s cieľom zvíťaziť	prišli za účelom zvíťaziť
vzhľadom na to	vzhľadom k tomu
dať súhlas na niečo	dať súhlas k niečomu
hrať na husliach, klavíri	hrať na husle, klavír
hovor do mikrofónu	hovor na mikrofón
postavenie mimo hry	postavenie mimo hru
závisieť od niečoho	závisieť na niečom
priprav sa na odpoveď	priprav sa k odpovedi
bud' ku mne milý	bud' na mňa milý
v izbe, v škole	na izbe, na škole
v každom prípade	na každý prípad
kruh s priemerom	kruh o priemere
z prípadu na prípad	od prípadu k prípadu
z pravopisnej stránky	po pravopisnej stránke
s cieľom podporiť vzdelávanie	za účelom podpory vzdelávania
s cieľom zamestnať (sa),	za účelom zamestnania
cieľom stanoviť dane	za účelom stanovenia dane
ísť po chlieb	ísť pre chlieb
poslať po noviny	poslať pre noviny
Bolí smutní z neúspechu.	Bolí smutní vd'aka neúspechu (za nepriaznivé veci nemôžeme vd'ačiť)
píšeme s veľkým písmenom	píšeme veľkým písmenom
na zvlhčenie pokožky	pre zvlhčenie pokožky
odolný proti poškrabaniu	odolný voči poškrabaniu
Chodila cvičiť kvôli postave (účel)	
Študoval za lekára kvôli rodičom (prospech)	

Vokalizácia predložiek

Je to jav, v ktorom sa kvôli ľahšej výslovnosti a zrozumiteľnosti pred slovami začínajúcimi na podobnú spoluhlásku alebo skupinu spoluhlások pridáva:

→ **k neslabičným predložkám s, z, v, k samohláska (vokál) -o alebo -u**, čím sa **menia** na **slabičné predložky so, zo, vo, ku**,
napr.: **k** kuchyni ⇒ **ku** kuchyni; **s** sestrou ⇒ **so** sestrou; **z** zeme ⇒ **zo** zeme;
v vede ⇒ **vo** vede;

⇒ **vokalizácia predložky s, z, v, k nastáva:**

→ aj **pred osobnými zámenami**,
napr.: **ku** mne, **so** mnou, **vo** mne, **zo** mňa;

⇒ **vokalizácia predložiek od, pod, pred, nad, bez, cez nastáva:**

→ aj **pred osobným zámenom ja**,
napr.: **odo** mňa, **podo** mnou, **predo** mnou, **nado** mnou, **bezo** mňa, **cezo** mňa;

⇒ **nevokalizujú sa slabičné predložky:**

→ keď slovo začína **na tú istú spoluhlásku**, na **akú** sa končí **predložka**,
napr.: **cez** zimu, **bez** zubov, **bez** zmeny, **nad** domom, **nad** daňami,
pod dlažbou, **pred** diaľnicou.

Poznámka:

V nasledujúcich spojeniach je **popri nevokalizovanej podobe možná** aj **vokalizovaná podoba**:

→ napr.: **pred** dverami/**predo** dvermi; **nad** dverami/**nado** dvermi; **od** dňa/**odo** dňa;
v dni/**vo** dne; **v** snách/**vo** snách; **v** sne/**vo** sne; **z** dňa/**zo** dňa; **bez** zmeny/**bezo** zmeny.

V **nasledujúcom spojení existuje**:

→ **iba vokalizovaná podoba**,
napr.: **so** ct'ou.

Spodobovanie

→ **je to prispôsobovanie sa hlások podľa znelosti.**

Nastáva vtedy,

→ ak sa v reči stretnú vedľa seba **dve párové spoluhlásky**:
→ **znelá** s **neznelou**,
→ **neznelá** so **znelou** (niekedy aj so **samohláskou**),
⇔ a **pri výslovnosti sa prvá spoluhláska zvukovo prispôsobí druhej** –
zmení sa **na svoj znelostný pár** (**b** na **p**, **d** na **t**, **t'** na **d'**, **c** na **dz**, **č** na **dž**, **k** na **g**, **s** na **z**, **š** na **ž**, **f** na **v**, **ch** na **h**);

⇒ **píšeme s, vyslovujeme z:**

- pred **znelou párovou spoluhláskou** (b, d, ď, g, dz, dž, z, ž, h, v);
- pred **zvučnou nepárovou** (m, n, ň, l, ľ, r, ř, j);
- pred **samohláskou** (a, o, e, u, i);
- príklady pozri v nasledujúcej tabuľke č. 38

Tabuľka č. 38

Píšeme s	Vyslovujeme z
s Annou	[z Annou]
s otcom	[z otcom]
s električkou	[z električkou]
s babkou	[z babkou]
s gumou	[z gumou]
s jarou	[z jarou]
s mäsom	[z mäsom]
s nosom	[z nosom]
s letom	[z letom]

⇒ **píšeme so vyslovujeme zo** (príklady pozri v nasledujúcej tabuľke č. 39):

Tabuľka č. 39

Píšeme so	Vyslovujeme zo
so zubom	[zo zubom]
so sestrou	[zo sestrou]
so strýkom	[zo strýkom]
so starkou	[zo starkou]
so slovníkom	[zo slovníkom]
so slamou	[zo slamou]
so strachom	[zo strachom]

⇒ **ale píšeme s, so, vyslovujeme s, so:**

→ ak sú **pred osobným zámenom** (príklady pozri v nasledujúcej tabuľke č. 40),

Tabuľka č. 40

Píšeme s	Vyslovujeme s	Nikdy nie
s ním	[s ním]	z ním
s vami	[s vami]	z vami
s nimi	[s nimi]	z nimi
s nami	[s nami]	z nami
so mnou	[so mnou]	zo mnou

⇒ **píšeme z, vyslovujeme s:**

→ ak je **pred neznelou párovou spoluhláskou** p, t, ť, k, c, č, s, š, ch, f (príklady pozri v nasledujúcej tabuľke č. 41),

Tabuľka č. 41

Píšeme z	Vyslovujeme s
z prášku	[s prášku]
z topánky	[s topánky]
z chaty	[s chaty]
z farby	[s farby]
z capa	[s capa]
z ľavy	[s ľavy]
z Petra	[s Petra]
z čističky	[s čističky]
z kuchyne	[s kuchyne]

⇒ **píšeme so, vyslovujeme zo** (príklady pozri v nasledujúcej tabuľke č. 42):

Tabuľka č. 42

Píšeme so	Vyslovujeme zo
so zubom	[zo zubom]
so sestrou	[zo sestrou]
so strýkom	[zo strýkom]
so starkou	[zo starkou]
so slovníkom	[zo slovníkom]
so slamou	[zo slamou]
so strachom	[zo strachom]

⇒ **píšeme k, vyslovujeme g**:

- **pred samohláskou,**
 → **znelou spoluhláskou,**
 → príklady pozri v nasledujúcej tabuľke č. 43.

Tabuľka č. 43

Píšeme k	Vyslovujeme g
k uchu	[g uchu]
k dvoru	[g dvoru]

⇒ **píšeme ku, vyslovujeme gu** (príklady pozri v nasledujúcej tabuľke č. 44):

Tabuľka č. 44

Píšeme ku	Vyslovujeme gu
ku knihám	[gu knihám]
ku moru	[gu moru]
ku lesu	[gu lesu]
ku otcovi	[gu otcovi]
ku Hanke	[gu Hanke]
ku deťom	[gu deťom]
ku ceste	[gu ceste]

Pozor ale!

⇒ píšeme **k, ku**, vyslovujeme **k, ku**:

→ ak sú **pred osobným zámenom** (príklady pozri v nasledujúcej tabuľke č.45),

Tabuľka č. 45

Píšeme k, ku	Vyslovujeme k, ku	Nikdy nie g, gu
k nemu	[k nemu]	g nemu
k nám	[k nám]	g nám
k vám	[k vám]	g vám
k tebe	[k tebe]	g tebe
ku mne	[ku mne]	gu mne
ku tebe	[ku tebe]	gu tebe
ku nám	[ku nám]	gu nám

⇒ píšeme **v**, vyslovujeme **f**:

→ pred **neznelou spoluhláskou** p, t, t', k, c, č, s, š, ch, f (príklady pozri v nasledujúcej tabuľke č.46),

Tabuľka č. 46

Píšeme v	Vyslovujeme f
v potoku	[f potoku]
v tanci	[f tanci]
v čase	[f čase]
v chate	[f chate]
v krvi	[f krvi]
v salaši	[f salaši]
v klube	[f klube]
v šatni	[f šatni]

POZOR – zmena **znlosti** je iba vo výslovnosti, nie je v písanej podobe.

Charakteristika spojok (konjunkcií) a ich rozdelenie

Patria medzi neplnovýznamové, neohybné slovné druhy,

→ **nedajú sa ani skloňovať, ani časovať, ani stupňovať**; *nemenia svoj tvar.*

Slúžia na spájanie:

→ **vetných členov** vo vete,

napr.: *daždivý a nudný, chlapci a dievčatá,*

→ alebo **viet** v súvetí,

napr.: *Mama varí a otec jej pomáha,*

→ **samostatne nemôžu tvoriť vetný člen.**

Podľa toho, aké slová presne spájajú a akú funkciu plnia, sa rozdeľujú na:

❶ **prirad'ovacie spojky**, ktoré **spájajú**,

→ **rovnocenné vetné členy** alebo **vety**;

→ **ani jeden z členov nie je podradený tomu druhému, oba majú rovnakú gramatickú platnosť**;

⇒ môžu sa nimi vyjadrovať nasledujúce vzťahy:

→ **zlučovanie**,

napr.: *a, i, aj, ani, tiež, či, jednak – jednak, hneď – hneď, ako – tak; Mama varí obed a otec jej pomáha;*

→ **stupňovanie**;

napr.: *i, aj, ba, ba aj, ale aj, ba dokonca, nielen; nielen – ale aj; Utekal, ba priam letel;*

→ **vylučovanie**,

napr.: *alebo, buď, buď – alebo; Bud' zvíťazíme, alebo zahynieme;*

→ **odporovanie**,

napr.: *ale, no, lež, však, avšak, síce, a, a to; Slnko síce svietilo, ale fúkal silný vietor;*

→ **dôsledok**

napr.: *preto, a preto, tak, a tak, zato; Mám trochu času, a tak cvičím;*

→ **vysvetľovanie, príčinu**,

napr.: *totiž, ved', však, ináč, lebo, a preto, a tak; Otvorte okno, ved' sa tu nedá dýchať;*

→ **prípustku**,

napr.: *a jednako, a predsa. Chcel odísť, a jednako zostal;*

→ medzi najčastejšie používané **prirad'ovacie spojky** patria:

→ *a, i, aj, ani, ba aj, ba ani, ako aj, ale, no, lež, alebo, buď, či.*

❷ podrad'ovacie spojky, ktoré spájajú,

- **vedľajšie vety** s **hlavnými** do **podrad'ovacích súvetí**;
napr.: *že, aby, keby, lebo, pretože, ak, keby, pokiaľ, nakoľko, či, ako, keď, keďže, čo*; *Oznámil mu, že zajtra príde do školy. Zdráha sa, lebo nemá čas.*
- v **podrad'ovacích súvetiach** veľmi často spájajú **vedľajšie vety** (podradené) s **hlavnými** (nadradenými) tzv. **spájacie výrazy**, ktoré nie sú spojkami, sú **vzťahovými zámenami** *kto, ktorý, čo, aký, kde, kedy*;
napr.: *Nevedel, kto zajtra do školy nepríde. Spýtal som sa ho, kedy cestuje.*
- vyjadrujú **vzťah, závislosť** (jedna veta je **významovo závislá** na **vete druhej**, je **významovo nadradená** nad **druhou vetou**).

⇒ môžu vyjadrovať nasledujúce vzťahy:

- **príčinný**,
napr.: *pretože, že, keďže*;
- **účelový**,
napr.: *aby*;
- **účinkový**,
napr.: *tak-že, až, takže*;
- **podmienkový**,
napr.: *ak, keby, keď*;
- **prípustkový**,
napr.: *síce, hoci, aj keď*;
- **časový**,
napr.: *sotva, keď, až, kým*;
- **spôsobový**,
napr.: *ako keby, akoby, tým-že, tak-že*;
- **prostriedkový**,
napr.: *tým, že*;
- **výnimkový**,
napr.: *ibaže, iba, že by*.

⇒ najfrekvencovanejšími **podrad'ovacími spojkami** sú:

→ *že, aby, keď, čo, ako, lebo, pretože, keďže, ak, a preto. pokiaľ*.

Spojky sa môžu rozdeľovať aj na:

❶ jednoduché,

- iba jedna spojka,
napr.: *že, keď, aby, či, a, aj, i, buď, no, ba, ved'*;

❷ zložené,

- vznikajú spojením viacerých jednoduchých spojok,
napr.: *čiže, keďže, žeby, keby, akoby*;

Podľa toho, či sa píšú **spolu** alebo **oddelene**, môžu sa ďalej rozdeľovať na:

- **jednoslovné**,
napr.: *keďže, čiže, ibaže, pretože, žeby, keby, akoby*;
- a **viacslovné**,
napr.: *a čo, a tak, a preto, a predsa, i keby, aj keď, ani keby, len čo, zatiaľ čo*.

Spojky môžu stáť:

- **na začiatku vety**,
napr.: *Aj my pôjdeme na výlet. Ak bude pršať, nepôjdeme na prechádzku*
- alebo **vo vnútri vety**,
napr.: *Zdalo sa mi, že niekto kopal. Ponáhľala som sa, aby som neprišla neskoro*.

Písanie čiarky pred spojkami, vzťahnými zámenami

Táto časť je (pri morfolologickej rovine) pre žiakov len informatívna, lebo jej praktická aplikácia predpokladá znalosti zo skladby viet, súvetí, ktoré oni zatiaľ nemajú dostatočné.

Čiarka sa vo vete (jednoduché aj súvetí) nepíše:

- pred **priradovacími** spojkami **a, i, aj, ani**,
→ keď vyjadrujú **zlučovanie**,
napr.: *Mama **aj** otec sa veľmi potešili.*
- pred **priradovacími** spojkami **zlučovacími a, i, aj, ani, či, alebo**,
napr.: *Čakal som na vlak **a** čítal som noviny. Jožko stál **ani** slova nepovedal.*
- pred spojkou **alebo**, keď pripája dve slovné spojenia na rovnakej úrovni, a teda **nejde** o **vylučovací vzťah**,
napr.: *Sed'te **alebo** ležte* (je to jedno).
- ak sa spojkou **či** spájajú iba **slová**,
napr.: *V záhrade rastú **tulipány, narcisy či fialky**.*
- ak sa dá spojka **či** **zameniť** za spojku **alebo**,
→ ide o **priradovaciu spojku** (a je to **vylučovacie súvetie**),
napr.: *Jesť **či** nejst'? Ozve sa **či** sa neozve.*
- pred spojkou **alebo**, keď spojka **či** plní **podradovaciu funkciu** (uvádza vedľajšiu vetu),
napr.: *Neviem, **či** sa ti to zide **alebo** nezide. Uvažuješ nad tým, **či** zostat' **alebo** odísť'?*
- pred **druhou spojkou**, ak dve **podradovacie spojky** (*že ak, že keď, pretože ak, ktorý keď, lebo keby...*) stoja na začiatku vedľajšej vety,
napr.: *Dal im podmienku, **že keď** nenapišu dobre test, nepripustí ich k záverečným skúškam. Mlčal, **lebo keby** sa to dozvedeli v škole, vyhodili by ho.*
- ak **a to** plní iba **jednoduché spojenie spojky a so zámenom to**,
napr.: *V práci ho pochválili **a to** ho potešilo. Vo voľnom čase športujem **a to** mi robí radosť.*
- pred spojkou **ako** v **prirovnaní**,
napr.: *Modrá **ako** obloha. Biely **ako** sneh.*
- pred spojkami **ako** a **než**,
→ v **nevetnom prirovnaní**,
napr.: *Použil pri práci rovnaký spôsob **ako** ja. Je to lepšie **ako** (než) vlani.*
→ keď sa nimi uvádza **tesný prívlastok**,
napr.: *Jazyky **ako** slovenčina a čeština sú západoslovanské. Takí ľudia **ako** on, jeho brat a jeho rodičia majú u mňa dvere vždy otvorené.*
→ pred **druhou a každou ďalšou spojkou**, keď sa vo **viacnásobnom vetnom člene** opakuje **zlučovacia spojka**,
napr.: *Či si vojak, či ekonóm, alebo šofér, mal by si dávať pozor na svoj život. Či zajtra, alebo o rok – tú skúšku urobím.*

Čiarka sa vo vete píše:

- ⇒ v prirad'ovacom súvetí pred všetkými stupňovacími a odporovacími prirad'ovacími spojkami (*okrem spojok a, i, aj, ani*);

- ak sú vety alebo členy viacnásobného vetného člena spojené inými spojkami ako **a, i, aj, či, alebo** v zlučovacom význame, napr.: *Ozve sa každý rok, **a preto** má zabezpečenú rezerváciu. Je to dobrý návrh, **ale** prišiel neskoro. Myslím, **teda** (**a teda**) som. Celá očervenela, **ba** začala aj kričať.*
- pred druhou a každou ďalšou spojkou, keď sa vo viacnásobnom vetnom člene opakuje **zlučovacia spojka**, napr.: ***Či** si vojak, **či** ekonóm, **alebo** šofér, mal by si dávať pozor na svoj život. **Či** zajtra, **alebo** o rok – tú skúšku urobím.*
- pred druhou a každou nasledujúcou tou istou opakujúcou zlučovacou a vylučovacou spojkou (**i – i – i; ani – ani; či – či, alebo – alebo**), napr.: *O zvieratá sa staráme na jar **i** v lete, **i** na jeseň, **i** v zime. Cesto nebolo **ani** sladké, **ani** slané, **ani** krehké. Ozve sa **či** v zime, **či** v lete. Ozve sa **aj** v zime, **aj** v lete. **Alebo** ber, **alebo** nechaj!*
- pred každou ďalšou rovnakou spojkou **a, i, aj, ani, alebo**, keď sa vo vete nachádza viackrát, napr.: *Pred Vianocami už v obchode nebol **ani** cukor, **ani** maslo, **ani** chlieb;*
- pred prirad'ovacou spojkou **ale**, ktorou sa vyjadruje odporovací význam, napr.: *Je to pekný, **ale** predražený byt. Chcel som mu pomôcť, **ale** on si nedal poradiť. Mal ju rád, **ale** nezobrali sa.*
- pred každou druhou spojkou **bud' – bud', bud' – alebo, ani – ani, aj – aj**, ak ide o vylučovací spôsob, napr.: ***Bud'** sa doučíš tú gramatiku, **alebo** budeš mať zhoršenú známku. **Ani** nešla do obchodu, **ani** neupratala. Jeho manželka bola vždy **aj** do voza, **aj** do koča;*
- pred druhou z dvoch protikladne spojených spojok (**nielen – ale aj, tak – ako aj**) vo vetách alebo vo viacnásobných vetných členoch, napr.: ***Nielenže** prišiel neskoro, **ale** sa ani neospravedlnil.*
- pred spojkou **a**, keď nasleduje vo vete **za prístavkom**, napr.: *O slovo sa prihlásili Emil Slovák, **kapitán** futbalového družstva, **a** Kamil Horváth, **tréner**.*
- keď je **prvá spojka zamlčaná**, napr.: *Pôjdeš s nimi, **alebo** zostaneš doma upratovať. Chod'te všetci, **alebo** nikto.*
- pred zloženými spojkami **a teda, a preto, a tak, a predsa, a keď**,
 - ak vo vedľajšej vete vyjadrujú **dôsledkový vzťah**, napr.: *Slovenčina má mnoho výnimiek, **a preto** je pre cudzincov jedným z najťažších jazykov.*
- pred zloženými spojkami **a predsa, a jednako, a pritom**,
 - ak vo vedľajšej vete vyjadrujú **odporovací vzťah**, napr.: *Nemusel, **a predsa** ostal. Naučila sa to za dve hodiny, **a pritom** ani nevedela ako.*
- pred spojkovým výrazom **a to**, ktorý **bližšie vysvetľuje** alebo **uvádza dôvod výpovede**, napr.: *Sála bola úplne zaplnená, **a to** ešte nebolo ani desať hodín. V záhrade máme rôzne bylinky, **a to** bazalku, tymian či majoránku.*

⇒ **v podrad'ovacom súvetí,**

- pred **spojkou či**, ak je použitá v **podrad'ovacom súvetí**,
napr.: *Neviem sa rozhodnúť, **či** tam pôjdem;*
- pred všetkými podrad'ovacími spojkami **že, keby, aby, keď, pretože** atď.
napr.: *Videla som, **že** všetka moja snaha je zbytočná. Myslel som si, **že** sa uvidíme zajtra. Povedal som jej, **aby** nevyrušovala. Bude lepšie, **keď** odíde. Neprišiel do školy, **pretože** pršalo.*
- ak sa spojka **či** nedá zameniť za spojku **alebo**, ide o podrad'ovaciu spojku,
napr.: *Povedz, **či** budeš jesť. Zisti, **či** domácej úlohe rozumie.*
- keď sa pred spojkou **ako** uvádza vedľajšia veta (podmetová, prísudková, vetnozákkladová, predmetová, prívlastková, príslovková, doplnková),
napr.: *Našiel som spôsob, **ako** vyriešiť tento problém. Nebolo to také ľahké, **ako** sme si predstavovali. Písal, **ako** najlepšie vedel.*
- keď sa pred spojkou **ako** uvádza prístavok,
napr.: *U nás rastú ihličnaté stromy, **ako** smrek, jedľa;*
→ podobné pravidlá sa vzťahujú aj na porovnávaciu spojku **než**,
napr.: *Si viac, **než** koľko vážiš.*

Čiarkami z oboch strán sa oddeľuje:

- **vsunutá vedľajšia veta**, aj keď je z druhej strany spojka **a**,
napr.: *Na pripravovanej akcii vystúpil Jozef, **ktorý má v tejto oblasti skúsenosti**, **a** Irena, ktorá je nováčikom.*

Čiarka sa **môže**, ale **nemusi** písať:

- pred **prirad'ovacími spojkami**, ak vyjadrujú **iný** ako **zlučovací vzťah**:
napr.: *Naháňali ho, **a** nechytli (**odporovací vzťah**). Naháňali ho **a** chytli (**zlučovací vzťah**).*

Pozor!

- slovo **ale** **nemusi byť len spojkou**, **môže byť** aj **časticou** alebo **citoslovcom**,
→ vtedy sa čiarka nepíše:
 - ⇔ pred **časticou ale** v spojeniach typu, *Vy ste **ale** dobrý! To je **ale** potvora!*
 - ⇔ pred **citoslovcom ale** (píše sa aj **ále**) – zvyčajne na začiatku vety

- podľa Pravidiel slovenského pravopisu sa **citovacie ale/ále** vyčleňuje aj čiarkou,
napr.: ***Ale, ale**, hádam nebudeš plakať! Čo sa stalo? **Ále**, nič... **Ale**, to je prekvapenie!*

Pozor na použitie nasledujúcich spojok (pozri nasledujúcu tabuľku č.47):

Tabuľka č. 47

Správne použitie	Nesprávne použitie
<i>Bolo to vtedy, keď žili ufóni.</i>	<i>Bolo to vtedy, kedy žili ufóni (zámena spojok).</i>
<i>Pýtal sa, kedy prídem.</i>	<i>Spýtal sa, že kedy prídem (nesprávne spájanie spojok).</i>
<i>Keby som mal peniaze, pôjdem rád.</i>	<i>Kebyže mám peniaze, pôjdem rád (nesprávne skladanie spojok).</i>

Charakteristika častíc (partikul) a ich rozdelenie

Častice patria medzi relatívne málo početné, neplnovýznamové, neohybné slovné druhy,
→ **nedajú sa ani skloňovať, ani časovať, ani stupňovať,**
→ **nemajú vetnočlenskú platnosť** (nie sú vo vete vetnými členmi).

Uvádzajú sa nimi **samostatné vety** alebo **vetné členy**:

→ **vetné** častice,
→ a **členské** častice;

→ **hodnotiace častice** tvoria **neslovesné jednočlenné vety**,
napr.: **Možno príde. Samozrejme. Áno!**

Častice dodávajú **slovu** (Vždy máš pravdu **len ty!**), **vete** (A on, **samozrejme**, do detailu to **splnil**..) rozmanité významové a spôsobové odtienky,
→ vyjadrujú tiež **osobný postoj hovoriaceho k obsahu výpovede alebo jej časti**,
→ **nech, kież, bár, či, bodaj, bohďaj, áno, nie, veru, sotva, pravdaže;**
napr.: **Nech žije! Bodaj si sa len dobre mal! Kieżby by sa vrátili. Bodaj by vás, vy mládenci, čerti vzali!**

V nasledujúcej tabuľke č. 48 pozri príklady na vyjadrenie rôznych postojov v tej istej vete:

Častice vo vete	Vyjadrenie postoja
Mám asi dvadsať eur.	približnosť
Mám pravdepodobne dvadsať eur.	neistota
Mám možno dvadsať eur.	váhavosť
Mám, chvalabohu , dvadsať eur.	uspokojenie
Mám dokonca dvadsať eur.	prekvapenie
Mám iba dvadsať eur.	nespokojnosť
Mám sotva dvadsať eur.	odhad
Mám predsa dvadsať korún	zdôraznenie

Rozdelenie častíc

Poznáme dve veľké skupiny častíc:

❶ **uvádzacie,**

→ stoja na začiatku vety, **pred slovom**, ku ktorému vyjadrujeme **postoj**;

Uvádzacie častice sa ďalej rozdeľujú na:

⇒ **pripájacie,**

→ **a, i, no, ale, nuž, ono síce,**
napr.: **A von by si nešiel?**

⇒ **a pobádacie,**

→ keď hovoriaci vyjadruje **želanie** (**keby, kież, bodaj**); **otázku** (**azda**); **rozkaz** (**nech**); **podmienku** (**by**),
napr.: **A prečo práve ja? Bodaj by neprišiel! Azda sa nebojíš? Nech je radšej ticho!**

2 a vytyčovacie,

→ vyjadrujú **postoj** k celej výpovedi a stoja pred istým slovom, vetným členom, časťou vety.

Vytyčovacie častice sa ďalej rozdeľujú na:

⇒ **vysvetľovacie**,

→ hovoriaci nimi **vysvetľuje** (*respektíve, povedzme, slovom, vraj*) nasledujúce slovo alebo časť vety,
napr.: *Vraj si včera neprišiel. Prídem zajtra, respektíve pozajtra.*

→ **hodnotiace**,

→ napr.: *áno, azda, sotva, asi, bohužiaľ, namojveru, pravda, bezpečne, pochopiteľne, samozrejme, skutočne, vlastne;*
napr.: *Asi sa na mňa hnevá. Museli sme to, bohužiaľ, preložiť. Mali by sme o tom, prirodzene, spoločne diskutovať. Samozrejme, inkasovaný gól v závere nás mrzí. Zastavíme sa, ak, pochopiteľne, budete doma. Bohužiaľ, dnes nemôžem prísť. Áno, to bude najrozumnejšie.*

⇒ a **zdôrazňovacie**,

→ hovoriaci nimi **zdôrazňuje** nasledujúce slovo alebo časť vety (*iba, len, ešte, najmä, predovšetkým, just, najmä, údajne, reku, veru*),
napr.: *Just som neprišla domov. On sa len spýtal.*

Písanie častíc

Čiarkou sa oddeľujú častice hodnotiace a vysvetľovacie,

→ ak majú **platnosť pre celú vetu**,
napr.: *Chcel sa, zrejme, vrátiť do školy. Veru, už bolo neskoro. Slovom, zajtra tam pôjdeme. Nie som, žiaľbohu, schopný napísať to. Bolo to, samozrejme, veľmi ťažké rozhodnutie;*
→ ak sa nimi **vyjadruje postoj hovoriaceho k obsahu výpovede**,
napr.: *Žiaľ, teraz už musím odísť. Bude to, naopak, veľmi dobré predstavenie. Povedal som mu, aby prišiel, ak, pravda, bude zdravý.*

Čiarkou sa neoddeľujú,

→ ak sa vzťahujú iba k **jednému slovu**, len na **jeden vetný člen**,
napr.: Bolo už **veru** neskoro. Urobil to **vlastne** výborne.

Čiarka sa píše až po podstatnom mene,

→ pri **spojení častice s oslovením**,
napr.: **No Jano**, to sa ti teda podarilo! (*správny zápis*).
No, Jano, to sa ti podarilo! (*nesprávny zápis*).

Oddeľujú sa od vety **jedinou čiarkou**!

→ ak sa **na začiatku vety** vyskytnú dve častice, citoslovce a častica,
napr.: *Ej veru tak, nevyzerá to dnes na dobré počasie.*

Častice sa píšu **osobitne**,

→ ak sa skladajú z **viacerých slov**, ale považujú sa za **jednu jazykovú jednotku**,
napr.: *asi sotva, akože by, nie a nie, len a len, priam tak, bodaj by; čo i len; ba čo aj.*

Častice sa píšu **spolu** (dovedna),

→ ak sa skladajú z **jedného slova**,
napr.: *bezpochyby, čoby, žeby, čožeby, akoby, akiste; kiezby, ktovie, napríklad, takisto, akože, môžbyť, takrečeno;*
→ ak sú **zmeravenými tvarmi**,
napr.: *božechráň, namojveru, chvalabohu, nedajbože;*

Pozor na používanie **zmeravených tvarov**:

Správne použitie	<i>namojpravdu, namojveru, chvalabohu, vonkoncom;</i>
Nesprávne použitie	<i>na môj pravdu, chvála bohu, chvála Bohu, von koncom;</i>

Častice sa píšu so **spojovníkom**,

→ ak ide o **tie isté opakované častice**,
napr.: *tak-tak, len-len, už-už.*

Ako **jedno slovo** sa píšu:

→ **častice** so **zdôrazňovacím -že a -by**,
napr.: *isteže, ešteže, nechže, veruže, ibaže, akoby, čoby, kdeby, čožeby, kdežeby;*
→ **častice** zo **slovies a slovesných spojení**,
napr.: *bisťu, bodaj, bohvie, božechráň, nebodaj, môžbyť, nedajbože;*
→ **častice** z **predložkových spojení**,
napr.: *bez tak, bez mála, dokonca, dozaista, napokon, predovšetkým;*
→ **častice** z **prísloviak**,
napr.: *akiste, pravdepodobne, takmer, takrečeno, žiaľbohu.*

Osobitne sa píšu:

→ **nesamostatné častice čím, čo** pri druhom a treťom stupni prídavných mien a prísloviak,
napr.: *ešteže čo, čím skôr, čím lepšie, čo najlepši;*
→ **niektoré častice** skladajúce sa z viac-menej samostatných slov,
napr.: *koniec koncov, už-už, tak-tak, ved'-ved', už aj;*
→ **častice**, ktoré sú súčasťou ustálených skupín častíc, pričom si **každá častica zachováva svoj význam**,
napr.: *dokonca ani, ved' už teda, čo i len, ešte aj len, už čo aj hneď.*

Pri písaní **časťíc, spojok a prísloviiek** musíme presne rozlíšiť:

⇒ kedy je slovo **časťicou**:

→ keď dodáva významový odtienok , <i>nerozširuje vetu o ďalší vetný člen</i> , → keď na rozdiel od príslovky , nerozvíja prísudok vo vete ;

⇒ kedy je slovo **spojkou**:

→ <i>keď spája dve vety</i> ;

Tabuľka č. 49 – rozlíšenie **časťíc** a **spojok**:

	časťica	spojka
hoci	<i>Zober si hoci všetky veci. Zahod' hoci aj knihu.</i>	<i>Ostal, hoci mohol odísť'. Prišiel, hoci nezavolať vopred.</i>
aby	<i>Len aby prišiel. Len aby to urobil.</i>	<i>Zavolaj mu, aby prišiel. Povedz im, aby si napísali úlohu.</i>

⇒ kedy je slovo **príslovkou**:

→ príklady pozri v dvoch nasledujúcich tabuľkách;

Tabuľka č. 50 – rozlíšenie **časťíc** a **prísloviiek**

časťice	<i>Dobre, zajtra prídeme. Nie, dnes ti to nepošlem. Ano, zajtra sa stretneme pred školou.</i>
príslovky	<i>Naučíme sa dobre. Prídeme dobre, uvidíš. Spravíme to dobre, neboj sa.</i>

Tabuľka č. 51 – rozlíšenie **časťíc**, **prísloviiek** a **čísloviiek**

časťica	<i>Už je raz darmo.</i>
príslovka	<i>Žil raz starček zo starenkou.</i>
číslovka	<i>Stačí mi raz povedať'.</i>

Charakteristika citosloviec (interjekcií) a ich rozdelenie

Citoslovčia vyjadrujú **city** alebo napodobňujú zvuky,

- patria medzi **neplnovýznamové, neohybné slovné druhy** (*neskloňujú sa, nečasujú, nemajú teda ani gramatické kategórie*),
- **ide o slová – vety, výpovede, preto stoja väčšinou samostatne, oddelené čiarkou**,
- výnimočne môžu patriť k **plnovýznamovým slovám** (*zaznelo hlasné ahoj; hurá systém*) alebo **zastupovať vo vete prísudok** (*A tá polica rups na zem! A žaba čľup do vody*)

Môžu sa však vyskytovať vo funkcii:

- **podmetu, slovesného aj slovesno-menného prísudku, vetného základu, predmetu a príslovkového určenia**,
napr.: *Mňau sa ozývalo pod oknami . Z publika zaznelo hlasné fúj! Prezeľ sa a šup do postele. Vždy si bola hrŕ do všetkého. Halóóó! Stále počúvam to tvoje jaj. A nehraj len tak halabala.*
→ ak **citoslovce** vystupuje ako **vetný člen, čiarka sa nepíše**.

Rozdelenie citosloviec

Podľa **obsahu** sa rozdeľujú na:

❶ **vlastné:**

- vyjadrujú **citové reakcie**,
napr.: *au, ach, jej, uch, joj, ó, oj, och, jej, éj, br, fuj, juj, haha,*
- vyjadrujú prejavy **vôle**,
napr.: *pst, hľa, heš, hajde, haló, ahoj, čau, nazdar, hybaj;*

❷ **zvukomalebné (onomatopoeje),**

- napodobňujú **rôzne zvuky okolitého sveta** (aj *zvieracie*),
napr.: *tik-tak, vrrŕ, tresk, buch, bum, pich, crrŕ, hav-hav, cupi-lupi, mňau, gága, krá-krá, čvirik, cing, hudry-hudry, pif-paf.*

K citoslovciam patria aj **pozdravy, nadviazanie kontaktu** (*čau, ahoj, vitaj*) a **nadávkys, hrubé slová** (*do kelu, bisťu*).

Podľa **pôvodu** sa rozdeľujú na:

❶ **prvotné,**

- **nie sú a neboli iným slovným druhom**,
napr.: *ach, heš, kikirikí, jaj, fuj, hau, oj, ó;*

❷ **druhotné,**

- **môžu byť iným slovným druhom a sú odvodené**,
 - od **slovies**,
napr.: *čľup, tik-tak, tresk, klop-klop;*
 - od **podstatných mien**,
napr.: *beda (bieda), bože (Boh), dočerta (čert), pomoc;*

Pravopis citosloviec

⇒ **citoslovčia** sa píše s **-i/í**:

- vo väčšine slov (**aj po tvrdých spoluhláskach**), ktoré sú utvorené zo **zvukomalebných citosloviec**,
napr.: *hijó, kikirikí, chi-chi-chi, tik-tak, pich-pich, hi-hi-hi, cingi-lingi, tidli-fidli*;
→ výnimkou sú tie, čo sa podobajú na **podstatné mená**,
napr.: *tresky-plesky, čáry-máry, cupy-lupy*;

⇒ mnohé **citoslovčia** sa píše **dvojako**:

- napr.: *joj* alebo *jój, jóóój*, *vř* alebo *vřř, čary-mary* alebo *čáry-máry, haky-baky* alebo *háky-báky*;

⇒ **citoslovčia** môžu meniť svoj **tvar** :

- napr.: *ahoj – ahojte, vitaj – vitajte*;

⇒ vo vete **citoslovčia** stoja **samostatne**,

- *oddeľujú sa čiarokou alebo výkričníkom*;

⇒ **čiarokou** sa **citoslovčia** vyčleňujú,

- ak stoja **na začiatku vety**,
→ **vysúvame ich mimo nej** a pri vetnom rozboře ich posudzujeme ako **samostatné vety**,
napr.: *Ach, nech to už skončí. Fuj, daj to preč! Juj, vy neprídete? Och, to je zlé. Joj, tebe sa to nepáči? Uf, bolo to ťažké. Ej, to bolo ale dobré! Hop-hop, vyskočte! Mohla si prísť, hm.*
- ak sa používajú ako **pozdravy**, ktoré sa zaraďujú medzi **vôľové citoslovčia**,
napr.: *čau, ahoj, zdravím, dovi, dobrý deň; Ahoj, Milan! Vitaj, tešíme sa, že si prišiel. Čau, konečne si zavolať.*
- ak sú **citoslovčia** alebo **citoslovné výrazy** súčasťou vety,
napr.: *Hurá, už ste tu. Fiha, to je super. Bř, ale je zima. Haló, kto je tam? Nóó, čo to má znamenať? Fuj, to som sa zľakla! Ach, to azda nie!*

⇒ **výkričníkom** sa vyčleňujú,

- ak **stoja samostatne**,
napr.: *Hm! Hijó! Vy tam! Hej! Ho-ho! Hej! Počuješ ma?*
- ak majú **funkciu prísudku**,
napr.: *A žaba čľup do vody!*
- ak sú **súčasťou priamej reči**,
napr.: *Ak je „Juj!“ skríkla Marta.*
- **na konci viet**, ktorých súčasťou sú zvyčajne **aj citoslovčia**,
napr.: *Jednému sa sľúbi a s druhým vystáva – fuj! Vitaj, dcéra moja, vitaj!*
- **aj uprostred vety**, keď chceme **zvýrazniť citoslovce**,
napr.: *A on buch! A bol na zemi.*

⇒ vyčleňujú sa **len jednou čiarkou**,

→ ak sa vo vete vyskytnú vedľa seba (pri sebe) **dve citoslovčia (alebo citoslovce a častica)**,
napr.: *Och bože, je to naozaj tak?! Ej veru tak, skončili prázdniny.*
Och áno, dnes prídeme. No veru, prišli. Ach jaj, čo už narobíme. No ozaj, to je správne.

⇒ nevyčleňujú sa **čiarkami**,

→ ak vo vete majú platnosť (funkciu) **vetného člena**,
napr.: *Do tmy sa ozvalo jej tichučké ach (podmetu). Jano bác do okna kameňom (prísudku). Na chodbe sme začuli hurá (predmetu);*

⇒ **dovedna** aj **osobitne** sa môžu písať:

→ **citoslovčia** so **spojovníkom** (písanie nie je ustálené),
napr.: *hi-hi-hi*, aj *hihihi; brm-brm, hav-hav, chacha;*
→ tvary s **predložkou**,
napr.: *Do videnia! Dovidenia! Do čerta! Dočerta!*

⇒ **dovedna** sa píše:

→ tzv. **zmeravené tvary**,
napr.: *Dajsamisvete! Nevídali!*

Rekapitulácia morfológického učiva v skrátenej forme

Slovné druhy delíme:

Podľa významu na:

- ⇒ **plnovýznamové**
 - **podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá, príslovky**
- ⇒ **neplnovýznamové:**
 - **predložky, spojky, častice, citoslovčia**

Podľa ohybnosti na:

- ⇒ **ohybné:**
 - **podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky** – skloňovateľné (gramatické kategórie rod, číslo, pád, resp. zhoda v rode, čísle a páde);
 - **slovesá** – časovateľné (gramatické kategórie osoba, číslo, čas, spôsob, vid, rod);
- ⇒ **neohybné:**
 - **príslovky, predložky, spojky, častice, citoslovčia;**

Podľa vetno-členskej platnosti na:

- ⇒ **môžu byť vetnými členmi,**
 - **podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá, príslovky, citoslovčia;**
- ⇒ **nemôžu byť vetnými členmi:**
 - **predložky, spojky, častice**

Podstatné mená (substantíva)

Delíme ich na:

- **všeobecné** (žiak, lavica, píšu s malým začiatočným písmenom) – **vlastné** (Ján, Prešov, píšu sa s veľkým začiatočným písmenom);
- konkrétne** (dom, pes, učiteľ) – **abstraktné** (múdrosť, láska, choroba);
- životné osobné** – **neživotné neosobné** (iba v mužskom rode);
- počítateľné** (majú singulár aj plurál) – **nepočítateľné** (majú iba singulár); **hromadné** (majú iba singulár – listie) a **látkové** (majú iba singulár, nedajú sa počítať, iba merať a vážiť – múka);
- pomnožné** (majú iba plurál, rod určujeme podľa pádových prípon v N., D. a L.)

Pri podstatných menách určujeme **gramatické kategórie rodu, čísla, pádu**.

Pri skloňovaní podstatných mien v slovenčine sa vyčleňujú tieto vzory:

- ⇒ pre **mužský rod** (**chlap, hrdina** – životné osobné, **dub, stroj** – neživotné neosobné a menej používaný – **kuli**);
- ⇒ pre **ženský rod** (**žena, ulica, dlaň, kosť** a menej používaný – **gazdina**),
 - samostatné skloňovanie majú vzory (**pani, mať**);
- ⇒ pre **stredný rod** (**mesto, srdce, vysvedčenie, dievča**);

- ⇒ podľa **vzoru chlap** sa skloňujú – **životné osobné podstatné mená** zakončené v N. sg. na **nulovú** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**,
- **životné osobné podstatné mená** zakončené v N. sg. na pádovú príponu **-o**,
 - **zvieracie podstatné mená** (iba v jednotnom čísle) zakončené v N. sg. na **nulovú** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;
 - **cudzie mužské priezviská** (**kmeň** zakončený na **samohlásku**, napr. **Hajdu**, od **Hajdu-a**; **Szabó**, od **Szabó-a**),
 - **cudzie mužské mená** (pri skloňovaní vypadávajú **pôvodné prípony**), napr. **génus**, **géni-a**, **geni-ovia**; **Aristoteles**, **Aristotel-a**; **Pytagoras**, **Pytagor-a**;
- N. sg. **chlap-Ø** **učiteľ-Ø** **ded-o** **holub-Ø** **Hajdu-Ø**
 KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP
- N. pl. **chlap-i**; **učiteľ-ia** **ded-ovia**
 KS PP KS PP KS PP

- ⇒ podľa **vzoru hrdina** sa skloňujú – **všeobecné a vlastné mená** zakončené v N. sg. na pádovú príponu **-a**, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;
- N. sg. **hrdin-a** **husit-a**
 KS PP KS PP
 - N. pl. **hrdin-ovia** , **husit-i**
 KS PP KS PP

Pri životných osobných podstatných menách vzorov chlap a hrdina sa vždy píše -i;

- ⇒ v pádových príponách **-i** nominatívu množného čísla (**chlap-i**, **roľník-i**, **husit-i**);
- ⇒ v pádových príponách **-ovi** datívu, lokálu jednotného čísla (**chlap-ovi**, **ded-ovi**, o **učiteľ-ovi**, **hrdin-ovi**, **turist-ovi**);
- ⇒ **aj** v pádových príponách **-ovi** datívu a lokálu jednotného čísla **zvieracích podstatných mien mužského rodu** (**holub-ovi**; **tigr-ovi**, o **slon-ovi**, **jeleň-ovi**, **medveď-ovi**);
- ⇒ v pádových príponách **-mi**, **-ami** instrumentálu množného čísla (s **chlap-mi**, **roľník-mi**, **husit-mi**, **ale ded-ami**, **hrdin-ami**);

- ⇒ podľa **vzoru dub** sa skloňujú – **mužské neživotné neosobné podstatné mená** zakončené v N. sg. na **nulovú** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **tvrdú** alebo **obojakú** spoluhlásku,
- **zvieracie podstatné mená** iba v množnom čísle;
 - **pomnožné podstatné mená** iba v množnom čísle;
 - **podstatné mená cudzieho pôvodu** zakončené na **-us**, **-os**, **-es** (tie sa v ostatných pádoch vynechávajú, napr. **humanizmus**, od **humanizm-u**; **kozmos**, od **koz-m-u**, **diabetes**, od **diabet-u**);
 - **slová cudzieho pôvodu** na **-l**, **-r** atď.,
- N. sg. **dub-Ø** **hotel-Ø**
 KS PP KS PP
- N. pl. **dub-y** **holub-y** **fašiang-y** **hotel-y**
 KS PP KS PP KS PP KS PP

- ⇒ podľa **vzoru stroj** sa skloňujú – **mužské neživotné neosobné podstatné mená** zakončené v N. sg. na **nulovú** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **mäkkú** spoluhlásku;
- **zvieracie podstatné mená** (iba v množnom čísle);
 - **pomnožné podstatné mená** (iba v množnom čísle);
 - **slová cudzieho pôvodu** na **-l**, **-r**, atď.,
- N. sg. **stroj-Ø** **kábel-Ø**
 KS PP KS PP
- N. pl. **stroj-e** **jelen-e** **okuliar-e** **kábl-e**
 KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ **vzor kuli** (má **osobitné skloňovanie**) – podľa neho sa skloňujú *cudzíe životné všeobecné mená, vlastné mená a priezviská* zakončené v *N. sg.* na **nulovú pádovú príponu**, **kmeň** sa končí na **samohlásku**,

→ N. sg. **kuli-Ø** **grizly-Ø** **Bandy-Ø** **Verdi-Ø**
 KS PP KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. **kuli-ovia** **grizly-ovia** **Bandy-ovia** **Verdi-ovia**
 KS PP KS PP KS PP KS PP

Pri mužských podstatných menách sa píše:

- **-y** iba pri vzore **dub** (v **N. a A. pl.** – **zub-y**, **lev-y**, **Petrovan-y**, **hotel-y**);
- **-i** vo všetkých ostatných pádových príponách vzorov **chlap**, **hrdina**, **stroj**, **kuli** (**N. pl.** – **chlap-i**, **husit-i**, **D. a L. sg.** – **brat-ovi**, **L. sg.** – **o stroj-i**, v **hotel-i**, na **bicykl-i**);
- **-mi, -ami** (v **L. pl.** všetkých vzorov – **chlap**, **hrdina**, **dub**, **stroj**, **kuli** – s **chlap-mi**, **ded-ami**, **husit-mi**, **dub-mi**, **hotel-mi**, **stroj-mi**, **kuli-ami**);
- **-ov** (v **G. pl.** všetkých vzorov – **chlap**, **hrdina**, **dub**, **stroj**, **kuli** – od **chlap-ov**, **hrdin-ov**, **dub-ov**, **lev-ov**, **lúč-ov**, **jeleň-ov**, **okuliar-ov**, **kuli-ov**) a v **A. pl.** vzorov **chlap**, **hrdina**, **kuli** (vidím **chlap-ov**, **hrdin-ov**, **kuli-ov**);
- **-í** v **G. pl.** pri vzore **stroj** (bez **peňaz-í**, **dn-í**, **kon-í**).

Pozor na pravopis pádových prípon nasledujúcich podstatných mien:

⇒ **s tvrdým krátkym -y** sa píše:

- pádové prípony **N. a A. pl.** slov typu **hotel**, **tunel**, ktoré sa skloňujú podľa **vzoru dub** (*V Prešove máme štyri hotel-y a dva tunel-y*);
- pádové prípony **N. a A. pl.** podstatného mena mužského rodu **zver**, ktoré sa skloňuje podľa **vzoru dub** (*Ozrutné zver-y žijú v hustých lesoch*).
- pádové prípony **N. a A. pl.** neživotného podstatného mena mužského rodu **večer** (*ten letný večer*), ktoré sa skloňuje podľa **vzoru dub** (*Letné večer-y využívame na prechádzky*).
- **zvieracie podstatné meno** mužského rodu **psy** v **množnom čísle** (iba zvieratá), ktoré sa skloňuje podľa **vzoru dub** (*tie psy – duby*) – *Tie dva ovčiarke ps-y treba cvičiť!*
- **zvieracie podstatné meno** mužského rodu **sokoly** v **množnom čísle**, ktoré sa skloňuje podľa **vzoru dub** (*Sokol-y žijú aj v našich lesoch*).
- **ale aj** pádové prípony **G. sg.** a **N. a A. pl.** podstatného mena ženského rodu **osy**, ktoré sa skloňuje podľa **vzoru žena** (*Okolo nás poletovali os-y*).

⇒ **ale s mäkkým krátkym -i** sa píše:

- pádové prípony **L. sg.** slov typu **hotel**, **tunel** (v **hotel-i**, v **tunel-i**; *V tomto hotel-i sa dá aj ubytovať*);
- pádové prípony **G., D. a L. sg.** podstatného mena ženského rodu **zver**, ktoré sa skloňuje podľa **vzoru kost'** (*V našom chotári je veľa srnčej zver-i; Daniele patria k vysokej zver-i; O divej zver-i sa často polemizuje*);
- pádové prípony **D. a L. sg.** podstatného mena ženského rodu **večera**,
 → hoci sa **kmeň** pred **pádovou príponou -a** končí na **obojakú spoluhlásku -r**, predsa sa skloňuje podľa **vzoru ulica** (*Dám prednosť chutnej večer-i. Po dobrej večer-i sa nám už nechcelo učiť. Po teplej večer-i robotníci pracovali v tuneli*).
- v **množnom čísle** **zvieracie podstatné meno** mužského rodu **psi** (zvieratá, ale aj ľudia v prenesenom zmysle), ktoré sa skloňuje podľa **vzoru chlap** (*tí psi – chlapi*) – *Veľkí ps-i sa prehrali okolo nás. Vandali, tí ps-i, poškodili na cintoríne hroby*.
- v **množnom čísle** **zvieracie podstatné meno** mužského rodu **sokoli** (zvieratá, ale aj ľudia v prenesenom zmysle), ktoré sa skloňuje podľa **vzoru chlap** – *Futbalisti, tí naši sokol-i, vyhrali kvalifikačný zápas. Štiúrovci, tí naši sokol-i, bojovali za slobodu*.
- pádové prípony **N. a A. pl.** podstatného mena ženského rodu **os**, ktoré sa skloňuje podľa **vzoru kost'** (*Zem sa otáča okolo svojej os-i*);

⇒ s mäkkým dlhým **-í** sa píše:

→ pádová prípona **genitívu plurálu** podstatného mena ženského rodu **os**, ktoré sa skloňuje podľa vzoru **kost'** (od dlhých **os-í** na **kolesách**);

⇒ podľa **vzoru žena** sa skloňujú – **podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla** na pádovú príponu **-a**, **kmeň** sa končí na **tvrdú** alebo **obojakú spoluhlásku**;

→ ženské podstatné mená cudzieho pôvodu zakončené na **-ea, -oa, -ua**; **kmeň** sa končí na **samohlásku -e, -o, -a**;

→ pomnožné podstatné mená (iba v množnom čísle);

→ N. sg. **žen-a** Andre-a alo-a Nikaragu-a
KS PP KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. **žen-y** Andre-y Tatr-y
KS PP KS PP KS PP

⇒ podľa **vzoru ulica** sa skloňujú – **podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla** na pádovú príponu **-a**, **kmeň** sa končí na **mäkkú spoluhlásku**;

→ cudzie prevzaté slová zakončené na **-ya, -ia**, **kmeň** sa končí na **samohlásku -y, -i**;

→ pomnožné podstatné mená (iba v množnom čísle);

→ N. sg. **ulic-a** harpy-a funkci-a
KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. **ulic-e** harpy-e funkci-e husl-e financ-ie
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ podľa **vzoru dlaň** sa skloňujú – **podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla** na pádovú príponu **-Ø**, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;

→ v **nominatíve množného čísla** majú pádovú príponu **-e**;

→ N. sg. **dlaň-Ø** garáž-Ø posteľ-Ø tyč-Ø zbraň-Ø
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. **dlan-e** garáž-e postel-e tyč-e zbran-e
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ podľa **vzoru kost'** sa skloňujú – **podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla** na pádovú príponu **-Ø**, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;

→ v **nominatíve množného čísla** majú pádovú príponu **-i**;

→ N. sg. **kost'-Ø** hus-Ø step-Ø, os-Ø,
KS PP KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. **kost-i** hus-i step-i os-i,
KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ podľa **vzoru gazdiná** (mä adjektívno-substantívne skloňovanie) sa skloňujú – **podstatné mená ženského rodu zakončené v nominatíve jednotného čísla** na pádovú príponu **-á**, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;

→ v **nominatíve množného čísla** majú pádovú príponu **-é**;

→ N. sg. **gazdin-á** kráľovn-á, švagrín-á
KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. **gazdin-é** kráľovn-é, švagrín-é
KS PP KS PP KS PP

⇒ **vzor pani** (ak sa nachádza vo vete, skloňuje sa **samostatne**),

→ v **nominatíve jednotného čísla** má pádovú príponu **-i**, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;

→ N. sg. **pan-i**
KS PP

→ N. pl. **pan-ie**
KS PP

- ⇒ **vzor mat'/mati/mater** sa skloňuje tak, že sa **základ slova** v **nepriamych pádoch rozširuje** (v **sg.** **mat'-Ø**, od **mater-e**, **mater-i**, **mat'-Ø/mater-Ø**, o **mater-i**, s **mater-ou**;
v **pl.** **mater-e**, **mater-i**, **mater-iam**, **mater-e**, o **mater-iach**, s **mater-ami**);
→ v **nominatívne jednotného čísla** má **nulovú** pádovú príponu, **kmeň** sa končí na **spoluhlásku**;
→ N. sg. **mat'-Ø**
KS PP
→ N. pl. **mater-e**
KS PP

Pri podstatných menách ženského rodu sa píše:

- **-y** iba pri vzore **žena** (v **N.** a **A. pl.** – **noh-y**, **koz-y**, **ide-y**, **Tatr-y**);
→ **-i** v **D.** a **L. sg.** slov cudzieho pôvodu **vzoru žena**, ktoré sú zakončené na príponu **-ea** (**Andre-i**, **ide-i**, **orchide-i**);
v **L. sg.** vzorov **ulica**, **dlaň**, **kost'**, **pani**, **mat'**, **mater** (na **ulic-i**, v **ban-i**, v **dieln-i**, v **garáž-i**, na **os-i**, o **pan-i**, o **mater-i**);
→ **-í** v **G. pl.** vzorov **žena**, **ulica**, **dlaň**, **kost'**, **pani**, **mater** (od **konop-í**, **orchide-í** **Andre-í**, **medail-í**, **ide-í**, **dieln-í**, **ban-í**, **akci-í**, **financi-í**, **večer-í**, **obc-í**, **haluz-í**, **rýchlost-í**, z **tvár-í**; **garaž-í**, **husl-í**, **hus-í**, **pan-í**, **mater-í**);
→ v príponách **-mi**, **-ami** **I. pl.** vo vzoroch **žena**, **ulica**, **dlaň**, **kost'**, **gazdiná**, **pani**, **mat'**, **mater** (so **škol-ami**, **lavic-ami**, **zbraň-ami**, **mast'-ami**, **švagrín-ami**, **pan-iami**, **mater-ami**);
→ **-ou** v **I. sg.** vo všetkých vzoroch ženských podstatných mien – **žena**, **ulica**, **dlaň**, **kost'**, **gazdiná**, **pani**, **mater** (s **tried-ou**, **učebnic-ou**, **nádej-ou**, **krv-ou**, **švagrín-ou**, **paň-ou**, **mater-ou**);

Pri podstatných menách ženského rodu sa uplatňuje pravidlo o rytmickej krátene:

- v pádových príponách **D.** a **L. pl.** vzoru **žena** sa dlhé prípony **-ám**, **-ách** (**ženám**, **ženách**) po predchádzajúcich dlhých slabikách **skrácujú** na **-am**, **-ach** (**úradníckam** – **úradníckach**, **riekam** – **riekach**);
→ v pádových príponách **D.** a **L. pl.** vzoru **ulica** sa dlhé prípony **-iam**, **-iach** (**uliciam** – **uliciach**) po predchádzajúcich dlhých slabikách **skrácujú** na **-am**, **-ach** (**pracam** – **pracach**, **sviecam** – **sviecach**);
→ v pádových príponách **D.** a **L. pl.** vzoru **dlaň** sa dlhé prípony **-iam**, **-iach** (**dlaniam** – **dlaniach**) po predchádzajúcich dlhých slabikách **skrácujú** na **-am**, **-ach** (**čitárňam** – **čitárňach**, **piesňam** – **piesňach**, **básňam** – **básňach**);

Platí pri nich aj výnimka z pravidla o rytmickej krátene:

- v **G. pl. podstatných mien ženského rodu** sa dlhé pádové prípony **-í** po predchádzajúcich dlhých slabikách **neskracujú**:
→ pri vzore **ulica** (**hrádzí**, **priadzí**, **chôdzí**, **vôní**, **kôlní**);
→ pri vzore **dlaň** (**básní**, **piesní**, **kázní**, **siení**, **strání**, **tlačiarňí**).

- ⇒ podľa **vzoru mesto** sa skloňujú – **podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg.** na pádovú príponu **-o**, **kmeň** sa končí na **tvrdú** alebo **bojakú** spoluhlásku;
→ cudzie podstatné mená stredného rodu zakončené na prípony **-um**, **-on**, **-o**, (tie sa v ostatných pádoch vynechávajú) – **epiteton**, od **epitet-a**; **fórum**, od **fór-a**; **múzeum**, od **múze-a**; **rádio**, od **rádi-a**;
→ pomnožené podstatné mená v **N. pl.** s pádovou príponou **-a/á** (ústa, krosná):
→ N. sg. **mest-o**
KS PP
→ N. pl. **mest-á** **epitet-a** **fór-a** **múze-á** **rádi-á** **krosn-á** **úst-a**
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ podľa **vzoru srdce** sa skloňujú **e** – *podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg. na pádovú príponu -e, kmeň* sa končí na *mäkkú spoluhlásku*;

→ pomnožné podstatné mená v **N. pl.** s pádovou príponou **-a/ia**;

→ N. sg. **srdc-e** **líc-e**
KS PP KS PP

→ N. pl. **srdc-ia** **líc-a** **pľúc-a** **Lukovišt-ia**
KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ podľa **vzoru vysvedčenie** – *podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg. na pádovú príponu -ie,*

→ miestne a chotárne názvy, ktoré majú v **N. sg.** tvar **druhových prívlastňovacích prídavných mien (Srň-ie)**,

→ N. sg. **vysvedčen-ie** **čítan-ie** **úst-ie** **Srň-ie**
KS PP KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. **vysvedčen-ia** **čítan-ia** **úst-ia** **Srň-ia**
KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ podľa **vzoru dievča** sa skloňujú – *podstatné mená stredného rodu zakončené v N. sg. na pádové prípony -a, -ä,*

→ pomnožné podstatné mená,

→ N. sg. **dievč-a** **dieť-a** **teľ-a** **holúb-ä**
KS PP KS PP KS PP KS PP

→ N. pl. **dievč-at-ä** **det-i** **teľ-at-ä** **holúb-ät-ä** **dvojč-enc-e/dvojč-at-ä**
KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP KS PP

⇒ **mäkké krátke -i** sa pri **podstatných menách stredného rodu** píše:

→ v pádových príponách **L. sg.** vzorov **srdce** a **dievča** (o **pol-i**, **mor-i**, **vrec-i**, o **dieť-at-i**, **vnúčať-i**, **húsať-i**);

→ v pádových príponách **-mi**, **-ami**, **-iami** **L. pl.** vo všetkých vzoroch podstatných mien stredného rodu (**mesto srdce**, **vysvedčenie**, **dievča**) – s **mravenisk-ami**, **aut-ami**, **vrec-ami**; **úskal-iami**, **obdob-iami**; **vnúčať-ami**, **húsať-ami**;

⇒ **mäkké dlhé -i** sa pri **podstatných menách stredného rodu** píše:

→ v pádovej príponě **G. pl.** vzorov **mesto**, **srdce**, **vysvedčenie**, **dievča** (od **múze-i**, **mor-i**, **pol-i**, **oj-i**, **pohor-i**, **nábřež-i**, **z potrub-i**);

→ aj v pádových príponách **L. a L. sg.** pri vzore **vysvedčenie** (o **vysvedčen-i**, s **vysvedčen-ím**, o **úskal-i**, s **obdob-ím**);

Pravidlo o rytmičkom krátení sa pri **podstatných menách stredného rodu** **uplatňuje** (dve dlhé slabiky nemôžu v jednom slove po sebe nasledovať):

→ v pádových príponách **N., D., A.** a **L. pl.** vzoru **mesto**, a preto sa dlhé prípony **-á**, **-ám**, **-á**, **-ách** (**mestá** – **mestám** – **mestá** – **mestách**) po predchádzajúcej dlhej slabike skracujú na **-a**, **-am**, **-a**, **-ach** (**miesta** – **miestam** – **miesta** – **miestach**; **vlákna** – **vláknam** – **vlákna** – **vláknach**; **lýtka** – **lýtkam** – **lýtka** – **lýtkach**);

→ v pádových príponách **N., D., A.** a **L. pl.** vzoru **srdce**, a preto sa dlhé prípony **-ia**, **-iam**, **-ia**, **-iach** (**srdcia** – **srdciam** – **srdcia** – **srdciach**) po predchádzajúcej dlhej slabike skracujú na **-a**, **-am**, **-a**, **-ach** (**líc-a** – **líc-am** – **líc-a** – **líc-ach**; **pľúca** – **pľúcam** – **pľúca** – **pľú-ach**).

Výnimka z pravidla o rytmickom krátení pri podstatných menách **stredného rodu** platí (*dve dlhé slabiky môžu v jednom slove po sebe nasledovať*):

- v tvaroch **G. pl.** s vkladnou dvojhláskou **ie** pri podstatných menách **ženského** a **stredného rodu**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **žena** (*výhra – výhier*, popri *výher*); podľa vzoru **ulica** (*Mlynárce – Mlynárie*) a podľa vzoru **mesto** (*hospodárstvo – hospodárstiev, cigánstvo – cigánstiev*);
- v tvaroch vzoru **vysvedčenie** (*listie – listia – listiu – listie – listí – listím; ústie – ústia – ústiu – v ústí – ústím; skálie – skália – skáli – skálím; prútie – prútia – prúti – prútím; siatie – siatia – siatí – siatím*).

V závere možno konštatovať, že pri podstatných menách sa píše:

⇒ **tvrdé krátke -y**

- iba pri vzore **dub** (v **N.** a **A. pl.** – *zub-y, lev-y, Petrovan-y, hotel-y*);
- a pri vzore **žena** (v **N.** a **A. pl.** – *noh-y, koz-y, ide-y, Tatr-y*);

⇒ **mäkké krátke -i**

- **vo všetkých ostatných pádových príponách** vzorov **chlap, hrdina, stroj, kuli** (**N. pl.** – *chlap-i, husit-i, D. a L. sg.* – *brat-ovi, L. sg.* – *o stroj-i, v hotel-i, na bicykl-i*);
- pádové prípony **G., D. a L. sg.** podstatného mena ženského rodu **zver** (*o divej zver-i*);
- pádové prípony **D. a L. sg.** podstatného mena ženského rodu **večera** (*chutnej večer-i*);
- v **množnom čísle zvieracie podstatné meno** mužského rodu **psi** (*zvieratá, ale aj ľudia v prenesenom zmysle*), ktoré sa skloňuje podľa vzoru **chlap** (*tí psi – chlapi*);
- v **množnom čísle zvieracie podstatné meno** mužského rodu **sokol** (*zvieratá, ale aj ľudia v prenesenom zmysle*), ktoré sa skloňuje podľa vzoru **chlap** (*tí naši sokol-i*);
- pádové prípony **N. a A. pl.** podstatného mena ženského rodu **os**, ktoré sa skloňuje podľa vzoru **kosť** (*okolo svojej os-i*);
- pádové prípony **L. sg.** slov typu **hotel, tunel** (v *hotel-i, v tunel-i*);
- v **D. a L. sg.** slov cudzieho pôvodu vzoru **žena**, ktoré sú zakončené na príponu **-ea** (*Andre-i, ide-i, orchide-i*);
- v **L. sg.** vzorov **ulica, dlaň, kosť, pani, mat', mater** (na *ulic-i, v ban-i, v dieln-i, v garáž-i, na os-i, o pan-i, o mater-i*) a vzorov **srdce a dievča** (o *pol-i, mor-i, vrec-i, o dieťat-i, vnúčat-i, húsat-i*);

⇒ **mäkké dlhé -í**

- v **G.. pl.** vzorov **žena, ulica, dlaň, kosť, pani, mater** (*od konop-í, orchide-í Andre-í, medail-í, ide-í, dieln-í, ban-í, akci-í, financi-í, večer-í, obc-í, haluz-í, rýchlost-í, z tvár-í; garaž-í, husl-í, hus-í, pan-í, mater-í*);

⇒ **-mi, -ami (v L. pl.)**

- **všetkých mužských vzorov** – **chlap, hrdina, dub, stroj, kuli** – s **chlap-mi, ded-ami, husit-mi, dub-mi, hotel-mi, stroj-mi, kuli-ami**);
- **všetkých ženských vzorov** – **žena, ulica, dlaň, kosť, gazdiná, pani, mat', mater** (*so škol-ami, lavic-ami, zbraň-ami, masť-ami, švagrín-ami, pan-iami, mater-ami*);
- **všetkých stredných vzorov** – **mesto, srdce, vysvedčenie, dievča** (*s aut-ami, vrec-ami; obdob-iami; vnúčat-ami, húsat-ami*);

- ⇒ **pádová prípona -ov** sa píše **v G. pl.** **všetkých vzorov** – **chlap, hrdina, dub a stroj, kuli** (*od chlapov, hrdín-ov, dub-ov, lev-ov, lúč-ov, jeleň-ov, okuliár-ov, kuli-ov*) a v **A. pl.** **vzorov** **chlap, hrdina, kuli** (*vidím chlap-ov, hrdín-ov, kuli-ov*);

- ⇒ **pádová prípona -ou** sa píše **v L. sg.** **vo všetkých vzoroch ženských podstatných mien** – **žena, ulica, dlaň, kosť, gazdiná, pani, mater** (*s tried-ou, učebnic-ou, nádej-ou, krv-ou, švagrín-ou, paň-ou, mater-ou*);

Prídavné mená (adjektíva)

→ sú plnovýznamové, ohybné slovné druhy (*skloňujeme ich*). Môžu byť podmetom, prísudkom, predmetom, ale najčastejšie zhodným prívlastkom;

→ pomenúvajú **vlastnosti** alebo **príslušnosti** osôb (*veselé dievča*); zvierat (*dobrý pes*); vecí (*pevný stôl, pávi chvost, otcov kabát*); prírodných a spoločenských javov (*nežné svitanie, veľká nezamestnanosť*);

→ píšú sa v spojení s **nadradenými podstatnými menami**, podľa ktorých sa určujú aj ich **gramatické kategórie** (zhoda v **rode, čísle, páde**) – *šikovn-ý chlapec* (N. sg. muž. rod); *svedomit-í žiaci* (N., pl., muž. rod); *sviež-i vzduch* (N., sg., muž. rod); *lišč-í chvost* (N., sg., muž. rod); *otc-ov-Ø sveter* (N., sg., muž. rod); *brat-ov-o pero* (N., sg., str. rod); *kamarát-ov-e perá* (N., pl., str. rod); *brat-ov-i kamaráti* (N., pl., muž. rod); *sestr-in-a kabelka* (N., sg., žen. rod); *sestr-in-í spolužiaci* (N., pl., muž. rod).

→ rozdeľujú sa na **2 základné skupiny**:

❶ **vlastnostné** (pýtame sa na nich *zámennými otázkami aký, aká, aké; taký, taká, také*);

→ tie sa delia na:

→ **akostné** (sú **neodvodené**, môžeme od nich tvoriť **antonymá**, môžeme ich **stupňovať**);

→ **vzt'ahové** (sú vždy **odvodené**, nemajú **antonymá**, **nestupňujú sa** – iba *ojedinele*);

⇒ skloňujú sa podľa vzoru:

⇔ **pekný** (tvrdé zakončenie, v N. sg. majú pádové prípony **-ý/y, -á/a, -é/e** a pred nimi **kmeň** zakončený na **tvrdé** alebo **obojaké spoluhlásky** (*dobr-ý, soľn-ý, súrn-y, slovensk-á, slovensk-é*))

⇔ a **cudzí** (mäkké zakončenie, v N. sg. majú pádovú príponu **-í/i, -ia/a, -ie/e** a pred nimi **kmeň** zakončený na **mäkké spoluhlásky** (*cudz-í, rýdz-i, rýdz-e, rúč-a, širš-í, dlhš-í, dlhš-ia, najmocnejš-í*))

↓ podľa vzorov **pekný** a **cudzí** sa okrem **prídavných mien** skloňujú aj **adjektíviálie** (*Záborsk-ý; ktor-ý chlapec; ak-i-si chlapci; dvojnásobn-ý víťaz; dvojnásobn-i víťazi, trojak-ých súrodencov; boli volen-í; žiaci boli tret-í*; od *nie-č-ích, da-č-ích domov; čítaj-úc-i, zaklia-vš-í*;

↓ uplatňuje sa pri nich pravidlo o rytmickej krátení;

❷ **prívlastňovacie** (pýtame sa na nich *zámennými otázkami či, čia, čie*) – *nemožno ich stupňovať*),

→ tie sa delia na:

→ **individuálne** – vyjadrujú **prívlastnenie jednotlivým osobám alebo zvieratám** a tvoria sa:

⇔ od **osobných a zvieracích podstatných mien mužského rodu** slovotvornými príponami **-ov, -ova, -ovo, -ove, -ovi** (vzor *otcov*) – *otc-ov kabát, kamarát-ova sestra, žiak-ovo pero, brat-ove čížmy, medved'-ov chvost, Štúr-ov-i priatelia*;

⇔ a od **osobných a zvieracích podstatných mien ženského rodu** slovotvornými príponami **-in, -ina, -ino, -ine, -ini** (vzor *matkin*) – *matk-in klobúk, lišk-in chvost, sestr-ina blúza, mačk-ino mláďa, mam-ine sestry, sestr-ini spolužiaci*;

↓ slovotvorné prípony **-ov, -ova, -ovo, -ove, -ovi** a **-in, -ina, -ino, -ine, -ini** sú vždy **mäkké a krátke**;

→ a **druhové (živočíšne)** – vyjadrujú **prívlastnenie celému zvieraciemu alebo ľudskému druhu** (vzor *pávi*) – *lišč-í kožuš, orl-í zrak zajač-ia farma, holub-ie mláďa, trpaslič-í vzrast* (patriace liške, zajacovi, holubovi, trpaslíkovi);

↓ platí pri nich **výnimka z pravidla o rytmickej krátení**;

⇔ v **L. sg.** majú tvary (*o orľom perí, o včel'om mede, o sokol'om zraku*);

Pri **prídavných menách** a **adjektíváliach** sa píše:

⇒ **mäkké dlhé í**

- iba v **N. pl.** pri vzore **pekný** (*t-í, vesel-í, krásn-i, ktorí, ak-í-si chlapci; dvojnásobn-í víťazi, trojak-í súrodenci; boli volen-í*) – uplatňuje sa pravidlo o rytmickom krátení;
- vo **všetkých pádových príponách** vzoru **cudzí** (*cudz-í chlap; s č-ími žiakmi, od nie-č-ích domov; s č-ími žiakmi; naši žiaci boli tret-í; viaž-uci*) – uplatňuje sa pravidlo o rytmickom krátení;
- vo **všetkých pádových príponách** vzoru **pávi** (*kohút-í, krokodíl-í, ps-í; líšč-í chvost, páv-í, páv-ích; býč-í, tigr-í pohľad, s orl-ím zrakom, od tigr-ích pazúrov, o tigr-ích pazúroch; s tigr-ími pazúrmí*) – platí pri nich výnimka z pravidla o rytmickom krátení;

⇒ **tvrdé dlhé ý**

- v **pádových príponách -ý, -ým, -ých, -ými** vzoru **pekný** (*ktor-ý prv-ý šikovn-ý krásn-y študent, s t-ým štvrt-ým dobr-ým športovcom, od nie-ktor-ých zodpovedn-ých dievčat, t-ým druh-ým poctiv-ým študentom, o t-ých ist-ých nadan-ých sestrách, s nie-ktor-ými mlad-ými chlapcami*) – uplatňuje sa pravidlo o rytmickom krátení;
- v **pádových príponách -ým, -ých, -ými** vzoru **otcov** a **matkin** (*dám otcov-ým bratom, hovorím o bratov-ých deťoch, s bratov-ými priateľmi; matkin-ým bratom, o sestrin-ých deťoch, s matkin-ými priateľmi*);

⇒ **veľké písmená** sa píše:

- ak sa od **vlastných podstatných mien** utvorili **privlastňovacie prídavné mená** slovotvornými príponami,
 - **-ov, -ova, -ove, -ovi** (*Bernolák – Bernolák-ov* slovník; *Dunčo – Dunč-ov* chvost, *Hviezdoslav – Hviezdoslav-ova* ulica; *Kukučín – Kukučín-ove* diela; *Kiska – Kisk-ovi* priaznivci);
 - **-in, -ina, -ino, -ini** (*Mária – Mári-in* otec, *Mári-ina* sestra, *Rysuľa – Rysul-ine* teliatka, *Zuzka – Zuzk-ini* bratia);
- ak je **prídavné meno** ako prvé slovo **viacslovného vlastného mena** (*Slovenská republika, Dobšinská ľadová jaskyňa, Zelené pleso*).

⇒ **malé písmená** sa píše:

- ak sa od **vlastných podstatných mien** utvorili **vlastnostné vzťahové prídavné mená** slovotvornými príponami **-ský, -sky, -ký, -ovský, -iansky** (*Napoleon – napoleon-ský; Štefan – štefan-ská* zábava; *Rus – rus-ký* jazyk; *Bernolák – bernolák-ovský* pravopis);
- ak sa od **vlastných podstatných mien** utvorili **vlastnostné vzťahové** a **akostné prídavné mená** (*slovenský* národ, *dobšinské* zvyky, *zelené* jazerá).

⇒ **prídavné meno rád** sa najčastejšie vyskytuje v jednotnom čísle (*rád, rada, rado*);

⇒ tvar **radý** s **krátkym tvrdým -y** sa používa:

- v **nominatívu množného čísla mužského rodu neosobného, ženského rodu a stredného rodu** (*Psy sú rad-y. Zvery majú rad-y mäso. Kvety sú rad-y. Ženy, mamy sú rad-y. Deti sú rad-y. Dievčence sú rad-y*);

⇒ tvar **rad-í** s **krátkym mäkkým -i** sa používa:

- v **nominatívu množného čísla mužského rodu životného osobného** (*Muži sú radi. Psi sú radi*).

⇒ **prídavné meno rád** sa stupňuje takto: (*je rád/radšej/najradšej*);

⇒ v súčasnej spisovnej slovenčine sú už **zriedkavé nesklonné krátke** (menné/zmeravené) tvary **prídavných mien**, ktoré bývajú súčasťou slovesno-menného/neslovesného prísudku (*hoden, dlžen, vinen*);

⇒ **stupňovanie prídavných mien** môže byť:

- **pravidelné** – základ slova sa nemení (*krátk-y/ krat-ší/ naj-krat-ší; rýchľ-y/rýchľ-ejší/naj-rýchľej-ší*);
- **nepravidelné** – základ slova sa mení (*dobr-ý/lep-ší/naj-lep-ší; zlý/hor-ší/naj-hor-ší*);
- **opisom** – spojením **prídavného mena** v základnom tvare s **druhým** a **tretím stupňom** prísloviek (*veľ-mi/väčšmi/najväčšmi* – *väčšmi usilovný* žiak; *málo/mene/najmenej* – *najmenej horúci* deň; *mnoho/viac/najviac* – *najväčšmi ustatý* drevorubač);

Pozor na rozlišovanie a správne písanie nasledujúcich prípon:

- ⇒ **prípona -ova** s krátkou samohláskou **a** sa píše,
→ v **privlastňovacích prídavných menách**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **otcov (otcova)** – **otc-ova** ruka, **Hviezdoslav-ova** ulica;
- ⇒ **prípona -ová** s dlhou samohláskou **á** sa píše,;
→ vo **vzťahových prídavných menách** a v **priezviskách** – **hokej-ová** legenda, **orech-ová** torta (pýtame sa – **aká?**); **Mária Kováč-ová**, **Daniela Hlink-ová** (pýtame sa – **kto?**);

- ⇒ **prípona -yňa** sa píše,
→ pri **ženských podobách osôb** utvorených z paralelných **mužských názvov osôb** (**kolega** – **koleg-yňa**, **sok** – **sok-yňa**, **Grék** – **Grék-yňa**);
- ⇒ **prípona -iná** s dlhou samohláskou **á** sa píše,
→ pri **podstatných menách ženského rodu**, ktoré sa skloňujú podľa vzoru **gazdiná** (**gazd-iná**, **švagr-iná**, **ujč-iná**);
- ⇒ **prípona -ina** s krátkou samohláskou **a** sa píše,
→ pri **názvoch podstatných mien** rozličných látok, **mäsa**, **hromadných názvov vecí**, **zvierat**, **matematických názvov** (**zem-ina**, **vlákn-ina**; **teľac-ina**, **srňac-ina**; **hrab-ina**, **brez-ina**, **div-ina**, **hyd-ina**; **tret-ina**, **menš-ina**, **množ-ina**, **velič-ina**);
→ v **slootovorných príponách privlastňovacích prídavných mien ženského rodu** vzoru **matk-in** (**sestr-ina** vnučka, **matk-ina** sestra, **Katk-ina** blúzka);
⇔ v takto vytvorených **privlastňovacích prídavných menách** dbáme navyše aj na **pravopis gramatických (pádových) prípon** (**koleg-yn-in-i** synovia, **sprievodk-yn-in-a** sestra, **sprievodk-yn-in-ým** dcéram, **sprievodk-yn-in-ých** kamarátov, **sprievodk-yn-in-ými** starosťami);

- ⇒ **prípona -ový** sa píše,
→ vo **vzťahových prídavných menách** vzoru **pekný** (**hovor-ový** jazyk, **ľud-ový** kroj);
- ⇒ **prípona -ovi** sa píše,
→ v **pádových príponách D. a L. sg. životných osobných a zvieracích podstatných mien mužského rodu** (**chlap-ovi**, **ded-ovi**, **hrdin-ovi**, **husit-ovi**, **holub-ovi**).

Zámená (pronominá)

→ zaraďujú sa medzi **plnovýznamové, ohybné slovné druhy**, hoci ich význam je len všeobecný a nie všetky sa ohýbajú.

- ukazujú alebo odkazujú na osobu, zviera, vec, ale aj vlastnosť, prívlastňovanie, činnosť, jav, stav;
- vo vete (v texte) zastupujú podstatné mená – **ja, to, ten, on** (*Janko bol veľmi dobrý matematikár*); prídavné mená – **taký, nejaký** (*Jano je dobrý*); číslovky – **koľko, toľko, niekoľko** (*Kúpil si niekoľko, päť ceruziek*); príslovky – **tak, tade, Vždy** (*včera, predvčerom prišiel do školy neskoro*);
- preberajú gramatické kategórie (**rod, číslo, pád**) slovného druhu, ktorý zastupujú (podstatného mená, prídavného mená, číslovky), ale aj zhodu v **rode, čísle a páde**.

⇒ podľa kategórie rodu sa zámená delia na:

- **bezrodové** – určuje sa pri nich len číslo a pád (**ja, ty, my, vy, sa, kto, čo**), neurčuje sa **rod** (*My* (muži, ženy, deti) *sa* umývame; *Kto* z týchto mužov, žien, detí sa nezúčastnil výletu?);
- **rodové** – určuje sa pri nich **rod, číslo, pád** (**on/ona**); tiež zhoda v **rode, čísle a páde** (**môj/ moja/ moje; ten/tá/to; aký/aká/aké, taký/taká/také; všetka/všetko**);
 - môžeme teda pri nich určiť osobitný tvar pre každý menný rod (*On prišiel prvý. Ona mu dala dobrú knihu. Môj spolužiak neprišiel do školy. Moja spolužiačka sa nezúčastnila výletu. Moje dieťa je choré. Ten študent je výborný. Tá žiačka napísala najlepšie písomnú prácu. Janko, aký máš zajtra program? Aká je tvoja odpoveď, Janka? Aké výsledky z dejepisu dosiahlo to dievča? Všetka naša snaha vyšla nazmar*).

⇒ podľa vecného významu sa zámená delia na:

- **osobné**,
 - **základné** – **ja, ty, my, vy, on, ona, ono, oni** (muži); **ony** (ženy a deti);
 - **prívlastňovacie** (**môj, tvoj, náš, váš, jeho, jej, ich**);
- **zvrátne**,
 - **základné** – **seba/sa**, nemá tvar nominatívu, **krátky tvar** sa dá nahradiť **dlhým** (*Mama sa umýva – sama seba umýva*);
 - **prívlastňovacie** – **svoj**, prívlastňuje hoci ktorej gramatickej osobe, ktorá je *podmetom vety* (*Janko zjedol svoj obed on zjedol vlastný obed*);
- **ukazovacie zámená** – začínajú spouhláskou **t-**, zriedkavejšie **on-, s-** (**ten, tá, to, tie, tento, tamten, táto, toto; taký, takýto; onen, onaký; sem**);
- **opytovacie (vzťazné) zámená** – typický element pre tieto zámená je **-k-** a **-č-** (**kto, čo, aký** (N. pl. **akí**), **ktorý** (N. pl. **ktorí**), **či, koľký** (N. pl. **koľkí**), **koľkokrát** (píše sa spolu), **koľko ráz** (píše sa osobitne), **kde, kam**);
 - opytovacie – stoja na začiatku opytovacích viet (**Kto prišiel na vyučovanie posledný?**);
 - vzťazné – stoja na začiatku vedľajšej vety (*Neviem, kto prišiel na vyučovanie posledný*).
- **vymedzovacie zámená** – naznačujú (veľmi všeobecne) **totožnosť, rovnakosť** (**ten istý**, N. pl. **tí istí**) – **odlišnosť** (**iný**, N. pl. **iní**), **úplnosť, súhrn** (**všetci**) – **neúplnosť, nedostatok, popretie** (**nikto**), **jedinečnosť, obmedzenie** (**sám, samý**);
- **neurčité zámená** – nepresne, neurčito, len všeobecne, naznačujú osobu (**niekto**), zviera a vec (**niečo**), **vlastnosť, okolnosť**, o ktorých sa nič presne nevie,
 - zväčša sú odvodené (utvorené) od opytovacích zámen
 - ↔ pomocou **predpôn** (**da-** (**da-kto, da-čo, da-či, da-ktorý, da-jaký**); **nie-** (**nie-kto/nie-čo, nie-čí, nie-ktorý**); **voľa-** (**voľa-kto/voľa-čo, voľa-ktorý, voľa-jaký**); **hoci-** (**hoci-kto/hoci-čo**); **všeli-** (**všeli-čo, všeli-jaký**); **málo-** (**málo-ktorý/málo-čo**); **poda-** (**poda-ktorý**); **zriedka-** (**zriedka-kedy**); **sotva-** (**sotva-kedy**); **hoci-** (**hoci-kedy**);
 - ↔ alebo **prípon** **-si** (**kto-si, akí-si, ktorý-si**); **-koľvek** (**kto-koľvek, kde-koľvek, či-koľvek, čiže-koľvek**).

Pri osobných základných zámenách sa používajú:

⇒ **dlhšie tvary:**

- po **predložkách** (*Nebudeš **do mňa** zapárat'. Poradím si aj **bez teba**;*
- **na začiatku vety** (***Jeho** videli. **Mne** sa to páči;*
- ak je na **zámene dôraz** (*Vyvolala **mňa**. To ani **mne** neveríš?*)
- keď zámeno zastupuje (nahrádza) **životné podstatné meno mužského rodu** – *Nestaráj sa **doňho!** (do kamaráta). **Preňho** (pre kamaráta) to nie je jednoduché.*

⇒ **kratšie tvary:**

- po **predložkách** so začiatočným **ň-** (*pred **ňu**, po **ňu**;*
- iba po **predložkách** končiacich na **samohlásku** s **-ňho, -ň** (*do/za/pre **neho** – **doňho/doň**, **preňho/preň**, **zaňho/zaň**;*
- **kratšie tvary zámen** (**mi, ma, ti, ťa**) nikdy nestoja **na začiatku vety** a **vyslovujú sa spolu s predchádzajúcim slovom;**

⇒ použitie tvarov s **-ňho, -ň** (***poňho, poň, zaňho, zaň, doňho, doň***) zámena **on** závisí od životnosti,

- v **mužskom rode** sa píše spolu s **predložkami** – *Zavolaj **naňho!** (na priateľa). **Ponáhľam sa naň** (na autobus).*
- keď zámeno zastupuje (nahrádza) **neživotné podstatné mená mužského rodu** a **stredného rodu** – ***Chod' poň!** (po obraz, po mlieko).*

⇒ podľa **ohybnosti** sa zámená delia na **ohybné (sklonné)** a **neohybné (nesklonné)**.

Sklonovanie a pravopis zámen

Ako **prídavné mená** vzoru **pekný** sa skloňujú **zámená**, ktoré majú podobu **prídavného mena s kmeňom zakončeným na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku (adjektíváliá):**

- ukazovacie zámená typu **taký, onaký, toľký, toľkýto;**
- opytovacie zámená typu **ktorý, aký, koľký** a **od nich odvodené zámená;**
- vymedzovacie zámená typu **ten istý, taký istý, každý, iný, samý;**
- neurčité zámená typu **niektorý, daktorý, dajaký, voľajaký;**
 - v **N. pl.** sa uvedené zámená píše s **-í** (***t-í** (**t-í, tak-í, toľk-í** chlapci; **ktor-í** chlapci, **ak-í** ľudia; **t-í ist-í, in-í, tak-í ist-í, in-í** žiaci; V našej triede **boli sam-í** výborní športovci (mnoho športovcov); **niektor-í** chlapci, **ktor-ísi** chlapci, **ak-ísi** ľudia;*
 - v **ostatných pádoch** sa píše s **-ý/-y** (***tak-ý, ak-ý, ktor-ý, ten ist-ý, tak-ý ist-ý, sam-ý, ne-jak-ý** žiak, kvet; s **t-ým, tak-ým, ktor-ým, t-ým ist-ým, tak-ým ist-ým, nie-ktor-ým** žiakom, **t-ých, tak-ých, toľk-ých, ktor-ých, t-ých ist-ých, nie-ktor-ých** dievčat; **t-ým, tak-ým, toľk-ým, ktor-ým, t-ým ist-ým, niektor-ým** študentom; s **t-ými, tak-ými, toľk-ými, ktor-ými, t-ými ist-ými, niektor-ými** žiakmi;*

→ zámeno **samy** sa píše:

- v spojení s **podstatnými menami ženského a stredného rodu** – môžeme na nich ukázať zámenom **tie** (***Ženy a dievčatá (tie) spievali samy;***

→ zámeno **sami** sa píše **s mäkkým krátkym -i:**

- v spojení s **podstatnými menami mužského rodu životného** – (môžeme na nich ukázať zámenom **tí** (***Chlapci (tí) prišli sam-i;***
- ak z **textu** nie je zrejмый gramatický rod (***Sam-i** ste to vymysleli. Vy **sam-i** ste sa tak rozhodli*)

Ako **prídavné mená** vzoru **cudzí** sa skloňujú **zámená**, ktoré majú **podobu prídavného mena s kmeňom zakončeným na mäkkú spoluhlásku (adjektíváliá)**:

- opytovacie zámeno **či** a od neho odvodené zámená;
- vymedzovacie zámeno **inakší**;
- neurčité zámená typu **niečí, dačí, kadečí, ničí**;
- **tieto zámená** sa vo **všetkých pádových príponách** píšú s **í/i** (**č-i** chlapec, holub, papier, **inakš-i** sveter, **nič-i** majetok; **inakš-i** chlap; **nieč-i**, **dač-i**, **kadeč-i** dom; **či**, **inakš-i** chlapi; **nieč-i**, **dač-i**, **kadeč-i**, **voľ-ač-i**, **č-ísi** vlastníci; **č-ím** chlapcom, holubom, papierom, **inakš-ím** svetrom, **nič-ím** majetkom; **inakš-ím** chlapom; s **nieč-ím**, **dač-ím**, **kadeč-ím** voľ-ač-ím, **č-ísim** vlastníkom; **č-ích** žiakov, žien, dievčat; **inakš-ích** svetrov; **inakš-ích** chlapov; **nieč-ích**, **dač-ích**, **kadeč-ích** domov; o **č-ích** ženách; o **inakš-ích**, **č-ích**, **nieč-ích** chlapcov; s **č-ími**, **inakš-ími**, **nieč-ími** chlapmi, ženami;

Ako **samostatné vzory** sa skloňujú tieto zámená:

- osobné základné zámená (**ja, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony**);
- osobné privlastňovacie zámená (**môj, tvoj, náš váš**);
- zvrtné základné (**seba/sa**) a privlastňovacie zámeno (**svoj**);
- ukazovacie zámená typu (**ten, tá, to**);
- a opytovacie zámená (**kto? čo?**);

- ⇒ **s tvrdým krátkym -y** sa píšú tvary **osobných základných zámen**:
- **ty, my, vy** v **nominatíve** (**Ty** si prišiel prvý. **My všetci** sa zúčastníme výletu. **Vy** to dokážete!)
 - **ony** v **N. pl.** zámena **on** – odkazuje na **zvieratá a neživotné podstatné mená mužského rodu**, tiež na **podstatné mená ženského a stredného rodu** (**Ženy** premýšľali nad módou. **Ony** sú tou témou nadšené. **Deti** sa hrali s loptou. **Ony** to robia rady).

- ⇒ **s mäkkým krátkym -i** sa píšú tvary:
- **osobných základných zámen**:
 - **mi** v **datíve krátkeho tvaru** zámena **ja** (Podaj **mi** vody);
 - **ich, nich** v **genitíve** a **akuzatíve osobných základných zámen** **oni, ony** (**Ich** sa pýtať **nebudem**; **Skutočnú pravdu** sa dozviem od **nich**);
 - **im, nim** v **datíve osobných základných zámen** **oni, ony** (**Im** by som vôbec **nedôveroval**);
 - **nich** v **lokáli osobných základných zámen** **oni, ony** (**Pochyboval** by som o **nich**);
 - **nami, vami, nimi** v **inštrumentáli osobných základných zámen** **my, vy, oni, ony**, (Budeme premýšľať nad **nami, vami, nimi**);
 - **oni** v **nominatíve plurálu osobného základného zámena on** – odkazuje na **osoby mužského rodu** (**Chlapi** premýšľali nad ekonomickými problémami. **Oni** tomu rozumejú).
 - **osobných a zvrtných privlastňovacích zámen** **môj, tvoj, náš, váš, svoj** vo **všetkých pádových príponách plurálu** (Na dvore sú **moj-i, tvoj-i, naš-i, váš-i** kamaráti; Darček som dostal od **moj-ich, tvo-jich, naš-ich, váš-ich svojich** kamarátov. Poviem to **moj-im, tvoj-im, naš-im, váš-im** kolegom. Hovoril som o **moj-ich, tvoj-ich, naš-ich, váš-ich, svojich** spolužiakoch. Na výlet pôjdem s **moj-ími, tvoj-ími, naš-ími, váš-ími, svojími** kamarátmi).

- ⇒ **s mäkkým dlhým -í** sa píšú tvary:
- **osobných základných zámen** **on, ono**
 - v **pádovej prípone I. sg.** – (s) **ním** (**S ním** sa nechcem kamarátiť;
 - **osobných a zvrtných privlastňovacích zámen** **môj, tvoj, náš, váš, svoj**,
 - v **pádových príponách I. sg.** (**V** kine som bol s **moj-ím, tvoj-ím, naš-ím, váš-ím, so svoj-ím** kamarátom, dievčaťom);

- ⇒ **pádová prípona -ou** sa vždy píše:
- v **I. sg.** ženského rodu všetkých zámen (**so mn-ou, s teb-ou, s naš-ou, s váš-ou, s moj-ou, s tvoj-ou, so svoj-ou, s t-ou, s tak-ou, s ktor-ou, s t-ou ist-ou, so sam-ou, s nie-ktor-ou**).

Neskloňujú sa:

- osobné prívlastňovacie zámená **jeho jej, ich**;
- ukazovacie zámená typu **tu, tam, tade, vtedy, tak, onak, sem, tak**;
- opytovacie zámená typu **kde, kam, kade, kedy, ako, prečo, načo**;
- vymedzovacie zámená typu **inde, inam, tak isto**;
- neurčité zámená typu **hocikam, málokedy, ktoviekam, kamkoľvek**.

Používanie **radi** – **radý**

Chcete ísť s nami?		
Veľmi rad-i!	muži alebo žiaci + ženy, deti	mužský rod, životné alebo muž. rod živ. + žen. a str.rod
Veľmi rad-y!	len ženy, príp. deti	ženský a stredný rod
On-i sú rad-i.	muži alebo žiaci + ženy, deti	mužský rod, životné alebo muž. rod živ. + žen. a str.rod
On-y sú rad-y.	len ženy, príp. deti	ženský a stredný rod
Keď je v skupine čo len jeden muž, žiak (<i>podstatné meno musí byť mužského rodu</i>), musíme používať on-i (rad-i)		

⇒ **na znak úcty píšeme veľké začiatkové písmená** v tvaroch zámen:

- osobných **Ty** (*Teba, Ťa, Tebe, Ti*), **Vy** (*Vás, Vám, Vami*),
napr.: Srdečne **Ťa** pozdravujem. Ďakujem **Ti** za list, ktorý si mi nedávno poslal.
- a prívlastňovacích **Tvoj** (*Tvojmu, Tvojho, Tvojim*), **Váš** (*Vášho, Vášmu, Vaším*),
napr.: Prajem všetko najlepšie celej **Tvojej** (*Vašej*) rodinke.

⇒ **s malým začiatkovým písmenom** sa píše:

- tvary zámen **ty, vy, tvoj, váš** – v rozličných **návodoch, pokynoch, reklamných textoch, prostredníctvom internetu** (na rozličných diskusných fórach, ktoré nemajú formu korešpondencie);
- tvary zvratných zámen **seba (sa, si), svoj**,
napr.: *Obchodný dom TESCO vás pozýva na výhodný letný výpredaj tovaru. Budete môcť lacno nakúpiť pre seba i pre svojich blízkych. Blízko vašich dverí máte položený nákup.*
- a pomocného slovesa **byť (si, ste)**,
napr.: *So zvýhodneným zimným nákupom ste boli spokojní?*

Spodobovanie a správna výslovnosť predložiek pred osobnými zámenami

Pri spojení predložky a osobného zámena (od **t**eba) **platí pravidlo o spodobovaní**, pretože predložka **od** končí na *znelú spoluhlásku* a osobné zámeno začína *neznelou spoluhláskou „t”*, a preto **vyslovujeme** [*ot t’eba*].

Pri spojení predložiek **s, so, k, ku** s uvedenými *osobnými zámenami* v nasledujúcej tabuľke **neplatí vo výslovnosti pravidlo o spodobovaní**.

Píšeme:	Vyslovujeme správne:	Vyslovujeme nesprávne:
s ním	s ním	nie z ním
s nami	s nami	nie z nami
s vami	s vami	nie z vami
s nimi	s nimi	nie z nimi
so mnou	so mnou	nie zo mnou
k nemu	k nemu	nie g nemu
k nám	k nám	nie g nám
k vám	k vám	nie g vám
k tebe	k tebe	nie g tebe
ku mne	ku mne	nie gu mne
ku tebe	ku tebe	nie gu tebe
ku nám	ku nám	nie gu nám

Pri spojení predložky a prívlastňovacieho zámena (od **t**vojho brata) **dochádza k spodobovaniu**, pretože predložka **od** končí na *znelú spoluhlásku* a prívlastňovacie zámeno **t**vojho začína *neznelou spoluhláskou „t”*, a preto **sa vyslovuje** [*ot tvojho*].

Podobne dochádza k spodobovaniu aj v príkladoch v nasledujúcej tabuľke, keď **po predložkách s, k** nasledujú uvedené **prívlasťovacie zámená našim, vašim, mojej, mojou**.

Píšeme:	Vyslovujeme správne:	Vyslovujeme nesprávne:
s našim psom	z našim psom	nie s našim psom
s mojou tetou	z mojou tetou	nie s mojou tetou
k mojej mame	g mojej mame	nie k mojej mame
k vašim rodičom	g vašim rodičom	nie k vašim rodičom

Číslovky (numeráliá)

→ sú **plnovýznamové, ohybné slová (skloňujeme ich)**;

- označujú **počet osôb** (*dvaja* priatelia, *tri* ženy); **zvierat** (*dve* kozy, *štyri* mačky); **vecí** (*päť* zošitov), **dejov** (*meral dvakrát*); **ich poradie** (*prvé* jahody) a **členenie** (*trojaké* ponožky);
- majú **podobu podstatného mena** (*sto, tisíc, milión, miliarda*); **prídavného mena** (*prvý, druhý, viacnásobný, trojaký; tretí, tisíci*); **príslovky** (*dvojako*);

⇒ **podľa druhu sa číslovky delia na:**

- základné** (otázka: koľko, koľkí?) – označujú počet, množstvo (*jeden, dva, dvaja, tri, štyri, päť, sto, tisíc, milión, tisícdeväťstošesť, tritisíc sedemsto dvadsaťdva; štvrt', málo, veľa, mnoho*);
- skupinové** (otázka: koľko?) – vyjadrujú **nielen celkový počet** ako súhrn, ale pomenúvajú **každý jednotlivý predmet v skupine predmetov** (skupinová číslovka *troje detí* = 1 + 1 + 1 (traja jednotlivci), *dvoje, štvoro, päťoro, šestero, viacero*;
→ využívajú sa najmä **v spojení s pomnožnými podstatnými menami** (*dvoje, troje dvere, viacero ponožiek*);
- radové** (otázka: koľký v poradí?) – vyjadrujú **poradie osôb alebo vecí v rade** (*prvý, druhý, tretí, štvrtý, piaty, šty, tisíci...; prvý* štvrt'rok – je v rade *štyroch* štvrt'rokov na *prvom* mieste); *prvú* letci v histórii);
- násobné** (otázka: koľkokrát?) – vyjadrujú **koľkokrát?** sa uskutočnil dej slovesa (*prvýkrát* súťažiť; *päťkrát* denne jesť; *veľakrát* vidieť); **koľko ráz?** (*raz, dva razy, tri razy, štyri razy* skočiť (s krátkou samohláskou *a*) **ale päť ráz, šesť ráz, sto ráz** spadnúť, *veľa ráz* počuť (s dlhou samohláskou *á*) – číslovky s *raz* sa píše **osobitne**; *koľkýkrát?* (*prvýkrát, druhýkrát, piatykrát, štykrát*) – číslovky s *krát* sa píše **spolu** a platí pri nich **výnimka z rytmického krátenia**); **koľkonásobný?** (*dvojnásobný, trojnásobný, štvornásobný, stonásobný*); **koľkonásobne?** (*nesklonné číslovky – dvojnásobne, trojnásobne, stonásobne*);
- druhov** (otázka: koľkoraký?) – pomenúvajú **počet druhov vecí alebo javov** (*trojaké* poháre; *päťoraké* zákusky; *mnohoraký* spôsob prípravy šalátu);
- podielové** – sú **iba tvarom základných čísloviek**, vznikajú **spojením predložky po** so **základnou číslovkou** v pomenovacom tvare (*po dve, po tri, po štyri* eura; *po päť, po šesť* eur; *Žiaci sedeli po traja, po štyria, po dvoch*).

⇒ Porovnanie rozlíšenia použitia **základných** a **radových čísloviek** v pravopise:

- **základné číslovky** – vyjadrujú počet (v *tridsiatich rokoch svojho života* (mal práve **30** rokov); *Z podaných siedmich návrhov bol jeho najlepší* (koľko podaných návrhov – **sedem**); *V triede boli piati žiaci* (koľko: **päť** – **5** žiakov, **bodka** sa za číslicou **nepíše**);
- **radové číslovky** – vyjadrujú **poradie** (v *tridsiatich rokoch dvadsiateho storočia*; *prídem po 20. februári*; *narodil sa v 80. rokoch minulého storočia*; *oslava 5. výročia*; *1931. až 1939. rok*; *piaty žiak*; *5. žiak* – **číselne** sa označujú **bodkou**);

⇒ podľa **určitosti** sa číslovky rozdeľujú na:

1. **určité** – pomenúvajú **určitý, presný počet** alebo **poradie osôb, zvierat, vecí, dejov a vlastností** (písať sa môžu **dvojako** – **slovom aj číslicou**);
⇒ k **určitému číslovkám** patria:
 - **základné** (**tri strany – 3 strany, bodka za číslicou sa nepíše, nepíše** sa ani pri **leto počte** a pri **číslovke**, ktorá je **za podstatným menom** – **roku 1989; strana 30; cvičenie 4; kapitola 20; paragraf 15; zväzok 21, tieto číslice sa čítajú ako základné číslovky**);
 - **skupinové** (**troje, päťoro, desaťoro**);
 - **radové** (**tretia strana, 3. strana – bodka za číslicou sa píše**);
 - **násobné** (**štvornásobná matka, 4-násobná matka; stokrát vyskočil, 100-krát vyskočil; šesť ráz kopol, 6 ráz kopol**);
 - **druhé** (**dvojaký, päťoraký, storaký**);
2. **neurčité** – vyjadrujú **neurčitý** (len približne, na základe odhadu alebo osobného názoru) **počet** alebo **poradie osôb, zvierat, vecí, dejov a vlastností** (**málo vody, zopár mincí, mnoho ovocia, viacnásobná matka, niekoľkokrát zopakovala, veľa ráz jedla, niekoľkokráté spôsoby – nedajú sa zapísať číslicou**);
⇒ k **neurčitému číslovkám** patria:
 - **základné** (**malo, veľa, mnoho**);
 - **skupinové** (**viacero**);
 - **radové** (**mnohý**);
 - **násobné** (**mnohokrát, veľa krát, mnoho ráz, viac ráz, mnohokrát, mnohý raz, mnohonásobný, viacnásobný, mnohonásobne, viacnásobne**);
 - **druhé** (**mnohoraký, mnohorako**);

⇒ pri číslovkách určujeme **menné gramatické kategórie**,

- ich určovanie závisí od toho, či sa môžu **ohýbať** (**skloňovať**) alebo sú **nesklonné**,
 - pri vzoroch **jeden, dva, tri štyri, päť, dub, stroj, žena, mesto** sa určuje **rod, číslo, pád**;
 - pri tých, ktoré majú podobné skloňovanie ako vzor **pekný a cudzí** (**radové, násobné, druhé**) sa určuje **zhoda v rode, čísle a páde**;
 - pri neohybných (nesklonných – **trojako, viacero**) sa gramatické kategórie neurčujú;

Číslovky, ktoré majú **podobu podstatných mien** sa skloňujú:

- ⇒ podľa vzoru **dub**,
 - ak číslovka **milión stojí samostatne** (**milión – milión-y – milión-mi**; Počet ľudí sa blíži k **miliónu**)
 - ak číslovka **milión stojí pri podstatnom mene** je **nesklonná**;
- ⇒ podľa vzoru **stroj**,
 - ak číslovka **tisíc stojí samostatne** (**tisíc – tisíce – tisícmi**; Počet sa blíži k **trom tisícom**);
 - ak číslovka **tisíc stojí pri podstatnom mene** (**je súčasťou zloženej číslovky**) **neskloňuje sa** (**Mám šesťtisíc korún**);
- ⇒ podľa vzoru **žena**
 - číslovka **miliarda**, ak **stojí samostatne** (**miliarda – miliard-y v N. pl.**); Na zemi je 5,4 **miliárd** ľudí);
 - ak číslovka **miliarda stojí pri podstatnom mene**, je **nesklonná**;
 - **číselné podstatné mená** (**čísla a číslice**);
 - **pomenovanie čísl** (**nula, jednotka, dvojka, päťorka, stovka, tisícica**);
 - **zlomkové výrazy** (**osmina, štvrtina, tretina, polovina, v N. a A. pl. osmin-y, štvrtin-y, tretin-y, polovin-y**);
- ⇒ podľa vzoru **ulica**,
 - **skupiny čísel** (**dvojica, trojica, päťica – v D. a L. sg. dvojic-i, trojic-i, päťic-i**);
 - **zlomkový výraz** (**polovica, v D. a L. sg. v polovic-i týždňa; o polovic-i cesty**);
- ⇒ podľa vzoru **dlaň**,
 - **zlomkový výraz** (**štvrt'**);
- ⇒ podľa vzoru **mesto**,

- ak číslovka **sto**, **málo** *stojí samostatne* (číslo delíme **stom**; uspokojil sa aj s **málo**);
→ ak číslovka **sto**, **málo** stojí **pri podstatnom mene** je **nesklonná** (Je tam **sto** žiakov);

⇒ **nesklonné** je **pol**,
napr.: na **pol** ihriska.

Číslovky, ktoré majú **podobu** (formu) **prídavných mien** (*adjektíváliá*), sa skloňujú:

- ⇒ podľa vzoru **pekný** – **kmeň slova** zakončený na **tvrdú** alebo **obojakú spoluhlásku** a **pádová prípona N. sg.** je **-ý**,
- **radové** (**druh-ý**, **štvrt-ý**, **piat-y** ročník);
 - **násobné** – zakončené na **-násobný** (**dvojnásobn-ý**, **trojnásobn-ý**, **štvornásobn-ý** víťaz);
 - **druhov** – zakončené na **-aký** (**trojak-ý**, **päťorak-ý**, **mnohorak-ý** spôsob);
 - **neurčité** – (**viacnásobn-ý** víťaz, v **N. pl.** **viacnásobn-í** víťazi; **mnoh-í** chlapci, **niekoľk-í** študenti, **viacer-í** futbalisti);
- ⇒ pravopis ich pádových prípon je **podobný** ako pri **vzore pekný** – v **N. pl.** **-í/i** (*na pretekoch boli prv-í, druh-í; dvojnásobn-í víťazi, dvojak-í ľudia, niekoľkonásobn-í víťazi*), v **ostatných pádoch** (**N., I. sg.** a v **G., D., L., I. pl.**) **-y/ý** (*bol v poradí prv-ý, druh-ý, piat-y, s piat-ym; piat-ych, piat-ym, piat-ymi; prv-ým, prv-ých, prv-ými, dvojak-ý smer, dvojak-ým, dvojak-ých, dvojak-ými, trojak-ý; dvojnásobn-ý víťaz, dvojnásobn-ým, dvojnásobn-ých, dvojnásobn-ými, viacnásobn-ý víťaz, mnohorak-ý spôsob*); uplatňuje sa pri nich **pravidlo o rytmickej krátke**;
- ⇒ **ale** pri násobných číslovkách **treťkrát, tisíckrát, stýkrát; tisícnásobný, jedenásťnásobný, dvanásťnásobný, osemdesiatnásobný; viacrázový** platí **výnimka** z **rytmického krátke** (*dve dlhé slabiky môžu po sebe nasledovať*);
- ⇒ podľa vzoru **cudzí** – **kmeň slova** zakončený na **mäkkú spoluhlásku** a **pádová prípona N. sg.** je **-í**:
- **radové** (**tretí, tisící**);
- ⇒ pravopis ich pádových prípon v **N. a I. sg.** a **vo všetkých pádoch plurálu** je **podobný** ako pri **vzore cudzí** – **vždy** s **-i/i** (*bol tret-í, tisíc-í v poradí; stretol sa s tret-ím vo včerajších pretekoch; tret-ích, tret-ím, tret-ími*); uplatňuje sa pri nich **pravidlo o rytmickej krátke**;

Základné číslovky **jeden, dva, dve, dvaja, oba, obaja, obe, obidva, bidvaja, obidve, tri, traja, štyri, štyria, päť, piati** majú **osobitné skloňovanie**:

- ⇒ základná číslovka **jeden** (*jedna, jedno, jedni, jedny*) má **samostatné skloňovanie**,
- základná číslovka **jedn-i** s **mäkkým krátkym -i** sa píše v **N. pl.** **životných podstatných mien mužského rodu** (*jedn-i ľudia; Vráveli nám o tom jedn-i rodičia*);
 - ostatné pády základnej číslovky **jedn-i/y** sa v **I. sg.** a v **množnom čísle** píšú s **dlhým ypsilonom -ý** (*s jedn-ým chlapom; jedn-ých chlapov, stromov, žien, dievčat; vidím jedn-ých chlapov; s jedn-ými chlapmi, stromami, ženami, dievčatami*);
- ⇒ základná číslovka **jedn-v** s **krátkym ypsilonom** sa píše v **N. a A. podstatných mien**:
- **neživotných mužského rodu** (*jedn-y stromy*); **ženského rodu** (*jedn-y ženy; jedn-y topánky*); **stredného rodu** (*jedn-y deti; jedn-y oči*);
- ⇒ číslovka **jeden** je **nesklonná** v **zložených číslovkách** (*dvadsaťjeden* žien; so *štyridsaťjeden* mužmi; zo *stojeden* prípadov, v *sedemdesiatjeden* obciach, od *päťdesiatjeden* chlapcov, o *sedemdesiatjeden* chlapcoch, s *deväťdesiatjeden* chlapcami);
- **desiatky a jednotky zložených základných čísloviek** sa píšú **spolu** (*tridsaťjeden* žiakov, *päťdesiatjeden* dievčat, v *dvadsaťjeden* laviciach);
 - **ale zložené základné číslovky** začínajúce sa na **jeden-** majú, navyše, aj **privilegium** (výhodu) **sklenného tvaru** (vo svojich *jedenadvadsiatich* rokoch, spomedzi *jedenatridsiatich* príslušníkov);

- ⇒ základné číslovky **dvaja, obidvaja, obaja, traja, štyria** sa používajú so životnými podstatnými menami mužského rodu v N. pl. (*dvaja, obidvaja, obaja, traja, štyria chlapi*) a v A. pl. (*dvoch, oboch, obidvoch, troch, štyroch chlapov*);
- ⇒ základné číslovky **dva, obidva, oba** sa používajú s neživotnými podstatnými menami mužského rodu v N. a A. pl. (*dva, obidva, oba duby*);
- ⇒ základné číslovky **dve, obidve, obe** sa používajú v N. a A. pl. s podstatnými menami ženského rodu (*dve, obidve, obe ženy*) a stredného rodu (*dve, obidve, obe deti; dve, obidve, obe autá*);
- ⇒ základné číslovky **tri, štyri** sa používajú aj v N. a A. pl. s neživotnými podstatnými menami mužského rodu (*tri, štyri stromy*); s podstatnými menami ženského rodu (*tri, štyri ženy*) a stredného rodu (*tri, štyri deti, autá*);
- ⇒ základné číslovky **dva, dve, dvaja, oba, obaja, obe, obidva, obidvaja, obidve, tri, traja, štyri, štyria** majú v I. pl. tvary (s *dvoma/dvomi, oboma/obomi, obidvoma/obidvomi, tromi/tromi, štyrmi chlapmi, ženami, autami*);
- ⇒ základné číslovky **5 – 99** sa skloňujú podľa vzoru **päť**,
 - základná číslovka **päť** sa v N. a A. spája s podstatnými menami v G. mužského rodu, neživotnými (*päť stromov, rožkov*), ženského rodu (*päť žien, korún, stredného rodu päť dievčat, miest*);
 - číslovka **päť** má v nominatíve aj tvar **piati**, keď sa spája so životnými podstatnými menami (*piati chlapi, študenti, turisti*);
 - pri vzore základnej číslovky **päť** sa v príponách všetkých tvarov vždy píše **mäkké krátke -i** (*piati chlapi, piat-im chlapom, piat-ich chlapov, (o)piat-ich chlapoch, (s)piat-imi chlapmi, siedm-i muži, ôsm-im návštevníkom*);

- ⇒ základné číslovky zložené s **-dva, -tri, štyri, -päť, -šesť** atď. sú buď nesklonné a píšeme ich ako jedno slovo (*dvadsaťsedem študentov, s päťdesiatšesť chlapcami*, od *šesťdesiatštyri dievčat*) alebo sklonné a skloňované píšeme oddelene (pre *dvadsiatich siedmich žiakov, s päťdesiatimi šiestimi študentkami*);
- pri skloňovaní zložených základných čísloviek jednotky oddeľujeme od zvyšku číslovky, (s *dvadsoštyridsiatimi piatimi účastníkmi, tristo päťdesiatim dvom prieskumníkmi*);
- ⇒ základné číslovky v neskloňovanom základnom tvare píšeme ako jedno slovo (používa sa v účtovníctve),
- takto môžeme dokonca písať aj vyššie zložené základné číslovky (*osemstoštyridsaťosem, tristoštyridsaťosemtisíc*),
- pre väčšiu prehľadnosť však máme zároveň možnosť **bilióny, miliardy, milióny, tisícky, stovky** písať oddelene a desiatky s jednotkami spolu (*sedem biliónov tri miliardy osem miliónov deväťtisíc sedemsto štyridsať dva obyvateľov*);
- táto forma je praktickejšia;
- spisovné je tiež nesklonné používanie základných čísloviek, ktoré sa píše spolu (*s dvadsaťdva korčuliarmi; s dvadsaťštyri krajinami; s dvadsaťštyri titulmi*).
- ak základná číslovka označuje iba stovky alebo tisícky, píše sa spolu (*dvesto, tritisíc, dvadsaťsedemtisíc, stoosemdesiatdvtisíc*).

⇒ skupinové číslovky (**dvoje, troje, štvoro, päťoro** atď.) **sa nesklonujú** (vybrať si z *päťoro šiat*);

- ⇒ zložené radové číslovky **21. až po 99.** majú:
 - alebo v oboch častiach tvar prídavných mien a desiatky a jednotky sa vo všetkých pádoch vždy píše zvlášť (ako *dve slová*), každá časť sa aj osobitne skloňuje (*dvadsiaty prvý, od dvadsiateho siedmeho, k štyridsiatemu piatemu, s deväťdesiatym deviatym*);
 - alebo rovnako správnu, ale zriedkavejšiu podobu, pri ktorej stoja jednotky na prvom mieste, píše sa ako jedno slovo (*dvaadvadsiaty, triaštyridsiaty*) – píše sa vždy ako jedno slovo (aj pri skloňovaní);
 - v zložených radových číslovkách (podobne ako pri zložených základných číslovkách), tisícky, stovky oddeľujeme (*tisíc deväťsto tridsiateho ôsmeho*);
 - zároveň je prípustné aj celú zloženú radovú číslovku písať (rovnako ako pri základných číslovkách) ako jedno slovo (*päťstodvadsiaty ôsmy*), ale aj osobitne (*päťsto, dvadsiaty ôsmy, tisíc deväťsto šesťdesiateho ôsmeho*) – táto forma je častejšia;

- násobné číslovky typu päťkrát, stokrát; prvýkrát, druhýkrát, piatýkrát, stýkrát sa píše spolu, platí pri nich výnimka z pravidla o rytmickom krátení;
- slovo krát píšeme oddelene, iba ak popisujeme matematickú operáciu – tri krát tri je deväť ($3 \times 3 = 9$);
- násobné číslovky typu tri razy, päť ráz, sedem ráz, desať ráz; prvý raz, druhý raz, štvrtý raz, piaty raz, stý raz sa píše osobitne;

Pri písaní kombináciou číselnej a slovnej zložky sa môže využiť spojovník,
 → keď prvou časťou je číslica a druhou slovo (10-ročné deti; 30-ročná vojna; 70-ročný dôchodca; 3-izbový byt; 4-násobný víťaz; 78-krát, 5,5-percentný) a keď číslica je kombinovaná s veľkými alebo s malými písmenami (tank T-35, lietadlo IL-18);
 → ale spojovník sa nedáva, ak sa číslica kombinuje s celými slovami (Zetor 25; Apollo 13).

K číslici sa nikdy nepripájajú prípony -tich, -tych, -ich, -te, sú nesprávne a používajú sa úplne zbytočne (v zápisoch s 15-imi, v 60-tich rokoch a pod)
 → namiesto toho ich stačí pri skloňovaní základných čísloviek napísať ako číslicu (v 60 rokoch) alebo slovom (v šesťdesiatich rokoch);
 Podobne je treba postupovať aj pri písaní radových čísloviek:
 → namiesto nesprávne uvádzaného spojenia v 80-tych rokoch stačí napísať v 80. rokoch alebo v osemdesiatych rokoch – to, že ide o v poradí osemdesiate roky, naznačuje bodka.

Dovedna sa píše aj zložené prídavné mená s číslovkou (štvorramenný, dvestodvadsaťvoltový, poldruhakilový, dvaapolizbový byt, stopäťdesiatkilový).

Pri písaní dátumu sa deň píše radovou číslovkou s bodkou, mesiac slovom (väčšinou v genitíve) a rok číslovkou (bez bodky) – 10. apríla 2021
 → ak pred dátumom píšeme miesto, čiarku nedávame (Prešov 10. apríla 2021);
 → pri písaní dátumu vo vetách je zbytočné pridávať pred dátum výrazy ako dňa, zo dňa, pretože už samotné čísla vyjadrujú konkrétny deň uvedeného mesiaca a roka.

Porovnanie správne a nesprávne používaných čísloviek v bežnej komunikácii (pozri nasledujúcu tabuľku)

4/8	štyri lomené ôsmimi (<u>nesprávne</u> sa používa – štyri lomeno ôsmimi)
4 : 2	štyri delené dvomi/dvoma (<u>nesprávne</u> sa používa – štyri deleno dvomi/dvoma)
350 : 100	tristopäťdesiat delené <u>stom</u>
1 + 1 = 2	dva plus dva <u>je</u> štyri (<u>nesprávne</u> sa používa – <u>dve plus dve sú</u> štyri)
3 × 3 = 9	<u>tri krát tri</u> je deväť
0,5	nula <u>celých</u> päť desatín (<u>nesprávne</u> sa používa – nula <u>celá</u> päť desatín)
4,1	štyri <u>celých</u> <u>jeden</u> desatín
Bol tam s 3. oddielom.	Bol tam s <u>tretím</u> oddielom.
Boli tam 2 šatky, 2 vrecia.	Boli tam <u>dve</u> šatky, <u>dve</u> vrecia. (<u>Nesprávne</u> sa používa – Boli tam <u>dva</u> šatky, <u>dva</u> vrecia.)
Kúpil <u>dve, tri, štyri</u> rožky.	<u>ÁLE</u> : Kúpil <u>päť, osem</u> rožkov. (<u>Nesprávne</u> sa používa – Kúpil <u>päť, osem</u> rožky.)
Zápas skončil 3 : 1.	Zápas skončil tri <u>jeden</u> . (<u>Nesprávne</u> sa používa – Zápas skončil tri <u>jedna</u> .)
Pri vyratúvaní poradia (1., 2.) <u>hovoríme</u> a <u>píšeme</u>	<u>po prvý, po druhé, po tretie, po desiaty raz</u> a pod. (<u>Nesprávne</u> sa používa – <u>za prvý, za druhé</u>).

Slovesá (verbá)

- sú **ohybné**, **plnovýznamové slová**, časujú sa;
- pomenúvajú deje – **činnosť** osôb, zvierat a vecí (*pisat', číta', rúbať*) alebo **stav** (*blednúť, spať, starnúť*)

Rozdeľujú sa:

❶ podľa úplnosti významu na:

- **plnovýznamové** – jedným slovesom sa vyjadrí **činnosť** (*variť, písať*) alebo **stav** (*blednúť, mladnúť*);
- a **neplnovýznamové** – nemôžu stať **samostatne**, bez neurčitku plnovýznamového slovesa (*chcem spievať, budem utekať, začnem spievať*);

⇒ **neplnovýznamové (pomocné) slovesá** delíme podľa funkcie na:

- **modálne (spôsobové)** – majú funkciu spájať *mennú časť prísudku* s *podmetom vety* (*byť, zdať sa, stať sa*; *Otec je dobrý. Otec sa v mladosti stal majstrom športu.*)
- **sponové** – majú za úlohu vyjadriť, *vykonať dej plnovýznamového slovesa* (*vôľu – chcem spať*; *nutnosť – musím spať*; *schopnosť – môžem spať*; *potrebu – mám spať*);
- **fázové** – vyjadrujú *fázu priebehu deja* (*začiatok – začne pršať*; *trvanie – ostáva stáť vo dverách*; *koniec – ostáva snežiť*);
- **limitné** – vyjadrujú, že dej je tesne pred uskutočnením (pred hranicou realizácie), ale neuskutoční sa (*išlo ma roztrhnúť*; *mal ho čert uchytiť*);

❷ podľa povahy deja delíme slovesá na:

- **činnosťné** – podmet vykonáva činnosť slovesá (*otec spieva; sestra číta*);
- **stavové slovesá** – vyjadrujú stav či zmenu stavu, v ktorom sa nachádzajú osoby, zvieratá a veci (*uschli, zožltla, vädli, rástli*);

❸ podľa toho, či sa **viažu** alebo **neviažu s predmetom**, poznáme:

- **predmetové slovesá** – **viažu sa s predmetom** (*prísudok + predmet – píše úlohu*);
- **bezpredmetové slovesá** – **neviažu sa s predmetom**, viažu sa s **príslovkovým určením** (*prísudok + príslovkové určenie miesta – lieta vo vzduchu, behá po dvore*);
 - **predmetové slovesá** sa delia na:
 - ⇔ **prechodné** – viažu sa s **priamym predmetom** v **bezpredložkovom akuzatíve** (*píše úlohu, číta knihu*)
 - ⇔ a **neprechodné** – viažu sa s **nepriamym predmetom**, teda s **predmetom** v **predložkovom akuzatíve** alebo v **ostatných pádoch** okrem **nominatívu** (*čakám na spolužiaka, hovorí otcovi, učím sa so sestrou*);

❹ podľa **zvratnosti** delíme slovesá na:

- **zvrtné**, pri ktorých sa nachádza **zvrtné zámeno sa, si** (*spievať si, česať sa*);
- **nezvrtné**, ktoré sú **bez zvrtného zámena** (*spievať, bubnovať, česať*).

Pri slovesách určujeme gramatické kategórie:

- ❶ **osoby** (1. osoby – *ja píšem, my píšeme*; 2. osoby – *ty píšeš, vy píšete*; 3. osoby – *on, ona, ono píše*; *oni* – chlapi, *ony* – ženy, dievčatá *píšu*);
- ❷ **čísla** (singulár – *dej vykonáva jeden človek* – *píšem, píšeš, píše* a plurál – *dej vykonávajú najmenej dvaja* – *píšeme, píšete, píšu*);
- ❸ **času**
 - **prítomný čas** – *dej* nastáva v momente reči, teraz, v tejto chvíli (*spievam, čítam, píšem*);
 - **historický prítom** – aktualizuje *dej príbehu* z minulosti;
 - **gnómický prítom** – vyjadruje všeobecné platné pravdy (*Zem sa točí okolo Slnka*);
 - **minulý čas** – *dej* sa uskutočnil pred momentom reči, v minulosti (*spieval som, čítal som, písal som*);
 - **budúci čas** – *dej* sa uskutoční po momente reči, v budúcnosti (*budem spievať, budem čítať, budem písať*);
- ❹ **spôsobu**
 - **oznamovacieho** – vyjadruje, že *dej skutočne prebiehal, práve prebieha alebo bude prebiehať*,
 - pri nedokonavých slovesách *sa môže vyjadrovať* vo všetkých troch časoch (*čítam; čítal som; budem čítať*);
 - pri dokonavých slovesách *má iba minulý a budúci čas* (*prečítal som, prečítam*);
 - **rozkazovacieho** – *prikazuje, vyzýva*, aby sa *dej uskutočnil* (*Píš! Napíš!*);
 - ak sa základ slovesa v 3. os. pl. končí na spoluhlásku **d, t, n, l** nepridávame príponu, ale spoluhlásky sa zmäčkujú na *d', t', ň, l'* (*viest' – ved-ú, ved'! ved'me! ved'te!*, *byť – bud-ú, bud'! bud'me! bud'te!*, *šatiť – šat-ia, šat'! šat'me! šat'te!*, *zameniť – zamen-ia, zameň! zameňme! zameňte!*, *deliť – del-ia, del'! del'me! del'te!*);
 - ak sa základ slovesa v 3. os. pl. končí **na ťažko vysloviteľnú, nezvyčajnú dvojicu** alebo **skupinu spoluhlások**, pridávame gramatickú príponu **-i** (*zat'at' – zatn-ú, zatni! zatnime! zatňte!*, *prestrieť – prestr-ú, prestri! prestrime! prestríte!*, *určiť – urč-ia, urč!/urči! určme!/určime! určte!/určte!*);
 - ak sa základ slovesa v 3. os. pl. končí **na jednu spoluhlásku** (a nie je to **d, t, n, l**), tvar zostáva bez akejkoľvek zmeny (*robiť – rob-ia, rob! robme! robte!*, *chytať – chytaj-ú, chytaj! chytajme! chytajte!*, *kričať – krič-ia, krič! kričme! kričte!*, *kaziť – kaz-ia, kaz! kazme! kazte!*);
 - ak sa základ slovesa v 3. os. pl. končí na spoluhlásku **j**, pred ktorou je **i** alebo **y**, spoluhlásky **j** vypadáva a rozkazovací spôsob je zvyšok základu slovesa (*umyť – umy-j-ú, umy! umyme! umyte!*, *biť – bij-ú, bi! bime! bite!*, *kryť – kryj-ú, kry! kryme! kryte!*).
 - ⇔ **rozkazovací spôsob** slovesa *byť* je utvorený z tvaru **3.osoby pl. budúceho času** (*byť – bud'! bud'me! bud'te!*)
 - ⇔ slovesá *jesť, vedieť* menia v rozkazovacom spôsobe poslednú spoluhlásku na **dz** – nie na **d'** (*jesť – jedz! jedzme! jedzte!* *vedieť – vedz! vedzme! vedzte!*);
 - **podmieňovacieho** – vyjadruje **podmienku** (znakom *podmienky, možnosti, želania* je **častica by**) za ktorej sa *dej koná* alebo *by sa mohol konať* (*písal by som, bol by som písal*),
 - **prítomný čas** v podmieňovacom spôsobe sa tvorí **plnovýznamovým slovesom** v **minulom čase** + **časticou by** (*cestoval by som*);
 - **minulý čas** v podmieňovacom spôsobe sa tvorí **slovesom byť** v **minulom čase** + **časticou by** + **plnovýznamovým slovesom** v **minulom čase** (*bol by som cestoval*),
 - **budúci čas** nemá.

5 vidu:

- **dokonavého** – vyjadruje **ukončený, ohraničený dej**, ktorý bude trvať ohraničenú dobu (*zašije*),
 - dokonavé slovesá tvoria budúci čas **jedným slovom** (*preskočí*);
- **nedokonavého** – vyjadruje *neukončený, neohraničený dej*, ktorý môže trvať takmer celý život (*šije, číta, píše*),
 - nedokonavé slovesá tvoria budúci čas **dvoma slovami** – **neplnovýznamovým slovesom** **byť** v budúcom čase + **plnovýznamovým slovesom** (*budem šiť; bude cvičiť*);
 - niektoré slovesá vytvárajú **pomocou predpôn** vidové páry (*písať/s-písať*).
 - ↔ vo vidových pároch slovies sa uplatňuje nasledujúci pravopis **predpôn**:
 - ↔ predpona **s-** sa pripája na **neznelú spoluhlásku slovného základu** (*s-písať; s-tenčiť*);
 - ↔ predpona **z-** sa pripája na **znelú spoluhlásku** alebo **samohlásku** v slovnom základe (*z-dolať; z-raniť; z-orat*);
 - ↔ predpony, ktoré majú **viac hlások** a končia sa na **spoluhlásku**, majú vždy **na konci znelú spoluhlásku** bez ohľadu na základ slovesa (*vz-chopiť sa; roz-trhať; pod-kladať; nad-ložiť; ob-točiť*);

6 slovesného rodu:

- **činného** – **podmet** vykonáva **činnosť slovesa** (*Otec rúbe drevo*);
- **trpného** – **podmet** nevykonáva **činnosť slovesa** (*Drevo je rúbané. Drevo sa rúbe. Lúka sa kosí*).

Slovesné tvary sa rozdeľujú:

⇒ podľa zloženia na:

- **jednoduché** – skladajú sa z **jedného slova** (*píšem, čítam*)
- a **zložené** – skladajú sa z **dvoch** a **viacerých slov** (*bude spať, písal by som*);

⇒ podľa určených gramatických kategórií na:

- **určité** – dajú sa pri nich určiť **slovesné gramatické kategórie osoby, čísla, času, spôsobu, vidu a rodu**;
 - patrí k nim **prítomný čas** (volám, čítam, kričí, cvičí), **minulý čas** (volal som, volali sme; čítal som, čítali sme), **budúci čas** (budem volať, budem čítať), **rozkazovací spôsob** (zavolaj! prečítaj! zavri! vypí! spi!), **podmieňovací spôsob prítomný** (volal by som, čítali by sme), ⇒ (bol by som volal, boli by sme čítali);
- **neurčité slovesné tvary** – **nedajú sa pri nich určiť slovesné gramatické kategórie**
 - zaraďujú sa k nim:
 - ↔ **neohybné slovesné tvary**:
 - ↔ **neurčitok** – má neurčitkovú príponu **-ť** (*robi-ť, cviči-ť, číta-ť*)
 - ↔ a **prechodník** – má prípony **-ac, -iac, -úc** (*stoj-ac, chod-iac, píš-uc, čítaj-úc*);
 - ↔ **ohybné slovesné tvary** – dajú sa **skloňovať**, majú **menné gramatické kategórie rodu, čísla, pádu** a zaraďujú sa k nim:
 - ↔ **činné prídastie prítomné** – má prípony **-ací, -iaci, -úci** (*stoj-ací, rob-iaci, píš-uci, volaj-úci*); má **zhodu v rode, čísle a v páde**; **má podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor cudzí**;
 - ↔ **činné prídastie minulé** – má prípony **-vší, -všia, -všie** (*robi-vší, robí-všia, robí-všie; vola-vší, vola- všia, vola-všie*); má **zhodu v rode, čísle a v páde**; **má podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor cudzí**; v súčasnej slovenčine už neproduktívny tvar;
 - ↔ **trpné prídastie** – má prípony **-tý, -ný, -ený** (*vybra-tý, vola-ný, peč-ený*); má **zhodu v rode, čísle a v páde**; **má podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor pekný**;
 - ↔ **slovesné podstatné meno** – v **N. sg.** má pádovú príponu **-ie** (*spievan-ie, čítan-ie*); má **zhodu v rode, čísle a v páde**; **má podobné skloňovanie a pádové prípony ako vzor vysvedčenie**.

Pri slovesách sa píše:

- ⇒ **mäkké krátke -i,**
 - v **kmeňotvorných príponách** a v **zаконčení všetkých slovesných tvarov** (*robiť, prosiť; odpovedať, sme, hlasovali by sme, pretri, zavri, vypi, spi*);
 - v **príponách tvarov prítomného času sloves** vzoru **robiť**, v ktorom sa **uplatňuje pravidlo o rytmickej krátke** (*chválim – chváliš – chváli – chválime – chváľte; čiernim – čierniš – čierni – čiernime – čiernite*);
 - v **príponách činného prítomného času sloves** vzoru **padnúť**, ktoré majú **podobné skloňovanie a pádové prípony** ako vzor **cudzí** a v ktorom sa **uplatňuje pravidlo o rytmickej krátke** (*vládnuci, striehnuci*);
- ⇒ **mäkké dlhé -í,**
 - v **3. osobe jednotného čísla prítomného času** (*Mamka sedí na stoličke. Niekoľko na mňa kričí*).
 - v **kmeňotvornej prítomníkovej prípone tvarov prítomného času sloves** vzoru **robiť** (*robí-m – robí-š – robí – robí-me – robí-te*);
 - v **príponách činného prítomného času sloves**, ktoré má **podobné skloňovanie a pádové prípony** ako vzor **cudzí** (*robi-vší, vola-vší*);
 - v **pádových príponách slovesných podstatných mien**, ktoré majú **podobné skloňovanie a pádové prípony** ako vzor **vysvedčenie** (*spievan-ím, čítan-ím*);
- ⇒ **tvrdé dlhé -ý,**
 - iba v **jednotnom čísle trpného prítomného času sloves**, ktoré má **podobné skloňovanie a pádové prípony** ako vzor **pekný** (*upečen-ý koláč, uvaren-ý, vyprat-ý, obaren-ý*);
- ⇒ **tvrdé krátke -y,**
 - iba v **rozkazovacom spôsobe niektorých vybraných slov** – je súčasťou slovného základu (*nie prípony*) – *Skry! Umy! Ry! Vy!*;
 - v **rozkazovacom tvare sloves** **umyť, ryť, kryť** (*zmy, umy, umyte, ry, ryme, ryte, kry, kryme, kryte, zmy, vyry, vymy, pory, prikry, odokry, skry, zakry*);

Pri slovesách sa uplatňuje pravidlo o rytmickej krátke (dve dlhé slabiky nemôžu v nasledujúcich slovesných tvaroch po sebe nasledovať):

- v **neurčitku sloves** vzoru **padnúť** (*vládnúť, striehnúť, ale chladnúť*);
- v **prípone 3. os. množného čísla sloves** vzoru **padnúť** (*vládnú, striehnú, ale chladnú*);
- v **prípone prechodníka sloves** vzoru **padnúť** (*vládnuc, striehnuc, ale chladnúc*);
- v **prípone prítomného činného prítomného času sloves** vzoru **padnúť** (*vládnuci, striehnuci, ale chladnúci*);
- v **prípone 3. os. množného čísla sloves** vzoru **česať** (*lámu, viažu*);
- v **prípone prechodníka sloves** vzoru **česať** (*lámuc, viažuc*);
- v **prípone prítomného činného prítomného času sloves** vzoru **česať** (*lámuci, viažuci, ale češú – češúc – češúci*);
- v **príponách tvarov prítomného času sloves** vzoru **robiť** (*chválim – chváliš – chváli – chválime – chváľte; čiernim – čierniš – čierni – čiernime – čiernite, ale robím – robíš – robí – robíme – robíte*);
- v **príponách tvarov prítomného času sloves** vzoru **volať** (*hlásam – hlásaš – hlása – hlásame – hlásate; spievam – spievaš – spieva – spievame – spievate, ale volám – voláš – volá – voláme – voláte*);
- v **tvaroch prítomného času opakovacích sloves zakončených na -avať** (*písavať – písavam – písavaš – písava – písavame – písavate; spievavať – spievavam – spievavaš, spievava; ale volávať – volávam – volávaš – voláva – volávame*).

Výnimka z pravidla o rytmickej krátení sa pri **slovesách uplatňuje** (dve dlhé slabiky môžu v nasledujúcich slovesných tvaroch po sebe nasledovať):

- v neurčitku sloves typu **zmúdrieť, zvážniť, sprísniť, zdomácnieť, vytriezvieť**;
- v tvaroch **1., 2., 3. osoby jednotného čísla a 1., 2. osoby množného čísla prítomného času** sloves typu **zmúdrieť, zvážniť, sprísniť, zdomácnieť, vytriezvieť**,
napr.: **zmúdriem, zmúdiš, zmúdi, zmúdrieme, zmúdiate; zvážniem, zvážniš, zvážnie, zvážnieme, zvážniate;**
- v prípone **-ia** v **3. os. množného čísla prítomného času sloves**,
napr.: **chvália, pália, vážia, triedia, ľubia;**
- v prípone **-iac** **prechodníka**,
napr.: **chváliac, páliac, hlásiac, vážiac, ľubiac, triediac;**
- v prípone **-iaci** **prítomného činného prídavia**,
napr.: **chváliaci, páliaci; vážiaci, hlásiaci, ľubiaci, triediaci;**
- v prípone **-vší, -všia, -všie** **minulého činného prídavia** (po predchádzajúcej dvojhláске **-ia**),
napr.: **vyliavší, vyliavšia, vyliavšie; zakliavší, zakliavšia, zakliavšie; udiavší sa, udiavšia sa, udiavšie sa;**
- v tvaroch **opakovacích sloves** zakončených na **-ievať** (dvojhláska **ie** sa neskracuje),
napr.: **blúdiť – blúdiť – blúdiť – blúdiť – blúdiť; chválieť, kŕmieť, pálieť, slávieť, trápieť.**

Používanie tvarov sloves a slovných spojení

- **záporný tvar slovesa byť** sa tvorí **pomocou častice nie** a píše sa **osobitne (nie som, nie je)**;
- **častica nie** sa **vždy** píše **samostatne!**
 - **správny tvar použitia** (*Nie som príliš sklamaný. Toto nie je dobrý nápad. Žiadni kamaráti tam nie sú.*).
 - **nesprávny tvar použitia** (*Neni som príliš sklamaný. Toto neni dobrý nápad. Žiadni kamaráti neni sú tam.*).
- **predpona ne** sa **vždy** píše **spolu so slovesom** (*Nebol príliš sklamaný. Nešiel s ním do školy*);

Pozor na správne použitie nasledujúcich slovesných spojení!

Správne použitie	Nesprávne použitie
<i>Nerozumiem tomu.</i>	<i>Nerozumiem to.</i>
<i>Nechápem to.</i>	<i>Nechápem tomu.</i>

Pozor na správne vykanie:

- pri **vykaní** musí byť **sloveso vždy v množnom čísle** (*Pán kolega, kde ste boli? Pani susedka, ako ste sa mali na dovolenke? Pán učiteľ, boli by ste taký láskavý? Janka, vy ste boli prvá. Babka, neostávajú sama. Milan, v ktorom roku ste narodený? Pani susedka, prišli ste posledná.*).
- pri správne použitom tvare slovesa pri vykaní v **minulom čase** sa podmet (**vy**) zhoduje s **prísudkom v čísle** (*Vy ste to videli, pán učiteľ? Vy ste to videli, pani učiteľka? Pani suseda, vtedy ste mi veľmi pomohli*);
- pozor na **nesprávne** použitý tvar slovesa pri vykaní v minulom čase (*Vy ste to videl pán učiteľ? Vy ste to videla pani učiteľka? Pani suseda, vtedy ste mi veľmi pomohla*);
- **správne** použitý tvar slovesa pri vykaní v **podmieňovacom spôsobe** (*Mladý pán, uvoľnili by ste mi miesto? Boli by ste mi pomohli?*);
- **nesprávne** použitý tvar slovesa pri vykaní v **podmieňovacom spôsobe** (*Mladý pán, uvoľnil by ste mi miesto? Bol by ste mi pomohol?*);

Sloveso **môcť** má v 1. osobe množného čísla tvar **môžeme** (nie **môžme**),

→ **správny** tvar použitia slovesa **môcť** (*Môžeme prísť zajtra k Vám?*);

→ **nesprávny** tvar použitia slovesa **môcť** (*Môžme prísť zajtra k Vám?*);

Sloveso **môcť** má v 2. osobe množného čísla tvar **môžete** (nie **môžte**),

→ **správny** tvar použitia slovesa **môcť** (*Môžete mi poslať zošit z matematiky?*);

→ **nesprávny** tvar použitia slovesa **môcť** (*Môžte mi poslať domáce úlohy?*).

Príslovky (adverbiá)

→ sú **neohybné slová**, lebo **stupňovanie** nie je ohýbanie (nejde o zmenu tvaru slova, ale o obmenu jeho lexikálneho významu); **plnovýznamové slová**;

→ majú funkciu **vetného člena**;

→ tvoria **určovací sklad** hlavne s **prísudkom** (*utiecť domov*), ale aj s **prídavným menom** (*veľmi pekný, dosť dobrý*) a **inou príslovkou** (*celkom pomaly*), zriedkavo s **podstatným menom** (*cesta spät'*);

→ pomenúvajú **okolnosti a vlastnosti slovies, prídavných mien a iných prísloviek** (*prišiel včera, je ekonomicky nevýhodný, veľmi dobre*);

V školskej praxi sa využíva nasledujúce členenie prísloviek:

❶ **miesta** – Kde? Kam? Kade? Odkiaľ? Pokiaľ? (*vysoko, dole, vpravo, okolo, zhora, potiaľ, uprostred*);

❷ **času** – Kedy? Odkedy? Dokedy? Ako dlho? (*zrána, včera, zvečera, oddnes, dozajtra, stále*);

❸ **spôsobu** – Ako? Akým spôsobom? Akoľko? (*dozhlata, dobre, hlasno/e, plynulo/e, skvele/o, trocha/u, veľmi, rýchlo, spamäti*);

✚ *miery* – Akoľko? Do akej miery? (*čiastočne, veľmi*);

✚ *zreteľa* – Z akého hľadiska? V akom zmysle? (*rozumovo, navzájom*);

❹ **príčiny** – Prečo? Načo? Začo? Z akej príčiny? (*náročky, nadarmo, zámerne, zato, náhodne, úmyselne, omylom*);

✚ *účelu* – Načo? S akým účelom, cieľom? (*pracovne, naprotiveň*);

✚ *účinku* – S akým výsledkom, účinkom? (*úspešne, nazmar*);

✚ *prípustky* – Napriek čomu? (*mimovoľne, nechtiac*);

⇒ osobitným typom sú **modálne príslovky** – spájajú sa s **neurčitkom** a vyjadrujú **potrebu, nutnosť, nevyhnutnosť, vôľu** (*treba, netreba, načim, hodno, nehodno, radno, neradno, neslobodno; Treba si obliecť kabát. Nehodno sa tým zaoberať. Neslobodno oslabiť pozornosť.*)

Podobne ako **prídavné mená** sa **stupňujú iba príslovky odvodené od stupňovateľných prídavných mien** (*dobry* – dobre; *vesely* – veselo; *múdry* – múdro);

Stupňovanie môže byť:

→ **pravidelné** – základ slova sa nemení (*krátko, kratšie, naj-kratšie; rýchlo, rýchlejšie, naj-rýchlejšie*);

→ **nepravidelné** – základ slova sa mení (*dobre – lepšie – najlepšie; zle – horšie – najhoršie; málo – menej – najmenej; veľa – viac – najviac; pekne – krajšie – najkrajšie; veľmi – väčšmi – najväčšmi; ďaleko – ďalej – najďalej; skoro – skôr/skorej – najskôr/najskorej*);

→ a **opisom** – pridaním **ďalšej príslovky** (*vpravo – väčšmi vpravo – najväčšmi vpravo*).

Príslovky tvoríme:

- od **prídavných mien**,
 - príponou **-o** (tuhý – tuh-**o**; tvrdý – tvrd-**o**; múdry – múdr-**o**; spravodlivý – spravodliv-**o**);
 - príponou **-e** (chutný – chutn-**e**; ročný – ročn-**e**; odborný – odborn-**e**; dokonalý – dokonal-**e**);
 - príponou **-y** (estetický – estetick-**y**; český – česk-**y**; detský – detsk-**y**; spoločenský – spoločensk-**y**);
 - príponou **-o** alebo **-e** (prísny – prís-**n-e/-o**; dôležitý – dôležit-**e/-o**; skvelý – skvel-**e/-o**; zdvorilý – zdvoril-**e/-o**);
- zo **slovesných tvarov** (ležať – ležmo, ležiačky; obkročiť – rozkročmo; chcieť, nechcieť – chtiac-nechtiac; stáť – stojacky; ukradnúť – ukradomky);
- zmeraním iných výrazov (naľavo, naporúdzi, donedávna, zrána, dodnes);

Príslovky píšeme:

- vždy s krátkou slovotvornou príponou **-e**, **-y** (pekn-**e**, slovensk-**y**);
- zväčša dovedna – ako jedno slovo, keď vznikli:
 - zo spojenia predložky **s-**, **na-**, **nad-**, **málo-**, **dolu-** a pod. (alebo iného slovného druhu) a **podstatného mena** (Dá sa nám iba **sčasti**. Stál **naprostriedku**. Prišiel až **nadránom**. Tvrdil to **donedávna**. Padol **doluznačky**);
 - spojením **predložky** so **slovom** (doľava, nahlas, donedávna, navidomoči, zrána, dodnes);
 - zložením z dvoch prísloviiek (Vidí ho **denno**denne. **Sväto**sväte jej to sľúbil. **Zriedka**kedy sa objaví);
- **dovedna**, aj **osobitne** (prednosť sa dáva písaniu **dovedna**):
 - príslovky vyjadrujúce farbu (Vydrhla ju **dobieľa**/ **do biela**. Zafarbila ju **načerveno**/ **na červeno**);
 - niektoré príslovky vyjadrujúce od akých čias veku – vzhľadu (Od **mlada**/i / **Odmlada**/i/ **ho má rada**. Radosť rozdávala **odmala**/ **od mala**);
- **osobitne**:
 - príslovky vyjadrené **slovesami hovorenia** (**hovoriť**, **rozprávať**, **písať**, **poznačiť si**, **zaznamenať**);
 - spájajú sa vždy s predložkou **po** (**hovoriť po anglicky**, **písať po taliansky**);
 - aj niektoré príslovkové výrazy typu (**na nerozoznanie**, **na nepoznanie**, **na neuverenie**, **do zúfania**, **do omrzenia**, **bez prestania**);
- **oddelené**:
 - aj slovné spojenia, ktoré môžu byť príslovkami (**zo dňa na deň**, **v lete v zime**, **krok za krokom**);
- **so spojovníkom**:
 - príslovky typu: **široko-d'aleko**, **zôkol-vôkol**, **sem-tam**, **hore-dole**, **chtiac-nechtiac**, **zoči-voči**, **voľky-nevoľky**, **krížom-krážom**, **raz-dva** (urobiť niečo);
- podľa toho, ako ich vyslovujeme:
 - tie, ktoré vznikli spojením predložky **z-** a **genitívu** – **sčasti** (nie **zčasti**), **skrátka** (nie **zkrátka**), **spamäti** (nie **zпамäti**), **sprava** (nie **zprava**).

Čiarkou sa neoddeľujú príslovkové určenia **rozličného druhu** alebo **toho istého druhu** so **širším** a **užším** určením.

Pri príslovkách, ktoré vzniknú **z predložkových spojení**, sa **predložka z-** zmení na **predponu s-**,

- ak sa **predložka napojí na neznelú spoluhlásku**,
napr.: **Opísal to z časti knihy. Sčasti má pravdu. Ranu mal z opaku ruky. Tresol mu spakruchy.**

Z sa nemení:

- pri **napojení na znelú alebo zvučnú spoluhlásku**,
napr.: **Pozri sa na to aj zdola, aj zhora. Zrána býva v obci zriedkakedy hmľa.**

Niektoré príslovky môžu mať dvojtvary:

→ napr.: *rýchlo/rýchle, bleskovo/bleskove, smutno/smutne, povahovo/povahove, časovo/časove, prerývano/prerývane, drsno/drsne, chutno/chutne.*

Porovnanie používania prísloviak s predložkami, časticami a citoslovcami

- príslovky *okolo, vedľa, dole, poníže* sú príslovkami (*Bežal okolo. Strelil vedľa. Pozeraj dole! Autobus stojí poníže*);
- príslovky *okolo, vedľa, dole, poníže* sa môžu stať predložkami,
 - *vtedy stoja pred ohybným slovným druhom a neviažu sa s prísudkom vety (Bežal okolo školy. Strelil vedľa brány. Padá dole brehom. Stojí poníže domu)*;
- príslovky *dobre, skôr, veľmi* sú príslovkami (*Bolo mi dobre. Príd' skôr. Veľmi sa mu páči*);
- príslovky *dobre, skôr, veľmi* sa môžu stať časticami,
 - *vtedy hodnotia výpoveď a neviažu sa s prísudkom vety (Je skôr žltý ako oranžový. Veľmi ju nevidel)*;
 - ak sú uvádzacími časticami, sú oddelené čiarkou (*Dobre, nezabudnem*);
- príslovky sa môžu stať aj citoslovcami,
 - *vtedy sa neviažu s prísudkom vety,*
 - sú oddelené od ostatnej časti vety čiarkou (*Výborne, tak to má byť. Dočerta, ako to mám urobiť*);

Nasledujúce tabuľky dokumentujú použitie správnych a nesprávnych vyjadrovacích jazykových prostriedkov:

Správne	<i>Bolo by treba sa na to pozrieť. Treba sa na to pozrieť.</i>
Nesprávne	<i>Trebaloby sa na to pozrieť. Je treba sa na to pozrieť.</i>

Správne	<i>Už je to oveľa lepšie. Veľmi mi pomohol. Ďakujem pekne ... Veľmi pekne ďakujem...</i>
Nesprávne	<i>Už je to ďaleko lepšie. Moc mi pomohol. Díky moc...</i> (slang).

Správne:	<i>Dávno som s ním nikde nebola.</i>
Nesprávne:	<i>Dlho som s ním nikde nebola.</i>

Správne	<i>Prišiel sem.</i>
Nesprávne	<i>Prišiel tu.</i>

Správne:	<i>Idem von.</i>
Nesprávne:	<i>Idem vonku.</i>

Predložky (prepozície)

- sú neplnovýznamové, neohybné slová, nemajú gramatické kategórie;
- vyjadrujú vzťah medzi slovami,
 - spájajú sa vždy s podstatným menom (alebo zámenom, číslovkou) v nepriamych pádoch (vo všetkých, okrem nominatívu);
- vo vete *nestoja samostatne*, ale vždy v spojení s iným slovom (*od domu, k otcovi, od chorého, k nemocnému, s ním, od dvoch, k piatim, za štyroch*);
- nemajú funkciu vetného člena (nemôžu byť vetnými členmi).

Predložky sa delia:

- ❶ **podľa pôvodu** na:
 - **prvotné** (primárne) – používajú sa *len ako predložky*, *nepoužívajú sa vo funkcii iného slovného druhu* (**cez, z, v, k, od, s, pod**);
 - **druhotné** (sekundárne) – vznikli *prechodom od iných slovných druhov* (**uprostred** *davu*, **okolo** *domu*; **na rozdiel od** krajín Európy; **so zreteľom na** získanú prax; **začínajúc** l. júlom);
 - ich počet narastá v administratívnom štýle (právnické a obchodné texty) – **v súvisie, v porovnaní, na rozdiel, v závislosti od, prostredníctvom, zásluhou, počnúc, končiac**.
- ❷ **podľa zloženia** na:
 - **jednoduché** – majú *jeden slovný základ*; *nedajú sa rozčleniť* (**z, s, pod, na, pred, v, medzi**);
 - **zložené** – majú *dva a viac slovných základov*; *dajú sa rozčleniť* (**spod** (s + po + pod), **ponad, spoza, vopred**);

Predložky sa používajú aj ako:

- **príslovky** (**uprostred**; ide **okolo**; **Chťiac-nechťiac** musím ísť; **Počínajúc** pondelkom otvárame všetky obchody; **Nechťiac** som ho urazil);
- ako **častice** (**má okolo sto korún**, **vd'aka** otcovi, **ale**: otcova **vd'aka** (podstatné meno));
- ako **slovesá** (**začínajúc, končiac, nehľadiac**);
- ako **podstatné meno** (**Maj predovšetkým na zreteľ** svoje zdravie. **Nerobíme rozdiel** medzi školami).

Písanie predložiek

- predložky **s, so** sa viažu s **inštrumentálom**, a tak sa v **inštrumentáli jednotného** a **množného čísla** aj **zapisujú** (**s** otcom, **so** sestrou; **s** knihami, **so** školami);
- predložky **z, zo** sa viažu s **genitívom**, a tak sa v **genitíve jednotného** a **množného čísla** aj **zapisujú** (**z** povaly, **zo** dvora, **z** obchodov, **zo** škôl);

- **spolu** sa píše **zložené predložky** utvorené:
 - spojením **predložky** a **príslovky** (**poniže, obd'aleč, zospodu, zdola, zhora, sprava, zľava, vrátane, zvonku, zároveň**);
 - z **prvotnej predložky** a **zmeraveného pádu** (**doprostred, uprostred, naprieč, pozdĺž, povedľa, skraja, kvôli**);
- **osobitne** sa píše:
 - **zložená predložka** **v ústrety**;
 - **predložkové výrazy** zložené z prvotných predložiek a pádov podstatných mien (**v rámci, v pomere, vo vzťahu, v protiklade, v zmysle, z hľadiska, na rozdiel, v závislosti od, vzhľadom na, so zreteľom na, s výnimkou**);
- **dovedna** aj **osobitne** sa môžu písať tvary s **predložkou** (**dovidenia** aj **do videnia**; **dopekla** aj **do pekla**);
 - **systémovojšie** je písať ich **spolu** (**dovidenia, dopekla**);

- **predložky sa viažu s tvarmi podstatných mien, prídavných mien, zámen a čísloviek**,
 - spojenie **predložiek** s **jedným i viacerými pádmi** je **ustálené**,
 - ⇔ predložky **bez, do, miesto, mimo, od, okrem, prostred, spod, sponad, spomedzi, uprostred, vôkol, u, z, za, zo** sa viažu s **G.** (**do domu, od okna, bez jedla, okrem nich, u oboch**);
 - ⇔ predložky **k, ku, kvôli, napriek, naproti, proti, voči** sa viažu s **D.** (**k vrchom, proti všetkým**);
 - ⇔ predložky **cez, medzi, na, nad, o, po, pod, popod, pre, pred, skrz, v, za** sa viažu s **A.** (**cez noc, pre rodinu, skrz oblaky**);
 - ⇔ predložky **na, o, po, popri, pri, v** sa viažu s **L.** (**pri okne**);
 - ⇔ predložky **medzi, nad, pod, pred, s, so, za** v sa viažu s **I.** (**s rodičmi**);
 - ⇔ predložky **medzi, nad, pod, pred** v sa viažu s **A.** a **I.** (**medzi nás; medzi nami**);
 - ⇔ predložky **na, o, po, v** sa viažu s **A.** a **L.** (**na stôl, o mňa, po vodu; na stole, po ceste, o mne**);
 - ⇔ predložky **za** v sa viažu s **G., A.** a **I.** (**za vojny; za košeľu; za dverami**).

Nasledujúca tabuľka dokumentuje používanie **správnych** a **nesprávnych** väzieb pri niektorých predložkách:

Správne väzby	Nesprávne väzby
Je o päť minút dvanásť.	Je za päť minút dvanásť.
Neprišli pre chorobu (príčina).	Neprišli kvôli chorobe (nie v prospech choroby). Neprišli vd'aka chorobe (chorobe nemáme začo vd'ačiť').
počas choroby	po dobu choroby
Píšeme perom (čím? – prostriedok).	Píšeme s perom.
nad všetky očakávania	cez všetky očakávania
urobiť to aj napriek , proti zákazu	urobiť to aj cez zákaz
výzva na poplach	výzva k poplachu
prísť na raňajky	prísť k raňajkám
kniha na opakovanie učiva	kniha pre opakovanie učiva
prišli s cieľom zvíťaziť	prišli za účelom zvíťaziť
vzhľadom na to	vzhľadom k tomu
dať súhlas na niečo	dať súhlas k niečomu
hrať na husliach , klavíri	hrať na husle , klavír
hovor do mikrofónu	hovor na mikrofón
postavenie mimo hry	postavenie mimo hru
závisieť od niečoho	závisieť na niečom
príprav sa na odpoveď	príprav sa k odpovedi
bud' ku mne milý	bud' na mňa milý
v izbe, v škole	na izbe, na škole
v každom prípade	na každý prípad
kruh s priemerom	kruh o priemere
z prípadu na prípad	od prípadu k prípadu
z pravopisnej stránky	po pravopisnej stránke
s cieľom podporiť vzdelávanie	za účelom podpory vzdelávania
s cieľom zamestnať (sa),	za účelom zamestnania
cieľom stanoviť dane	za účelom stanovenia dane
ísť po chlieb	ísť pre chlieb
poslať po noviny	poslať pre noviny
Bolí smutní z neúspechu.	Bolí smutní vd'aka neúspechu (za nepriaznivé veci nemôžeme vd'ačiť')
píšeme s veľkým písmenom	píšeme veľkým písmenom
na zvlhčenie pokožky	pre zvlhčenie pokožky
odolný proti poškriabaniu	odolný voči poškriabaniu
Chodila cvičiť kvôli postave (účel)	
Študoval za lekára kvôli rodičom (prospech)	

Vokalizácia predložiek,

→ jav, v ktorom sa kvôli ľahšej výslovnosti a zrozumiteľnosti pridáva k predložkám zakončeným na spoluhlásku samohláska o alebo u, → k predložke zakončenej na spoluhlásku sa pridáva samohláska o (so, zo, vo, nado, predo); → k predložke k sa pridáva samohláska u; → predložky s, z, v, k sa vokalizujú pred slovami, ktoré sa začínajú na: → tú istú spoluhlásku, ktorá je v predložke (zo zeme, vo vode, ku kamarátke), → tiež na párovú spoluhlásku z hľadiska znelosti (zo sadu, vo forme, ku gymnáziu). → prvotné predložky zakončené na spoluhlásku bez, cez, nad, od, pod, pred, v, s, z, k sa vokalizujú pred tvarmi osobného zámena ja (bezo mňa, odo mňa, podo mnou, predo mnou, so mnou, zo mňa, ku mne); → predložky s, z sa vokalizujú pred slovami, ktoré sa začínajú na š, ž (so ženou, zo šúpolia).	→ nevokalizujú sa slabičné predložky: → keď slovo začína na tú istú spoluhlásku, na akú sa končí predložka (cez zimu, bez zubov, bez zmeny, nad domom, nad daňami, pod dlažbou, pred diaľnicou).
--	--

Spodobovanie

→ je to **prispôsobovanie sa hlások podľa znelosti**;

Nastáva vtedy,

→ ak sa v reči stretnú vedľa seba **dve párové spoluhlásky**:

→ **znelá** s **neznelou**,

→ **neznelá** so **znelou** (niekedy aj so **samohláskou**),

⇔ a **pri výslovnosti** sa **prvá spoluhláska zvukovo prispôsobí druhej** (zmení sa na svoj znelostný pár (b na p, d na t, ť na d', c na dz, č na dž, k na g, s na z, š na ž, f na v, ch na h);

⇒ píšeme **s**, vyslovujeme **z**:

→ pred **znelou párovou spoluhláskou** b, d, d', g, dz, dž, z, ž, h, v (s babkou [z babkou]; s gumou [z gumou]);

→ pred **zvučnou nepárovou** m, n, ň, l, í, ľ, r, ř, j (s mäsom [z mäsom]; s nosom [z nosom]; s jarou [z jarou]; s letom [z letom]);

→ pred **samohláskou** a, o, e, u, i (s Annou [z Annou]; s otcom [z otcom]; s električkou [z električkou]);

⇒ píšeme **so**, vyslovujeme **zo** (so zubom [zo zubom]; so sestrou [zo sestrou]; so slovníkom [zo slovníkom]);

⇒ ale píšeme **s, so**, vyslovujeme **s, so** – ak sú **pred osobným zámenom** (s ním [s ním]; s vami [s vami]; s nimi [s nimi]; s nami [s nami]; so mnou [so mnou]);

⇒ píšeme **z**, vyslovujeme **s**, ak je **pred neznelou párovou spoluhláskou** p, t, ť, k, c, č, s, š, ch, f (z prášku [s prášku]; z topánky [s topánky]; z chaty [s chaty]; z capa [s capa]; z ťavy [s ťavy]; z čističky [s čističky]);

⇒ píšeme **so**, vyslovujeme **zo** (so starkou [zo starkou]; so strachom [zo strachom]; so slamou [zo slamou]);

⇒ píšeme **k**, vyslovujeme **g** – **pred samohláskou** (k uchu [g uchu]) a **znelou spoluhláskou** (k dvoru [g dvoru]);

⇒ píšeme **ku**, vyslovujeme **gu** (ku knihám [gu knihám]; ku ceste [gu ceste]; ku deťom [gu deťom]);

⇒ ale píšeme **k, ku**, vyslovujeme **k, ku**, ak sú **pred osobným zámenom** (k nemu [k nemu]; k nám [k nám]; k vám [k vám]; k tebe [k tebe]; ku mne [ku mne]; ku tebe [ku tebe]; ku nám [ku nám]);

⇒ píšeme **v**, vyslovujeme **f** – **pred neznelou spoluhláskou** p, t, ť, k, c, č, s, š, ch, f (v čase [f čase]; v potoku [f potoku]; v chate [f chate]; v klube [f klube]; v šatni [f šatni]; v tanci [f tanci]);

POZOR – zmena **znelosti** je iba vo výslovnosti, nie je v písanej podobe.

Spojky (konjunkcie)

- patria medzi **neplnovýznamové**, **neohybné slovné druhy**, nedajú sa ani skloňovať, ani časovať, ani stupňovať; *nemenia svoj tvar*;
- slúžia na spájanie **vetných členov** vo vete (*daždívy a nudný; chlapci a dievčatá*) alebo **viet** v **súvetí** (*Mama varí a otec jej pomáha*);
 - samostatne nemôžu tvoriť vetný člen.

Podľa toho, **aké slová presne spájajú** a **akú funkciu plnia**, sa rozdeľujú na:

- ❶ **prirad'ovacie spojky**, ktoré **spájajú rovnocenné vetné členy** alebo **vety**;
- **ani jeden z členov nie je podradený tomu druhému, oba majú rovnakú gramatickú platnosť**;
 - môžu sa nimi vyjadrovať nasledujúce **vzťahy**:
 - **zlučovanie** (*a, i, aj, ani, tiež, či, jednak – jednak, hneď – hneď, ako – tak; Mama varí obed a otec jej pomáha*);
 - **stupňovanie** (*i, aj, ba, ba aj, ale aj, ba dokonca, nielen; nielen – ale aj; Utekal, ba priam letel*);
 - **vylučovanie** (*alebo, buď, buď – alebo; Buď zvíťazíme, alebo zahynieme*);
 - **odporovanie** (*ale, no, lež, však, avšak, síce, a, a to; Slnko síce svietilo, ale fúkal silný vietor*);
 - **dôsledok** (*preto, a preto, tak, a tak, zato; Mám trochu času, a tak cvičím*);
 - **vysvetľovanie, príčinu** (*totiž, ved', však, ináč, lebo, a preto, a tak; Otvorte okno, ved' sa tu nedá dýchať*);
 - **prípustku** (*a jednako, a predsa. Chcel odísť, a jednako zostal*);
 - medzi najčastejšie používané **prirad'ovacie spojky** patria (*a, i, aj, ani, ba aj, ba ani, ako aj, ale, no, lež, alebo, buď, či*).

- ❷ **podrad'ovacie spojky**, ktoré spájajú,
- **vedľajšie vety s hlavnými** do **podrad'ovacích súvetí** (*že, aby, keby, lebo, pretože, ak, keby, pokiaľ, nakoľko, či, ako, keď, keďže, čo; Oznamil mu, že zajtra príde do školy. Zdráha sa, lebo nemá čas*).
 - v **podrad'ovacích súvetiach** veľmi často spájajú **vedľajšie vety** (podradené) s **hlavnými** (**nadradenými**) tzv. **spájacie výrazy**, ktoré nie sú spojkami, sú **vzťahovými zámenami** (**kto, ktorý, čo, aký, kde, kedy; Nevedel, kto zajtra do školy nepríde. Spýtal som sa ho, kedy cestuje**);
 - vyjadrujú **vzťah, závislosť** (**jedna veta je významovo závislá na vete druhej**, je **významovo nadradená nad druhou vetou**);
 - môžu vyjadrovať nasledujúce **vzťahy**:
 - **príčinný** (*pretože, že, keďže*); **účelový** (*aby*); **účinkový** (*tak-že, až, takže*); **podmienkový** (*ak, keby, keď*); **prípustkový** (*síce, hoci, aj keď*); **časový** (*sotva, keď, až, kým*); **spôsobový** (*ako keby, akoby, tým-že, tak-že*); **prostriedkový** (*tým, že*); **výnimkový** (*ibaže, iba, že by*).
 - najfrekventovanejšími **podrad'ovacimi spojkami** sú: (*že, aby, keď, čo, ako, lebo, pretože, keďže, ak, a preto, pokiaľ*).

Spojky sa môžu rozdeľovať aj na **jednoduché** – iba jedna spojka (*že, keď, aby, či, a, aj, i, buď, no, ba, ved'*) a **zložené** – vznikajú spojením viacerých jednoduchých spojok (*čiže, keďže, žeby, keby, akoby*);

Podľa toho, či sa píše **spolu** alebo **oddelene**, môžu sa ďalej rozdeľovať na:

- **jednoslovné** (*keďže, čiže, ibaže, pretože, žeby, keby, akoby*);
- a **viacslovné** (*a čo, a tak, a preto, a predsa, i keby, aj keď, ani keby, len čo, zatiaľ čo*).

Spojky môžu stáť:

- **na začiatku vety** (*Aj my pôjdeme na výlet. Ak bude pršať, nepôjdeme na prechádzku*.)
- alebo **vo vnútri vety** (*Zdalo sa mi, že niekto klopal. Ponáhľala som sa, aby som neprišla*.)

Častice (partikuly)

- patria medzi relatívne málo početné, neplnovýznamové, neohybné slovné druhy,
 - nedajú sa ani skloňovať, ani časovať, ani stupňovať,
 - nemajú vetnočlenskú platnosť (*nie sú vo vete vetnými členmi*).
- uvádzajú sa nimi **samostatné vety** alebo **vetné členy** (vetné častice a **členské** častice)
- **hodnotiace častice** tvoria **neslovesné jednočlenné vety** (*Možno príde. Samozrejme. Áno!*)

Častice dodávajú **slovu** (*Vždy máš pravdu **len** ty!*), **vete** (*A on, **samozrejme**, do detailu to splnil..*) rozmanité významové a **spôsobilé** odtienky,

- vyjadrujú tiež **osobný postoj** hovoriaceho k obsahu výpovede alebo jej časti,
 - **nech, kiež, bár, či, bodaj, bohdaj, áno, nie, veru, sotva, pravdaže**;
 - napr.: ***Nech** žije! **Bodaj** si sa **len** dobre mal! **Kiežby** by sa vrátili.*
 - Bodaj** by vás, vy mládenci, čerti vzali!*

Poznáme dve veľké skupiny častíc:

- ➊ **uvádzacie** – stoja na začiatku vety, **pred slovom**, ku ktorému vyjadrujeme **postoj**;
 - tie sa ďalej rozdeľujú na:
 - **pripájacie** – **a, i, no, ale, nuž, ono síce** (*A von by si nešiel?*)
 - a **pobádacie**, keď hovoriaci vyjadruje **želanie** (*keby, kiež, bodaj*); **otázku** (*azda*); **rozkaz** (*nech*); **podmienku** (*by*) – *A prečo práve ja? Bodaj by neprišiel! Azda sa nebojíš? Nech je radšej ticho.*
- ➋ a **vytyčovacie** – vyjadrujú **postoj** k celej výpovedi a stoja **pred istým slovom, vetným členom, časťou vety**.
 - tie sa ďalej rozdeľujú na:
 - **vysvetľovacie** – hovoriaci nimi **vysvetľuje** (*respektíve, povedzme, slovom, vraj*) nasledujúce slovo alebo časť vety (*Vraj si včera neprišiel. Prídem zajtra, respektíve pozajtra.*)
 - **hodnotiace** – **áno, azda, sotva, asi, bohužiaľ, namojveru, pravda, bezpečne, pochopiteľne, samozrejme, skutočne, vlastne** (*Asi sa na mňa hnevá. Museli sme to, bohužiaľ, preložiť. Mali by sme o tom, prirodzene, spoločne diskutovať. Samozrejme, inkasovaný gól v závere nás mrzí. Zastavíme sa, ak, pochopiteľne, budete doma. Bohužiaľ, dnes nemôžem prísť. Áno, to bude najrozumnejšie*);
 - a **zdôrazňovacie** – hovoriaci nimi **zdôrazňuje** nasledujúce slovo alebo časť vety (*iba, len, ešte, najmä, predovšetkým, just, najmä, údajne, reku, veru; Just som neprišla domov. On sa len spýtal.*)

Čiarkou sa oddeľujú **hodnotiace** a **vysvetľovacie** častice,

- ak majú **platnosť pre celú vetu** (*Chcel sa, zrejme, vrátiť do školy. Veru, už bolo neskoro. Slovom, zajtra tam pôjdeme. Nie som, žiaľ/bohu, schopný napísať to. Bolo to, samozrejme, veľmi ťažké rozhodnutie.*)
- ak sa nimi **vyjadruje postoj hovoriaceho k obsahu výpovede** (*Žiaľ, teraz už musím odísť. Bude to, naopak, veľmi dobré predstavenie. Povedal som mu, aby prišiel, ak, pravda, bude zdravý.*)

Čiarkou sa neoddeľujú, ak sa vzťahujú iba k **jednému slovu**, len na **jeden vetný člen** (Bolo už **veru** neskoro. Urobil to **vlastne** výborne.)

Čiarka sa píše **až po podstatnom mene** pri **spojení s oslovením** – **No Jano**, to sa ti teda podarilo! (*správny zápis*). **No, Jano**, to sa ti podarilo! (*nesprávny zápis*).

Jedinou čiarkou sa oddeľujú **od vety**, ak sa **na začiatku vety vyskytnú dve častice, citoslovce** a **častica** (*Ej veru tak, nevyzerá to dnes na dobré počasie.*)

Častice sa píše **osobitne**, ak sa **kladajú z viacerých slov**, ale považujú sa za **jednu jazykovú jednotku** (*asi sotva, akože by, nie a nie, len a len, priam tak, bodaj by; čo i len; ba čo aj*);

Častice sa píše **spolu** (dovedna),

- ak sa **kladajú z jedného slova** (*bezpochyby, čoby, žeby, čožeby, akoby, akiste; kiežby, ktovie, napríklad, takisto, akože, možbyť, takrečeno*);
- ak sú **zmeravenými tvarmi** – *božechráň, namojveru, chvalabohu, vonkoncom, nedajbože*, ktoré sa **správne píše spolu** (a nie nesprávne – *bože chráň, na môj veru, chvála bohu, von koncom*);

Častice sa píše **so spojovníkom**, ak ide o **tie isté opakované častice** (*tak-tak, len-len, už-už*);

Ako **jedno slovo** sa píše:

- **častice** so **zdôrazňovacím -že** a **-by** (*isteže, ešteže, nechže, veruže, ibaže, akoby, čoby, kdeby, čožeby, kdežeby*);
- **častice** zo **slovies** a **slovesných spojení** (*bisť'u, bodaj, bohvie, božechráň, nebodaj, môžbyť, nedajbože*);
- **častice** z **predložkových spojení** (*bezťak, bezmála, dokonca, dozaista, napokon, predovšetkým*);
- **častice** z **prísloviek** (*akiste, pravdepodobne, takmer, takrečeno, žiaľ'bohu*);

Osobitne sa píše:

- **nesamostatné častice čím, čo** pri druhom a treťom stupni prídavných mien a prísloviek (*ešteže čo, čím skôr, čím lepšie, čo najlepši*);
- niektoré **častice** skladajúce sa z **viac-menej samostatných slov** (*koniec koncov, už-už, tak-tak, ved'-ved', už aj*);
- **častice**, ktoré sú **súčasťou ustálených skupín častíc**, pričom si **každá častica zachováva svoj význam** (*dokonca ani, ved' už teda, čo i len, ešte aj len, už čo aj hneď*).

Pri písaní **častíc, spojok, prísloviek** a **čísloviek** je dôležité presne rozlíšiť:

- **kedy je slovo časticou** – keď dodáva významový odtienok, **nerozširuje vetu** o ďalší vetný člen a na rozdiel od **príslovky**, **nerozvíja prísudok** vo vete (*Zober si hoci všetky veci. Zahod' hoci aj knihu. Len aby prišiel. Len aby to urobil. Dobre, zajtra prideme. Nie, dnes ti to nepošlem. Už je raz darmo.*)
- **kedy je slovo spojkou** – keď spája dve vety (*Ostal, hoci mohol odísť. Prišiel, hoci nezavolať vopred. Zavolať mu, aby prišiel. Povedz im, aby si napísali úlohu.*)
- **kedy je slovo príslovkou** (*Naučíme sa dobre. Spravíme to dobre, neboj sa. Žil raz starček zo starenkou.*)
- **kedy je číslovkou** (*Stačí mi raz povedať.*)

Citoslovčia (interjekcie)

→ vyjadrujú **city** alebo napodobňujú **zvuky**,

- patria medzi **neplnovýznamové, neohybné slovné druhy** (*neskloňujú sa, nečasujú*, nemajú teda ani *gramatické kategórie*),
 - **ide o slová** – **vetvy, výpovede, preto väčšinou stoja samostatne, oddelené čiarkou**,
 - výnimočne môžu patriť k **plnovýznamovým slovám** (*zaznelo hlasné ahoj; hurá systém*) alebo zastupovať vo vete **prísudok** (*A tá polica rups na zem! A žaba čľup do vody*);
 - môžu sa vyskytovať vo funkcii **podmetu, slovesného aj slovesno-menného prísudku, vetného základu, predmetu a príslovkového určenia** (*Mňau sa ozývalo pod oknami. Z publika zaznelo hlasné fúj! Prezeľ sa a šup do postele. Vždy si bola hrr do všetkého. Halóóó! Stále počúvam to tvoje jaj. A nehraj len tak halabala.*)
- ⇔ ak **citoslovce** vystupuje ako **vetný člen, čiarka sa nepíše**.

Podľa **obsahu** sa **citoslovčia** rozdeľujú na:

- **vlastné**, ktoré vyjadrujú **citové reakcie** (*au, ach, jej, uch, joj, ó, oj, och, jej, éj, br, fuj, juj, haha*) a **prejavy vôle** (*pst, hľa, heš, hajde, haló, ahoj, čau, nazdar, hybaj*)
- **zvukomalebne** (*onomatopoe*), ktoré napodobňujú **rôzne zvuky okolitého sveta** (aj **zvieracie**) – *tik-tak, vrrr, tresk, buch, bum, pich, crrr, hav-hav, cupi-lupi, mňau, gága, krá-krá, čvirik, cing, hudry-hudry, pif-paf*.

Podľa **pôvodu** sa rozdeľujú na:

- **prvotné** – nie sú a neboli iným slovným druhom (*ach, heš, kikirikí, jaj, fuj, hau, oj, ó*);
- **druhotné** – môžu byť iným slovným druhom,
 - sú odvodené od **slovies** (*čľup, tik-tak, tresk, klop-klop*) a od **podstatných mien** – *beda* (*bieda*), *bože* (*Boh*), *dočerta* (*čert*), *pomoc*);

K citoslovičiam patria aj **pozdravy, nadviazanie kontaktu** (*čau, ahoj, vitaj*) a **nadávkvy, hrubé slová** (*do kelu, bisť'u*).

- ⇒ **citoslovčia** sa píše s **-i/i**:
 - vo väčšine slov (aj *po tvrdých spoluhláskach*), ktoré sú utvorené zo *zvukomalebých citosloviec* (*hijó, kikirikí, chi-chi-chi, tik-tak, pich-pich, hi-hi-hi, cingi-lingi, tidli-fidli*);
 - výnimkou sú tie, čo sa podobajú na **podstatné mená** (*tresky-plesky, čáry-máry, cupy-lupy*);
- ⇒ mnohé **citoslovčia** sa píše **dvojako** (*joj* alebo *jój, jóóój*; *vř* alebo *vřř*; *čary-mary* alebo *čáry- máry*; *haky-baky* alebo *háky-báky*);
- ⇒ **citoslovčia** môžu meniť svoj tvar (*ahoj – ahojte, vitaj – vitajte*);
- ⇒ vo vete **citoslovčia** stoja **samostatne** (*oddeľujú sa čiarkou* alebo **výkričníkom**);
 - **čiarkou** sa **citoslovčia** vyčleňujú,
 - ak stoja **na začiatku vety**, **vysúvajú sa mimo nej** a **pri vetnom rozbere** sa posudzujú ako **samostatné vety** (*Ach, nech to už skončí. Fuj, daj to preč! Juj, vy neprídete? Och, to je zlé. Joj, tebe sa to nepáči? Uf, bolo to ťažké. Ej, to bolo ale dobré! Hop-hop, vyskočte! Mohla si prísť, hm*).
 - ak sa používajú ako **pozdravy**, ktoré sa zaraďujú medzi **vôľové citoslovčia** (*čau, ahoj, zdravím, dovi, dobrý deň; Ahoj, Milan! Vitaj, tešíme sa, že si prišiel. Čau, konečne si zavola!*);
 - ak sú **citoslovčia** alebo **citoslovné výrazy súčasťou vety** (*Hurá, už ste tu. Fiha, to je super. Bř, ale je zima. Haló, kto je tam? Nóó, čo to má znamenať? Fuj, to som sa zľakla!*);
 - **výkričníkom** sa vyčleňujú,
 - ak **stoja samostatne** (*Hm! Hijó! Vy tam! Hej! Ho-ho! Hej! Počuješ ma?*);
 - ak majú **funkciu prísudku** (*A žaba čľup do vody!*);
 - ak sú **súčasťou priamej reči** (*Ak je „Juj!“ skríkla Marta.*);
 - **na konci viet**, ktorých súčasťou sú zvyčajne aj **citoslovčia** (*Jednému sa sľúbí a s druhým vystáva – fuj! Vitaj, dcéra moja, vitaj!*);
 - aj **uprostred vety**, keď chceme **zvýrazniť citoslovce** (*A on buch! A bol na zemi.*)
- vyčleňujú sa **len jednou čiarkou**, ak sa vo vete **vyskytnú vedľa seba (pri sebe) dve citoslovčia (alebo citoslovce a častica)** – *Och bože, je to naozaj tak?! Ej veru tak, skončili prázdniny. Och áno, dnes prídeme. No veru, prišli. Ach jaj, čo už narobíme. No ozaj, to je správne.*)
- nevyčleňujú sa **čiarkami**, ak vo vete **majú platnosť (funkciu) vetného člena** (*Do tmy sa ozvalo jej tichučké ach (podmetu). Jano bác do okna kameňom (prísudku). Na chodbe sme začuli hurá (predmetu)*);
- **dovedna aj osobitne** sa môžu písať:
 - **citoslovčia so spojovníkom** (*písanie nie je ustálené*) – *hi-hi-hi*, aj *híhíhí; brm-brm, hav-hav, chacha*;
 - **tvary s predložkou** (*Do videnia! Dovidenia! Do čerta! Dočerta!*)
- **dovedna** sa píše tzv. **zmeravené tvary** (*Dajsamisvete! Nevídali!*)

Použitá literatúra

- Berta, J.: Formy skupinovej práce na hodinách slovenského jazyka. Slovenský jazyk a literatúra v škole, Apríl 1983/84. XXX. ročník, č. 8, s.238 – 240.
- Berta, J.: Kompendium slovenského pravopisu a výslovnosti pre školy a verejnosť. Vydané v elektronickej podobe, s. 33 – 46. Dostupné na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD); tiež na www.zsgmik.sk, otvoriť uvedené rubriky: o škole, predmety, web. stránka slovenského jazyka – na stiahnutie.
- Berta, J.: Príručka slovenskej lexikografie a lexikografie pre školy. Vydaná v elektronickej podobe. Dostupná na: www.BertaJozef.webnode.sk (v rubrike Ďalšie publikácie DOWNLOAD); tiež na www.zsgmik.sk, otvoriť uvedené rubriky: o škole, predmety, web. stránka slovenského jazyka – na stiahnutie.
- Betáková, V.: O vyučovaní tvorenia slov. 1. vyd. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1969. 140 s.
- Caltíková, M. – Tarábek, J.: Prehľad gramatiky a pravopisu slovenského jazyka. 4. vyd. 2009. Didaktis Bratislava. ISBN 978-80-89160-66-2.
- Dolník, J.: Všeobecná jazykoveda. Opis a vysvetľovanie jazyka. Bratislava: Veda 2009. 375 s, ISBN 978-80-224-1078-6.
- Dvonč L. a kol.: Morfológia slovenského jazyka, SAV 1966.
- Encyklopédia jazykovedy. Zost. Jozef Mistrik. Vydavateľstvo Obzor, 1. vyd. Bratislava 1993. 515 s. ISBN 80-215-0250-9.
- Findra, J. a kolektív: Slovenský jazyk a sloh. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1986.
- Horecký, J. :Slovotvorná sústava slovenčiny. Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1959.
- Horecký, J.: Morfematická štruktúra slovenčiny. SAV Bratislava 1964.
- Lorencová, Z. – Polakovičová, A: Maturujem zo slovenčiny – gramatika a sloh. 1. vyd. 2003. Mladé letá Bratislava. ISBN 80-10-00020-5.
- Mistrik, J.: Gramatika slovenčiny. Slovenské pedagogické nakladateľstvo - Mladé letá, Bratislava 2003.
- Mistrik, J.: Lingvistický slovník. Slovenské pedagogické nakladateľstvo Bratislava, 2002.
- Mistrik, J.: Moderná slovenčina. Slovenské pedagogické nakladateľstvo Bratislava 1984.
- Morfológia slovenského jazyka. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied Bratislava 1966.
- Morfologické aspekty súčasnej slovenčiny. Ed. J. Dolník. 1. vyd. Bratislava: Veda 2010. 466 s. ISBN 978-80-224-1159-2 (autorský kolektív: J. Dolník, M. Dudok, J. Hansmanová, M. Ivanová, N. Janočková, J. Kesselová, M. Mošat'ová, M. Ološtiak, J. Vaňko, P. Žigo).
- Ološtiak, M. – Glanitsová-Ološtiaková,L.: Slovenský jazyk. Vydavateľstvo Fragment, s. r. o., Bratislava.1. vydanie, 2007. ISBN 978-80-8089-066-7.
- Ondrus, P., Horecký, J., Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk - lexikológia Vydalo: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 1980.
- Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. SPN Bratislava, 1984.
- Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk.
- Papuga, J.: Kompendium slovenčiny. 2019. ISBN: 9788097128753. 336 s.
- Paulíny, E.: Slovenská gramatika. SPN Bratislava, 1981.
- Pravidlá slovenského pravopisu. Red. M. Považaj. 4. nezmenené vyd. Bratislava: Veda 2013. 592 s. ISBN 978-80-224-1331-2 (kolektív autorov: L. Dvonč, J. Doruľa, J. Genzor, J. Horecký, J. Kačala, F. Kočíš, I. Masár, M. Považaj).
- Slovenčina na dlani.1. vyd. 2001. Príroda Bratislava. ISBN 80-07-00362-2.